על המשמר

התחזית

מעונן חלקית, בשעות הבוקר ייתכן גשם קל בצפון הארץ.
הטמפרטורות: ירושלים 4-12, תל אביב 7-17, חיפה 6-17, רמת הגולן 4-9, הגליל 6-9, עפולה 5-16, אריאל 7-12, נתב"ג 7-16, באר שבע 7-16 ואילת 9-20.

צפויה תסיסה במקומות עבודה רבים בשירות המדינה

כך מעריכה המומחית לעניני שכר, ד"ר לינדה עפרוני □ שכרם של כ־20 אלף מפגר ב־36.5 אחוז מהשכר הממוצע בשירות שהוא מעל ל־5100 ש"ח

□ אבשלום קווה

המומחית לעניני שכר, ד"ר לינדה עפרוני, צופה תסיסה במקומות עבודה שונים בשירות המדינה נוכח הפערים הגדולים בשכר בין משרדי הממשלה השונים ובכלל פיגור משמעותי בשכרם של חלק גדול מהעובדים בהשוואה לשכר הממוצע בשירות העומד כיום על למעלה מ־5,100 שקל. עפרוני כינסה אתמול מסיבת עיתונאים והודיעה כי תנקוט בשורה של צעדים, כולל משפטיים, כדי להזים פרסומים מצד כמה גורמים, ביניהם של נציב שירות המדינה, יצחק גלנור, בדבר הטעיות מצדה, דבר המהווה לטענתה פגיעה במוניטין המקצועי שלה.

על פי עפרוני, לא מן הנמנע שבעתיד הקרוב תתחיל תסיסה בקרב עובדי הדירוג המינהלי (לשעבר הדירוג האחיד) בבתי המשפט, במס הכנסה, במשרד הפנים, במשרד הקליטה ובמשרד ראש הממשלה. עובדי משרד זה כבר פתחו במאבק.

על פי חישוביה, שכרם של כ־45 אחוז מכלל המועסקים בשירות המדינה, שהם למעלה מ־20 אלף איש, מפגר בכ־36 אחוז מהשכר הממוצע. שכרם של עובדי בתי המשפט נמצא בפיגור עמוק יותר של 57 אחוז. לצד זה נמצא פער עמוק בשכר שבין עובדות לעובדים באותם תפקידים.

עוד נטען על ידי עפרוני כי בכירים במשרד האוצר ובשירות המדינה ביצעו חריגות בעלות גוון פלילי, במסגרת שינויים בתווים אישיים כגון הכללת מענק יובל. לדבריה, החשב הכללי במשרד האוצר דחה את דרישותיה לקבל נתונים מדוייקים על רמות השכר.

יצויין כי המהומה, שהיא עתה ככל הנראה בתחילת הדרך, החלה כאשר שר הקליטה, יאיר צבן, ביקש מעפרוני לבדוק את הפער בשכר העובדות במשרדו בהשוואה לגברים במשרד, ובהשוואה למתרחש במשרדי ממשלה אחרים. מחקרה העלה כי קיים פער של כ־100 אחוזים בשכר בין עובדים במשרדי ממשלה שונים.

יצויין עוד, כי עפרוני הזהירה בקיץ 93', עם חתימת מיזכר ההבנה בין ההסתדרות למשרד האוצר והמעסיקים הציבוריים, כי שכרם של עובדי המדינה עומד להיפגע. עפרוני זכתה לקיתון של צוננין, אך לבסוף התברר כי צדקה, והיה צורך לפתוח מחדש את ההסכמים כדי למנוע פגיעה בעובדים.

ידיים לשלום לרגל חתימת הסכם השלום עם ירדן ערכה הטלוויזיה הישראלית מבצע החתמת ברכות של תלמידי בתי ספר ברחבי העולם על גלילי בד ענקיים. גלילי הבד החתומים יפרשו בין מצדה לירושלים במטרה להיכנס לספר השיאים של גינס. ראשון הגיע גליל הבד משוויץ (בתמונה) באורך 3 ק"מ, ועליו טביעות ידיהם של כל תלמידי בתי הספר בשוויץ (צילום: ארנן רון/ישראל סאן)

הוחלט על סכסוך עבודה בשקי"ם בעקבות פיטורים

□ בצלאל עמיקם

האגף לאיגוד מקצועי והמחלקה המשפטית בוועד הפועל החליטו על סכסוך עבודה בשקי"ם, בעקבות החלטת ההנהלה על פיטורים חד־צדדיים של 580 איש (מתוך כ־2,000 עובדים) בחברה. את המאבק מלווה באופן אישי יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, עמיר פרץ. בכנס שהתקיים בירושלים הודיע דני בן שטרית, מ"מ מזכיר ההסתדרות במרחב ירושלים, שמועצת הפועלים תעמיד לרשות העובדים את כל האמצעים הנחוצים להצלחת מאבקם. בן שטרית תבע להחזיר את המפוטרים לאלתר לעבודתם וקרא להנהלת השקי"ם להמנע מנקיטת צעדים חד צדדיים שיסנעו בציבור העובדים.

חמד"ת מגנה חסידי חב"ד שבדקו המזוזות בביה"ס רנה קאסן

□ עליזה חטואל

פלישת חסידי חב"ד לבית הספר רנה קאסן שבירושלים, כדי לבדוק את המזוזות על דלתות הכיתות, היא פגיעה בכבודם של המורים, חניכי בית הספר, כך טוענת אגודת חמד"ת (אגודה לחופש מדע, דת ותרבות), אשר גינתה את המעשה. "על רבני חב"ד להתנצל בפומבי בפני בית הספר שסיכל לאחרונה שישה מבוגריו במערכות צה"ל", אומרת חמד"ת. לדברי האגודה, התבטאויות ראשי אגודת ישראל הן ביטוי לאטימות.

צה"ל יערוך שינוי נוסח בתעודות הפטור משירות

(ע). בתעודות הפטור של חיילים שאינם מגוייסים לצה"ל, מאחר שצה"ל אינו רוצה לגייסם, ייכתב מעתה תחת סעיף הסיבה – "הגבלת היקף הגיוס הנובעת מצרכי כוח האדם של צה"ל".

עד עתה נהג צה"ל לרשום תחת סעיף הסיבה של כל הלא־מגוייסים – "על פי החוק".

בצה"ל הוחלט עתה לבצע את השינוי, בעקבות עתירה שהוגשה לבג"ץ על־ידי בחורה שלא גויסה לצבא מסיבה זו. בעקבות הודעת צה"ל אתמול, הסירה הבחורה את עתירתה.

צה"ל הקטין בשנים האחרונות את אחוז המועמדים לשירות בטחון שהוא מגייס כל שנה מכל קבוצת גיל. השינוי בא בעקבות הגידול הניכר של מחזורי הגיוס. התופעה ניכרת במיוחד בקרב נשים המועמדות לשירות בטחון.

הצעירה טענה בעתירתה, כי הסיבה הרשומה היום בתעודות הפטור אינה ברורה: אי אפשר להבין מתעודת הפטור, כי שחרורה לא נבע מליקוי המונע בעדה לשרת בצבא. לטענתה, עלול הדבר להקשות עליה בעתיד, בקבלה לעבודה.

השר שטרית מינה שתי ועדות לבדיקת הערוץ השני

□ נחמן גלבוע

שר הכלכלה והתכנון, שמעון שטרית, הממונה על הערוץ השני, החליט למנות שתי ועדות ציבוריות לבדיקת נושאים הקשורים להפעלת הערוץ מאז נובמבר 1993. ועדה ראשונה בראשות השופטת בדימוס, בלנש קיי, מונתה לבדוק את המבנה הכלכלי של הערוץ ואת החלופות השונות לפעילות הזכיינים, במידה ויופעלו ערוצים מסחריים נוספים, וכן את מעמדה של הטלוויזיה החינוכית. כן נתבקשה הוועדה לבחון את האיזון בין הכדאיות הכלכלית לעקרונות הציבוריים, מידת הפיקוח הציבורי על הזכיינים המסחריים, רמת ואיכות השידורים והתאמתם לאוכלוסיות מיוחדות. הוועדה התבקשה להגיש את מסקנותיה תוך 6 חודשים.

ועדה נוספת בראשות המשפטן ד"ר זאב סגל, התבקשה לדון בנושא הפרסומת למשקאות אלכוהוליים בערוץ השני. השר שטרית מינה את הוועדה בעקבות ריבוי תלונות בנושא זה. עם חברי הוועדה נמנית גם שלי אדרי (16) אשר כתבה מכתב תלונה לנציב הקבילות של הערוץ השני, בהקשר לפרסומת "יש מכבי יש חברים". אדרי קבלה על המסר המועבר לנוער לפיו השתיה החריפה מביאה חברים. בעקבות פנייתה נתבקשה והסכימה לכהן כחברה. הוועדה תגיש את המלצותיה תוך חודשיים.

קיסר: חופש אווירי למטוסים ירדניים — לא בכל מחיר

□ עליזה חטואל

שר התחבורה, ישראל קיסר הודיע אתמול, כי ישראל מעוניינת לאפשר למטוסים ירדניים לחצות את המרחב האווירי של ישראל אולם לא בכל מחיר. "יש למדינת ישראל עניין רב לחזק ולבסס את השלום עם ירדן. העובדה שאנחנו מעמידים לרשות המטוסים הירדניים את השמיים שלנו, אינה אומרת שבשמיים אין גבולות. במקרה הזה השמיים הם הגבול. הלכנו כברת דרך לקראתם אולם אי אפשר, ואין זה נכון, להיענות לכל תביעה". לדבריו, מתן אפשרות לירדנים להשתמש במרחב האווירי של ישראל הוא רווח נקי לחברת התעופה הלאומית של ירדן, שמשמעותו הכלכלית היא צמצום בהוצאות דלק לחברת התעופה הירדנית בהיקף של מיליוני דולרים. המחלוקת נתגלעה סביב דרישתם של הירדנים לטוס בגובה נמוך, במסדרון האווירי שמטוסי חיל האוויר טסים בו.

השר העריך כי בימים הקרובים ימצא פיתרון שיאפשר לירדנים לטוס מעל ישראל במסדרון אווירי שירצה את שני הצדדים.

"פשרה עושים עם לפחות שני צדדים. אנחנו הלכנו לקראת ירדן בנושא זה ועכשיו נמצא הכדור במגרש שלהם. אני משוכנע שבמסגרת של דבר תימצא הפשרה מבלי שתיגרם פגיעה כלשהי בפעילות חיל האוויר שלנו".

היום יסתיימו שיחות התחבורה בין ישראל לירדן המתקיימות מיום ראשון באילת. בשיחות הושגו סיכומים לגבי כל הנושאים למעט תעופה.

תושב נס ציונה נפצע קשה בתאונת דרכים

(ע). תושב נס ציונה (26) נפצע קשה אתמול בבוקר בתאונת דרכים בנס ציונה.

הצעיר נהג במכונית סובארו ברחוב מרגולין. כשהגיע לצומת האצ"ל הוא לא שעה כנראה לתמרור המורה מתן זכות קדימה וכתוצאה מכך התנגש באוטובוס שנסע מכיוון מזרח למערב.

משלחת ישראלית יצאה לפולין

(ע). משלחת ישראל לפולין, בראשותו של יו"ר הכנסת, פרופ' שבח וייס, יצאה אתמול בבוקר להשתתף בטקס המרכזי לציון 50 שנה לשחרור אושוויץ.

במשלחת: סגן יו"ר הכנסת, ח"כ דב שילנסקי, ד"ר יוסי ביילין, פרופ' ישראל גוטמן ואבנר שלו.

עם הגיע המשלחת, השתתפו חבריה בטקס אזכרה ליד אנדרטת גטו ורשה, ביחד עם תאומי מנגלה.

כל אחר־הצהריים היה משובץ לפגישות עם צמרת השלטון בפולין, בתוכה רוה"מ ויו"ר הפרלמנט הפולניים. מחר יטלו חברי המשלחת חלק בטקסים המרכזיים באושוויץ ובבירקנאו.

החברה להגנת הטבע מגנה את ה"פטורים" למפעלי ים המלח

□ רמי שני

החברה להגנת הטבע הביעה תרעומת קשה על החלטת הכנסת מתחילת השבוע, אשר העבירה בקריאה ראשונה הצעת חוק המיועדת לפטור את מפעלי ים המלח משורה של תקנות וחוקים נוספים. "החלטה זו מעמידה אותנו במקום של כבוד בין רפובליקות הבננות, כהן כל בעל הון וכוח עומד מעל לחוק", אמר מנכ"ל החברה, ד"ר יוסי לשם.

הצעת הכנסת, שהועברה בתמיכתם של 24 חברים בלבד מיועדת לפטור את מפעלי ים המלח ואת בעלי זיכיונות המשנה שלה מהליך רישוי עסקים.

השר שריד חייב את "פיניציה" בירוחם למנוע זיהום סביבתי

(ע). השר לאיכות הסביבה, יוסי שריד, חתם שלשום על צו אישי למנהל מפעל הזכוכית "פיניציה" בירוחם, המחייב ביצוע פעולות על ידי המפעל למניעת זיהום סביבתי כתוצאה מעבודות הייצור.

על פי הצו, חויב מנהל "פיניציה" להגיש לשר בתוך 6 חודשים תוכנית מפורטת של הפעולות שייעשו במפעל למניעת הזיהום.

מלשכת השר שריד נמסר, שבמהלך הייצור ב"פיניציה" נגרמים מפגעים סביבתיים, בעיקר זיהום אוויר, המהווים מטרד קשה לתושבי ירוחם. בשלוש השנים האחרונות ניסו המשרד לאיכות הסביבה והמועצה המקומית של ירוחם לאלץ את "פיניציה" לערוך סקר פליטות במפעל, כדי לאמוד את היקף הזיהום ממנו. עד כה לא בוצע סקר זה והנהלת "פיניציה" נימקה זאת בחוסר רווחיות של המפעל, באבטלה בירוחם שרבים מתושביה מועסקים ב"פיניציה" ובבעיות של יחסי עבודה במפעל.

בחודש ספטמבר האחרון ביקר השר שריד בירוחם והחליט לחייב את "פיניציה" לבצע את סקר הפליטות. זאת במטרה ליישם את מסקנות הסקר ולהביא להפסקה מוחלטת של זיהום האוויר מהמפעל, באמצעות צו אישי.

הלוח הירוק
מודעות דרושים
עמ' 24—26

שטיינר מכשירי שמיעה
נוסד ב - 1949
רחוב עבאס 10 חיפה
טל' 04-538938, 04-521614
שעות קבלה: ימים א' - ה' 9.00 עד 14.00

יום ו', 27.1.1995, כ"ו בשבט תשנ"ה ■ שנה 52, גליון 15689 ■ 3.60 ש"ח

המימשל מודאג מהקיפאון במו"מ ומאיץ באסד להסכים לפגישת פסגה עם רבין

שר החוץ כריסטופר אמר אתמול בוועדת החוץ של הקונגרס כי "ישראל וסוריה נכנסות לשלב מכריע ביותר ועל מנת להשיג פריצת דרך יהיה צורך בהחלטות קריטיות" □ כריסטופר סיפר כי לאחר הפיגוע בבית־ליד התקשר עם שר־החוץ הסורי ואמר לו כי ההודעות שמפרסם הג'יהאד האיסלמי מדמשק מחבלות בסיכויי השלום □ שיבח את ראש־הממשלה על החלטתו להמשיך בתהליך ותבע מהפלסטינים למגר הטרור באוטונומיה

□ פאר־לי שחר, עודד אור

הממשל האמריקני מודאג מהקיפאון במו"מ בין ישראל לסוריה והעביר באחרונה מסרים לסוריה על הצורך לקיים פגישת פיסגה בין נשיא סוריה חאפז אסד לבין ראש הממשלה יצחק רבין.

כזכור, בראיון שנתן יצחק רבין לעיתון "ג'ורנאל־ערבי" היוצא באירופה ומופץ בכל מדינות ערב, קרא רבין לנשיא אסד להיפגש איתו כדי לקבל החלטות מכריעות.

בעבר קרא רבין לאסד להיפגש במסגרת מה שהוגדר כ"מחוות". גורמים מדיניים מעריכים כי השינוי בהתייחסות של רבין לעצם קיום הפגישה, לא פגישה למטרת צילום משותף, אלא כדי לקבל החלטות מעידה כי המו"מ נמצא בשלב מתקדם המחייב הכרעות בדרג הגבוה ביותר.

כזכור אמר הנשיא אסד לסנטור האמריקני תום לנטוס לפני כשבועים, כי ניתן להגיע להסכם עם ישראל בתוך שבוע וכי הסכם שלום מלא תמורת נסיגה מלאה לא צריך לכלול בהכרח הסכמים גם על קשרי כלכלה תיירות סחר וכדומה.

בחודש האחרון חל כמעט נתק מוחלט במגעים לאחר ששגריר סוריה בוושינגטון וואליד מועלם אשר מנהל את השיחות הדיסקרטיות עם איתמר רבינוביץ, יצא לפני חודש לדמשק ולא חזר. בירושלים מעריכים כי שיחות הקצינים

המשך בעמוד 6

לא הזכיר אותו זיגמונד סובלובסקי, ניצול שואה מקרקוב, זה במהלך הטקס באושוויץ. בשלט על החזה נאמר: "אנו הנוצרים אשמים גם כן בשואת היהודים". נשיא פולין לך ואלנסה לא הזכיר ולו פעם אחת את היהודים בנאומים שנשא אתמול בקרקוב במקסי הזיכרון ליום השנה ה־50 לשחרור מחנה אושוויץ־בירקנאו: עמוד 3. צילום: אי.פי.

אל"מ גרשון הכהן הועמד לדין וננזף נזיפה חמורה

גם הרמטכ"ל זימנו אמש ונזף בו על דבריו □ אל"מ הכהן פרסם מכתב התנצלות בו הביע חרטה על התבטאותו האומללה ("כל הנשים זונות")

□ אהרון קליין

מפקד חטיבת שריון 7, אל"מ גרשון הכהן, העומד אתמול לדין משמעתי וננזף נזיפה חמורה. אל"מ הכהן הביע חרטה על דבריו בפני תלמידי בית הספר הגמנסיה רחביה בירושלים. אלוף פיקוד הצפון, עמירם לוין הרשיע את אל"מ הכהן בהתנהגות שאינה הולמת מפקד וקצין. (כזכור אמר אל"מ הכהן כי "הבנים נולדו להיות לוחמים והבנות להיות זונות").

אל"מ הכהן נקרא אתמול לאלוף פיקוד הצפון שהודיע לו כי הוא מעמיד אותו לדין משמעתי בשל שתי עבירות – האחת הרצאה בלא קבלת אישור כמתחייב מפקודות הצבא והשנייה כי בהרצאתו התבטא בצורה משפילה ופוגעת בחיילות ומפקדות צה"ל ובכבוד האישה בכלל.

בהודעה שמסר דובר צה"ל נאמר בין השאר כי ההתבטאויות האלה עומדות בניגוד מוחלט לערכי היסוד של צה"ל ולמידת תרומתן של החיילות והקצינות לביטחון המדינה, באמצעות שירותן הצבאי החיוני. מגוון רחב מאד של משימות אינו בר ביצוע ללא שירותן המועיל והחשוב של החיילות, הקצינות והמפקדות.

אלוף פיקוד הצפון הרשיע את אל"מ גרשון הכהן בהתנהגות שאינה הולמת מפקד וקצין ודן אותו לעונש של נזיפה חמורה. נזיפה חמורה הינה עונש חמור מאד בסולם עונשי הדין המשמעתי לקצין בכיר בצה"ל.

אל"מ גרשון הכהן

המשך בעמוד 6

"חצי צהל עסוק בהתנחלויות במקום במאבק בטרור"

אמר אמש רבין בלשכת העבודה □ מועצת יש"ע: אם לישראל היה שר־ביטחון במישרה מלאה היה מתפנה לטפל טוב יותר בטרור

□ יהודה צור

"אילולא חצי צה"ל היה עסוק בליווי שיירות ובכניסות בתוך היישובים, יכול היה לפעול טוב יותר נגד הטרור" אמר אתמול ראש הממשלה, יצחק רבין בלשכת העבודה שהתכנסה בבית המפלגה ברחוב הירקון בת"א.

רבין אמר שמול הטרור אין להתנחלויות שום תרומה ביטחונית. לדבריו, רק השב"כ והצבא יכולים לטפל בכך. יותר מדי כוחות עסוקים בשמירה על 50:50 יישובים מבודדים בשטחים אך זאת תובנתו, אמר רבין, בתשובה לקריאות ביניים

המשך בעמוד 6

צה"ל מנע עיבוי שתי התנחלויות

מעלה־עמוס וכוכב יאיר □ יש"ע: נמשיך בעבודות

(שוני־ב־דרוסר). – המינהל האזרחי בשטחים מנע אתמול עיבוי שתי התנחלויות, מעלה עמוס וכוכב יעקב. בתוך כך נודע כי המתנחלים פעלים לעבות עוד שבע התנחלויות בשטחים.

המינהל הוציא צו להפסקת עבודות נגד שניים מן המבנים, שהציבו מתיישבים בסמוך לישוב מעלה עמוס שבאיזור מדבר יהודה. הצו הוצא

המשך בעמוד 6

ש"ס התבקשה להבהיר אם כוונתה לשוב לממשלה

רבין הדגיש כי לא מדובר באולטימטום □ מצפים למגעים בשבוע הבא

□ יהודה צור

העבודה החליטה אתמול באופן רשמי לפנות אל ש"ס כדי לקבל תוך שבוע ימים תשובה עקרונית אם פניה לשוב לממשלה ללא קשר עם הדיון המתנהל עתה לגבי העתירות שהוגשו לבג"ץ נגד ההסכם שסי עבודה.

אתמול התקיימה התייעצות לפני ישיבת לשכת העבודה בין רבין, זוילי וליבאי והוחלט לפנות לש"ס בעניין זה.

המשך בעמוד 6

7
שלום אינו נכס אלקטורלי
סגן שר החוץ, יוסי ביילין, מדבר על הסיכוי לשלום

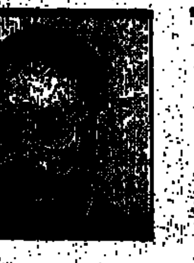

9-8
משימה אפשרית בחולץ
עם תא"ל גדי זוהר, הפורש מראשות המינהל האזרחי

23
הפסד למכבי ת"א במאדריד
גריס קולמן קלע אמש רק 6 נקודות בהפסד 64:76 לריאל

28
הסדר הקיבוצים
שיחות מרתוניות יפתחו בשבוע הבא עד השגת הסכם

חדשות

ירדן ואש"ף חתמו על שורת הסכמים לשיתוף פעולה כלכלי

לא הושגה החלטה בעניין ירושלים □ ירדן תיפתח משרד אינטרסים בעזה □ ההסכמים הביאו לעליות חדות בבורסה הירדנית □ ערפאת ייפגש היום עם הנשיא מובארק

יו"ר הרשות הפלסטינית, יאסר ערפאת, וראש ממשלת ירדן, זייד בן-שאקר, חותמים על הסכם שיתוף הפעולה. מאחור: המלך חוסיין והנסיך חסן צילום: איי.פי

□ פנחס ענברי וסוכנויות הידיעות

ירדן ואש"ף חתמו אתמול על שבעה הסכמי בתחומי כלכלה, חינוך הסברה, מנהל ותחבורה אבל לא הסכימו על ניסוח משותף בעניין מעמד המקומות הקדושים בירושלים.

ראש הרשות הפלסטינית, יאסר ערפאת, וראש ממשלת ירדן, זייד בן שאקר, חתמו, בנוכחותו של המלך חוסיין ושל יורש העצר, הנסיך חסן, על "הסכם כללי לשיתוף פעולה ותאום". בהמשך, חתמו שרים ירדנים ופקידים בכירים של הרשות הפלסטינית על שישה הסכמים נוספים.

הפלסטינים התחייבו לפני ירדן שלא להנפיק מטבע פלסטינית ללא תיאום והסכימו לפיקוח ירדני-פלסטיני משותף על הבנקים. כמו כן תמשיך הרשות הפלסטינית ללמד בגרה עפ"י תוכנית הלימודים בירדן. ירדן תכיר בתעודות הבגרות והדיפלומות של האוניברסיטאות הפלסטיניות.

אש"ף סמך את ידיו על הסכם השלום בין ירדן וישראל וירדן סמכה את ידיה על ההסכמים שעשה אש"ף עם ישראל. לא הושגה הסכמה בעניין המקומות הקדושים בירושלים.

המחלוקת הירדנית-הפלסטינית על המקומות המוסלמיים הקדושים בירושלים, תשמש נושא לדיון במועד מאוחר יותר בין המלך חוסיין ויאסר ערפאת, מסר אתמול דובר הרשות הפלסטינית, נאביל אבו-רדיינה.

כמו כן לא ברור אם ירדן תכיר בדרכון הפלסטיני או שתרשה לפלסטינים בשטחים לשאת דרכונים כפולים.

בעקבות חתימת ההסכמים תיפתח ירדן משרדי אינטרסים בעזה ואת תהיה המדינה השלישית שתעשה זאת אחרי מצרים ומרוקו.

מרבת עמון ייצא ערפאת לקהיר על מנת לדווח היום לנשיא מובארק על הסכמים. אתמול שוחח שר החוץ הירדני, עבד אל כרים אל כבריתי, בטלפון עם עמיתו המצרי, עמרו מוסא, וסוכם לכנס בקהיר ב-4 בפברואר מיפגש של שלושת שרי החוץ – של אש"ף, מצרים וירדן.

קבוצה גדולה של משקיעים ירדנים ופלסטינים שוקלים על ייסוד בנק השקעות בהון של 20 מיליון דולר.

לעתון "אלראי" נודע, כי משרדי הבנק החדש, ששמו "בנק ירושלים לפיתוח והשקעות" יהיו בשכם.

שיפור היחסים בין ירדן לרשות הפלסטינית הגביר את הסחר והעלה את המחירים בשוק המניות הירדני השבוע, במגמה חיובית הנראית כעשוייה להימשך לאורך זמן, אמרו אתמול ברוקרים בבורסת רבת עמון.

נפח הפעולות בשוק הכספים של רבת עמון עלה ב-36 אחוז בשבוע שהסתיים אתמול, נאמר בדו"ח השבועי.

על המשמר

התנצלות ונזיפה

הנזיפה שנתן אלוף הפיקוד לאל"מ גרשון הכהן על הדברים שאמר על הנשים, היתה נכונה ובמקומה. ספק אם ההתנצלות של הכהן, ובעיקר חזרתו מהדברים החמורים שאמר על הנשים, שמאז ומעולם היו זונות בעוד הגברים היו לוחמים, תוכל למחוק את הרושם הבלתי נסבל שהיה לכן. בראש וראשונה על כל הנשים, אלה אשר שרתו בצה"ל בעבר, ואלו אשר עומדות בפני גיוס בהווה ובעתיד.

העלבון הקולקטיבי שהטיח אל"מ עמרם על הנשים, גם אם חזר בו, וגם אם כדבריו במכתב ההתנצלות שורשו והובנו שלא כראוי, עורר על הקצין הבכיר זעם רב, ולא רק של נשים.

בחברה הישראלית אשר מנסה להביא לשוויון בין המינים, עדיין ישנן דעות קדומות וראקציוניות כלפי נשים, ועל מקומן ותפקידן החברתי.

אך ההשקפות המאצ'ואיסטיות, אף שטרם נעלמו, שוב אינן מתקבלות בשיוויון נפש, ובהשלמה שבשתיקה. ואין זה מפתיע כי נשים רבות, וכן ארגוני נשים התקוממו מיד נגד הדימוי שנתן אל"מ לנשים, ויצאו בתקיפות רבה נגד דבריו.

התרומה של הנשים ברוב החברות, ובחברה הישראלית, בפרט אינה נופלת מזאת של גברים, בוודאי בימים אלה. ורק מי שעדיין תקוע בסטריאוטיפים מיושנים, מתעלם מכך, שלהוציא הבדלים פיסיולוגים, הרי הכישורים האינטלקטואלים והיכולות של נשים וגברים אינם שונים, ויש חכמים ומוכשרים בין הגברים והנשים, כפי שיש בעלי כישורים נמוכים יותר בקרב שני המינים.

הכינוי, גם אם זאת לא היתה כוונת המפקד, לקבוע את הנשים בכינויים שמקומם בשפת השוק, יכול לענות אולי על תסביכים של מי שאינם מסוגלים להשלים עדיין עם היות הנשים חלק בלתי נפרד וחיוני מכל חברה, ועל כן, שרובן עומדות היום על דעתן, ומסוגלות להתקדם ולהתפתח בכל תחומי החברה, ללא רגשי נחיתות, וללא תלות, אלא כפרטנריות שוות ערך.

טוב עשה איפוא אלוף הפיקוד וכן הרמטכ"ל שמיהרו לנזוף באל"מ גרשון הכהן וטוב עשה גם המפקד הנזוף שהבהיר, כי כלל לא התכוון למה שהובן מדבריו בהרצאה שנתן. וחשוב, כי כל מי שמחזיק בדעות הללו יודע, כי לא רק שאין הן עוברות, אלא שהוא עלול להיתקל בתגובה מהירה, חריפה ובלתי מתפשרת של נשים, אך גם של גברים.

כתבים ארגנטינים ביימו מתקפה על מוסד יהודי

(ע"ר). ממשלת ארגנטינה והקהילה היהודית גינו ביום חמישי מתקפה מבוימת על מועדון יהודי, שאורגנה בידי כתבי עיתון [illegible] את הנסיון למיתקפה אנטי יהודית שלישית בבואנוס איירס.

עיתונאים השייכים למערכת שבועון החדשות "נוטיסיאס", נעצרו בידי המשטרה ביום רביעי בלילה והואשמו ב"התנהגות מאיימת", לאחר שניסו לצלם את עצמם כביום מיתקפה עם נשק-דמי ומסיכות, כדי לעשות שימוש בתמונות בשבועון.

350,000 יהודי הקהילה בארגנטינה, אמרו כי הם עדיין חיים בפחד מפיגוע שלישי.

"העובדה שההתקפה הייתה מבוימת אינה עוזרת, אפילו אם כלי הנשק היו מפלסטיק", אמר ארמנדו רלר, מנהל מועדון "מכבי" נגדו בוצעה המיתקפה המבוימת. לדבריו, "נוטיסיאס" לא טרח להודיע להנהלת המועדון או למשטרה על תוכניות כתביו.

עדי ראייה אמרו כי דקות אחרות לאחר שצוות "נוטיסיאס" יצא ממכוניתו שחנתה ליד המועדון, כאשר אחרים מהם חבושים מסיכות ונושאים נשק, הגיעו למקום מכוניות סיור של המשטרה וכלי רכב משוריינים. כל צוות "נוטיסיאס" נעצר במקום.

נשיא ארגנטינה קארלוס מנם, הגדיר את התנהגותם של כתבי "נוטיסיאס" כ"מתועבת". שר הפנים קארלוס קורואץ', אמר כי העיתונאים שהשתתפו בתקיפה היו עלולים להיפגע מירי משטרתי.

מחר בערב תתקיים הפגנה של הימין בצומת בית-ליד

□ נחמן גלבוע

הפגנה ועצרת זכרון של תנועות הימין תערך מחר בשעות הערב בצומת בית-ליד. ההפגנה תחל בסביבות השעה 7 בערב והמשטרה צופה קשיי תנועה בכביש [illegible] והאיזור.

סגן מפקד משטרת התנועה, נצ"מ צבי רוזנרוט, מסר אתמול כי [illegible] באזור צומת בית ליד יסגר לתנועה החל מהשעה 6 בערב.

התנועה מצומת פרדסיה ועד אזור צומת בית ליד לא תותר [illegible] פרטיים פרט לכאלה שיתאמו מראש עם המשטרה.

פלוגת טירוני הצנחנים ששיכלה ארבעה חיילים בצומת בית ליד, הושבעה בכותל

(ע). בטקס רב רושם, במעמד ראש הממשלה ושר הבטחון, הרמטכ"ל ואלוף פיקוד המרכז, שנערך אתמול בערב ברחבת הכותל המערבי שבעיר העתיקה בירושלים, הושבע מחזור טירוני הצנחנים החדש. בין המושבעים נכללה גם פלוגתם של ארבעת הטירונים, שניספו בפיגוע האחרון בצומת בית ליד.

מעט אחרי השעה 8 בערב צעדו מאות טירונים אל רחבת הכותל, כאשר הכומתות הירוקות עדיין על ראשיהם. ברחבה שהה אותה עת קהל בן מאות אנשים של בני משפחות, ידידים, מכרים ועוברי אורח.

הטירונים הושבעו על פי כל כללי הטקס, ולאחר מכן נשא ראש הממשלה את דברו בהתרגשות מסויימת אל הצנחנים הטירונים: "אתם יוצאים לדרך ארוכה. יהיה לכם קשה. וזכרון חבריכם שנפלו השבוע, יישאר אתכם".

בזמן שנשא ראש הממשלה את נאומו נשמעו מספר קריאות גנאי ובוז משורות הקהל שצפה באירוע.

נמשכת חקירת תאונת הירי בה נהרג חייל צה"ל בדרום לבנון

(ע). צה"ל ופיקוד הצפון ממשיכים בחקירת תאונת הירי, בה נהרג השבוע חייל צה"ל, סמ"ר משה אחיון (20) מעפולה, מהתפוצצות פצצת מרגמה.

החקירה תנסה לברוק מה הביא לפיצוץ, האם מדובר בטעות אנוש, או שמה מדובר בתקלה טכנית.

להלן המספרים והפרסים שהועלו בגורל:

1. בסך 1,000,000 ש"ח כרטיס מס': 179794
2. במכונית זכה כרטיס מס': 841864
3. בסך 5,000 ש"ח כרטיסים מס': 070152 501500 206405 839334 241087 004818 535744 467820 767718 741453 038578 204413 648320 737100 487156 039335 683818, 130053 895907 190462 694671 660839 282776 562872 394560 294004
4. בסך 1,000 ש"ח כל הכרטיסים המסתיימים ב-5 ספרות: 71608 14813 55463 01010 95469 08574 98871 91386 74671 72718 57729 97457 15929 02016 84376 79458 83847 16971 59541
5. בסך 100 ש"ח כל הכרטיסים המסתיימים ב-3 ספרות: 251 123 627 869
6. בסך 20 ש"ח כל הכרטיסים המסתיימים ב-2 ספרות: 87 93 85 11
7. בסך 10 ש"ח כל הכרטיסים המסתיימים ב-2 ספרות: 27 75 55 58 99 04 71
8. בסך 7 ש"ח כל הכרטיסים המסתיימים בספרה: 7

על המשמר

לציונות לסוציאליזם לאחוות עמים

עורך ראשי: צבי טימור · מנכ"ל: יוסף הולנברג
עורך משנה: ישראל זמיר · מרכזת המערכת: דורית גפן
המו"ל: עיתון וספר בע"מ

המערכת והמנהלה
תל אביב, 67771 רח' חומה ומגדל 2 טל. 03-6388555 פקס 03-5370037
מח' מודעות: טל' 03-6388508 פקס' 03-372301
מח' המנויים 177-022-0668 · שרות שק דואר נעל 61999
סניף ירושלים: רח' בן יהודה 2, חדרים 102, 121, טל' 02-255161 פקס 02-250145, ת"ד 1216 ירושלים 91008
סניף חיפה: רח' פבאר 17 טל' 04-673673, פקס' 04-676057, ת"ד 4007 חיפה 31040

AL HAMISHMAR THE GUARDIAN) Daily
Tel-Aviv P.O.B. 61999

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ואינה מחוייבת כתוכן.
© כל הזכויות שמורות
מודפס ב"הדפוס החדש" בע"מ, טל. 03-6388510

שער שני

לציון 50 שנה לשחרור מחנה המוות אושוויץ-בירקנאו מידי הנאצים

יהודים ופולנים קיימו טקסי אזכרה נפרדים

נשיאי גרמניה ובולגריה נכחו בטקס היהודי בבירקנאו □ בכנס באוניברסיטה קתולית הוקיע נשיא פולין לך ואלנסה את מעצרם של 183 מרצים מקרקוב ב-39' אך לא הזכיר את רצח 1.5 מיליון בני אדם במחנה

קרקוב, (ע"ר, ע"צ, ע"י). ארגונים פולניים ויהודיים קיימו אתמול טקסים נפרדים לציון 50 שנה לשחרור מחנה המוות אושוויץ בתום מלחמת העולם השנייה, ולזכור מליון וחצי בני אדם שנרצחו שם בידי הנאצים.

קבוצות יהודיות, שכעסו על הניסיון להמעיט בסבלו של העם היהודי בשואה, התכנסו בבירקנאו, מחנה ריכוז ליד אושוויץ, שם נרצחו רוב האסירים בתאי גזים ובמשרפות.

בבירקנאו התכנסו כ-1,500 איש, רבים בקבוצות עם דגלים לאומיים, כדי לשחזר את הצעדים האחרונים של בני משפחה וידידים שנשלחו למותם, לאחר שנעצרו באירופה שבשליטת הנאצים.

התהלוכה התקדמה לאורך שורות של צריפי העץ ומגדלי השמירה, שאותם איישו אז שומרי אס-אס מלווים בכלבים. התהלוכה הגיעה עד לשרידיהן של שתי משרפות שפוצצו בדינמיט.

בראש התהלוכה צעדו צמדים של "תאומי-מנגלה", שבהם ערך הרופא הידוע לשמצה של המחנה ניסויים.

אחרי נאומים קצרים של אישים יהודיים, כולל יו"ר הכנסת שבח וייס ונתן פרס נובל לשלום אלי ויזל, שהיה בעצמו אסיר באושוויץ, נאמרה תפילת "קדיש".

עוד נכחו בטקס זה הרב הראשי של פולין, מנחם יוסקוביץ, נשיא גרמניה רומאן הרצוג ונשיא בולגריה ז'ליו ז'לב.

הארגונים היהודיים החליטו לקיים טקס זה, לאחר שהתברר כי ה"קדיש" ומנהגים יהודיים אחרים לא יהוו חלק בולט באירועים הרשמיים לרגל יום השנה ה-50 לשיחרור המחנה בידי חיילי הצבא האדום ב-27 בינואר '45.

רבים מהמשתתפים סירבו לקבל את ההסברים הפולניים, כי הטקסים האקומניים המתוכננים להיום נועדו לשקף את העובדה כי גם פולנים, צוענים וקבוצות אחרות הומתו באושוויץ.

ז'אן קאהן, נשיא הקונגרס היהודי האירופי, אמר: "90% מאלה שמתו כאן היו יהודים. לכן היו צריכים להעניק מימד בולט יותר לקדושים היהודיים. אני לא אהיה כאן מחר".

גם הרב אבי וייס מניו יורק, שנעצר שלשום לזמן קצר על ידי המשטרה הפולנית, לאחר שסירב לעזוב כנסיה בעיבורי אתר מחנה בירקנאו, נכח בטקס הנפרד.

נשיא פולין לך ואלנסה הוקיע את מעשי הזוועה של הנאצים, ואמר, כי לעולם לא יוכל לתמוך בטוטליטריזם בצורה כלשהי.

ואלנסה אמר את הדברים בכנס באוניברסיטה קתולית בעיר קרקוב שבדרום פולין.

"הנאצים ידעו, כי יהיה קל יותר לפגוע בכושר ההתגוננות, וקל יותר להשמיד אומה שהעלית האקדמית והיצירתית שלה חוסלה. זו הסיבה בגללה שרפו תחילה ספרים. לאחר מכן כלאו את מחברי הספרים ולבסוף רצחו אנשים," אמר.

ואלנסה לא הזכיר את 1.5 מיליון בני האדם שנרצחו באושוויץ, אלא הוקיע את מעצרם של 183 מרצים באוניברסיטה בקרקוב ב-'39 ושילוחם למחנה ריכוז בגרמניה.

יו"ר הכנסת שבח וייס הזמין את ראש ממשלת פולין, וולדמר פאוולק, לערוך ביקור רשמי בישראל.

בפגישה בין השניים אמר וייס, כי המגעים בין בני נוער ישראלים ופולנים הם הדרך הטובה ביותר להביא להבנת הטרגדיה של העבר.

יו"ר הכנסת, שבח וייס (מימין), ד"ר יוסף בורג – יו"ר יד ושם והבינ"ל ורבה הראשי של פולין, מנחם יוסקוביץ', בטקס הזיכרון היהודי שנערך אתמול במחנה המוות אושוויץ-בירקנאו לציון 50 שנה לשחרורו מידי הנאצים (צילום: איי.פי.)

אלי ויזל בטקס היהודי:

"אל מלא רחמים, אל תרחם אל אלה שלא ריחמו על ילדים יהודים"

אושוויץ, (ע"ר). חתן פרס נובל לשלום, אלי ויזל, נשא נאום בטקס בלתי-רשמי לציון יום השנה ה-50 לשחרור מחנה אושוויץ. "למרות שאנו יודעים שהאל הוא מלא רחמים, אנא מכם אל תרחמו על מי שיצר את המקום הזה. אל הרחמים אינו סולח לרוצחיהם של הילדים היהודים," אמר.

"אל תסלחו לרוצחים ולאלו ששיתפו עמם פעולה. מי שהיה כאן, זוכר את מצעדי הלילה של הילדים. ילדים ועוד ילדים, מפוחדים, שקטים ויפים. אם נוכל רק להביט באחד מהם, יישבר לבנו. האם הדבר לא שבר את לב המרצחים? אל מלא רחמים, אל תרחם על אלה שלא ריחמו על ילדים יהודים".

"שכן מאליו, אנו יודעים כי אין אשמה קולקטיבית. רק האשמים אשמים, ילדיהם הם ילדים. ילדים הם ילדים בכל העולם, ויש לזכור את ילדי היהודים.

"ואם אתם זוכרים, ואם אנו מנסים לזכור, הרי כפי ששמעתם, התקווה קיימת רק בגלל הזיכרון. ותודות לזיכרון היהודי, ייתכן ויקום עולם טוב יותר, בו ילדים יוכלו להיות מאושרים, מחייכים, אוחזים זה בידי זה ואומרים: בוקר חדש הגיע, יום חדש. בוקר חדש ויום חדש לאנושות".

מפגינות נשאו שלטים: אם כל אשה זונה, כל מח"ט קליינט

□ נעמי דיבתין, רמי שני, עתי"ם

חברות פורום הנשים למען מרצ הפגינו אתמול מול בניין משרד הביטחון בקריה בתל-אביב. אליהן הצטרפו תיכוניסטיות חברות נוער מרצ, ובנות האמורות להתגייס לצה"ל בשנה הבאה. ההפגנה באה בתגובה לדבריו של מפקד חטיבה 7, אל"מ גרשון הכהן, בפני תלמידי הגימנסיה העברית בירושלים.

בין התבטאויותיו של הכהן: "מאז ומעולם היו הגברים לוחמים והנשים זונות". הוא גם ציין, כי ניתן להחליף את החיילות בצה"ל המשרתות בתפקידים פקידותיים, במחשבים ובמזכירות אלקטרוניות.

המפגינות נשאו שלטים וכרזות בהם נאמר: "אם כל אשה זונה, כל מח"ט קליינט" ו-"אם כל אשה זונה – כל המפגינים הן גם אמא, אחות ובת". בין המפגינים היו גם גברים בודדים.

ח"כ נעמי חזן (מרצ) דרשה מהרמטכ"ל, רא"ל אמנון שחק, להדיח את הכהן.

שרת העבודה והרווחה אורה נמיר אמרה אתמול, כי תעלה בישיבת הממשלה את נושא הופעתו והתבטאויותיו של הכהן. נמיר ציינה, כי ספק אם יכול הכהן להמשיך לשרת כמפקד בצה"ל, ולשמש דמות מחנכת לחייליו.

עו"ד סא"ל (מיל') דליה יקראלי, פנתה בשם ויצ"ו ישראל, המחלקה למעמד האשה והלשכות המשפטיות, לפרקליט הצבאי הראשי בדרישה למצות עמו את הדין.

"אין מקום במסגרת צה"ל וודאי שלא בקרב הקצונה הבכירה לאדם המתבטא כך וסילוקו משירות הצבא הינו אינטרס של הצבא. גם ההתנצלות שפורסמה אינה מספיקה ואינה הולמת את חומרת המעשה" אמרה.

ח"כ לימור ליבנת תעלה את דבריו של הכהן בוועדה לביקורת המדינה של הכנסת, שמתכנסת השבוע לדיון עם ראש הממשלה יצחק רבין ומבקרת המדינה מרים בן פורת, ותתבע להדיחו מצה"ל.

ח"כ דליה איציק פנתה לפרקליט הצבאי הראשי, תא"ל אילן שיף, בדרישה דומה.

מ"מ יו"ר הכנסת גינה את התנהגות סלמוביץ והח"כים

□ בצלאל עמיקם

מ"מ יו"ר הכנסת, ח"כ סאלח טריף, מגנה בחריפות את ההתנפלות על דוכן היו"ר ועל סגן יו"ר הכנסת, ח"כ אסתר סלמוביץ.

תהיה הטעות אשר ביצעה היו"ר אשר תהיה, התנהגותם של אחרים מהח"כים כפשרה זו ראויה לכל גנאי. כדי להעמיד את הדברים בפרופורציה הנכונה הביע מ"מ היו"ר צער על התנהגותה של ח"כ סלמוביץ בניהול ההצבעה.

לא היה תקדים ל"מחטף" והצבעה שעשתה סלמוביץ. תפקידו של היו"ר אינו רק לשמור על זכותם של הח"כים לדבר, אלא גם על זכותם להצביע באופן מסודר. הרושם הקשה שהתקבל הוא, כי היו"ר הושפעה מלחצים מספסלי האופוזיציה לקיים הצבעה מיידית ומהירה, ועל כך יש להצטער.

"אין קשר בין ההתנפלות הנוראית לבין היות היו"ר אשה. לדאבוננו, היינו עדים להתנפלויות ועקירות קשות כלפי יו"ר הכנסת בעצמו ונגד סגניו האחרים," אמר טריף.

טריף יגיש תלונה מסודרת ליו"ר הכנסת בשובו מחו"ל, ועל פי יוזמתו ידון המקרה בנשיאות הכנסת ביום שני.

צאדק מאיים בפרישת מפ"ם מהקואליציה – בגלל ההתנחלויות

פריס, (ע"צ). סגן שר החקלאות ואליד צאדק (מפ"ם) הבהיר אתמול בפריס, כי מפלגתו לא תהסס לפרוש מהקואליציה הממשלתית, אם יגברו פעולות ההתנחלות.

"אם נגיע לנקודה שבה לא נרגיש עוד בהבדל בשאלת ההתנחלויות בין מדיניות הממשלה לזו שהליכוד מטיף לה, נפרוש מהממשלה", הבהיר צאדק.

"מפ"ם אינה מבדילה כלל בין בנייה שעליה החליטה הממשלה לבין בנייה פרטית," אמר.

צאדק הוסיף, כי "מה שמתרחש בירושלים מהווה הפרה של ההסכם הישראלי-הפלסטיני".

הגירעון המסחרי ב־94' — 7.7 מיליארד דולר

גידול של כ־1.5 מיליארד דולר בהשוואה ל־93' □ יותר מ־1.3 מיליארד מקורם בסחר עם אירופה

(ע). הגירעון המסחרי של ישראל ל־94', מסתכם ב־7.7 מיליארד דולר. זהו גידול של כ־1.5 מיליארד דולר בהשוואה ל־93' – כך עולה מנתונים שפרסמה אתמול הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בירושלים.

לפי הנתונים, ייבאה ישראל ב־94' סחורות בסך כולל של 19.7 מיליארד דולר – 2.7 מיליארד דולר יותר מאשר ב־93'. ייצוא הסחורות מישראל ב־94' הסתכם ב־12 מיליארד דולר, כ־1.2 מיליארד דולר יותר מאשר ב־93'.

יותר מ־1.3 מיליארד דולר מקורם בגירעון הקיים במסחר שבין ישראל וארצות האיחוד האירופי. היקף הסחר הכולל עם מדינות האיחוד הסתכם ב־94' ב־5.3 מיליארד דולר. יחד עם זאת, גדל הייצוא לארצות האיחוד ב־240 מיליון דולר לעומת 93'. הנתונים מצביעים גם על גירעון בסחר, במיוחד עם מדינות כגון איטליה, גרמניה, צרפת, אנגליה וספרד. עודף מסחרי בולט בסחר עם מדינות חבר העמים, מדינות ביבשת אמריקה ומדינות באוקיאניה.

הבורסה: שוב ירידות — לאחר יום של עליות חזקות

מדד המשתנים ירד ל־154.8 והמעו"ף ירד ל־154.2 □ בסיכום השבוע: מדד המשתנים ירד ב־2.5%, המעו"ף – בכ־4% ומדד הכר"מ צבר ירידה של כ־5%

□ כתבנו הכלכלי

לאחר יום אחד של עליות חזקות, שוב חזרו הירידות לשוק המניות, למרות שהפתיחה אתמול היתה קצת יותר מבטיחה.

עודפי ביקוש שהגיעו בבוקר לכל האפיקים, כר"מ מר"צ והאפיקים הסולידיים, סופקו בעליות. יצוין, כי בכר"מ לראשונה מזה שבועות מספר, היתה מגמת העליות דומיננטית.

גם המסחר במשתנים נפתח באווירה רגועה, אך לקראת סיום המסחר חל מהפך, ושוב חזרו הירידות לשלוט. ההסבר לכך היה אכזבת הסוחרים מכך שפקיעת אופציות המעו"ף לא הביאה לעליות חדות יותר במסחר.

בסכום היום ירד מדד מניות המשתנים ב־0.7% לרמה של 154.8 נקודות ומדד מניות המעו"ף ירד ב־1.5% לרמה של 154.2 נקודות. מחזור העסקות הסתכם ב־82 מיליון שקל.

בין המניות שבלטו: מניית בל"ל – שריכזה מחזור של כ־5 מיליון שקל (עלתה במעט), כור – שירדה ב־2.25%, בזק – שירדה ב־1% וטבע – שעלתה ב־2.5%.

השבוע אופיין בהמשך פדיונות בקרנות הנאמנות ובקופות הגמל, שגרמו ללחץ על כל השווקים בשוק ההון.

בסיכום השבוע הצטברה ירידה של כ־5% במדד הכר"מ, ירידה של 2.5% במדד מניות המשתנים וירידה של כ־4% במדד מניות המעו"ף.

באגרות החוב המדדיות הארוכות היו ירידות של אחוז ויותר, עקב החלטת בנק ישראל לא להוריד את הריבית.

לזכר קורבנות הפיגוע בארגנטינה

אלף בני נוער מארגנטינה, השוהים בימים אלה בארץ במסגרת תוכנית "תמוז" של המחלקה לנוער החלוץ בהסתדרות הציונית, השתתפו בנטיעת אלף עצים לזכרם של קורבנות הפיגוע בארגנטינה אתמול במרכז הנטיעות של הקק"ל במודיעין (צילום: פלאש90)

חברת ייעוץ אמריקאית תכין מכרזים לפיתוח עמק הירדן

רבת עמון, (ע"מ). הוו"ר הירדני בוועדת המים ופיתוח איזור עמק הירדן, ד"ר חדאדין, אמר, כי בישיבות שנערכו בוושינגטון בשבוע שעבר בין המשלחות הירדנית והישראלית לבין אנשי עסקים ומשקיעים אמריקאים, נבחרה חברת ייעוץ אמריקאית מתוך חמש, שתכין את המכרזים לתוכניות הפיתוח של עמק הירדן.

חדאדין אמר, כי החברה תכין את המכרזים ואת ההוראות הקשורות בבראיות הכלכלית, החברתית והסביבתית של התוכנית תוך שבועיים.

פרץ: הנהלת השקם מנסה להתחמק ממתן פיצויים הוגנים

□ אבשלום קווה

"הנהלת השקם והרשת צריכה להתבייש על שהיא מנסה, במצח נחושה, לגזול את "כבשת הרש" של עובדי הרשת, המשתכרים שכר דל תמורת עבודה קשה" – אמר אתמול יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, עמיר פרץ, בתגובה על התנהגות הנהלת השקם כלפי העובדים ומסע ההכפשה שהיא מנהלת נגדם, המבוסס על אי־דיוקים והצגת עובדות בצורה מסולפת.

פרץ טען, כי ההנהלה מנסה להשתחרר מחובתה לשלם לעובדים המפוטרים פיצויים הוגנים.

הוא אמר, כי המדינה הקציבה קרן בסך 20 מיליון ש"ח לכלל עובדי השקם כתמורה לעבודתם רבת השנים בשירות החברה הממשלתית. הוא ציין, כי כספים אלה לא נועדו לשמש תחליף לחובות ההנהלה והרשת לעובדים המובטחים.

פרץ הוסיף, כי ההסתדרות אינה נבהלת מגילויי הבריונות של שכירי ההנהלה, והיא תעמיד לרשות העובדים את מיטב ההגנה המשפטית, הכלכלית ואם יהיה צורך – גם הפיזית.

שביתה לא מוגבלת של עובדי המעבדות מיום א'

□ עליזה חטואל

6,000 עובדי המעבדות בבתי חולים, במכונים ובלשכות בריאות הציבור של משרד הבריאות, ישבתו מיום א' ללא הגבלת זמן.

מזכ"ל הסתדרות המיקרוביולוגים, אשר גולדשלאגר, מסר אתמול בערב לשר הבריאות אפרים סנה, כי האיום בשביתה, אשר הובא לידיעת יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, עמיר פרץ, הוא על רקע אי־קיום התחייבויות משרד הבריאות כלפי עובדי המעבדות, לגבי תנאי הבטיחות בהן.

לטענת איגוד עובדי המעבדות, משרד הבריאות לא הקים ועדה לבדיקת תנאי העבודה והסיכון במעבדות ולא החל בביצוע סקר לבדיקת הקשר בין חשיפה לחומרים מסוכנים לבין תחלואה כמתחייב מהסכם השכר האחרון.

משרד הבריאות התנצל בתגובה עם העיכוב במינוי הוועדה, וציין, כי טרם הועברו לידי המנכ"ל שמות המועמדים של המומחים המתאימים להיכלל בה. כן נמסר, כי המכון לרפואה תעסוקתית כבר החל בביצוע הסקר בהנחייתה של ד"ר יהודית שוהם בבתי החולים בילינסון והשרון.

אושרה מסגרת נוספת לביטוח השקעות בחו"ל

□ אריה דיין

ועדת הכספים של הכנסת אישרה אתמול את בקשתו של שר האוצר אברהם שוחט לאשר מסגרת של 200 מיליון דולר לביטוח השקעות ישראליות בחו"ל.

החשב הכללי במשרד האוצר, ראובן קוקולביץ, מסר, כי המסגרת שאושרה תהיה חלק מהמסגרת הקיימת בחברה לביטוח סיכוני סחר חוץ בסך 1.6 מיליארד דולר, המשמשת לביטוח ייצוא.

באוצר הסבירו אתמול, כי השינוי במדיניות החברה מתחייב מהגידול שחל באחרונה בהיקף ההשקעות הישראליות בחו"ל ומן העובדה שהשקעות כאלו הפכו "למכשיר חשוב בקידום החדירה הישראלית לשווקים בעולם".

הביטוח שיינתן להשקעות יכסה עד 90% מערכן.

המדד המשולב עלה ב־0.5% בדצמבר

□ אריה דיין

המדד המשולב לבחינת מצבו של המשק, שבנק ישראל מפרסם מדי חודש, עלה בדצמבר '94 ב־0.5%, אחרי שירד בכ־0.5% בנובמבר.

במחלקת המחקר של בנק ישראל ציינו כי בשליש האחרון של '94 חלו במדד תנודות חריפות, שמשקפות תנודות במסחר הקמעונאי וביבוא.

תוכנית הדברה ידידותית לסביבה

□ יוסף גלולי

הצורך לתת מענה שישרת את החקלאי, ישמור על סביבה ידידותית ויאפשר שיווק התוצרת לחו"ל, הביא את ארגון מגדלי הפירות והמגדלים, בשיתוף מועצת הפירות ובסיוע המרכז הראשי של משרד החקלאות לייזום תוכנית הדברה – "הדברה משולבת" – בענף הנשירים והזכרים.

בעבר היתה נהוגה שיטת הדברה מסיבית באמצעות כימיקלים. "הדברה משולבת" הוא שם־גג למגוון רחב של טכנולוגיות ושיטות שחלקן דוגלות בהפסקת הדברה, או הדברה חלקית ומבוקרת, בשילוב הדברה ביולוגית (שימוש בטפילים חיוביים) והדברה מיקרוביאלית על־ידי פיתוח מיקרואורגניזמים (וירוסים חיוביים).

השוק הבינלאומי

(הנתונים נכונים לאתמול שעה 20.00 שעון ישראל)

שערי המטבעות העיקריים ביחס לדולר

	נמוך	גבוה	מכירה	שינוי יומי
ליש"ט*	1.5872	1.5958	1.5908	+0.0019
מרק	1.5137	1.5196	1.5140	-0.0022
פרנק שווייצרי	1.2734	1.2851	1.2743	-0.0014
פרנק צרפתי	5.2360	5.2648	5.2376	-0.0072
ין יפני	99.25	99.78	99.36	-0.1200

* השער בדולרים

מחירי סחורות

	נמוך	גבוה	מכירה	שינוי יומי	
סוכר מזוקק (ליברה)	14.25	14.50	14.43	-0.10	(סנט)
קפה (ליברה)	162.90	164.85	165.30	-0.55	(סנט)
קאקאו (טונה)	995.00	1,002.00	998.00	+5.00	(דולר)
כותנה (ליברה)	92.50	93.20	93.00	+0.65	(סנט)
מיץ תפוזים (ליברה)	99.80	100.90	99.90	-0.40	(סנט)
חיטה (בושל)	370.50	372.75	372.75	+0.75	(סנט)
תירס (בושל)	233.00	233.25	233.25	-0.0	(סנט)
סויה (בושל)	553.75	555.50	555.00	+2.00	(סנט)
נפט חימום (גלון)	47.50	48.00	47.90	+0.15	(סנט)
נפט קל (טקס בחבית)	18.24	18.39	18.44	+0.00	(דולר)
נפט ברנט (חבית)	16.65	16.79	16.75	-0.04	(דולר)
זהב (אונקיה)	380.25	381.15	382.10	+0.30	(דולר)
כסף (אונקיה)	4.7600	4.8100	4.8300	+0.02	(דולר)
פלטינה (אונקיה)	411.50	417.30	419.50	+1.25	(דולר)
נחושת (ליברה)			139.00	+0.65	(סנט)
עופרת (טונה)			681.00	-12.00	(דולר)
אלומיניום (טונה)			2,123.50	-23.00	(דולר)
אבץ (טונה)			1,159.00	-33.00	(דולר)
ניקל (טונה)			10,015.00	-295.00	(דולר)

מדדי המניות

	נמוך	גבוה	אחרון	שינוי יומי
ניו יורק (דאו ג'ונס)	3,879.19	3,868.08	3,876.17	+4.71
מדד המניות הישראליות				
בניו יורק	117.98	119.69	119.12	-0.57
לונדון (אפ אי 100)	2,920.20	3,002.40	3,002.40	+19.20
פרנקפורט (דקס)			2,026.84	+8.80
טוקיו (ניקי)			18,070.80	-88.70
הונג קונג (האנג סנג)			7,310.53	+69.81

מטבע חוץ בנק הפועלים 26.1.95

	היחידה	בנקנוטים: קניה	בנקנוטים: מכירה	העברות והמחאות: קניה	העברות והמחאות: מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1			3.3547	3.4021	3.3777
דולר אמריקני	1	2.94	3.07	2.9841	3.0262	3.0005
מרק גרמני	1	1.94	2.03	1.9684	1.9962	1.9802
לירה שטרלינג	1	4.69	4.91	4.7552	4.8223	4.7840
פרנק צרפתי	1	0.55	0.59	0.5683	0.5764	0.5724
ין יפאני	100	2.95	3.08	2.9946	3.0369	3.0233
גילדן הולנדי	1	1.73	1.81	1.7564	1.7812	
פרנק שווייצרי	1	2.31	2.41	2.3388	2.3718	2.3534
כתר שוודי	1	0.39	0.41	0.3980	0.4037	
כתר נורבגי	1	0.44	0.47	0.4490	0.4554	
כתר דני	1	0.49	0.52	0.4990	0.5061	
מרק פיני	1	0.62	0.65	0.6284	0.6373	
דולר קנדי	1	2.07	2.17	2.1079	2.1377	2.1241
דולר אוסטרלי	1	2.21	2.37	2.2859	2.3183	
ראנד דר' אפריקאי	1	0.60	0.87	0.8431	0.8551	
פרנק בלגי	10	0.93	0.99	0.9530	0.9665	
שילינג אוסטרי	10	2.75	2.88	2.7943	2.8338	
לירה איטלקית	1,000	1.83	1.94	1.8650	1.8914	1.8743

3 קצינים מואשמים בגרימת מותם של חיילים שהתחשמלו

מדובר בהתחשמלותם למוות של סמל ערן חודדה וסמל אביקם הופמן בדרום לבנון לפני כשבעה חודשים □ הנאשמים כפרו באשמה

(ע). בבית הדין הצבאי המיוחד בקריה בתל אביב, הוגש אתמול כתב אישום נגד שלושה קציני צה"ל, אל"מ ג, סא"ל ת וסרן א, המואשמים בגרימת מותם ברשלנות של סמל ערן חודדה ז"ל וסמל אביקם הופמן ז"ל, אשר התחשמלו למוות.

האסון אירע ב־3.7.94, כאשר החיילים נסעו בנגמ"ש מצפון למוצב טייבה שבאזור הביטחון בלבנון נגעו באנטן ישיר בגופם בקו מתח גבוה שהיה רפוי והתחשמלו למוות.

הנאשמים – מפקד החטיבה, מפקד הגדוד ומפקד הפלוגה, כפרו בסעיפי האישום.

בא כוחו של אל"מ ג, עו"ד דובי וייסגלס, טען בבית הדין כי חקירת האירוע עדיין בעיצומה ואין להתחיל במשפט כאשר חסר חומר ראיות וחקירות. עו"ד משה ישראל, בא כוחו של סא"ל ת, ביקש מהתביעה הצבאית להמציא עבור ההגנה את חומר החקירה בדבר מותו של סמל חן כנרתי, אשר התחשמל למוות כתוצאה ממגע אנטנה בקו מתח גבוה, ארבעה חודשים קודם לכן במרחק של כ־400 מטר מהמקום בו התחשמלו שני החיילים.

עו"ד יעקב רובין, סניגורו של סרן א, ביקש להמציא עבור הסנגוריה את מלוא חומר הראיות שיש בידי התובע הצבאי.

התובע הצבאי, סגן נדב וייסמן, טען, כי אין בידי התביעה כל חומר חקירה או ראיות שלא הובאו בפני ההגנה.

בדיון ביקש עו"ד רובין, להפריד בין משפטם ואישומם של שני הקצינים הבכירים לזה של מרשו. הוא טען כי בציבור רווחת "תסמונת השג"ג", וכי הדבר יכול להיות בעוכריה של ההגנה.

שופטי בית הדין המיוחד; בראשותו של נשיא בית הדין, אל"מ מרדכי פלר, דחו את הבקשה. המשך הדיון נדחה לצורך הוכחות.

המשטרה ממשיכה לפשוט על בתי ההימורים באיזור המרכז

(ע). "עפ"י דו"ח מודיעיני שהוצג בפני, מעורבים בניהול המועדון מלווייתני הפשע בישראל, אשר אפילו מצויידים באמצעי לחימה". כך אמר אתמול שופט בית משפט השלום בתל אביב, משה שמאי, שהורה על הארכת מעצרם של ארבעה אזרחים ישראלים ועל עזיבתם את הארץ של 5 תיירים. התשעה חשודים בארגון וניהול קזינו למשחקי מזל אסורים מסוג רולטה ובלק ג'ק, בהם הימרו על סכומי כסף גדולים במטבע ישראלי ובמטבע זר.

נציג המשטרה, רנ"ג יעקב טל, ביקש מבית המשפט להאריך ב־5 ימים את מעצרם של ארבעת הישראלים: סרז' נאג'י, בן 57 מתל אביב, עבדו ראובן, בן 29 מכפר סבא, הרשקו גבריאל, בן 26 מבת ים ומולגנוב ואידסלב, בן 26 מרמת גן וכן ביקש להאריך את מעצרם של חמישה "דילרים" תיירים, לצורך הוצאת צווי גירוש לארצותיהם.

בא כוח החשודים, עו"ד בני נהרי, טען כי לחמשת התיירים יש כרטיסי טיסה לאתמול בערב, וכי הם יעזבו את הארץ מרצונם ולכן יש לשחררם.

השופט קיבל את טענתו, והורה על שיחרורם בערבות ובתנאי שיעזבו את הארץ עוד באותו ערב.

נפתח משפט הדיבה נגד העיתונאי אמנון דנקנר

נריה בן־ייכין הגישה את תביעת לשון הרע נגד העיתונאי, בעקבות פירסום שמה בביוגרפיה של דן בן־אמוץ, כמי "שפיתתה קטינות עבור בן־אמוץ"

(ע). בבית המשפט המחוזי בתל אביב החלה אתמול להתברר תביעת לשון הרע שהגישה נריה בר־ייכין נגד העיתונאי אמנון דנקנר, מחבר הביוגרפיה של דן בן אמוץ, נגד העיתון "חדשות" וההוצאה לאור של הספר.

התובעת, עורכת ירחון "הורים וילדים", דורשת מהנאשמים לפצותה בסכום של מיליון שקל, בגין ציון שמה בספר על בן־אמוץ, כמי שפיתתה קטינות עבור המנוח בן־אמוץ, ועל כך שדנקנר פירסם כי נריה שימשה כ"סריסת ארמון היצרים של האמן המנוח".

דנקנר טען, כי לאחר שפגשה נריה את בן אמוץ הוא הביאה לביתו, "שם היתה מתמחה בפיתויין של מי שהיו תמימות כפי שנראתה נריה, ויחד עם שרי, צעירה ירושלמית, היו משמשות גם בתפקיד המרכבות. נערות טרבניות היו מקבלות אצלן טיפול מיוחד של שיכנוע, ליטופים ופיתוי שהסביר להן כמה זה כדאי להן וכמה זה יהיה נפלא וכי דן הוא מורה נהדר לאהבה".

סניגורו של דנקנר, עו"ד מיכי מוזר, טען כי הנתבע שוחח עם התובעת ועם אלכסנדר אנסקי בשלב איסוף החומר הביוגראפי לקראת כתיבת ספרו, וכי הנתבע האמין ומאמין כי השניים אמרו לו דברי אמת באותן שיחות והדברים האלה מצאו את ביטוים בקטע.

נריה בר־ייכין, שהעידה בבית המשפט, טענה כי הפירסום גרם לה ולמשפחתה נזק רב. "בכנסת כוניתי הביוב של החברה", אמרה.

לטענתה, כאשר פנתה לדנקנר, אחרי שנודע לה על תוכן הספר לפני פירסומו וביקשה שיוציא את שמה, טען דנקנר: "אני מרגיש לא טוב, מה אתם רוצים ממני, אני אתאבד", והבטיח למחוק את שמה אך לא עשה כן.

נריה בר, התובעת את אמנון דנקנר, בבית המשפט אתמול — צילום: יפפא/אופירה יוחנן

ערבי מירושלים נדקר ונפצע באורח בינוני

ערבי תושב מזרח ירושלים נדקר אתמול בבוקר ונפצע באורח בינוני. מהמשטרה נמסר כי הרקע למעשה פלילי. האיש, פועל במוסך ברחוב בעלי המלאכה בתלפיות, הותקף על ידי שני בני דודיו, כשל סכסוך ביניהם.

הפורץ ריסס את בעלת הבית בגז

אשה שנכנסה אתמול לביתה ברחוב ססטרנק בתל אביב, הופתעה לגלות בו אורח בלתי קרוא. האורח שפרץ לדירה בשעות אחר הצהריים לא איבד את עשתונותיו. הוא ריסס את בעלת הבית בגז מדמיע, ולאחר מכן חטף את תיקה שהכיל מאות דולרים ונמלט מהמקום.

נחמן גלבוע

המשטרה שיחררה חשוד בפרשת רצח הקשישה בכ"ס

□ נחמן גלבוע

משטרת מרחב השרון שיחררה אתמול את האלד רביעה מהכפר מתלין שבנפת ג'נין, שנעצר כחשוד במעורבות ברצח הקשישה זינה אידה סטרוקוביץ' בכפר סבא. רביעה נעצר בעקבות מידע מודיעני שהתקבל בזרועות הבטחון.

בשבוע שעבר החליט שופט שלום להאריך את מעצרו בעשרה ימים, ובאותו מעמד הטיל צו איסור פירסום על פרטי החשוד. סטרוקוביץ' (84) נעדרה לפני כחודשיים מביתה שבשכונת הדרים בכפר סבא, ולאחר חיפושים נרחבים מצא בנה את גופתה בפרדס סמוך לביתה.

כבר בשלבים הראשונים של החקירה הביעו גורמים בכירים במרחב השרון, ספקות לגבי מהימנות המידע שהתקבל. במהלך החקירה התברר בוודאות שהחשוד אינו קשור כלל למעשה. אתמול הוחלט במשטרה לפנות לשופט שלום בבית משפט השלום בכפר סבא, ולבקשו להורות על שחרור החשוד, לפני תום תקופת הארכת המעצר. השופט נענה לבקשת המשטרה.

ועדת בניין ערים בת"א דנה בסגירת רחוב ע"י "מעריב"

□ נחמן גלבוע

בוועדת בניין ערים של עיריית תל־אביב הועלתה טענה, כי עיתון "מעריב" ובעלת העיתון "הוצאת מודיעין", השתלטו שלא כחוק על רחוב המוכר בין רחוב קרליבך למספר משרדים, ובהם משרדי ממשלה וצבא. אנשי העיתון הציבו בפתח הרחוב שער חשמלי והם משתמשים בו לחניה פרטית תוך כדי מניעת כניסת האנשים הזכאים להיכנס לרחוב.

בעקבות העלאת הנושא בוועדה, פנה חבר המועצה מיכאל רועה (מרצ) למהנדס עיריית ת"א, ברוך יוסקוביץ, בדרישה להורות ליועצת המשפטית של העירייה להוציא צו סילוק של המחסום מהמקום.

רועה הודיע גם מהעירייה לפנות אל "מעריב" בדרישה לפיצוי כספי מלא תקופה ארוכה שבה השתמש העיתון בנכס העירוני. כן תבע רועה למנוע מ"מעריב" כל היתר או שירות עירוני עד אשר יסולק המחסום.

רועה ציין כי בסיור שערך במקום לא הותר לו להיכנס לרחוב והוא הופנה לאחראי על הביטחון בעיתון. הוא מסר כי בבדיקה שערך עם מנהל אגף הנכסים של העירייה, יחזקאל זילבר, התברר לו מעל לכל ספק, כי הרחוב שנסגר לתנועה מהווה את חלקה 242 בגוש 704 הנמצאת בבעלותה הבלעדית של העירייה.

דובר עיריית תל־אביב, משה מילון, מסר בתגובה, כי מבירור שערך מנהל אגף הנכסים, יחזקאל זילבר, עולה כי השטח עליו מדובר מוחזק על־ידי "מעריב" כמשך כ־15 שנים. הוא הוסיף, כי בעקבות העלאת הנושא בוועדה, פנה מנהל האגף להוצאת מודיעין בדרישה לפינוי השטח והסרת המחסום.

בקשה לקבלת תגובה לידיעה מ"מעריב" לא נענתה.

עתירה לביטול החלטה 666 של המינהל

(ע). שמונה חקלאים פרטיים המתגוררים ליד ראש העין, עתרו אתמול לבג"ץ נגד מינהל מקרקעי ישראל, בבקשה שיורה על ביטול החלטה 666 של המינהל.

לחילופין מבקשים העותרים, כי מינהל מקרקעי ישראל ישנה את ההחלטה, כך שחקלאים פרטיים יקבלו אותן זכויות כפי שקיבלו קיבוצים ומושבים בעקבות ההחלטה.

החלטה 666 עוסקת בפיצוי שיקבלו החקלאים בעקבות שינוי הייעוד של קרקע שהוחכרה להם ע"י מינהל מקרקעי ישראל, מקרקע חקלאית לקרקע לבנייה.

ההחלטה התקבלה במסגרת המאמץ להעשיר קרקעות חקלאיות במרכז הארץ לבנייה. שר האוצר, אברהם שוחט, מינה ועדה בנושא בראשות מנכ"ל משרד האוצר לשעבר, אהרון פוגל. לטענת העותרים, מטרת ההוראה היתה למזער ככל הניתן את שיעור הפיצוי שיש לשלם לחוכר חקלאי, עקב שינוי הייעוד בקרקע שאותה הוא מעבד.

המלצות ועדת פוגל התקבלו בספטמבר '94 ע"י מועצת מינהל מקרקעי ישראל. יש בהן הבחנה בין חקלאים פרטיים לבין חברי קיבוצים ומושבים, ביחס לשיעור הפיצוי שתקבל כל קבוצה.

דרישה נוספת של העותרים היא כי בג"ץ יבטל את החלטה 441 של מינהל מקרקעי ישראל, העוסקת בהחכרת קרקע לצורכי הקמת מפעלים ע"י קיבוצים ומושבים. לחילופין מבקשים העותרים, כי החלטה זו תחול על חקלאים פרטיים.

לטענת העותרים, החלטות המינהל מפלות, אי שוויוניות ומנוגדות לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

שני אנשי "חי וקיים" נעצרו בהר הבית

□ נחמן גלבוע, עתי"ם

שני חברי תנועת "חי וקיים", מוטי קרפל ועודד ליפשיץ, נעצרו אתמול בבוקר, כשניסו לעלות לתפילה להר הבית, והובלו לנקודת המשטרה בכותל.

קרפל וליפשיץ שייכים לקבוצה המונהגת על־ידי מי שהיה בזמנו אחד ממנהיגי המחתרת היהודית יהודה עציון. רבים מחברי הקבוצה היו מעורבים בעבר בניסיונות לעלות לתפילה בהר הבית. בכל המקרים נעצרו על־ידי כוחות משטרה שזיהו אותם. מנקודת המשטרה בכותל הובלו ליפשיץ וקרפל אל תחנת המשטרה בעיר העתיקה, ליד שער יפו.

יהודה עציון העריך מאוחר יותר, כי בתמורה לשחרורם תנסה המשטרה להוציא מהעצורים התחייבות שלא ינסו עוד לבצע צעד דומה.

מהמשטרה נמסר כי שני העצורים נחבשו לרחבת מסגד עומר, התכוננו בסליחות באופן הפגנתי והחלו להתפלל. שוטר שהיה במקום עצר אותם.

ערב לזכרו של

מנחם בדר במלאת עשר שנים לפטירתו

הערב ייערך ביום ב', ה־30.1.95, בקיבוץ מזרע, בשעה 18:00, במועדון.

נושא הערב: **האיש שנשא את דגל ההצלה:**

קושטא יוני 1944. ההזמנה המדהימה שקיבל מנחם בדר לבוא לברלין, לניהול מו"מ ישיר בין נציגי היישוב והשלטון הנאצי להצלת יהודים.

רב־שיח, בהשתתפות: פרופ' שלמה אהרונסון, ד"ר אלי צור, ד"ר אריאל הורביץ, ועוד. יוקרנו קטעים ממשפט קסטנר.

ינחה: ישראל זמיר.

העלייה לבית הקברות ב־16:15.

הקיבוץ הארצי, קרן בדר, קרן חבצלת — קיבוץ מזרע ומשפחות בדר־אלוני

המשכים

ש"ס התבקשה

המשך מעמוד ראשון

ראש הממשלה סרב אתמול לומר אם הוקצב זמן מוגדר לקבלת תשובת ש"ס אולם גורמים בעבודה הדגישו שרבין מצפה מש"ס לקבל תשובה עד סוף השבוע הבא.

בעבודה מבהירים לש"ס שאם היא לא תשיב עקרונית תוך שבוע יפתחו בהליכים להפקדת תיקי הפנים והדתות בידי שרי העבודה.

ישיבה של ראשי העבודה התקיימה בלחץ שרים בממשלה הדורשים לחלק את תיקי ש"ס כבר עתה. אתמול בלשכת העבודה הגיה השר מיכה חריש את הצעתו שעד ה־12 בפברואר צריך להסתיים המו"מ עם ש"ס אחרת יחולקו התיקים בין שרי העבודה.

יש לציין שהמגעים הראשונים החלו כבר ביום ראשון בין דרעי לבכירי העבודה ולמעשה ההצעה שגובשה אתמול היתה ידועה לדרעי עוד לפני כן.

הרב עובדיה יוסף הביע שביעות רצון מהחלטת ועדת השרים בעניין ירושלים רבתי שלא הקפיאה את הבניה בכלל.

בצאתו מלשכת העבודה אמר ראש הממשלה לעיתונאים שהוא מצפה מש"ס לתשובה עקרונית לגבי הצטרפותה לממשלה אך העבודה לא מאיימת באולטימטום. רבין אמר שהוא רוצה בהידברות עם ש"ס מתוך גישה חיובית תוך הרגשה שלא מדובר באולטימטום כי זו לא כוונתו. סבורים שהמו"מ המעשי בין ש"ס לעבודה יתחיל כבר ביום שני הבא.

לגבי השמועות על שינויים בממשלה דחה רבין בתוקף שמועות אלה כאשר דיבר עם עיתונאים בצאתו מלשכת העבודה. כל מיני ספקולנטים מפריחים כל מיני ספקולציות והמטרה שלו להביא ליציבות ולרגיעה בממשלה, בסיעה ובקואליציה, אמר רבין.

המימשל

המשך מעמוד ראשון

יתחדשו רק לאחר ביקור נוסף של דניס רוס הממונה על תהליך השלום במחלקת המדינה בחודש הבא, לאחר שובו של שר החוץ שמעון פרס מביקור בוושינגטון.

"ישראל וסוריה נכנסות לשלב מכריע ביותר ועל מנת להשיג פריצת דרך יהיה צורך בהחלטות קריטיות ובהאצת התהליך ע"י שני הצדדים", כך אמר אתמול מזכיר המדינה האמריקאי, וורן כריסטופר בפעם השנייה בתוך פחות משבוע. בעדות בפני ועדת החוץ של בית הנבחרים סיפר כריסטופר כי דקות אחדות אחרי הפיגוע בבית ליד הוא התקשר עם שר החוץ הסורי, פארוק א־שארע על מנת להביע באוזניו שהודעות מעין אלו שמסר הג'יהאד האיסלמי מדמשק גורמות נזק למוניטין של סוריה.

כריסטופר הגיב על דבריו של הציר תום לנטוס שאמר, כי על הממשל להבהיר לנשיא אסד שארה"ב לא תסבול את המשך מתן המחסה לקבוצות טרור כמו זו שנטלה אחריות על הטבח בבית־ליד. כריסטופר אמר כי השמיע באוזני עמיתו הסורי דברים דומים למסר שהציע לנטוס להעביר לסורים: אסד אינו יכול לנהל דיאלוג תרבותי עם נשיא ארצות הברית, מזכיר המדינה וחברי קונגרס, שעה שאנשים הנתונים למרותו, מבצעים ברשותו מעשי טרור רצחניים.

על מנת לשמר את תהליך השלום על כל צד לחוש ולראות את יתרונות השלום באופן מוחשי ביותר. על הישראלים לקבל ביטחון ולהיווכח באופן ממשי שהרשות פלסטינית ממלאת את חלקה בהפסקת הטרור והאלימות. על הפלסטינים ליהנות מיתרונות כלכליים ופוליטיים.

הפיגוע הטרוריסטי בצומת בית־ליד הוא תיזכורת מכאיבה לקשיים שיש להתגבר עליהם בדרך לשלום. יש גורמים במזה"ת המבקשים להשאיר את האיזור שקוע בבוץ של סיכסוכי העבר וגורמים שבשם הדת מפעילים טרור ואלימות. על אף זאת, אין לאבד את האמונה. כריסטופר הביע תמיכה בהחלטה האמיצה של ממשלת ישראל להוסיף להתקדם במו"מ מתוך הבנה שאין להעניק פרס לטרוריסטים ע"י עשיית רצונם – הפסקת המו"מ והחזרת מחוגי השעון אחורנית.

כריסטופר תבע מהקונגרס שלא לקצץ בתקציבים לשמירת כוח השלום בסיני והמשקיפים בגולן.

הסנטור הדמוקרטי, פטריק להי, ראש סיעת המיעוט בוועדת המשנה להקצבות חו[illegible]אמר שלשום כי ישראלים הפועלים בקונגרס לסיכול החלטת של הממשל לשגר כוח משקיפים לגולן מבקשים להפיל את ממשלת ישראל ולהפסיק את תהליך השלום. להי אמר כי אינו מקנא ברבין שעליו לנהל מו"מ עם הנשיא אסד, האחראי להתקפות טרור נגד ישראלים ואף נגד אמריקאים במשך עשרות שנים. הוא שיבח את רבין על דבקותו במו"מ עם סוריה בידיעה שהמשך העימות עימה יביא להתקפות טרור נוספות.

חצי צה"ל

המשך מעמוד ראשון

של צלי רשף מדוע לא לפנות אותם? השיב רבין שעל כך צריך להגיע לפתרון בהסדר הקבע.

ראש הממשלה ציין כי בשנה שעברה מתוך 69 הרוגים 38 היו מפיגועי התאבדות. הוא אמר שזה איום הטרור החמור ביותר כרגע והזכיר שבמלחמת לבנון נהרגו כתוצאה מפעולות של מתאבדים 100 חיילי צה"ל ו־400 חיילים אמריקאים. הוא ציין שהפיגועים בעפולה, חדרה ות"א תוכננו ביו"ש תחת שליטה צבאית שלנו.

לדבריו, עונש מוות לא מרתיע את המתאבדים ולא שום דבר אחר. מבצעי הפיגועים אינם מנהיגים אלא אנשים פשוטים שוסתו ע"י מנהיגי האסלם הקיצוני. קשה מאוד להבחין בהם ולזהותם ולא מן הנמנע שהשניים בבית ליד היו לבושים במדים דומים למדי צה"ל, גילה רבין. לדבריו הטרור הזה נתמך ע"י חלקים גדולים בציבור הפלסטיני, בעיקר ע"י תומכי האיסלם הקיצוני.

בהתייחסו למדיניות ההפרדה אמר רבין שהוא משוכנע שגם מבחינת הפתרון המדיני לטווח הארוך וגם בתחום המעשי הגדר אינה הפתרון להפרדה.

לא במקרה, אמר רבין מבינים מבצעי הפיגועים האחרונים, כי 97 אחוזים של הישראלים גרים בתחום הקו הירוק. הוא ציין שתפיסתו היא פשרה, חיים זה בצד זה, לא עירבוב. ככל שנקדים להערך עם המשמעויות לגבי הישראלים, נוכל להתחיל בהפרדה, אמר רבין. זה אינו נושא פיסי של גדר אלא תהליך שיקח זמן.

רבין תקף את שני חברי הכנסת מהעבודה שהצביעו שלשום בכנסת בעד תיקון לחוק ירושלים. "ניצלנו על חודו של קול ממכה בינלאומית, הליכוד לא העז לעשות זאת כי הבין זאת", אמר רבין. לדבריו מקובלת על כל ממשלות ישראל ההתחייבות שבכל עוד יש מו"מ לא משנים מה שהיה מאז '67. הוא ציין שאף ממשלת ליכוד לא העזה לשנות את חוק ירושלים של הכנסת.

לדבריו אש"ף עמד בדיבורו. הוא לא מבצע טרור רצחני נגד ישראלים, הדגיש רבין. הוא לא עושה מספיק נגד טרור אחר אבל הורדנו אותו כגורם טרור פעיל שהיה בעבר נגדנו, אמר רבין.

לדבריו בעקבות מימוש הסכמי קהיר נפתחה הדרך לישראל בעולם הערבי. רבין גולל את הישגי ממשלתו בפני הנוכחים למרות הקשיים בהם נתונה עכשיו המפלגה.

לדבריו אש[illegible]ד בדיבורו. הוא לא מבצע טרור רצחני נגד ישראלים, הדגיש רבין. הוא לא עושה מספיק נגד טרור אחר אבל הורדנו אותו כגורם טרור פעיל שהיה בעבר נגדנו, אמר רבין.

בתגובה על דברי רבין לגבי ההתנחלויות מסרה מועצת יש"ע שראוי היה שלישראל יהיה שר ביטחון במישרה מלאה ואז שר הביטחון היה מתפנה לטפל בטרור טוב יותר.

מזכירות הליכוד, בראשות ח"כ יהושע מצא, גינתה אתמול בחריפות את דברי ראש הממשלה יצחק רבין בלשכת מפלגת העבודה. מזכירות הליכוד קבעה כי בדבריו, כי מול הטרור להתנחלויות אין תמורה ביטחונית, וכי חצי צה"ל היה פועל טוב יותר אילו לא היה עסוק בליווי שיירות של מתיישבים – הוכיח כי הוא איבד את עשתונותיו.

אל"מ גרשון

המשך מעמוד ראשון

גם הרמטכ"ל רב אלוף אמנון ליפקין־שחק זימן אמש ללשכתו לבירור את אלוף משנה גרשון הכהן. בפגישה הביע אלוף משנה הכהן חרטה עמוקה וצער על התבטאותו האומללה. הרמטכ"ל העמיד את הקצין על חומרת התבטאויותיו ונזף בו על כך.

הקצין אל"מ הכהן הביע חרטה עמוקה על דבריו והביע התנצלות על התבטאותו האומללה והשגויה. הקצין מצידו הביע הערכה והוקרה לתפקידן ושירותן של הנשים בצה"ל.

אל"מ הכהן, בן 40, עשה את כל שירותו בחיל השיריון. בעקבות הסערה שעוררו דבריו הוא אמר כי זו תקלה והדברים אינם משקפים את עמדתי. זו לא השקפת העולם שלי ולא זה מה שרציתי לומר.

במכתבו כותב לאלוף הפיקוד כותב אל"מ גרשון הכהן: "בעקבות התבטאותי האומללה בעניין שירות הבנות בצה"ל, פניתי אליך בבקשה לאפשר לי מתן ביטוי פומבי לחרטה והתנצלות.

ברור לי בכנות מלאה, כי הדברים שנאמרו פסולים ואינם ראויים לביטוי בכל הקשר. למרות שהדברים ייתכן ויצאו מהקשרם וצוטטו פה ושם בחוסר דיוק, אני מודע לכך שגם מה שנאמר פסול ומיותר. אני מבקש להבהיר באמת ובתמים, כי תפיסת עולמי רחוקה ומנוגדת לרושם שהדברים יצרו לגבי סוגיית מעמדן של נשים בחברה בכלל ובצה"ל בפרט. בעומק ליבי, לרגע איני מטיל ספק לגבי חיוניות תרומתן של הבנות בצה"ל.

כפי ששירות הבנות בכל התחומים, הן בתחום המקצועי והן בכל יתר התחומים ראוי להערכה ותרומתו בעיני ברורה, כך גם מוערכת בעיני תרומת הבנות המשרתות תחת פיקודי.

אני מוצא לנכון להתנצל באופן אישי ובכנות בפני כל אדם ובמיוחד בפני כל המשרתות בצה"ל ששמעו את הדברים בין בהקשרם ובין שלא בהקשרם. אני חוזר ומבקש כי יתאפשר לי לתת פומבי להתנצלות זו".

שוחט: במצב של שפל לא ניתן לגבות מס הבורסה

(עתים).– "בוודאי שבשוק זה הנמצא בשפל כזה גביית מס הבורסה בלתי אפשרית", כך אמר אמש שר האוצר אברהם שוחט. הוא אמר את הדברים בראיון שנתן לתוכנית "מיפגש" בטלוויזיה בערבית בערוץ הראשון.

שר האוצר הוסיף, כי כאשר הוחל המס היו ההערכות על גובה המס שייגבה ממנו מבוססות על ממוצע של חמש השנים האחרונות בבורסה בישראל. שוחט אמר, עוד כי מצב בבורסה היום בוודאי "שאי אפשר לדבר על גביית מס [illegible] והבורסה נמצאת בשפל והמשקיעים הם מפסידים".

שר האוצר הוסיף, כי השפל בבורסה לא החל עם ההודעה על הטלת מס הבורסה [illegible] שנה לפני כן.

מוצרט אינטימי, ברוקנר ארוך

הקונצרט הרביעי למנויי תזמורת ירושלים בניצוחו של יואב תלמי. סולנית: אינגריד הבלר. בתוכנית: מיצירות מוצרט וברוקנר. אולם הנרי קראון.

היה משהו מצטנע ורחוק מן המנטליות הווירטואוזית־כוכבית, [illegible] נגינתה של הפסנתרנית הווינאית המנוסה, אינגריד הבלר, את הקונצרט בסול מז'ור, ק. 453, מאת מוצרט. היתה זאת נגינה אלגנטית, אישית ואינטימית מצד אחד, אך גם מדוייקת ומחמירה עם עצמה מצד שני. המנצח, יואב תלמי, השמיע פראזות בעלות נשימה ארוכה, עם פיסוק מצויין, וכניסות נכונות. אך נדמה לי שהיה מיטיב לעשות, אילו הקטין עוד יותר את ממדי התזמורת בנגינת יצירה זו. בכך היה מבטיח איזון מירבי בין הסולנית לתזמורת לאורך כל היצירה. השוואת הנגינה של קונצרטו זה בידי הבלר כאן לנגינת קלוד פרנק עם תזמורת רחובות שנה וחצי קודם לכן אפשרית רק מן הבחינה התאורית, אך לא מבחינת הרמה ואיכות הצליל. שם ממדי התזמורת היו קאמריים לגמרי ואיפשרו לסולן להציג יצירה שקופה ואוורירית. כאן ממדי התזמורת היו סימפוניים והסולנית מיזגה חום בקפדנות.

את המחצית השנייה של הקונצרט הקדישה התזמורת לנגינת הסימפוניה הרביעית, "הרומנטית", מאת ברוקנר. תלמי בנה קטעים מלודיים, מרקמים והתפתחות של נושאים מובילים ברגישות מעוררת הערכה. הגוונים הצליליים והדינמיים שהפיקה תזמורת ירושלים [illegible] את מנעדי העוגב. נגני כלי הנשיפה ובראשם סולן הקרן [illegible] במיטבם. המנצח הבליט את ההבדלים בין הפרקים על ידי [illegible] חוקים להרישיים. את הפרק הרביעי והאחרון סיים תלמי באווירה של חגיגה כפרית ובתחושת ניצחון. תזמורת ירושלים בניצוחו של יואב תלמי הגישו סימפוניה ברוקנרית גדולה, נושמת אוויר פסגות.

יצחק [illegible]

צה"ל מנע עיבוי

המשך מעמוד ראשון

לגבי מבנים הנמצאים על שטח המוגדר כ"קרקע מדינה". נגד מבנה נוסף, המצוי אף הוא בסמוך לישוב, לא הוצא צו כזה, מאחר והוא ממוקם על קרקע פרטית.

תושבים בישוב ייחסו את היוזמה להצבת המיבנים לכמה פעילים הידועים בישוב כקיצונים חברי "כך". עם זאת התעוררה מחלוקת באשר לנכונות הפעולה ותושבים רבים חלקו על נחיצותה. מרדכי אלכסנדר, נציג קליטה ואיכלוס בישוב, תקף את היוזמים וטען כי הצבת המיבנים נעשתה ללא הסכמת מהנדס המועצה האיזורית גוש עציון יצחק רוזנברג, וללא אישור חטיבת ההתיישבות שבהסתדרות הציונית העולמית. אלכסנדר פנה במכתב לראש המועצה האיזורית גוש עציון שילה גל וביקש ממנו לפעול למען פינוי המיבנים "שהוקמו ללא רשיון בניה וללא אישור ועד ההנהלה של הישוב", כדבריו. אלכסנדר גינה את הפעולה באומרו, כי היא נעשתה בניגוד לחוק, וכי זאת אינה דרכם של תושבי מעלה עמוס.

מועצת יש"ע ביצעה בימים האחרונים עבודות לפריצת דרכים בסביבות הישוב כוכב יעקב שבמועצה האיזורית מטה בנימין. העבודות הן חלק מתוכנית מקיפה שעיבדה מועצת יש"ע לפריצת דרכים המחברות בין ישובים יהודיים, על מנת להגביר את הביטחון באיזור.

בימים האחרונים, ביצעו כלים כבדים עבודות באופן אינטנסיבי וללא הפרעה מצד השלטונות. עיקר העבודות בוצעו בגבעה שהמתיישבים מכנים אותה "גבעת עטרות". בשלבים האחרונים של העבודות הגיעו למקום נציגים של המינהל האזרחי בשטחים וכן נציגי צה"ל, ומסרו צו להפסקת העבודות.

(עתי"ם־רויטר) – דובר של מנהיג אש"ף יאסר ערפאת אמר אתמול כי תוכניותיה של ישראל להרחיב את ההתנחלויות בגדה המערבית מהוות הפרה של הבטחה שנתן לפני שבוע ראש הממשלה יצחק רבין. דובר הרשות הפלשתינית מרואן כנאפאני קרא לישראל להפסיק את פעילות המתנחלים בגדה המערבית, לאחר שהחלו, ביוזמתם, בפעולות הרחבה בשתי התנחלויות. "מעשים אלה פוגעים בתהליך השלום לא פחות מהתקפות הטרור", אמר.

אנו מודיעים בצער רב
על מות חברתנו היקרה
אסתר שריר
ההלוויה התקיימה אתמול יום ה' 26.1.95
המשפחה וקיבוץ מרחביה

לד"ר בוסתן ובני משפחתו
איתכם באבלכם במות
האב - הסב
קיבוץ דליה

אנו משתתפים באבלם של חברינו
אסתר ועמיצור עצמון והמשפחה
במות האב
מאיר בומגרטן
ההלוויה היום, יום ו' 27.1.95 בשעה 12:00 בבית הקברות בעפולה
המשפחה וקיבוץ עין המפרץ

במלאת שנה לפטירת חברנו היקר
מרדכי (מורי) בן זאב
נעלה לקברו ביום א' כ"ח בשבט תשנ"ה
29.1.95 בשעה 15:30
המשפחה
וקיבוץ גן שמואל

לאליעזר פלג
אנו משתתפים בצערך במות אחיך
שלום פינצ'וק
קיבוץ שריד

לצביקה שגי ולבני משפחתו
משתתפים בצערכם במות
האב
עובדי "ארד" בע"מ
שותפות דליה – רמות מנשה

"העולם הערבי אינו מקשה אחת". יוסי ביילין — צילום: נועו לנגר

הישגים מדיניים אינם נכס אלקטורלי

הפיגוע בצומת בית־ליד הגביר את הצורך בגדר הפרדה, שתהיה חיץ בין העמים, אומר סגן שר החוץ יוסי ביילין, המצדד בקיצור הדרך להסדר קבע ■ עם מצרים, אומר ביילין, היו כבר משברים קשים יותר, ופרט לנושא הגרעיני, אין גורם ממשי להחרפה הנוכחית ביחסים ■ הסכם עם סוריה חשוב לא בגלל הבחירות, אלא בגלל השלום, הוא מוסיף, שהרי הוכח כי הישגים מדיניים אינם מהווים בהכרח נכס אלקטורלי ■ ראיון, אולי אחרון, לפני המעבר הצפוי מלשכת סגן השר לשולחן הממשלה

פאר־לי שחר

מזה זמן מה יושב יוסי ביילין על הגדר, רגל פה רגל שם – רגל אחת עדיין בלשכת סגן שר החוץ ורגל שנייה ליד שולחן הממשלה. ראש הממשלה יצחק רבין כבר הודיע, כי מייד לכשתצטרף ש"ס לממשלה, יחליט על צירוף שני שרים נוספים ממפלגת העבודה. אחד מהם יהיה יוסי ביילין.

יש אומרים, שאלה הימים המעניינים האחרונים שעוברים על ביילין, הנמצא במרכזה של העשייה המדינית – התחום הכי חם, הכי מעניין והכי מרתק בשנים האחרונות, ובוודאי גם באלה שיבואו.

כשיהיה שר, אומרים, ייהנה ביילין מאותו סטטוס של רכב צמוד, פלאפון, לשכה, כל מה שיש לו כסגן שר. אז בשביל מה הוא צריך להיות איזה מיניסטר ללא תיק?

ובינתיים, עד שיעבור פאזה, הוא עורך סיכום ביניים של המשבר עם הפלסטינים, היחסים בינינו לבין מצרים וירדן, המו"מ עם סוריה והמצב במפלגת העבודה.

גדר פיסית ומנטלית

השבוע, בעקבות הרצח הנורא בצומת בית־ליד, הועלה שוב רעיון ההפרדה, ונדמה שהפעם הוא גם קורם עור וגידים.

במפלגת העבודה קיימת קבוצה, ואני בתוכה, המצדדת בעקרון ההפרדה כפתרון הריאלי היחידי לסכסוך. מיקומה של הגדר המוצעת, שאני תומך בהקמתה, צריך להיקבע על פי שיקולים צבאיים. אין לגדר הזאת משמעות מדינית, משום שגבולות הסדר הקבע לא ייקבעו לפיה, אלא לפי ההסכם שייחתם בבוא היום עם הפלסטינים. הגדר צריכה להיות חיץ בין העמים, בגלל עומק הרגשות והמשקעים, ואליה צריך להתלוות צמצום הדרגתי של מספר המועסקים מהשטחים בישראל והקמת אתרים תעשייתיים בסמוך לגדר, שיהיו תחליף תעסוקתי לעובדים הערבים בשטחים.

ככל שחלף הזמן מאז הסכם אוסלו, הולך ומתחזק הרושם, שיש לעבור מייד למו"מ על שלב הקבע ולדלג על שלב הביניים.

במצב הנוכחי אנחנו חשופים מצד אחד לפגיעות טרוריסטיות קשות והימשכותן לאורך שנות המו"מ, ומצד שני, לאוטוריזציה אלימה של המתנחלים ושל תומכיהם, שחלקם על כיוון של הטרדה מתמשכת לתהליך, לא רק באמצעות הפגנות, אלא בהתנחלויות, מיני־התנחלויות ועוד.

נראה לי שעלו קשיים במו"מ עם הפלסטינים על רקע הפריסה מחדש ועל רקע ההחלטה שלנו – שהיא מוצדקת כשלעצמה – לא להוריד התנחלויות במהלך הסכם הביניים. אם נצליח להגיע להסדר ביניים בקרוב, ללא קשיים מיוחדים, ודאי שיהיה טוב. אבל נראה שלאחר הבחירות למועצת האוטונומיה, ננהל את המו"מ על הסדר הקבע, במקביל להעברת הסמכויות, עם המועצה שתיבחר.

אולי כדאי מלכתחילה לדון על הסדר הקבע.

אני אישית, מעולם לא התלהבתי מחמש שנות האוטונומיה של בגין, אבל עם זה הלכנו למדריד ולאוסלו. נכון גם, שהפלסטינים היו מעוניינים בפרק זמן להתארגנות. היום, לדעתי, אנחנו נמצאים כבר תקופה־מה בתוך הסדר ביניים, שהוא שם אחר לעזה ויריחו.

דרכים לרדת מהעצים

בשבועות האחרונים חלה הידרדרות ביחסים בין ישראל למצרים, עד כדי כך שאפילו נשיא מצרים, חוסני מובארק, מצא לנכון לציין עובדה זו במהלך ביקורו בפריס. האם אתה זוכר משבר דומה ביחסים בעבר?

עם מצרים היו משברים הרבה יותר קשים, סביב חוק הגולן וחוק ירושלים – לפני הנסיגה מסיני ואחרי הסכם השלום – ובוודאי אחרי הנסיגה המלאה, סביב טאבה. צריך לזכור שעד 86', לא היה כאן שגריר. היחסים עם מצרים עלו על מסלול ההתקדמות לאחר החזרת טאבה, אבל עדיין לא היו יחסים כלכליים, תרבותיים ואחרים. [illegible] לכמה ירידים שלהם, וגם זה נפסק. מאז הסכם אוסלו חל שינוי, החלו להגיע 12 אלף תיירים בשנה, ו[illegible] קבוצות של משתלמים.

למרות השיפור שחל בשנים האחרונות, נשמעים ממצרים קולות [illegible] ביקורת על ישראל, [illegible] הסכם השלום עם ירדן.

נכון שלא היתה התלהבות מצרית מההסכם עם ירדן. אני סבור שזה נבע מהעובדה, שבהסכם עם ירדן הם לא מעורבים, בניגוד למשא ומתן עם סוריה, בו הם מעורבים. זה לא נבע מטענות שיש למצרים כלפינו, אלא מטענות שלהם כלפי ירדן: מגיעים הנה אנשי עסקים ממצרים, שחותמים על עיסקאות בהיקף של מאות

מיליוני דולר. דווקא על רקע השיפור בשנה האחרונה, יצרו ההסתייגות וההתבטאויות הקשות את התחושה הקשה. כאשר היה שלום קר באמת, ולא היו עיסקאות כלכליות, לא הרגשנו בחוסר הקשר עם האינטלקטואלים המצרים. עכשיו, כשנפתחו כל כך הרבה דלתות, שואלים: רגע, מה קורה עם האינטלקטואלים? למה הם לא מגיעים?

לדעתי, הבעיה נובעת מהנושא הגרעיני. ישראל לא חתמה על האמנה לאי-הפצת נשק גרעיני, מצרים חתמה, ויש עליהם כיום לחץ אמריקאי להאריך את החתימה שלהם. באפריל 95' אמורה להתכנס ועידה, שמטרתה להאריך ללא הגבלת זמן את האמנה לאי-הפצת נשק גרעיני. ישראל לא חתמה על האמנה, והודיעה כי היא מעוניינת בפיקוח בילטרלי על הנושא הגרעיני. לקראת הכינוס באפריל הודיעה ישראל, כי תצרף את חתימתה לאמנה רק לאחר סיום התהליך המדיני וקיום שלום באיזור. מאז, מתריסה מצרים את ביקורתה ותובעת לא לחתום בכלל, או לחתום לפרק זמן מוגבל.

״במצב הנוכחי אנחנו חשופים מצד אחד לפגיעות טרור קשות והימשכותן לאורך שנות המו״מ, ומצד שני, לאופוזיציה אלימה של המתנחלים ושל תומכיהם, שהחליטו על כיוון של הטרדה מתמשכת לתהליך, לא רק באמצעות הפגנות, אלא בהתנחלויות, מיני-התנחלויות ועוד״

אבל יש הבדל בין מתיחות לבין הודעות על מלחמה אפשרית.

יש הצטברות של אמירות על אפשרות למלחמה נוספת באיזור. פרסום הנייר של האגף למחקר מדיני, שהציג כמה אופציות שאף אחד אינו מתכוון לממש, וההדלפה של הנייר הזה, יצרו במצרים תחושה מוטעית.

השבוע היית במצרים. הצלחת להוריד את המתח?

הביקור במצרים, שהתקיים בצל הפיגוע הנורא בצומת בית-ליד, העמיד את היחסים בין שתי המדינות בפרופורציות מתאימות, והזכיר לנו שהסכסוך האמיתי במזרח התיכון הוא בין המחנה השפוי והפרגמטי לבין הקצוות הקיצוניים והמטורפים. ישראל ומצרים עומדות יחד בראש המחנה של שומרי השלום. בשיחות במצרים הגענו להסכמה, שהמשבר היה למעשה מלאכותי, אסקלציה של מלים. אמנם, נותרו חילוקי דעות באשר לנושא הפיקוח על הנשק הגרעיני, אך יתר אי-ההבנות הוסרו.

יותר מדגל בדמשק

נעלה קצת צפונה, לירדן. אנחנו שומעים שהולכת ומתגבשת אופוזיציה רצינית נגד המלך חוסיין. האם אין בהתארגנות סכנה ליציבות הסכם השלום?

השלום עם ירדן יציב מאוד, אבל אנחנו צריכים להבין שהעולם הערבי, אליו למדנו להתייחס כאל מיקשה אחת, איננו כזה, וגם המשטרים מכילים שונים. יש בירדן פעילות אופוזיציונית, כמו במצרים, מה שלא עושה את החיים קלים. חשוב להבין, שהמפלגה השלטת לא מייצגת את כל העם, אלא את רובו. אני לא מאמין שלאחר שנחתם הסכם בינלאומי בין ישראל לבין אותה משכנתית, הוא יופר על-ידי השלטון שבא אחריו, ומצרים היא דוגמה לכך. יש הבדל אם שליט חדש עולה לשלטון במצב שבו אין הסכם עם ישראל, או אם הוא מגיע כאשר יש כבר הסכם חתום.

יש בירדן המתרעמים, שאנחנו לא עושים מספיק כדי שהעם הירדני יראה את פירות השלום.

ברור שיש לשאוף לכך, שלבד מההסכמים בין הממשלות יהיה שינוי גם בשטח. לגבינו חשוב מאוד נושא הביטחון האישי, וככל שזה יהיה רב יותר, כך יגבר האמון בתהליך כולו. וזה מאוד קשה, כי יש לנו עניין עם קבוצות שהן אמנם קטנות, אבל אלימות. ואילו בעולם הערבי יש חשיבות לשיפור הכלכלי, שגם זו מטרה שקשה להגיע אליה, בגלל הריבוי הטבעי המדביק כל השנים את ההתפתחות הכלכלית.

המשא ומתן עם סוריה מתעכב. השבוע פורסמה שיחה שקיים נשיא סוריה, חאפז אסד, עם הסנטור הדמוקרטי לאנטוס. מהי התרשמותך מהדברים שאמר אסד?

השיחה בין השניים היתה מרתקת. אסד התגלה בה כאדם מאוד סקרן לגבי המערב, ובייחוד לגבי ארה"ב, ומודע לכך שהוא אינו מכיר את המערב. הוא מביע נכונות ללכת להסכם שלום ולהשלמה עם ישראל, אולם רואה בנורמליזציה המלאה אופציה הנובעת מהסכם השלום, ולא חלק ממנו.

מעניינת הערתו של אסד, כי אין לתבוע מסוריה לשלב במסגרת הסכם השלום גם הסכמים בילטרליים אחרים, כמו תיירות ומסחר, והוא מחזק את טענתו בכך, שבמשך 50 שנה הוא לא מקיים יחסי מסחר עם מדינות ערב.

גם אם מבחינה פורמלית הטיעונים האלה נכונים, זה נראה יותר כתירוץ מאשר כנימוק רציני. הרי אי-אפשר להתייחס ליחסי מסחר בין סוריה לישראל כמו ליחסי מסחר בין סוריה לאיזו מדינה רחוקה בדרום אמריקה – כשם שהעובדה שלסוריה אין שגרירות בכל מדינה בעולם, אינה מצדיקה את אי-רצונה בשגרירות בישראל.

לגופם של דברים, ייתכן שיש הצדקה מסוימת בטיעונים שמעלה אסד. והראיה, עם מצרים היו לנו, לצד הסכם השלום, עוד הרבה הסכמים כלכליים, תיירותיים ואחרים, שלא מומשו עד היום.

נכון, אבל היה חשוב לנו יותר לעמוד על קוצו של יוד בעניינים חיוניים באמת, כמו ביטחון. באשר לסוריה, לא נסתפק רק בכך שיונף דגל ישראל בדמשק, אלא נדרוש שייפתחו שערים לנורמליזציה.

אני חושב שהמסר שאסד רצה להעביר הוא, שלראשונה יש מכנה משותף המורכב מממשלה בישראל, המוכנה להגיע לשלום תוך ויתורים, וממימשל סורי המוכן להגיע לשלום, עם מעורבות אמריקאית. אם לא נגיע לשלום איתם, זו תהיה החמצה של המאה.

טענת, כי בקצב הנוכחי הקיים לא נוכל להגיע להסכם עם סוריה בשנה הקרובה.

ברור שאם הקצב הנוכחי יימשך, למרות שקורים במו"מ דברים, לא נגיע לשלום בפרק הזמן הזה. יכול להיות שאסד חושב, "טוב, הישראלים לחוצים, הם חושבים שהם צריכים את השלום לבחירות, ולקראת הקיץ הם יתמתנו". או כדאי להבהיר: אמרנו כל מה שהיה לנו לומר. אני לא מאמין שיש איזשהו מקום למחווה טומבית, מעבר למה שכבר אמרנו. אם הוא חושב שבגלל לחץ כלשהו נהיה מוכנים לוותר על הגולן כולו, הוא טועה.

אף אחד לא יכול לדעת באמת, אם שלום עם סוריה טוב או רע לבחירות. אני בכלל לא רואה קשר בין השניים. אני כן רואה מצב שבו, בגלל הבחירות בארה"ב ובישראל, יהיה קשה לקבל החלטות מדיניות, אבל אני לא חושב שמישהו מאמין, שהשלום עם סוריה הוא נכס אלקטורלי. עשינו שלום עם ירדן, וחוללנו מהפך היסטורי עם אש"ף, הפופולריות עלתה כשזה נעשה, אבל לא נשמרה לטווח ארוך. צריך לעשות שלום כדי לעשות שלום, ולא כדי לנצח בבחירות. לכן אני מצפה לזירוז התהליך מבחינת הסורים, משום שעבורם זו הזדמנות טובה, לא פחות מאשר לנו.

טראומה, לא התפוררות

לבד מהיותך סגן שר החוץ, אתה עומד גם בראש חוג "משוב" במפלגת העבודה, חוג שעומד לקיים דיון נוקב על המצב הפנים-מפלגתי. האם המפלגה מתפוררת?

אני לא חושב. עברו על המפלגה כמה דברים קשים, שהבולט בהם היה ההפסד בבחירות להסתדרות, שיצר טראומה קשה.

היו שקיוו, שההתפוררות בהסתדרות תהיה מבפנים ולא תיכפה עלינו מבחוץ על-ידי מפלגה שהתחרתה בנו, גם אם זו מפלגה שיצאה מתוכנו. אבל אין ספק שמה שעובר עלינו מבחינה ארגונית ואידיאולוגית מושפע במידה רבה מתוצאות הבחירות להסתדרות.

היום, עלינו לגבש תפיסה ברורה לגבי מעמד ההסתדרות, האיגודים המקצועיים, רווחת העובד וקידום האשה. גם נושא חוסן הפנסי של העובד יילך ויתפוס מקום חשוב יותר ויותר בסדר היום שלנו. נושאים נוספים בהם נדון בוועידת "משוב" – מבנה המפלגה וביטול חוק הבחירה הישירה לראשות הממשלה.

במפלגה קיים, כמו גם במפלגות אחרות, מבנה כמו בשנות ה-50, של סניפים, גיאוגרפיה של תאים במקומות עבודה. אלה היו דברים ברורים בתקופה שלעובד היה קושי לנסוע ממקום למקום, להיפגש עם נבחרים. היום המפלגה צריכה להתמקד בחברות לקראת פריימריס ובהיערכות לפעילות מסוג שונה – ועידה פעם בשנה ולא פעם בארבע שנים, מרכז שמתכנס כל חודש, וחוגים רעיוניים שמייצגים את העמדות והדעות שקיימים במפלגה גדולה כל כך. נראה לי, שהמבנה הגיאוגרפי יצטרך לפנות את מקומו למבנה הרעיוני.

בחודש הבא אמור להיבחר יו"ר חדש לסוכנות היהודית. אתה קורא כבר שנים לביטול הסוכנות ולהחלפתה במוסד בינלאומי חדש. עם זאת, אתה קורא לתמוך באברהם בורג. איך זה מתיישב?

אני חושב שבורג, באישיותו ובתכונותיו, הוא הסיכוי האחרון לריענון המוסד הישן והכבד הזה. אני מאמין שהוא יעשה את המהפך הדרוש.

משימה אפשרית בהחלט

״אני מבין שקשה לרשות הפלסטינית לפעול נגד החמאס, כי הוא תנועה. אבל הג׳יהד הוא ארגון צבאי, שללחום בו זו משימה אפשרית בהחלט״, אומר תא״ל גדי זוהר, הפורש מתפקידו כראש המינהל האזרחי בשטחים, וגם מצה״ל, לאחר 30 שנות שירות. ״הג׳יהד האיסלמי״, הוא מוסיף, ״מסכן את ערפאת יותר משהוא מסכן אותנו, ומי שמרשה קיום מיליציות וארגוני טרור תחת שלטונו, אינו מבין מה הוא עושה״ ■■ עם זאת, הוא סבור, תושבי השטחים, גם בעזה, עדיין נוטים אחרי הפתח, שלא איבד את מנהיגותו ומאחזיו, אבל מצבו נעשה קשה מיום ליום

לערפאת יש קושי להילחם בגרעיני הטרור, שלא מובן לי. תא"ל גדי זוהר

פנחס עובדי

אחרי ארבע שנים פורש תא"ל גדי זוהר מתפקידו כראש המינהל האזרחי בשטחים. דרכו הצבאית, הוא אומר, לא היתה קלאסית. תמיד עסק בעניינים חשובים ומעניינים, ומעולם לא היה עליו לוותר עליהם למען הקריירה. בין היתר, עסק בתחום הטרור, וראה את הפלסטינים מהצד של היריב והאויב, לא רק מהצד של המשא ומתן. ההזדמנות לראות אותם משני הצדדים היתה זכות שלא ניתנה לאחרים, שעסקו בפעולה בשטח או במחקר.

על שאלות מדיניות נמנע תא"ל זוהר מלענות, וטוען שזה אינו המגרש שלו. אבל בשורה התחתונה, הוא טוען, כל האירועים פועלים בכיוון של ערפאת, שיצטרך לבסוף לנקוט עמדה ולהוכיח את עצמו. אם ימשיך להנהיג את הרשות הפלסטינית בדרך של התחמקות ועמימות, יהיו לכך השלכות על המשא ומתן.

אנו נמצאים תחת הצל של פעולת הטרור בבית-ליד. מה תהיה השפעת האירוע על ערוצי השיחות עם הפלסטינים – יתפתחו אפיקים חדשים, או יהיה הידוק של האפיקים הישנים?

אני מניח שיהיה הידוק הוויכוח עם הרשות הפלסטינית בעניין תגובתה לטרור. עד היום הרשות הפלסטינית לא עשתה מה שהיא צריכה לעשות כחלק מן ההסכם, כחלק מן ההבנה באוסלו, כחלק מהתביעה שלנו במלחמה בטרור. להערכתי, ערפאת לא מספיק מודע ולא מספיק מבין את הרגישות הישראלית לחיי אדם. אם הטרור יימשך, ערפאת יידחק לבסוף לאיזו פינה, שבה לא יהיה לו מנוס אלא להוכיח את עצמו, ואם לא יעשה זאת, יהיו לכך השלכות על המשך המשא ומתן.

יש שמועות שישראל עומדת לדרוש את הסגרתם של טרוריסטים שפעלו נגד ישראלים ומצאו מקלט בעזה. אין חשש שלחצים בכיוון הזה יחלישו את ערפאת?

אנחנו מתחבטים כבר זמן רב בשאלה, עד כמה אפשר להפעיל עליו לחץ, ולדעתי הוא מנצל את זה. אני חושב אמנם, שצריך להתחשב ולהבין את הצד השני, אבל יש גבול להתחשבות, וזה לא יכול להתבטא בחוסר פעולה מצידו. ערפאת יכול להסביר קושי כזה או אחר, אבל לאורך זמן הוא צריך לעמוד בהסכם, בייחוד בנושאים חשובים, כמו הטרור. ואם הוא לא עומד בכך, זו בפירוש בעיה.

יש בישראל קולות האומרים, שאולי אנחנו לא מדברים עם הכתובת הנכונה.

זה לא המגרש שלי. עם מי מדברים ומתי, זו החלטה מדינית. כרגע אנחנו במשא ומתן עם הרשות הפלסטינית ומנהיגה, ערפאת. איני יודע לאילו כתובות אחרות התכוון מי שהתכוון.

מה עלינו לעשות בעניין הטרור? סגרנו את אגודות הכמו מלטין של החמאס. יש תוכנית יותר כוללת לפעול נגד החמאס והתשתיות שלו?

אני בטוח שיש, ואני בטוח שיש מה לעשות, אבל לא אפרט. המלחמה בטרור היא מסובכת, ארוכה ואין בה מתכון אחד. בייחוד כשמדובר ביריב קשה כמו האיסלם הקיצוני. ראה מה קורה בכל העולם הערבי, ומעבר לו. מה שיוחלט שנעשה בעצמנו – נעשה. יש לנו יכולות לכך. אבל אני חוזר לציפיות שלנו מהרשות הפלסטינית. אני מבין שקשה לה לפעול נגד חמאס, כי הוא תנועה. אבל הג'יהד הוא ארגון שללחום בו בעזה זו משימה אפשרית בהחלט, ואני מצפה מהרשות שתעשה זאת.

מדוע לדעתך, ערפאת לא פועל נגד הג'יהד האיסלמי?

אני מודה שאני מתקשה להבין זאת, בייחוד משום שמדובר בארגון המסכן אותו יותר משהוא מסכן אותנו. אותנו הוא מסכן ברמת הטרור, אבל אותו הוא מסכן ברמת המשטר. מי שמרשה קיום מיליציות מזוינות וארגוני טרור תחת שלטונו, ומאמין שישלוט בהם, אינו מבין מה הוא עושה. ערפאת, עם כל נסיונו בענייני טרור ובלבנון, צריך לדעת מה זה לחיות בצל ארגוני טרור. יש לו קושי שאינו מובן לי, ללחום בגרעינים הטרוריסטיים כעת. הוא לא צריך להילחם בתנועות, אלא בתשתיות של הארגונים, שלדעתי, הוא יודע בדיוק איפה הן.

בין הגדה לערפאת

יש תיאוריה המקובלת על ישראל ועל הפלסטינים, על פיה ערפאת אחראי רק על עזה ויריחו, ושם הוא דואג לבטחון הישראלים. הגדה וישראל אינן באחריותו, ולמעשה יש מעין הסכמה בשתיקה ללחץ טרוריסטי על ישראל, שיסייע לו להשיג את מטרותיו גם בגדה.

איני מוציא זאת מכלל אפשרות. בזמנו דובר על "פיגוע חו"ל", לעומת "פיגוע פנים". אמרו אז, שפעולות מלבנון אסורות, כי זה מסבך אותם עם לבנון, ואם תהיה תגובה של ישראל, היא תפגע בפלסטינים, אבל פעולות בתוך האדמות הכבושות מותרות. אז יצאו מתוך לבנון ופגעו בתוך ישראל, והציגו את זה כפיגועים מתוך השטחים. ההבדל הוא, שכיום כל מה שיוצא מעזה, הוא באחריותו של ערפאת. הציבור הישראלי לא יקבל את כשלונו במניעת פיגועים כאלה. היום ערפאת איננו ראש ארגון שאנחנו מדברים איתו רק בתחתיתם, והוא כבר לא יכול לשחק את המשחק הזה. אולי יש לו בעיה להכיר את המציאות הישראלית, וזו טעות אסטרטגית מבחינתו.

העברת הסמכויות לפלסטינים תלויה בגביית מיסים על-ידם. האם באמצעות המיסים הם יצליחו לבנות כלכלה אוטונומית משלהם בגדה?

בסך הכל, העברת הסמכויות בתחומים הכלכליים מתנהלת כמו שצריך, וזה נותן אינדיקציה חיובית לגבי רצונם ללכת בכיוון של מחשבה כלכלית עצמאית ומימושה. אבל אלה ניצנים ראשונים, המתקיימים ביהודה ושומרון, ולא כל כך בעזה.

בעזה הם לא גובים מיסים?

גביית המיסים בעזה פחותה מאשר ביהודה ושומרון. שם למדו את לקחי עזה, והם מקבלים את ההדרכה שלנו ברצון ואינם דוחים אותה, כמו בעזה. כאן גם יש להם תשתית, ובעזה הם התחילו מאפס, ומתעוררים לאט ומעט, כשיש שם גם בעיה של טוהר כפיים. בגדה הגישה יותר רצינית. יש להם מנהיגות כלכלית אמינה, המפגינה דאגה ורצון, וזה נותן סיכוי. אבל גם ביו"ש וגם בעזה, קשה להאמין שאפשר להקים כלכלה חדשה, או לשפר את הכלכלה הקיימת, ולהגיע למצב של ניתוק מישראל או מירדן, רק על בסיס הכוחות הכלכליים המקומיים. צריך לקבל הרבה סיוע מבחוץ, וכדי למשוך את הסיוע מבחוץ צריך להוכיח רצינות. כדי להוכיח רצינות צריך להוכיח שליטה.

יש גורסים, שההנהגה הכלכלית של הגדה מסויגת מערפאת, מבחינת עמדותיה הפוליטיות. האם היא חוששת ששיטות השלטון של אש"ף בעזה יחולו במאמציה בגדה?

אנחנו מבחינים בהחלט בהסתייגות ההנהגה בגדה מההנהגה בעזה, וזה לא חדש. מאז ומתמיד ראו תושבי הגדה ועזה את עצמם כשתי יישויות נפרדות. אמנם אלה ואלה פלסטינים, אבל הם מעולם לא היו ביחד, ותמיד ישראל היתה ביניהם. האופי השונה של העזתים – הריכוז הגדול של הפליטים, המצב הכלכלי, רמת החיים – יצר מצב שונה לגמרי. ייתכן שיש לזה ביטוי פוליטי. כבר ראינו דוגמה לכך בעבר, בתקופת שיחות מדריד וושינגטון, שאותן הובילה משלחת שהיתה בעיקר מהגדה, ובשלבים מסוימים התמרדה כנגד ערפאת.

מעולם לא היתה ראיה זהה, עין בעין, בין הגדה לערפאת. אבל מנהיגי הגדה מבינים שאין להם כרגע אלטרנטיבה, לא לתהליך אוסלו ולא לערפאת כמנהיג הפלסטיני, והם מקבלים אותו. באשר להמשך, לדעתי הם מנסים יותר ויותר להשפיע על אופיו של התהליך, על הדגשים של חופש כלכלי, של הקמת משק מודרני וכו'. אני מניח שהשפעתם בהמשך הדרך תגבר, כי מדובר בעתידם, והם לא יוותרו כל כך בקלות.

אתה מניח, או מקווה?

אני מדבר כפרשן, ואינני מכניס לכאן את אמונתי. אני מדבר כמי שרואה את המציאות ומכיר אותה. זאת חבורה שלא תוותר.

לו יכלה ישראל להשפיע בכיוון כזה או אחר, על מה היית ממליץ?

זה לא לגיטימי שאענה על כך. מעולם לא האמנתי שנוכל למנות את ההנהגה של הפלסטינים. כל עם ממנה את ההנהגה שלו, ומקבל מה שמגיע לו. יש אצלם כעת מאבקים פנימיים, שבסופם תתגבש הנהגה שתהיה ביטוי למוקדי הכוח בתוך החברה הפלסטינית.

כיום נראה שהפלסטינים והירדנים מתקשים להסתדר ביניהם. באיזו מידה הדבר עלול להשפיע על ההסכמים עם שני הצדדים?

יש פה שאלה פוליטית שאינני רוצה להתייחס אליה, והיא – איך אנו רואים את המשולש הזה, עם ירדן והפלסטינים, והאם נראה לנו שאלה שני כיוונים בילטרליים, שישראל היא הקודקוד המרכזי שלהם. אבל צריכה להיות רמה מסוימת של תיאום ושיתוף פעולה בין המשקים, הקרובים ומשפיעים זה מזה. לא שאני חושב שהמשק הישראלי מושפע מן המשק הפלסטיני או הירדני, אבל לקירבה המיידית יש משמעות, וברור שהמשק הישראלי משמעותי עבור המשק הפלסטיני. אולי ישראל צריכה לנסות לסייע להקמת המשולש הכלכלי הזה, כי לפלסטינים ולירדנים יש קושי לעבוד אלה מול אלה, בגלל משקעי העבר.

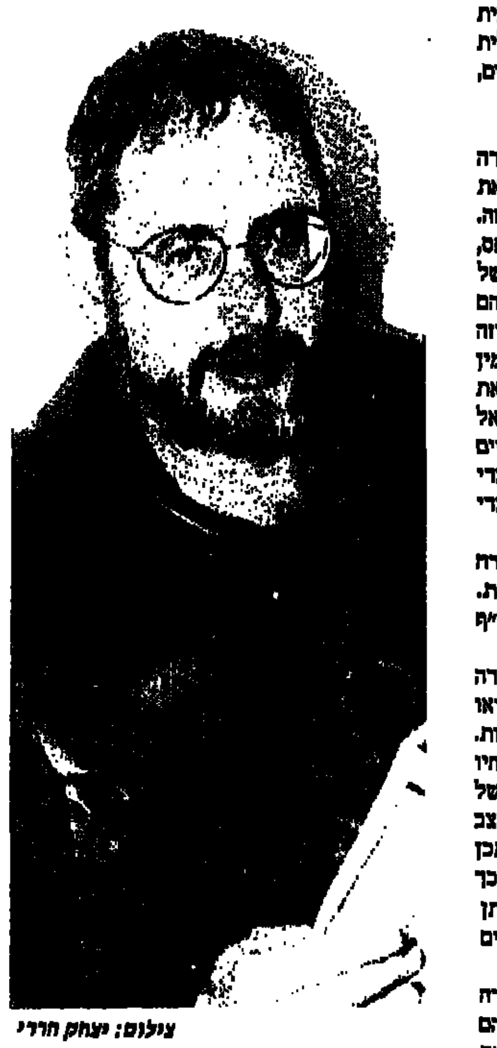

צילום: יצחק הררי

״מעולם לא היתה ראיה זהה, עין בעין, בין הגדה לערפאת, אבל מנהיגי הגדה מבינים שאין להם כרגע אלטרנטיבה, לא לתהליך אוסלו ולא לערפאת כמנהיג״

אתה רואה סימנים לחיזוק ההשפעה הכלכלית של ירדן בגדה?

עדיין לא. ירדן מעוניינת בכך, לדעתי, אבל עדיין אינני רואה את הסימנים לכניסתה הכלכלית, ונראה שהיא לא תעשה זאת בלי הסכם עם הפלסטינים.

ערפאת יצא השבוע לרבת-עמון. האם אתה צופה פריצת דרך כלכלית בין שני הצדדים?

אני יודע שיש לחצים חזקים על ערפאת מצד גורמי כוח פלסטיניים, בייחוד ביו"ש, להגיע להסדרים עם ירדן. עבורם, הקשר עם ירדן הוא קשר מסורתי ומורכב, והם אינם יכולים להשלים עם ניתוק. הצורך בהסכמה כלכלית בין מנהיגי ירדן והפלסטינים הוא חיוני, גם בחיי היום-יום וגם בראייה הכוללת שלהם. לפיכך אני מעריך, שבסופו של דבר יגיעו להסכם כלשהו. אין ספק שההסכם בין ירדן לישראל מזרז את הפלסטינים בכיוון זה.

לפעילות נגד החמאס יש גם היבט כלכלי. חמאס מהווה מדינה בתוך מדינה, שיש לה תשתיות ומוסדות משלה. באיזו מידה יש תוכנית לפעולה שתקעקע את התשתית הכלכלית של החמאס, שהיא בסיס כוחה המדיני והצבאי?

אם אתה מתכוון לתוכנית ישראלית – יש לה קושי תקציבי וביצועי במציאות העכשווית. והתוכנית הפלסטינית עדיין לא מגובשת. פגשתי אנשים במנהיגות הכלכלית הפלסטינית, המבינים בהחלט את הצורך לקעקע את החמאס בכליו שלו, באמצעים כלכליים וחברתיים. זה לא יתבצע רק ביוזמות של פלוני ואלמוני; זו צריכה להיות תוכנית פעולה של הרשות הפלסטינית, ואני עדיין לא רואה תוכנית כזאת. אולי הסכם עם ירדן יסייע להם לגבש אותה. אם תהיה תוכנית פעולה, יהיה ניצול יותר טוב ונכון של כספי המדינות התורמות, ואז יוכלו להילחם בתשתית הכלכלית של החמאס.

למיטב הבנתי, תושבי השטחים – ביהודה, שומרון ואפילו בעזה – עדיין נוטים אחרי פתח, שלא איבד את מנהיגותו ואת מאחזיו, אם כי מצבו נעשה קשה מיום ליום. הוא צריך להתמודד עם ארגון בעל משאבים, מאוד מסודר, עם מבנה איתן ומטרות ברורות, וזה קשה.

אין זה סוד שהפתח סובל מפילוג פנימי. אתה מעריך שהוא יצליח להקים מערכות יעילות, כמו בתוכניתו של מרוואן ברגותי, ראש הוועדה העליונה של פתח בגדה, או שמשקעי העבר של המאבקים והיריבויות הם עדיין הגורם המכריע, המונע מהפתח להיות ארגון יעיל במאבק נגד החמאס?

המצב היום שונה. עד כה המסגרות היו וולונטריות, לא מחייבות. היום יש רשות פלסטינית הנשענת על הפתח, והיא לא יכולה לתת לפתח להידרדר במריבות פנימיות. מצבו של הארגון בגדה לא טוב. הרשות הפלסטינית וערפאת חייבים ליטול יוזמה, למתוח קווים ברורים ולנקוט שיטות קלאסיות של הפרד ומשול, עד רמת השכונה, אחרת תהיה התפוררות. והתפוררות כזאת משמעה חיזוק האופוזיציה החילונית בתוך פתח וחיזוק החמאס.

הנייר הפך בשר ודם

אתה מסיים 31 שנות שירות. איך אתה מסכם את שירותך, הצלחות או כישלון? האמנת שנגיע למה שהגענו?

נראה לי קצת מוקדם לסכם סיכומים. אתה נמצא בתוך הדרך כל כך הרבה שנים, עד שאתה הופך להיות חלק מהדרך והדרך הופכת להיות חלק ממך – ואינך יכול להפריד בין הדברים. דרכי לא היתה מעולם צבאית-קלאסית. התעניינתי ועסקתי יותר בתחום המודיעיני-תיכנוני, חזרנה מאוד בצד הפלסטיני. אין לי שום טענה למסלול הצבאי שלי. תמיד עסקתי בעניינים מעניינים וחשובים, ומעולם לא היה עלי לוותר עליהם למען הקריירה. במשך שנות עיסוקי בתחום הפלסטיני עסקתי, בין היתר, בתחום הטרור, וראיתי את הפלסטינים מן הצד של היריב והאויב, לא מהצד של המשא ומתן. ודמויות שהיכרתי דרך הניירות והכרטסות הפכו בשר ודם. לפעמים היו הפתעות לטובה, ולפעמים אכזבות. אבל ההזדמנות לראות אותם משני הצדדים היתה זכות שלא ניתנה לאחרים, שעסקו בפעולה בשטח או במחקר.

אני מסיים את תפקידי כראש המינהל האזרחי בתחושה שעשינו דברים ועברנו מסלול, שראשיתו האינתיפאדה וסופו משא ומתן, בראשיתה של דרך חדשה. אני מאמין בדרך הארוכה והקשה הזאת, ועם כל הקושי – בייחוד אחרי הפיגוע הנורא, הכאב שאנחנו מרגישים כעם, והסבל המלווה את התגבשותו של הצד השני – אני מאמין שבחלקת האלוהים שלנו יש מקום להידברות וקיום משותף של שני העמים.

אם וכאשר יעלה הליכוד לשלטון, מבטיח לנו ח"כ בני בגין, הוא לא יכבד את הסכם אוסלו, ואם באמת מתעקשים לדעת מה הפיתרון שהוא וחבריו מציעים, הסכם קמפ־דייוויד הוא התשובה. היינו צריכים קצת יותר סבלנות, הוא טוען, עד שגם כמה פלסטינים היו משתכנעים להכיר בגדולת ההסכם הנשכח ההוא. ולא שהוא מתחייב שהליכוד יחזור לעזה, זה רק שצריך כבר ממחר להחזיר לכוחות הביטחון את חופש התמרון

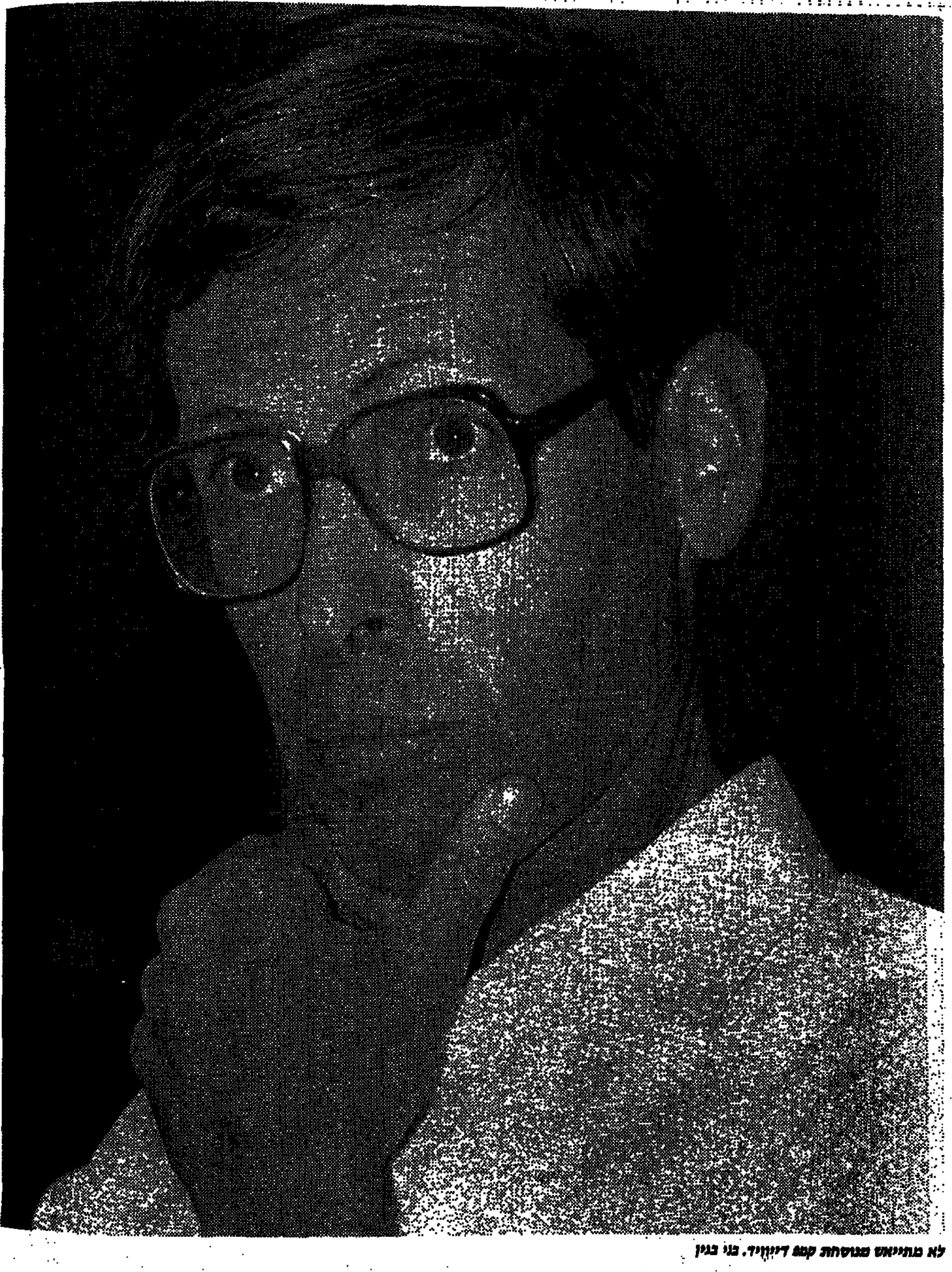

לא מתייאש מנוסחת קמפ דייוויד. בני בגין

הרע במיעוטו והרע ברובו

יהודה ליטני

פתח והחמאס חד הם, אומר ח"כ בני בגין, ושניהם דבקים בסעיפי האמנה הפלסטינית, המדברים על חיסול ישראל. ברור לו גם, שאם וכאשר יעלה הליכוד לשלטון, הוא לא יכבד את הסכם אוסלו, משום שביצועו נשען על ערפאת, שהוא קנה רצוץ.

בשיחה איתו מדגיש בני בגין, כי כל הציפיות שהיו לממשלה מיישומו של הסכם עזה ויריחו לא התממשו, וכי עדיף חוסר הסכם על הסכם גרוע. לו היינו מציבים קווים אדומים, הוא אומר, היה הצד השני חושב פעמיים על צעדיו, אולם מאחר שנהגנו כפראיירים, היחס אלינו היה בהתאם.

אשר לטרור, הוא אומר, אין דרך להגן בצורה מוחלטת על כל אזרח במדינה. אבל אילו סמכנו על כוחות הביטחון ולא על המשטרה הפלסטינית, ואילו הגדלנו את חופש התמרון שלהם, היה הטרור נחלש.

אם יעלה הליכוד לשלטון בבחירות הבאות, תכבדו את הסכמי אוסלו?

צריך להבין, שהסכמי אוסלו אינם קיימים. וזו יסוד כל התקלות בימים אלה. היום הונח על שולחן ועדת החוץ והביטחון דו"ח פנימי של הממשלה המפרט הפרות, חלקן יסודיות וחמורות, של הסכמי אוסלו וקהיר. יאסר ערפאת אמר לנו במאי 94', באמצעות הקהל שלו במסגד ביוהנסבורג, שאין לו כוונה לממש את ההסכם הזה. ובחורות האלים בתוך השתמש – "איננו רואה בו יותר מאשר 'הסכם קורייש'".

אתה לא רואה בערפאת את הרע במיעוטו?

אומרים לי שהוא הרע במיעוטו. אבל קח, למשל, מה שכתב יגאל כרמון השבוע ב"ידיעות אחרונות". הוא הביא ציטוטים מרהיבים מהלהמים בבאום מלפני שלושה שבועות בעזה, "בולנו מתאבדים", זעק לעבר הקהל העצום, מצטט כרמון, "ואני אומר לחללים ולמתאבדים שכבר מתו, בשמם של המתאבדים והחללים שעודם חיים: שבועתנו בעינה עומדת והתחייבותנו בתוקפה – להמשיך במהפיכה".

ערפאת, שאומרים שהוא הרע במיעוטו, שלח לפני עשרה ימים (ולפי ידיעה שפורסמה ב"אל־קודס") תנחו־ אלוף בשם לאחם, כנציגו האישי, כדי לנחם את משפחות השאהידים, קורבנות הג'יהאד. מדובר בשלושה אנשי החמאס שכוחותינו הרגו לפני שבועיים בבית־סאחור, בדרכם לפיגוע רצח בירושלים, כשהם חמושים בקלצ'ניקובים ורימונים. אם יש יהודים במדינת ישראל היכולים לראות באדם הזה את "הרע במיעוטו", הם לא צריכים כבר את הרע ברובו.

מבחינתו, מדובר בשביתות נשק. יאסר עבד־רבו ואחמד טיבי, מאנשי אש"ף המרכזיים, מאיימים על רבין ועל שולמית אלוני – לא על ממשלת הליכוד – באינתיפאדה. ונביל שעת', המיש המתון כלל חוש ההומור, מודיע בעיתון לונדוני בערבית, "אל שרק אל־אווסט", שאין בכוונתם לבטל את סעיפי האמנה הפלסטינית, הקוראים להשמדת ישראל. הוא מתנה את ביטולם בכך, שישראל תוכיח שהיא עומדת בהתחייבויותיה. כשזה הרע במיעוטו, אני חושב שזה מוכיח את גישתנו, שאין להבדיל בין רצחנים לרוצחים. אש"ף והחמאס הם בעלי אינטרס זהה.

ההסכם אינו קיים

אחזור לשאלה הראשונה: האם תכבדו את הסכמי אוסלו, או חלקם?

שאלת אותי בסוגריים, אם זה לא הרע במיעוטו, ואני צריך לסגור את הסוגריים. הרמטכ"ל היוצא אמר לפני שבעה או שמונה חודשים, ואני מצטט מן הזיכרון, "אש"ף והחמאס הם שתי פנים של תנועה לאומית, עם מטרות ארוכות טווח די זהות בכל מה שנוגע אלינו". אחר כך הסביר, שיש ביניהם שיתוף אינטרסים מהותי ושייתכן שלא צריך אפילו הסכם פורמלי, כי לאש"ף יש עניין בקיום הטרור על־ידי החמאס ובהתגברותו.

נחזור להסכמי אוסלו. ההסכם אינו קיים, לא התקיים, והוא הופר ומופר. אני יכול להביא שתי דוגמאות להפרות: האחת, שהפלסטינים לא מסגירים את האנשים החשודים ברצח יהודים. הממשלה הזאת כבר אומרת, שעכשיו תתבע מהם למנוע יציאתן של ערי מקלט בעזה ויריחו, והרי אמרנו שכך יהיה.

והדוגמה השנייה, המשטרה הפלסטינית. הממשלה ניסתה להעלים את העובדות עד השבוע שעבר, שבו הבאתי בפני ראש הממשלה את הנתונים. אש"ף הגיע עם ישראל, שמספר חברי הגוף הצבאי השרוי במשטרה פלסטינית יהיה 9,000, ושמותיהם יימסרו לאישור מוקדם לממשלת ישראל. נמסרו שמותיהם של 3,000 אלה מ"צבא השחרור הפלסטיני" שבאו מחוץ לארץ. מכל השאר לא נמסר אפילו שם אחד. נשאלת השאלה כמה הם, והתשובה – ממשלת ישראל אינה יודעת. יש הערכה על 11,500, לפי דיווח כלשהו של ערפאת; בשבוע שעבר שמעתי הערכות על 15 אלף, ושר לארסן, ראש משלחת האו"ם בעזה, הודיע שלהערכתם המספר הוא 13 אלף. נניח שהוא צודק, אז 8,000־9,000 איש, שלגביהם אלמונים, מסתובבים חמושים, וחלקם משתמשים בנשק ויורים עלינו, או נותנים לאחרים לירות עלינו. בתנאים האלה, מחר שמישהו ממשיך לטעון שהצד שלנו צריך לקיים את ההסכם. זה עושה אותנו לפראיירים, והצד השני יודע שאנחנו פראיירים. לכן חוצפתו עולה.

או תחזור לעזה? הרי המצב הנוכחי די נוח לכם.

אני רוצה להיות זהיר ואחראי, כמי שבעוד שנתיים יהיה תומך בממשלה ולא איש האופוזיציה. איננו יודעים מה יהיה המצב, לא רק בעוד שנתיים, אלא גם בעוד חודשים. הגישה הכללית היא, שצריך להתחיל לבצע מחר בבוקר. אני אומר כבר חודשים אחדים, שצריך להשיב לכוחות הביטחון שלנו את חופש התמרון ואת יכולת ההגעה של מעשי טרור, ככל שגיתנו. ולא רק ביהודה ושומרון, כפי שעדיין ניתן לעשות – אלא אם כן ימסרו, חלילה, את השטח לאש"ף – כי אם להרחיב זאת לכל שטח בארץ ישראל המערבית, ואם צריך בעזה, אז גם בעזה. אני שומע את הדברים האלה לאחרונה גם מפי שרי הממשלה! אפילו יו"ר ועדת החוץ והביטחון אומר שצריך לפעול בעזה.

אני לא רוצה להכתיב לכוחות הביטחון איך לפעול, אבל דבר אחד ברור: ברגע זה ממשלת ישראל כבר אינה יכולה לעשות במיטב יכולתה בעזה, כדי לסכל פעולות טרור.

אני חייב לסייג את הדברים ולומר, כפי שאני אומר כל הזמן, שאין אפשרות למנוע לחלוטין את כל פעולות הטרור. אם כל אחד מאיתנו, מילד עד זקן, הם מטרה – אי־אפשר להגן על כולם בכל מקום. אבל צריך לעשות כל מה שאפשר.

הנה דוגמה לעשייה: אלוף פיקוד המרכז הודיע, לפני כעשרה ימים, על מעצר כאלף חשודים בהשתייכות לארגוני טרור. שירות הביטחון הכללי הודיע, שבעקבות מעצרם של 40 חשודים בחברות בחמאס, נמנעה התפוצצות של שתי מכוניות תופת לפחות, אחת בפתח־תקוה ואחת בחוצה שומרון. אבל צריך לציין דבר חשוב – בעזה אי־אפשר היום לעצור אלף איש. הציפייה האווילית, שמקורה היה לא תקווה ולא אשליה, אלא הזיה – שאש"ף יהיה קבלן משנה של רבין לחיסול החמאס – אינה מתממשת.

לחזור לקמפ־דייוויד

או איך להתייחס לפלסטינים בשטחים? מהו הפתרון? נניח שאנחנו לפני חתימת הסכמי אוסלו וקהיר, וערפאת עדיין אינו נמצא בעזה. מה היית עושה היום עם 2.4 מיליון פלסטינים בשטחים?

אין פתרונות פשוטים, משום שהמצב איננו פשוט, ומי שיגיד שיש לו פתרונות קסם, טועה. אני מעריך עד היום הזה, שהתוכנית היחידה שנשאה עימה סיכוי – לא יותר מסיכוי – להביא לשיפור היחסים בין יהודים לערבים בארץ ישראל המערבית, היא נוסחת קמפ־דייוויד, שהושבה בזמנו לאיזו גרוטאה שלא תיכון. נכון שאש"ף כורגון שלל את הנוסחה הזאת, אפילו מדינות אירופה שללו אותה, אבל ידוע שרשאר א־שווא, למשל, המליץ בשעתו לקבל את ההסכם. אז לא צריך להתייאש מייד.

צריך מלכתחילה לענות על השאלה היסודית: האם עדיף הסכם כלשהו, ואפילו גרוע, על חוסר הסכם? אני החזקתי בדעה – ואחרי 17 חודש דעתי מתחזקת – שלעתים מוטב חוסר הסכם מאשר הסכם גרוע, כמו הסכם אוסלו, והיה עלינו לעמוד על עקרונות קמפ־דייוויד.

אמרו לפני 18 חודש, שהמצב כל כך חמור, עד שכל אלטרנטיבה טובה יותר. אני הייתי בין אלה שאמרו אז, שלמרות שהמצב קשה ואולי אפילו חמור, יכול להיות מצב עוד יותר קשה, ואני חושב שהיום המצב יותר גרוע.

כאשר רוצים הסכם בכל מחיר, מקבלים הסכם דוגמת אוסלו. אני אומר את הדברים לאלה שאומרים לי, שלא היה פרטנר להסכמי קמפ־דייוויד. לדעתי, צריך היה לחכות לפרטנר ככל שיידרש. יש לנו אינדיקציות, לא יותר מכך, שאולי היינו בדרך הנכונה. בכל זאת, משלחתו של שמיר היתה זו שהלכה למדריד ב־31 באוקטובר 1991.

הלכת לשם כמו שבמאמר שר.

הלכה למדריד, נקודה. חלק מהניסוחים היו ביוזמתה. הערבים נציגי התושבים ביהודה שומרון באו למדריד כחלק ממשלחת של הממלכה ההאשמית, בניגוד לרצונם. הם באו בידעם, שיש לנו מכתב הבהרות מהאמריקאים, האומר שאכן הפינה של הדיונים במדריד ובוושינגטון יהיה הסכם קמפ־דייוויד. הם לא אהבו את זה ובאו ללא נציג ערבי של ירושלים, למרות רצונם. מה אני לומד מכך? לא הרבה, אבל דבר אחד חשוב: כאשר עומד מולם מי שהם יודעים שיש לו קווים אדומים, הם – ולא אנחנו – שואלים את עצמם מה יהיה הסוף. האינתיפאדה גרמה להם נזק גדול. היהודים לא התגלגלו מיהודה ושומרון וחבל עזה כל כך מהר, והם הסכימו לקבל על עצמם, בהקשה מסוימת, תנאים שלא מצאו חן בעיניהם. אני לא אומר שזו הוכחה, אבל יש בכך סימן, שאם אנחנו מתעקשים על שלנו, הם אמורים להבין – כמו רשאר א־שווא – שיש יתרון להסכם קמפ־דייוויד.

לדעתי, יתרונו הגדול של ההסכם שהוא מאזן בין שתי הדרישות היסודיות: זכויותיהם ההיסטוריות של היהודים בארץ ישראל, ושילובן עם זכותנו לביטחון לאומי. בהסכם קמפ־דייוויד היה ברור, שהאחריות לביטחון היא בידינו. מצד שני, ההנהגה הזאת אותה יפה עם הכרתנו שצריך לבוא מדי פעם לשכנים הערבים שלנו – שתמיד יהיו השכנים שלנו – עם הצעות סבירות, שיש סיכוי שתתקבלנה. ואז, הועלה הרעיון ללכת לניסוי של חמש שנים, שבהן הם ינהלו בעצמם את ענייני היומיום שלהם בכל תחום, מלבד חוץ וביטחון.

אני חושב שזה היה איזון ראוי, והסכם אוסלו הפר אותו, לצערי. כי במקום מועצה מינהלית, ניתנה להם מועצה מחוקקת; במקום שתהיה לנו סמכות על השטח, ניתנה להם סמכות על השטח; ובמקום שלנו תהיה האחריות לביטחון, הם היו אמורים לעשות את העבודה בשבילנו. אז הם לא עושים אותה, וזאת התוצאה. אני חושב שהליכוד ייצמד למסקנות מהרעיון וביצועו.

שוויון נפש אדיב

איך אתה מתייחס לערבים – לעצי הזית, המאכלים שלהם, המואזין שקורא לתפילה? אתה מרגיש חלק מהנוף הזה, או שהוא זר, מוזר ולכן מפחיד?

לא זר ולא מוזר. אמרתי כבר, גם מבלי ששאלת אותי, שהם יהיו תמיד השכנים שלנו. אני לא רוצה לגלוש למצב שבו עמד הנשיא רוזבלט, כשאמר שכמה מחבריו הטובים הם יהודים. הערבים הם חלק מהנוף. כמו שאמרת – זיתים, קריאת המואזין. לא שאלת אותי על ריח הטאבון. גם זה. עבדתי כגיאולוג שנים לא מעטות והסתובבתי גם בשומרון וגם ביהודה, מיפיתי את איזור יריחו, עד רמאללה.

אבל אני לא מפריד. למה לי לדבר על יהודה ושומרון? יש ערבים בגליל, בעכו, ועבורי זו יחידה אחת. אנחנו לא מבינים שגם עבורם זו יחידה אחת. הדברים שכתב ז'בוטינסקי לפני שנים רבות, במאמר שכותרתו "קיר הברזל", נראים לי ניסוח קולע. הוא אמר: "יחסי אל הערבים הוא כיחסי אל כל שאר בני האומות, שוויון נפש אדיב". אתה חושב שאני אוהב את כל היהודים? אני מתחבק עם כולם כשאני עובר ברחוב? הערבים הם אנשים. אני לא מבדיל. אני נפגש איתם פעמים רבות באוטובוס, אנחנו נוסעים יחד בקו 27, וערבים מירושלים וממקומות אחרים באים לבית החולים "הדסה". אלה אנשים, פעם עם כאפייה, פעם בלי כאפייה.

הטענות צריכות להיות מופנות אל ההנהגה שלהם, ואל הרוצחים העומדים בראשה. אבל פקיד הבנק, והרופא והפלאח הם שכנים, וככה אני רואה אותם. כשכנים, כאנשים הראויים – עד שלא מוכח אחרת – ליחס הוגן.

אומר משהו בתחום המעשי. מה היתה התיאוריה לפני 18 חודש? ראש הממשלה אמר, שחתמנו על הסכם אוסלו חמש דקות לפני השעה 12, ושלולא חתמנו עליו, היה החמאס עולה. מה רוצה אלוהים? ראש הממשלה חתם על ההסכם, והחמאס עולה. מעטים שמו לב שהתוצאה מההתנגשות בין מה שנקרא משטרת אש"ף לבין אנשי החמאס לפני חודשיים, היתה החלשת ערפאת. בוועדת הפיוס, מלבד שני ערבים־ישראלים, קיים שוויון – שלושה מפתח ושלושה מהחמאס. כמה תיאוריות נוספות צריכות להתמוטט, כדי שנבין שזה היה כישלון? אבל אם יש אנשים הרוצים להתנחם בכך שהחמאס עוד יותר גרוע, אני אומר, בסדר, החמאס היותר גרוע עולה תחת שלטונו של ערפאת. או מה הועילו כסילים בתקנתם?

המדרגה הכי נמוכה

לעניין עזה, כל אחד חושב שיש לו נוסחה יותר טובה. אבל בשטח יש עובדות. מה תעשה אם תחזור לשלטון, תשנה שם מציאות קיימת? תחזיר את צה"ל, למשל?

אני חוזר על תשובה דומה לשאלה דומה – אנחנו לא יודעים מה תהיה המציאות אפילו בעוד חצי שנה. הנוסחה היחידה המתקבלת על הדעת, למי שרוצה לשמוע דברים רציניים, היא, שעל מנת להשיב את הביטחון היחסי יש להחזיר את חופש הפעולה לכוחות הביטחון, לשב"כ, למסתערבים ולחיילי הפיקוד. וזה חייב להתבצע לא בעוד שנתיים, אלא מחר בבוקר.

בתוך הרצועה?

לכל הרוחות בתוך הרצועה. שר החוץ הודיע בכנסת בספטמבר 93', כי בידי צה"ל תיוותר מלוא הסמכות למנוע פעילות עוינת נגד ישראל וישראלים בכל מקום. ואני שואל, ואם הוא יכול לסכל פעילות עוינת נגד ישראל וישראלים בכל מקום היום. קשה לנו עכשיו ביהודה ושומרון, אבל בעזה זה גמור. כל המגדל בנוי על כרעי התרנגולת של יאסר ערפאת, שאותו אנחנו כבר מכירים, של יוסף נאסר, שאותו אנחנו לא מכירים, של מוחמד דחלאן, שאנחנו מתחילים להכיר, ושל הברנש הזה, ג'יבריל רג'וב, ביריחו. מי שבונה על כך שהרוצחים האלה, דחלאן ורג'וב – ועוד לא הזכרתי את אמין אל־הינדי, שקיבל מכתותינו אקדח כמתנת כניסה – יעשו את העבודה עבורנו, צריך לדעת שהם יעשו אותה רק בכל שזה יתאים להם. כבר הוכח, שאין מי שיעשה את העבודה עבורנו בנחישות והתמדה כמונו. הפקרת השליטה בעזה עלתה לנו במחיר גבוה, ואני חושב שמספר האנשים המבין זאת גדל בהתמדה. אם תבדוק, תיווכח כי יותר ויותר אנשים אומרים שגם שם צריך לפעול, והם מעדיפים זאת על הסטטוס קוו הנוכחי.

יש שורה יפה ב"שירה" של עגנון, כשפרופסור הרבסט יורד במדרגות אל דירת מרתף. הוא יורד ויורד, מגיע לקצה המדרגות, ופתאום מגלה שיש עוד שלוש מדרגות. ואז אומר עגנון, ש"אין לך מדרגה שאין נמוכה ממנה". זה הסטטוס קוו ואלה האלטרנטיבות. היה קשה, ועכשיו שלאחר שהגענו להסכם – עוד יותר קשה. אנחנו במצב טרגי. הטרגדיה היא גם לערבים וגם ליהודים. זו טרגדיה, כי הסכם אוסלו העלה את רמת הציפיות לדרגה שלא ניתנת למימוש, והתסכול הזה עוד יביא להתפרצות שיהיה לכולנו קשה לעצור.

גדר במובן גבול

הרבה כסף וכוח אדם תבלע הגדר שתפריד בין ישראל לשטחים, ובכל זאת יש להתחיל בבנייתה, שכן בסופו של דבר, היא תחצוץ בין העמים, תאשש את הקמת היישות הפלסטינית ביהודה ושומרון, ותכניס בדלת האחורית את תוכנית הקבע להסדר עתידי

אהרן קליין

כשעוסקים בטרור, גדר איננה קיר בלתי חדיר, ואינה יכולה למנוע מעבר של אנשים. כל מומחה צבאי ואיש ביטחון יסביר, שגדר היא רק אמצעי מעכב, שנועד להאט את תנועתו של הרוצה לחדור, עד להגעת הכוחות. דוגמאות לא חסרות, מחומת ברלין עד לגדר המערכת, לאורך גבול ישראל־מצרים. הגדר חוצה את העיר רפיח, ושורה של מנהרות פיראטיות תת־קרקעיות חוצה אותה ומקשרת בין הצדדים. דוגמה כואבת יותר היא גדר המערכת בגבול הצפון, שב־1974 למשל, חצו אותה חברי חוליית המחבלים מארגונו של אחמד ג'יבריל, בדרכם לעיירה מעלות.

ראש הממשלה ושר הביטחון רוצה הפרדה בין העמים. "זייפרדו", אמר רבין בנאום לאומה, לאחר הפיגוע הקטלני באוטובוס קו 5. אמר ולא יסף. הפיגוע בצומת בית־ליד הביא לעלייתו המחודשת של הנושא לכותרות. בזכות ההפרדה בין העמים, אמר רבין, נגיע לשקט המיוחל ולהסרת החשש מפיגועי טרור. ראש הממשלה, מבלי שהתכוון, הפעיל פצצה פוליטית מתקתקה, ושמה הסדר קבע. שכן גדר משמעה גבול.

השיטות ישתכללו

גורמים בכירים בצה"ל ובמערכת הביטחון הרימו השבוע גבה, כאשר שמעו על הרעיון. גדר מערכת אינה הפתרון עליו חשבו כאמצעי למלחמה בטרור. זהו פתרון יקר, ובחלקים רבים כמעט בלתי אפשרי ליישום. בשטחים בנויים או הרריים, יעילות הגדר יורדת פלאים. מה גם שהקמתה תהיה מסובכת ומורכבת, ותחייב פינוי בתים, שטחים חקלאיים ועוד.

הגדר שתוקם לא תמנע מעבר דו־סיטרי של גורמים פליליים וטרוריסטיים. היא עשויה לצמצם את מגוון האפשרויות לתנועה לתוך ישראל וממנה, אולם לבטח לא תמנע אותה לחלוטין.

אותם גורמים יאמצו שיטות אחרות, מתוחכמות ומשוכללות יותר, להיכנס לשטח ישראל. שולחיו של אותו מחבל מתאבד ימצאו כבר דרך להעבירו ארצה, בין אם מעל הגדר או מתחתיה. הם יכולים להעבירו גם דרך אותם מחסומים ומעברים רשמיים שיוקמו על הצירים הראשיים, כדוגמת מחסום ארז ברצועת עזה. עם תיעוד מזויף אפשר לעשות כמעט הכל. גם לעבור מחסום של צה"ל. זה קורה כמעט כל יום, ויש להניח שיקרה גם בעתיד, עם גדר או בלעדיה.

כאשר כוונת ארגוני הטרור הפונדמנטליסטיים האיסלמיים היא לבצע פיגוע טרור בשטח ישראל, כל האמצעים כשרים. הגדר תעכב ולא יותר, אם בכלל ינסו לעבור דרכה.

הגדר סביב רצועת עזה היא דוגמה טובה ליעילותו המוגבלת של מחסום כזה. היא אכן הביאה לצמצום משמעותי במספר המסתננים הבלתי חוקיים, שיצאו לישראל או חזרו ממנה; והיא הביאה לצמצום משמעותי בסחר ברכוש גנוב, כמו מכוניות שהועברו למשחטות או לשימוש בשטח הרצועה. אולם כל שבוע עושים עשרות פלסטינים שימוש בדרך זו כדי לצאת ולהיכנס מהרצועה, מבלי שייתפסו על־ידי חיילי צה"ל.

הגדר אינה מונעת, היא גם לא מיועדת לכך. הטרור לא ייפסק לאחר בנייתה. הוא יצומצם, אולם יש להניח שגם ישתכלל, יתמקצע ויהיה מתוחכם יותר. שני המחבלים המתאבדים, שפוצצו עצמם בצומת בית־ליד בראשית השבוע, יצאו מרצועת עזה. הם, ככל הנראה, לא חצו את הגדר המקיפה את הרצועה בדרכם לשטחים, ומשם לצומת בית־ליד. סביר יותר שעברו עם תעודות מזויפות דרך אחד המחסומים, ניצלו שעת לחץ של בוקר, בה יוצאים אלפים לעבודה, ועלו על המונית לחברון ומשם ליערים.

עלות מול תועלת

המחיר. הוא יכול להגיע גם למיליון דולר ויותר, לקילומטר ממוצע של גדר, מאחר שעלות ההקמה של התשתיות לגדר היא החלק העיקרי בסך העלויות. עלות הקמתה של גדר המערכת סביב רצועת עזה הגיעה למיליון וחצי שקל לקילומטר בממוצע, ושם השטח חולי ברובו ונוח לעבודה. גדר סביב יהודה ושומרון תעלה כמיליארד שקל, ואולי יותר. במשוואה של עלויות מול תועלת שבגדר כנגד הטרור, הגדר מפסידה.

הרבה כסף והרבה כוח אדם תבלע הגדר, ובכל זאת, יש להתחיל בבנייתה – מאחר שיש לה משמעויות נוספות, הרבה מעבר לכוונתו המקורית של ראש הממשלה ושר הביטחון, בדברו על הפרדה. הגדר למעשה, תחצוץ בין העמים. הגדר תאשר את הקמת המדינה הפלסטינית בשטחי יהודה ושומרון. הגדר תכניס בדלת האחורית את תוכנית הקבע להסדר עתידי בין ישראל לפלסטינים. והקמתה יכולה להיות חלק מתהליך השכנוע של תושבי מדינת ישראל, בצורך ובחשיבות הסדר הקבע, או במלים אחרות, במדינה הפלסטינית.

גם אם ראש הממשלה מכריז כי קו הגדר לא קשור ולא ישפיע על גבול הסדר הקבע, ברור לכל כי הזמני הוא הקבוע ביותר. גדר שתוקם, קו שיסומן בשטח, תוואי שטח שיוכשר בתחום הפרדה – צפוי שיקבע את הגבול העתידי בין המדינות. לאחר הקמת הקו, יהיה קשה מאוד לשנות דברים, בין אם הקו או הגדר יבצעו את גבולות הד' ביוני 1967, ובין אם ייעשו תיקוני גבול מקומיים.

שאלת ההתנחלויות תישאר פתוחה גם לאחר הקמת הגדר. הדרישה ממערכת הביטחון להציג תוכנית אופרטיבית להקמת קו מפריד, תעמיד את מערכת הביטחון בפני מצב רגיש. נראה שההנחיה הקודמת של ראש הממשלה למתכננים, המתייחסת לתכנון שלב הביניים והאומרת "מקסימום אוכלוסיה במינימום שטח", תופעל גם במקרה זה. בעיות רבות ניצבות בפני המתכננים, כאשר יישבו עם המפות וינסו למתוח קווים מפרידים, שיתחשבו בתוואי הטופוגרפי, ביישובים קיימים – פלסטיניים ויהודיים כאחד – ובקו הירוק. הקו הרגיש, שיסומן בכחול רק על המפות, יהיה מתפתל וארוך.

יש להניח, שהגדר תעקוף ממזרח את גושי היישובים הצמודים לקו הירוק, בעיקר באיזור השרון וגוש עציון, כך ששאלת ההתנחלויות הבעייתיות, אלה שהוגדרו כ[illegible], תישאר פתוחה. עתידן של כל אותן התנחלויות מבודדות, שאינן שייכות לגוש התנחלויות כלשהו, יישאר לוט בערפל גם לאחר הקמת הגדר, וימשיך להיות נתון לוויכוח ולמשא ומתן בין הצדדים בעתיד.

מאחורי הגדר

יהודה צור

השבוע, שוב החליטו בש"ס להתבצר בתוך הגדר הכמעט-נצחית בתוכה הם יושבים, מאז פרשה הסיעה מהממשלה. הפעם, היה זה נושא ירושלים רבתי שנשמע חמור דיו על מנת להצדיק עמדה של ייהרג וכל יעבור.

וכך, שב מנהיג הסיעה, אריה דרעי, שידע לדלג מעל מכשולים קשים בהרבה, להשתמש בעור תירוץ על מנת למנוע מסיעתו לשבת ליד שולחן הממשלה, כל עוד הוא עצמו נאלץ להיעדר ממנה.

נושא ירושלים, שעלה לפתע לכותרות, ידוע לדרעי זה מכבר. הוא, שישב בממשלות ישראל, יודע היטב שבתקופת הליכוד בנו פתות דירות באיזור המוגדר ירושלים רבתי – גבעת-זאב, ביתר ומעלה ארומים – מאשר בימי ממשלת רבין, לפני שהוקפאה הבנייה בשטחים. גם הליכוד, המעלה היום הצעת אי-אמון בממשלה בגלל אי-בנייה באיזור ירושלים, הותקף בחריפות במשך שנים על-ידי ראש העיר הקודם, טדי קולק, שטען כי הוא משקיע בבנייה בהתנחלויות מרוחקות בשומרון, אולם מזניח את פיתוח ירושלים ושכונותיה.

אולם לא איש כדרעי ייתן לעובדות לקלקל לו סיבה טובה לדחיית הכניסה של ש"ס לממשלה, ורווח של כמה נקודות זכות בקרב הימין. כאותה הזדמנות, ניצל דרעי גם את אותה התכנסות של ראשי המשק בביתו של ראש הממשלה, במוצאי השבת האחרונה. אז נכון שכאשר תקפו המפלגות החרדיות והאחרות את רבין על אותו דיון אמרו בש"ס שאלו קשקושים וכי זאת טענה לא רצינית, אבל ביום שלישי, כאשר התכנסה מזכירות ש"ס בבית"ר עליר ירושלים כדי להביע הזדהות עם מאבקם של ראשי היישובים נגד צמצום הבנייה, כבר שמעו מזמור אחר מפיו, כשהוא מוסיף לסיבות הצבעת האי-אמון גם את חילול השבת על-ידי רבין.

אחר כך, כדי למנוע תהיות על התפנית, הסביר יו"ר ש"ס בכנסת, שלמה בניזרי, שחבריו לסיעה סברו בטעות כי מדובר בהתכנסות מקרית. כאילו לא ידעו שאין שום מקריות בכינוס הצמרת הכלכלית באותה שעה ובאותו מקום, וכאילו לא ברור שלא דובר שם בתוצאות משחקי הכדורגל של השבוע. אבל גם פה לא נתן דרעי לכמה סתירות לעצור את הטקטיקה המקובלת, של צער אחד קדימה ושניים אחורה.

אבל כדי להישמע ממש בסדר, התייצב דרעי אצל רבין, והביא בפניו את הצעת ש"ס – לבטל כליל את הקפאת הבנייה באיזור ירושלים, או לפחות לצמצמה, כשבתמורה, יסכים לוותר על סעיף עוקף בג"ץ, וכבר למחרת בבוקר יוכל רבין למנות שני שרים של ש"ס לממשלה.

הבעיה היתה, שרבין לא יכול היה להתרגש יתר על המידה מאולטימטום של שותף כמו דרעי, שכבר הבטיח פעמים רבות מדי לשוב לקואליציה תמורת ויתור על סעיף כלשהו, ומעולם לא עמד בדיבורו. רבין, שבע אכזבות, ניחש שגם הפעם היענות לדרישתו של דרעי תלווה בדרישות חדשות, וכי אם זה המצב, מוטב לשמור על השותפות הבטוחה יותר עם מרצ, מאשר להמר על השותף החמקמק והלא תמיד כל כך נאמן, ש"ס.

גם שיקולים אלקטורליים

לפני הבחירות, הופיעה ש"ס בפני הציבור על תקן של נץ מובהק, ותדמיתה הכללית במקרה הטוב, היתה עמומה למדי. אם רצו בוחריה להאמין שהיא תומכת בארץ ישראל השלמה, אף אחד ממנהיגיה לא טרח לקום ולהכחיש. בכוון שהרב עובדיה יוסף לא מותיר ספק בתמיכתו בתהליך השלום, ולראיה פסיקתו המפורסמת, ששלום הוא עניין של פיקוח נפש הדוחה שטחים; אולם בוחריה של ש"ס, אשר הקו המחשבתי והרעיוני שלהם הוא ימני קיצוני, שומעים את פסוקתו של רבם – וממשיכים לחשוב במונחים ימניים.

בבחירות הקרובות תיאלץ ש"ס להתמודד מול מפלגות חרדיות, אשר יתקפו אותה על שהיתה שותפה, לפחות בשתיקה, בכל הקשור לתהליך השלום. לכן נראה, שהתקפתה על הממשלה בנושא ירושלים, בתוספת חילול השבת בביתו של רבין, לא נעדרת שיקולים אלקטורליים, מעבר לרצונו של דרעי לדחות את כניסת ש"ס לממשלה. עד כה הצליחה ש"ס, בישיבתה הנוחה על הגדר מחוץ לקואליציה, להביא לתיקונים רבים בחוקי יסוד. מבלי לנקוף אצבע לטובת הממשלה, רק תוך הימנעות מהצבעות אי אמון, הצליחה לפקח על משרדי הפנים והדתות, כאילו אנשיה מאיישים עדיין את כיסאות השרים.

עתה, לאחר ההצבעה נגד הממשלה, תובעים במפלגת העבודה להחליף את הסוסים באופן רשמי, ולמנות שרים מטעם מפלגת העבודה למשרות שהתפנו לפני שנה וחצי, ועדיין מופקדות אצל ראש הממשלה. המזכ"ל ניסים זוילי רמז על האפשרות כזאת, כאשר איפשר לשר מיכה חריש להעלות את הנושא בלשכת מפלגת העבודה וביום רביעי השבוע תבע חריש לקיים דיון בלשכה, בעקבות הצבעת ש"ס נגד הממשלה.

אולם הדבר האחרון שרבין רוצה היום הוא בהכרעה חד-משמעית. רבין יודע, שאין פתרון פשוט וקל לטווח ארוך, בעיקר לא בפוליטיקה פנימית. שהרי האויבים של אתמול הם הידידים של היום, ותזור חלילה. לפיכך, הוא לא ימהר למנות שרים מטעם מפלגת העבודה במשרדיה המסורתיים של ש"ס, ויעשה זאת רק כאשר ש"ס תודיע סופית, שהיא עוברת לאופוזיציה עד לבחירות הבאות.

גם בש"ס לא ממהרים להחליט החלטות כלתי הפיכות. השבוע, מילא אריה דרעי את פיו מים, והותיר את מלאכת ההסבר לח"כ שלמה בניזרי, שגם הוא נזהר שלא לומר כי פניה של ש"ס לאופוזיציה. גם הוא הדגיש, שמי שיחליט הוא הרב עובדיה יוסף, שאמור להיפגש שוב עם רבין, ובהחלט עוד עשוי להפוך את הקערה על פיה. ובפוליטיקה הישראלית, כולם יודעים, בה האירועים רודפים אלה את אלה במהירות מסחררת, מה שנראה היום כוודאי – כמו ש"ס באופוזיציה – ייראה בשבוע הבא אולי, כבלתי אפשרי.

הכבוד ניצל

יו"ר הקואליציה וסיעת העבודה בכנסת, אלי דיין, החליט השבוע לנקוט ביוזמתו בצעדים הדרושים כדי להציל את כבודו, ואף למנוע ממפלגתו משברים נוספים. אלו הם השיקולים שעמדו מאחורי החלטתו להתפטר מתפקידו. מה שעור לו להחליט זו כוונת קהלני וחבריו להצביע נגד הממשלה בעניין שריון חוק הגולן, ולהשתמש בתקרים אלי דיין כתירוץ נוח. נראה כי עד לרגע האחרון עדיין קיווה שמנהיגות המפלגה תמחל לו על הצבעתו בשבוע שעבר, אולם למרות ששרס ביקש ממנו בישיבות סגורות לדחות את ההתפטרות, איש לא ביקש ממנו להישאר במקומו.

אבל דיין כבר עשה את שלו, והוכיח שהוא מוכן לשלם את המחיר. אז נכון שהחלטה על יום לימודים ארוך לא התקבלה, אבל בותריו והציבור הרחב יזכרו לו – ואם ישכחו, אלי דיין יזכיר להם – שלמען ילדי ישראל מעמד היכולת הוא מוותר על התפקיד היוקרתי.

עשה כבר את שלו. אלי דיין

בש"ס ניצלו השבוע את המשבר סביב הבנייה בירושלים רבתי כדי להתרחק עוד קצת משורות הקואליציה ולהצביע נגד הממשלה, ובמפלגת העבודה היו כבר מי שהתייחסו לכך כאל הכרזת מלחמה, ואפילו הכינו כמה מכות נגד: רק רבין עוד מחכה לדרעי

בן-דרור ימיני

הטרור בחיזוק

אחרי כל פיגוע, לפחות בצד ההוא של הקו הירוק, יוצאים דוברי המתנחלים בהודעות צפויות וכנראה לא מתואמות: "הפיגוע רק מחזק אותנו. התשובה האמיתית היא להקים מאחז נוסף בכל מקום בו נשפך דם יהודי".

אם פיגוע או שניים בחודש מחזקים את המתנחלים בפרט ואת הישראלים בכלל, למה שלא יהיו לנו עשרים-שלושים בחודש? הרי אין אדם בריא בנפשו שיתנגד לעוד ועוד חיזוקים. ובכלל, אפשר לסווג את החיזוקים לפי סוגיהם. מלחמת יום כיפור, למשל, היתה חיזוק אדיר. ממש חישלה אותנו. ומלחמת לבנון היתה חיזוק בינוני. לפיגוע בבואנוס-איירס אפשר לקרוא חיזוק מרחוק. לפיגוע בכיכר דיזנגוף היה ערך מוסף מיוחד, משום שהוא חיזק את מרכז העצבים שלנו.

אבל, כמה חבל, אנחנו לא כל כך בריאים בנפשנו. כשפוגעים בנו, אנחנו נפגעים. כשמקיזים את דמנו, אנחנו זועקים. וכשתשעה עשר חיילים עולים ביגון השמימה, ועוד רבים אחרים נותרים פגועים, לא ברור היכן בדיוק החיזוק. זה נכון לפיגוע בית-ליד כמו שזה נכון לכל פיגוע ליד אחת ההתנחלויות. הם אולי מתחזקים, או טוענים שהם מתחזקים. אנחנו דווקא נחלשים.

וזה כל הסיפור: הטרור פוגע בנו. הטרור מחליש אותנו. הטרור, לא נעים להודות, משיג את המטרות שלו. אפשר לטעון, כפי שגם אני עשיתי לא פעם, שמטרת הטרור, הנוכחי לפחות, היא לעצור את תהליך השלום. ולכן, כניעה לטרור פירושה הפסקת תהליך השלום. ומשום שאסור להיכנע – צריך להמשיך בתהליך.

אלא שזה רק חלק מהאמת. אף אחד לא היה מגיע להסכם אוסלו, אם הפלסטינים היו מחלקים פרחים לישראלים. האינתיפאדה, הפיגועים, הסכינים, הסבל שהם גרמו לנו, היו מהגורמים היותר משפיעים על השגת הסכם אוסלו. היה שם, צריך להודות, השילוב שבלעדיו אי-אפשר: אינתיפאדה ופיגועים מצד אחד, ואימוץ עמדות קצת יותר שפויות, מצד שני. השילוב הזה, שבו הטרור היה זרוע של המדיניות, העמיד לפני ישראל את הבחירה: המשך אינתיפאדה או השגת הסדר. הבחירה כבר ידועה.

הימין צודק במשהו

היום, כך נדמה, הטרור לא משרת אפילו את הפלסטינים, משום שהוא עצמו, ושולחיו, פוגעים באינטרס הפלסטיני. פעם הם שירתו אותו, היום הם הורסים אותו. הם הצליחו להשיג את עיכוב שחרורם של האסירים, את המשך השיחות לצורך נסיגה מרוב ערי הגדה, את העסקת עשרות אלפי פועלים, שמפרנסים הרבה מאוד משפחות.

אלא שגם כאן, נראה שזה רק חלק מהאמת. גם אם נדמה שבניגוד לשלב שלפני אוסלו, הטרור כבר אינו משרת את האינטרסים הפלסטיניים, זה לא בדיוק כך. צודק הימין הישראלי כאשר הוא טוען, שהרשות הפלסטינית לא ממש מתאמצת לעצור את הטרור. בתוך תוכה, וייתכן שזה נכון גם לקודקוד שלה, יש מי שממשיך לחשוב באותו היגיון: נעלים עין מהטרור, וגם נגנה אותו בחצי פה, כי הנוסחה המשולבת הזאת כבר הוכיחה את עצמה. בזכותה הגענו לאוסלו. בזכותה אולי נגיע לירושלים.

ההתבטאויות של ערפאת, כמו זו בעניין המתאבדים, מצביעות על הדו-קיום שהוא רוצה לחיות בתוכו. הוא ינהל משא ומתן עם רבין, והאחרים ימשיכו להכות בישראל. אלא שזה משחק באש. ישראל השפויה הסכימה לפשרה הגדולה, לא רק בגלל הטרור, אלא גם בגלל שנדמה היה שנוצרה אלטרנטיבה. הטרור לבדו, עם כל הכבוד, לא היה מוביל אותנו לשום מקום. רק לשפיכות דמים גדולה וארוכה.

בשלב שהגענו אליו, הדואליות של ערפאת היא סכנה לתהליך עצמו. אפשר לומר שהוא צריך הרבה איזונים, אפשר לומר שגם אנחנו לא הצלחנו לעשות מה שאנחנו מבקשים ממנו, אפשר לומר שהוא צריך להיות מקובל על כל בני עמו, ואפשר לספק עוד אלף סיבות למה הוא לא בדיוק עוצר את הטרור. אבל התירוצים הללו לא בדיוק מסייעים לעניין הפלסטיני. לא עכשיו. לא כאשר האלטרנטיבה היא שהליכוד יחזור לשלטון, התהליך ייעצר, ותנועות האופוזיציה, כפי שערפאת קורא להן, יתחזקו שם, אם לא יותר מזה.

בתוך המחנה הפלסטיני, יש מי שמבין את הסכנות. הקול של בסאם אבו-שריף, למשל, היה קול ברור והחלטי, שקרא לערפאת להבין מי נגד מי. קולות כאלה קיימים בכל מיני רמות במימשל הפלסטיני, בדיוק כשם שיש קולות הפוכים, בתוך הפתח, שמשפיעים על ערפאת ללכת לכיוון ההפוך. המאבק הפנימי שם, יותר מאשר המאבק הפנימי כאן, יכריע כנראה את גורל התהליך כולו.

מחכים למוצא פיו

אחד השלבים היותר מעצבנים, לאחר כל פיגוע, הוא שלב הציפייה מורטת העצבים למוצא פיו של ערפאת. יגנה או לא יגנה. שני ערוצי הטלוויזיה עוקבים אחרי כל תנועה שלו. הם מדווחים ישירות על כל שינוי ורמז לשינוי.

זה מתחיל, כמו ריטואל, בהודעה לעיתונות של אחמד טיבי היועץ. הוא, כמובן, מגנה בחריפות. אלא שכאן כבר לא סומכים על טיבי. זה נשמע כמו גינוי של טיבי, לא של ערפאת. אחר כך שולח ערפאת אחד מעוזריו או דובריו, כדי לגנות את הפיגוע. זה כבר שלב מתקדם. אבל הכתבים החרוצים, המחכים לדבר עצמו, ולא לשום מלאך או שליח, מדווחים לנו ש"עד כה לא השמיע ערפאת עצמו" את המלים המפורשות. ואז מתקדמים לשלב הבא. ערפאת יוצא לשטח, לאיזו פגישה או סיור, והכתבים תופסים אותו על חם. ערפאת, כהרגלו, אומר הרבה דברים לא לעניין, גם כמה אמירות על כך שהפיגוע לא בדיוק מסייע לפלסטינים, אבל אין גינוי מפורש.

ערפאת, להזכיר, הוא לא חבר פעיל בתנועה הציונית. מה כל כך חשוב מה הוא אומר, אחרי שהוא מכריז ש"כולנו מתאבדים"? צריך להבין עם מי יש לנו עסק. זה האיש, עם החסרונות שלו והמגרעות שלו. לא בגללו ולא בגלל מוצא פיו, יקום וייפול דבר או הסכם שלום. את ההסכם עשינו מכיוון שזה האינטרס שלנו, ולא משום שהתאהבנו בערפאת. לא גינונים וגינויים הם העיקר, אלא האם האינטרס הלאומי שלנו מצריך את המשך ההסדר. ונדמה שהתשובה חיובית, לא בגלל ערפאת, אלא למרות ערפאת.

היתה לה עדנה

כבר הרבה זמן לא היתה לח"כ סלמוביץ' כזו עדנה. הרי ההתנפלות עליה, של עמיתיה, היתה אחד הדברים הנפלאים שקרו לה בחיים. אף פעם לא היתה זוכה להיות כוכבת ראשית, לולא התגובות הלא פרלמנטריות.

ההתנפלות היא פתחה מסע חסר תקדים של ראיונות מתחסדים. אוי אוי, מה עוללו לה, איך זה שכמעט היכו אותה, והרי היא כל כך תמימה וענווה ותסודה. אלא שכל מי שראה את התמונות ששודרו אלף ואחת פעמים, ראה גם במה מדובר. היא היתה יכולה לחכות בדיוק עוד עשרים שניות, כדי שכמה אנשים יתיישבו במקומות. אבל לא. תפסה אותה איזו אובססיה, לעשות להם דווקא. גם כאשר בוחנים אותה על רקע המלכודות שמכינה האופוזיציה לקואליציה, המעשה שלה היה מתחת לתחתית.

לא בגלל ההפסד התנפלו עליה חברי הקואליציה – שהרי הם לא הפסידו בהצבעה – אלא בגלל ההתנהגות. היא רצתה לעשות מחטף, ועל כך זעמו עליה, ובצדק. זה כמובן לא הפריע לה להתראיין עם דמעות תנין בכל כלי התקשורת, ולספר סיפורים על סכנת הנפשות שבה עמדה.

סיפורם על סכנת נפשות. אסתר סלמוביץ' צילום: יצחק הררי

בסך הכל מדובר בחברת כנסת מאוד קטנה, שעשתה מעשה שגם בכנסת לא ייעשה, ועל כך לא מגיע לה פרס. או שתפסיק ליילל על כמה היא גיבורה ומסכנה. זה לא הסיפור, לפחות לא הפעם.

חוק השבות הבלונדיני

לפני כמה שנים הרגיז מי שהיה שר הפנים, הרב יצחק פרץ, כאשר טען שעשרות אחוזים מעולי בריה"מ אינם יהודים. להעת הנאורים ענתה לו כהמיה רעשנית, שהשתיקה מייד את הויכוח הציבורי. הוא, כמובן, הוצג כאיש חשוך, גועני, שעבר ומנו. הם, כמובן, דיברו בשם הערכים הנעלים והמופלאים של הקידמה והאחווה. מה לנו כי נכרוך בציציותיו של אדם, הם טענו, וגילגלו עיניהם לשמים. הומניסטים רגילים.

כדי לעמוד על קצבם האמיתי של הנאורים, לפחות חלק מהם, היה צורך לחכות לימים האלה ולזמן הזה. שוב הגיעו לארצנו, העשירה בארצות תכל, כמה עולים, מספר אפסי לעומת הרבבות שהגיעו את הרב פרץ, שאינם יהודים, תוך ניצול ציני של חוק השבות. בדיוק כמו אלה שהגיעו בגל הגדול מבריה"מ לשעבר. והנה, אלה שרק באו מעוררים סימני שאלה גדולים, גם, ואולי בעיקר, אצל הנאורים.

מעניין, כי מתברר שחלק מהנאורים הסבו את עורם. עכשיו הם החסידים אדוקים של החשוך הידוע, רבנו יצחק פרץ. רעתם, הפלא ופלא, בדיוק כדעתו. לא מוצא חן בעיניהם שמדינת ישראל הופכת לסראיירית של ארצות המערב, וקולטת, בחידוד המפוקפק של חוק השבות, כל מיני אנשים שממשיכים לקיים את דתם האפרית.

הרי אנחנו יודעים מה השתנה, ומה גרם לנאורים הסלקטיביים להפוך את עורם: העולים שפרץ יצא נגדם היו מהגזע האירופי המוכתר. אלה שהגיעו בשבועות האחרונים, שייכים לגזעים אחרים. יש להם צבע אחר. יש להם פרופיל תרבותי אחר. יש להם, רחמנא ליצלן, אפילו דת אחרת. הם לא נוצרים חסודים. הם מוסלמים.

אם יש משהו שהופך באופן טוטלי מהומניים, מנאורות, מאחוות עמים, הוא נחשף בימים הללו. מתברר שהנאורים שלנו הם חסידי אומות עולם, וארצנו פתוחה בפני מסכני אומות העולם, בלי שום דקדוקי עניות השוכים מהסוג של פרץ, החרדים למיניהם ושאר גזענים. אבל בתנאי אחד: שהם יהיו בלונדינים. או משהו מהסביבה של הגזענים הנכונים. באותם ימים של ויכוח ציבורי על דברי פרץ וחוק השבות, הגדיל לעשות פרופסור אחד, שאמר במפורש, שמדובר ב"תגבורת" תרבותית למדינת ישראל. הוא היה, אפשר להניח, פה להרבה נאורים בעיני עצמם, שאמרו דברים דומים.

צריך להוסיף ולומר, שהמצב האבסורדי הזה, כן תחת מטנות חוק השבות מצויים בארץ רבבות, אם לא יותר, "עולים חדשים", הוא אשמת הזוגים הדתיים והחרדים, שבלחצם שונתה הגדרת מיהו יהודי. לפי ההלכה, רוב אלה שהולכים בימי ראשון לכנסיה ובימי שישי למסגד, עם תעודת עולה, הם יהודים למהדרין, בגלל הסבתא של הסבתא שלהם, או של אלה שאיתם הם הגיעו לישראל.

ולכן, הגיע הזמן לשנות את חוק השבות, באופן שיבטא באופן הנכון את המטרה הצודקת שעומדת מאחוריו. חוק השבות, להזכיר, הוא לא חוק הומניסטי, ולא ליברלי, ולא נאור, אלא חוק לאומי, פליחה על הביטוי הגס, שמבטא את היסוד והמוסר של מדינה יהודית.

לעניין ההומניסטי והטהור – קליטת פליטים ומוכי גורל, כפי שנעשה עם בוסנים, וייטנאמים ואחרים – יש מקום, אך לא במסגרת חוק השבות, אלא במסגרות אחרות.

[illegible]

בעוד מפלגת העבודה פותחת בהסתערות על קולות העולים הרוסים, פורסמו תוצאות מחקרו של איש הסוכנות היהודית, ד"ר יחזקאל לשם, על השתלבותם בשסע הדתי־חילוני. העלייה ההמונית מברית המועצות, מגלה לשם למי שלא הבין לבד, מתייצבת בבירור כבת ברית למחנה החילוני. הבעיה היא, מבחינת מפלגת העבודה ומרצ, שדת איננה הגורם היחידי שישפיע על דפוסי ההצבעה

אריה דיין

אחד הגורמים שהשפיעו ביותר על תוצאות הבחירות לכנסת ב־1992 היה, כנראה, הצבעתם של העולים החדשים שהגיעו בשלוש השנים שלפני הבחירות מברית המועצות. מימשלו המתערער של מיכאל גורבצ'וב החליט לפתוח לרווחה את גבולות המדינה להגירה לישראל באמצע 1989. בספטמבר של אותה שנה, כאשר גל העלייה הגדול התחיל להיות מורגש בכל פינה בארץ, עדיין שלטה כאן ממשלת אחדות לאומית. שמעון פרס, והיום קשה כבר לזכור זאת, היה אז שר האוצר, ויוסי ביילין, שגם אז היה סגנו, מונה לעמוד בראשה של ועדה בינמשרדית, שהיתה אמורה לתאם את היערכות המשק לקליטת מאות אלפי העולים שהתדפקו על דלתות המדינה.

חצי שנה לאחר מכן, ללא כל קשר עם העלייה המתגברת, נפלה ממשלת האחדות הלאומית. יצחק מודעי הפך לשר האוצר, ואריאל שרון והרב יצחק פרץ הפכו לדמויות המרכזיות במדיניות הקליטה של הממשלה. הם הצליחו בקושי לעמוד במשימה, שהיתה, חייבים להודות, למעלה מכוחה של המדינה. ב־1991 ותחילת 1992 נראה היה, כי מערך הקליטה כולו עומד להתמוטט.

מפלגת העבודה, שעברה בינתיים לאופוזיציה, הצליחה בתקופה הזאת לצבור עוצמה רבה בקרב העולים. היא הצליחה בכך, בעיקר משום שידעה להעלים מעיני העולים את העובדה שהיא היתה, במשך כל השנים שקדמו לפתיחת הגבולות של ברית המועצות, חלק אינטגרלי מהמימסד השלטוני. בסופו של דבר, הביא לה הדבר ניצחון בבחירות. על כל המומחים מקובלת ההערכה, כי לפחות 70 אחוז מהעולים שהשתתפו בבחירות, נתנו את קולותיהם למפלגת העבודה או למרצ.

היום, פחות משנתיים לפני הבחירות הבאות לכנסת, מתגלה תמונה שונה לחלוטין, מורכבת הרבה יותר, מרתקת לאין שיעור: מספר העולים שהגיעו לישראל מהמדינות שהרכיבו את ברית המועצות, מאז ספטמבר 1989 ועד סוף 1994, עולה על חצי מיליון, והם מהווים כתשעה אחוזים מכלל האוכלוסיה בישראל וכ־11 אחוז מהאוכלוסיה היהודית שלה. ההערכה המקובלת אומרת, שקרוב ל־300 אלף מתוכם הם בעלי זכות הצבעה. עד נובמבר '96, המועד הקבוע בחוק לעריכת הבחירות הבאות, יגיעו – אם קצב העלייה לא ישתנה בצורה מהותית – כבין 120 ל־150 אלף עולים נוספים. ביניהם יהיו כ־70 או 80 אלף בעלי זכות בחירה.

החשבון פשוט: מקרב אוכלוסיית העולים טמונים, לפחות באופן פוטנציאלי, 13 או 14 מבין 120 המנדטים שיעמדו לבחירה. 300 אלף בעלי זכות בחירה יכולים גם לקבוע את הרכבה של הכנסת הבאה, וגם, מה שחשוב אפילו יותר, לקבוע מי ייבחר לראשות הממשלה. ראש הממשלה הבא הרי ייבחר בבחירה ישירה, ללא קשר עם תוצאות הבחירות לכנסת. אם המירוץ בין יצחק רבין לבנימין נתניהו יהפוך למירוץ צמוד, 300 אלף קולות העולים יכולים להוות בו מרכיב מכריע.

עירפול מכוון

הקרב על הקולות האלה, שמתנהל על אש נמוכה כבר חודשים אחדים, קיבל בשבוע שעבר תנופה משמעותית. מפלגת העבודה קיימה בסוף השבוע כנס יסוד של ארגון עולים משלה, שאמור להפקד עד לבחירות כמעין מחוז עולים בתוך מפלגת העבודה. מזכ"ל המפלגה, ח"כ נסים זוילי, אומר שחברים בו למעלה מ־17 אלף עולים (השוהים בארץ פחות משבע שנים), וכי הוחלט כבר לשריין לאחד מהם מקום ריאלי ברשימת המועמדים לכנסת הבאה. בכמה עיתונים ישראליים בשפה הרוסית פורסם מנשר מטעם גוף המתקרא, "ועד ההקמה של מפלגת העולים". הגוף העומד מאחורי הפרסום הזה קשור, כנראה, לפורום הציוני, ארגון רב־יוקרה ועתיר תקציבים, שבראשו עומדים נתן שרנסקי ויולי אדלשטיין. העיתונים ברוסית כותבים כבר חודשים רבים על המפלגה הזאת, שבראש מועמדיה יעמוד אחד משני אסירי ציון אלה, כעל עובדה ודאית.

נתוני הפתיחה של מערכת הבחירות הזאת הפוכים, כמובן, מאלה של מערכת הבחירות הקודמת. מפלגות האופוזיציה דאז, מפלגת העבודה ומרצ, הן היום מפלגות השלטון. מחדלי הקליטה, שכה הטיבו אז לנייס לטובתן, פועלים היום נגדן. נציג מרצ, יאיר צבן, אפילו מכהן כשר הקליטה. צבן אמנם זוכה בקרב העולים להערכה גדולה יותר מזו שזכה לה קודמו, יצחק פרץ, אבל קרוב לוודאי שגם הוא יודע, שאין בעובדה הזאת שום רבותא.

למפלגת העבודה ולמרצ יהיה קשה מאוד, למעשה בלתי אפשרי, לשחזר את ההישג מ־92'. מה שיכול להציל אותן הוא דווקא הקמתה של מפלגת עולים. זאת עשויה להעלות אליה את הצבעת המחאה של עשרות אלפי עולים שהיו נותנים את קולם, לולא הוקמה רשימה כזאת, לליכוד. השאלה היא, האם מפלגת העולים תנקוט עמדה גם במירוץ לראשות הממשלה. בשלב זה שומרים שרנסקי ואדלשטיין על עירפול מכוון. ייתכן מאוד, שמסיבות טקטיות יחליטו להשאיר את העירפול על כנו עד למועד הבחירות. מה שברור, בכל מקרה, הוא לאן נוטה לבם, או לפחות לבו של אחד מהם. יולי אדלשטיין מתגורר בגוש עציון, ושימש בעבר כיועצו לענייני קליטה של יושב ראש הליכוד, בנימין נתניהו.

מועמד ודאי: נתן שרנסקי

קשר קלוש למסורת

בלי שום קשר להתחממותה של מערכת הבחירות בקרב העולים, פורסם באותו שבוע מחקר, היכול לסייע להבנת חלק מהבעייתיות הטמונה בהתמודדות על קולותיהם. המחקר, שנכתב על־ידי איש הסוכנות היהודית, ד"ר יחזקאל לשם, על סמך נתונים שאסף מכון "תצפית", המתמחה בעריכת סקרי דעת קהל בקרב העולים, מנתח את עמדותיהם של העולים במקטע אחד (לאו דווקא הרחב והחשוב מכולם) של קשת הנושאים עליה תיסוב מערכת הבחירות: שאלות הדת והמדינה. המחקר פורסם השבוע ב"שנתון דת ומדינה", פרסום חדש, שבכוונת התנועה ליהדות מתקדמת להמשיך ולהוציא לאור מדי שנה, גם בשנים הבאות.

מחקרו של ד"ר לשם מבוסס על ראיונות אישיים ברוסית, שנערכו עם למעלה מ־800 עולים, שהגיעו ארצה בין ספטמבר '89 לאוגוסט '93, ומתגוררים ב־37 יישובים שונים ברחבי הארץ. לשם ניסה לבדוק, האם ובאיזו מידה הם בעלי זהות יהודית, מה יחסם לדת ולמסורת היהודיות, באילו מצוות של הדת היהודית הם דבקים ועד כמה הם מעוניינים להקנות צביון יהודי למדינת ישראל. מרבית ממצאיו מאשרים את מה שניתן היה לצפות מראש: מידת החילוניות בקרב העולים גדולה הרבה מאשר בקרב כלל היהודים במדינת ישראל, ואף על פי כן יש במחקר, דווקא בהקשר הזה, גם מימצא מפתיע למדי: מידת החילוניות של העולים גדלה, כך קובע לשם, ככל שגדלה מידת ההתערות שלהם בחברה הישראלית.

את מרכיבי הזהות של העולים בדק המחקר בשני קווי רצף מקבילים. תחילה נשאלו, האם הם מגדירים עצמם כיהודים או כרוסים; אחר כך, אם הם מגדירים עצמם כיהודים או ישראלים. למעלה מ־70 אחוז מהמשיבים הגדירו עצמם כיהודים, לעומת קצת יותר מעשרה אחוזים שבחרו בזהות הרוסית: קצת פחות משישים אחוז בחרו בזהות היהודית, לעומת הזהות הישראלית, שאומצה על ידי 15 אחוז מהנשאלים.

תוצאה ברורה הרבה יותר התקבלה, כאשר התבקשו הנשאלים לדרג את עצמם ברצף שבין דתי לחילוני. למעלה מ־64 אחוז מהעולים הצהירו שאינם שומרים מסורת כלל. הקבוצה המקבילה בקרב כלל היהודים בישראל, מציין לשם, מונה פחות מחמישה אחוזים. ארבעים אחוז מכלל העולים הצהירו שהם "אף פעם לא צמים ביום כיפור" (לעומת 11 אחוז מכלל היהודים בארץ), 46 אחוז אמרו שהם "אף פעם לא אוכלים אוכל כשר" (לעומת 24 אחוז בכלל האוכלוסיה), 72 אחוז אמרו ש"אף פעם לא נמנעים מנסיעה בשבת מסיבות דתיות" (לעומת 57 אחוז), ו־75 אחוז (לעומת 19 אחוז) קבעו שהם "אף פעם לא מתפללים בבית כנסת".

המגמה הזאת בולטת היטב גם בסעיף הבא של המחקר, בו נבדקו עמדותיהם של העולים בשאלות דתיות השנויות במחלוקת פוליטית בישראל. למעלה מ־90 אחוז מהם מסכימים עם הקביעה, כי "אדם המגדיר עצמו יהודי, גם אם אינו מוגדר כך על פי ההלכה, צריך להיות זכאי להיקבר בבית קברות יהודי", וגם עם הקביעה, לפיה "במדינת ישראל יש לאפשר נישואין וגירושין אזרחיים". שיעורם ירד אל מתחת לשמונים אחוז, כאשר נשאלו האם צריך לאפשר פתיחת בתי עסק בשבת, ואל סביבות שבעים אחוז, כאשר נשאלו האם צריך לאפשר מכירה חופשית של בשר חזיר.

הנגדה לזהות הרוסית

על סמך ניתוח מפורט של התשובות, מגיע ד"ר לשם למסקנה, כי עמדות העולים בנושאים האלה מאפשרות לאפיין בקרבם חמש קבוצות משנה. כ־30 אחוז מהעולים משתייכים למה שהוא מכנה הקבוצה החילונית, האוניברסליסטית. "אוכלוסיה זו", הוא כותב, "מאופיינת אמנם בהשתייכות לדת היהודית על פי קריטריונים הלכתיים, אך זהותה היהודית נתפסת בעיקר כהנגדה לזהות הרוסית, בלא שיתלוו לזהות זו סממנים כלשהם בתחום אורח החיים הדתי. אוכלוסיה זו, המגדירה עצמה כחילונית, מנותקת לחלוטין מכל ריטואל דתי ונוקטת עמדות קיצוניות ביחסי דת ומדינה, התובעות היעדר מעורבות כלשהי של הדת בחיים הציבוריים, העשויה לפגוע ברווחתו של הפרט ובזכויותיו".

30 אחוז נוספים משייך לשם לקבוצת החילוניים־הלאומיים. בקבוצה הזאת נמצאה "שמירה מסוימת על המסורת, אם במסגרת צריכת מזון כשר, ובמיוחד בשמירה על צום יום הכיפורים". מאחר שהוא איתר בה גם "הגדרה עצמית חילונית" וגם "עמדות חילוניות בתחום יחסי דת ומדינה", הוא מסיק כי "קיימת אפשרות, שהשמירה המסוימת על המסורת הינה, בעיקרו של דבר, מאפיין של זהות לאומית יהודית, ולא בהכרח של זהות דתית".

לקבוצה השלישית, המסורתית, משתייכים, לדעת לשם, כ־20 אחוז מהעולים. הם צמים בקביעות ביום כיפור, צורכים מזון כשר ומתנגדים למכירת חזיר בשיעורים גבוהים יותר מאלה המשתייכים לקבוצות האחרות. לקבוצה הרביעית, הדתית, הוא משייך רק חמישה אחוזים מהעולים. הם מקפידים על שמירת כל מצוות הדת.

את 15 האחוזים הנותרים מגדיר לשם כ"יהודות שוליים". "אוכלוסיה זו", הוא כותב, "כוללת את העולים אשר הגיעו במסגרת משפחות מעורבות, או בתוקף התיקון לחוק השבות, המרחיב את תחולת החוק לצאצאיהם של יהודים לפי ההלכה. אוכלוסיה זו מגדירה את עצמה בעיקר כחילונית, נוהגת באורח חיים חילוני ונוקטת עמדות חילוניות קיצוניות בתחום יחסי דת ומדינה, תוך שהיא מסתייגת במידה רבה מכל הגבלה בענייני נישואין, גירושין, קבורה או כניסה לישראל על בסיס קריטריונים הלכתיים". לשם גם מצא בקבוצה הזאת "נטייה לזהות עצמה יותר כרוסית, ופחות כיהודית או ישראלית".

בשסע הדתי־חילוני המפלג את החברה הישראלית, מסכם ד"ר לשם את מחקרו, העלייה ההמונית מברית המועצות מתייצבת בבירור כבת ברית למחנה החילוני. הבעיה של מפלגת העבודה ושל מרצ היא, כמובן, שיש עוד כמה נושאים, פרט לנושאי הדת, שישפיעו על דפוסי ההצבעה של העולים.

[illegible] המזרח

"בדתיות של המזרחיים יש נינוחות", טוען הסוציולוג פרופ' שלמה דשן, מה שמסביר, לדעתו, מדוע עודדו ראשיה לא מעט צעירים לרכוש חינוך חילוני, ולהאמין שאנשי הקהילה מסוגלים לעכל את המודרנה בתוך ההוויה המסורתית. לעומתה, יהדות אשכנז המסורתית נוטה לבטל כל מסורת שבעל־פה, ולהסתמך רק על הספר ■■ בין מזרח למערב

גלעד פדבה

הרב עובדיה יוסף הפך באחרונה למעצמת לוויין אדירה, ומתנגדיו אובדי עצות. תלמידים מזרחיים, הלומדים בישיבות ליטאיות, מתגנבים בסתר לאולמות צפייה מיוחדים, וצופים בשקיקה בדרשותיו של מנהיג ש"ס, המועברות בשידור ישיר. לפני כשבועיים גילה העיתון החרדי "משפחה", כי הרב אברהם סלים סילק שני תלמידים מישיבת "מאור התורה" הליטאית בירושלים, לאחר שנודע לו כי צפו בדרשותיו של יוסף. "כמו שלא תגדל עגל אם תדע שישמש לעבודה זרה, כך לא תלמד בחור ישיבה שיתמוך בש"ס", אמר אחד ממרביצי התורה לעיתונות החילונית. "ארגון מרביצי תורה הספרדים" אינו מגלה סבלנות או סובלנות כלפי יוסף, המועבר בשידור ישיר לעשרות אולמות וזוכה לריישינג מרהים: 20 אלף אוהדים לתוכנית.

"לדתיות של המזרחיים יש נינוחות", טוען הסוציולוג פרופ' שלמה דשן, בהרצאה על דתיות של מזרחיים, באוניברסיטת תל־אביב. "הרב עבדאללה סומך, מקהילת בגדד, עודד את נכדיו להתחנך בחינוך החילוני, והרב אליהו חזן תמך אף הוא בחינוך החילוני. הם סברו, שאנשי הקהילה מסוגלים לעכל את המודרנה הזאת בתוך ההוויה המסורתית. גם ביהדות מרוקו של שנות החמישים היו חילוניות ונישואי תערובת עם צרפתים, אך רבני מרוקו היו נינוחים ולא הרגישו שהעולם מתמוטט". לעומת זאת, היהדות המסורתית של האשכנזים הופכת ל"יהדות הספר", כמעריס ועוצמה מפתיעה, הכוונה לביטול מסורת בעל־פה, שעוברת דרך המשפחה, עקב ההתמוטטות הכללית של הקהילות, הגירה מסיבית ומלחמת העולם הראשונה.

"היהדות המשפחתית חוסלה באופן סופי בשואה. הגוון היהודי המסורתי השתנה לחלוטין", טוען דשן. "כשהייתי ילד, אני וחברי לא יצאנו לרחוב עם כיפה. כולנו הלכנו עם בארטים והיינו מאוד צנועים. האופנה של הפגנת הדתיות נוצרה רק בשנות החמישים".

צאצאים למשפחות אצילות

דשן מוסיף, כי נקודת ההתפתחות החשובה ביותר של היהדות חרדית האשכנזית היא הקמתה של אגודת ישראל, ב־1912. מאחורי הייסוד עומדת נטילת האחריות החברתית על־ידי הרבנים האשכנזים, כתוקרים לעתיד של קיום תורה ומצוות. "באופן מסורתי, מנהלי הקהילה האשכנזית לא היו הרבנים, אלא בעלי בתים בקהילות קודש, והרבנים מונו על־ידיהם. הרבנות האשכנזית בעיקרה כפופה להייטות. האדמו"רים והחסידים במזרח אירופה, יחד עם הרבנים הליטאים שמתעבים אותם, הבינו שאין ברירה והתארגנו יחד, מאחר שהרגישו ממונים על קיום תורה ומצוות".

לעומתם, הרבנים הספרדים מונו על־ידי אוליגרכיה של חכמים. הרב שמעון אגסי פרסם ב־1913 דרשה על החילוניות המתייצבת בקהילת בגדד, על לבוש נשים מודרני ונטייה לשבת בבתי קפה של מוסלמים בשכונות (אם כי היהודים שילמו לבעלי הקפה לפני כניסת השבת). "אין החכמים עושים כלום – כי תורתם מגינה עליהם", כתב אגסי. כלומר, הם אינם צריכים להתאמץ במיוחד כדי לשמר את הקהילות.

"הרבנים המזרחיים אינם צריכים קהילות לצרכי פרנסה, או חסידים. המעמד שלהם הרבה יותר גבוה. הם אצילים, ברמות שונות. ביהדות מרוקו יש לנו עסק עם רבנים שהם צאצאים למשפחות אצילות, כמעט במובן האירופי של המלה, כמו אבוחצירא, אבודרהם, טולדנו, ברדוגו וצרפתי", טוען דשן.

לפי הסוציולוג, רבני מרוקו מסתפקים בבתי כנסת פרטיים. באותם מקומות אנשים קונים מצוות. קניית המצוות נועדה כדי לקיים את החכם, אחרת זו סיטרא אחרא. החכם המרוקאי לא יגע בכספים שאינם כאלה. אחד הרבנים טען, כי להתפרנס מכספי ציבור זה כמו לגשת אל אשה נידה, כלומר, הטומאה החמורה ביותר שההכרה מכירה. ביהדות המזרח, תלמוד תורה הוא עסק משפחתי, כמו חייטות וצורפות".

חשמל בבית המקדש

ברוח הסובלנות, הרב אליהו חי עוזיאל, לשעבר הרב הספרדי הראשי, טען בשנות העשרים כי צריך להעניק זכות בחירה לנשים. זאת, בניגוד לחת"ם סופר, שהוסיף להתרחק מן החדש. המוסדות החב"דיים התנגדו, ואילו הציונים תמכו בזכות בחירה שווה. "הרב ישראל יהודה קוק, למרבה הפלא, יצא חד־משמעית נגד מתן זכות בחירה לנשים. הרב עוזיאל דווקא תמך בכך, למרות שמרחב הניסיון שלו, בירושלים וקצת בסלוניקי, מצומצם לאין שיעור מזה של הרב קוק. עוזיאל לא התייחס לעניין כאל סוגיה אידאולוגית־פוליטית: הוא קבע כי נשים נבראו בצלם ובדעת, ולכן, אין טעם לשלול מהן זכות בחירה. האחרים שוללים זאת מתוך חשש שפירצה בחומת המסורת עלולה להתרחב", אומר דשן.

הרב יוסף משאש, שעלה ממרוקו לחיפה, התלהב מאוד מהמצאת החשמל, למשל, וטען כי בבית המקדש, שייבנה במהרה בימינו, לא ידליקו מנורת שמן, אלא מנורת חשמל, מעין המאור של מעלה. כלומר, החשמל יפה יותר מאור השמן. "עמדה זו זרה לגמרי לעמדת הרבנים האשכנזים", מוסיף דשן.

בקהילות המזרח נודע המושג "דעת תורה". כלומר, הרבנים פוסקים, והפסיקה שלהם אינה מחייבת הנהגה, אלא מצויה בתפקיד שלהם. "חכם מזרחי, באופן מסורתי, כבודו רם ונישא, ולא מתווכחים איתו כמו בעולם האשכנזי. הידע נמצא אצלו. בראשית המאה העשרים, רבנים אשכנזים ביססו את עמדתם על דעת תורה. ההרחבה של תפקידם היא חדשה. בעולם המזרחי, אין התפתחות בכיוון הזה. אצל הרבנים המזרחיים אפשר למצוא צירוף תכונות מקרב ומרחיק: הם מרוממים מעט, אך נמצאים בתוך הקהילות שלהם".

גיאוגרפיה של קדושה

בישראל החלה תופעה של ההילולה ביהדות המזרחית, אומר דשן. "המאמינים המזרחיים גילו מוקד חדש לקדושה. לא הכותל המערבי, לא מערת המכפלה וקבר רחל, אלא קדושה חדשה, כמו האבן הקדושה של רבי יוסף אל תמה ברמלה. הארץ שזורה מאות מקומות קדושים, גדולים וקטנים. המפורסם ביותר הוא הר מירון. מקום אחר הוא קברו של הבאבא סאלי בנתיבות. זאת גיאוגרפיה קדושה חדשה.

"בשנות השישים אספתי עדויות של הרבנים שתיעבו את ההילולות", מוסיף דשן. "עכשיו, בהילולה של הבאבא סאלי, השתתף הרב מרדכי אליהו. לפני שלושים שנה, הוא לא היה שם רגל באירוע כזה, והיה חושב שזה ביטול תורה.

"צריך לשים לב למפגש בין האנשים שמגיעים להילולות לבין מנהיגות דתית חדשה שצמחה כאן – אריה דרעי, יאיר לוי, יוכל במקומו, הרב יצחק פרץ, הח"כים הרשים וגם הרב עובדיה יוסף". דשן מגדיר את יוסף כאוטודידקט, שנולד בבגדד וגדל במשפחה מאוד פשוטה בעיר העתיקה. "מבחינות רבות, יוסף הוא בעל כישרון מבריק, זוכר הכל, והוא מקור עצמאי וייחודי להחזרת עטרה ליושנה. יש בו שילוב של למדנות ועממיות. הוא לא רק חכם של ספרים".

מקור אחר למנהיגות הדתית החדשה הם צעירי האברכים המזרחיים, שהתגלגלו לישיבות ליטאיות, כמו הרבנים פרץ, דרעי ומשפחת טולדנו. "הם קיבלו חינוך אשכנזי, ומהרבה בחינות, הם אשכנזים. יחד עם זאת, הם חסומים. החוגים האשכנזים לעולם לא ישתפו אותם, ולכן הם צריכים למצוא לעצמם בית רוחני אחר, בקהילותיהם. נוסח 'אל המעיין'. אין להם אותנטיות מזרחית, פרט לשמות שלהם, אלא חינוך אשכנזי", אומר דשן.

מקור שלישי למנהיגות הם חוזרים בתשובה, כולל כמה ח"כים, ביניהם שלמה בנזרי, שהיה בעבר [illegible] כיפה שחורה.

"המשפחה שלי משתכנזת"

[illegible]

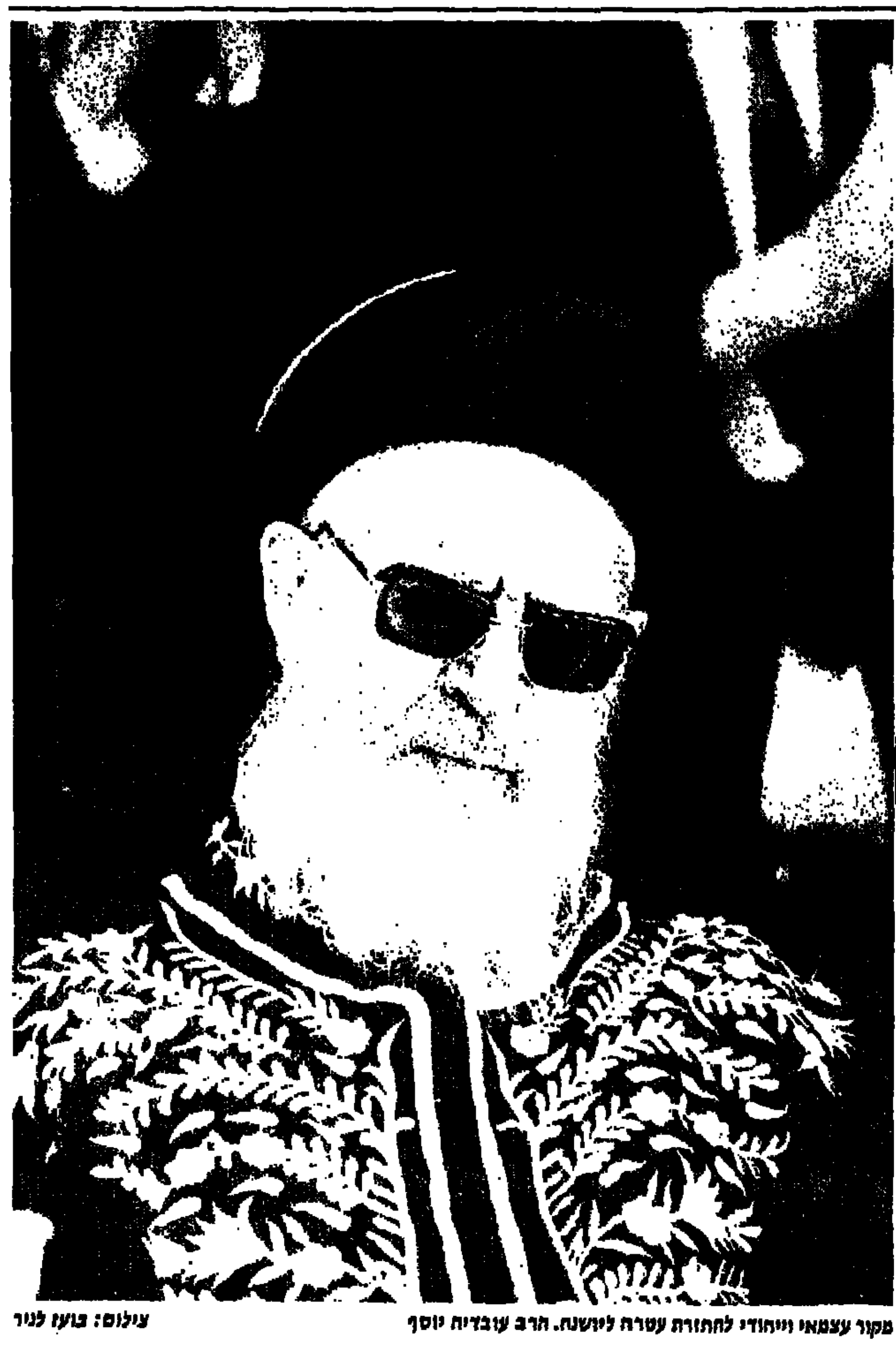

מקור עצמאי וייחודי להחזרת עטרה ליושנה. הרב עובדיה יוסף

צילום: בועז לניר

לא הכל כשר

רוני ש. בשן

כבר שנתיים יושבת מרצ ומתפנקת בחיקו החמים של יצחק רבין. הרבה מהנושאים שטופלו בעבר בלהט נזנחו קמעא, השרים והח"כים ממשיכים להצהיר, אבל אפילו גופי הצעירים מתקשים לגייס פעילים. הקואליציה נוחה ונעימה מדי.

אחד הנושאים שהוזנחו מראש הוא הכפיה הדתית. מרצ קיבלה על עצמה את הסטטוס קוו הקדוש, כדי לצרף את ש"ס לממשלה ולהרחיב את בסיס הקואליציה, והצהירה בכך על נכונותה להעלות את נושא השלום לראש סדר העדיפויות, ובשמו, לדחות עניינים אחרים, שהוגדרו על־ידה כדחופים פחות. אבל המלחמה בכפיה הדתית נמשכת, בהנהגת החיילים הפשוטים, האזרחים.

שרון דולב ואילן ריגה פתחו את החזית האחרונה במאבק. הם זוג צעיר ויפה, חיים יחד בשכונת שכזי בדרום תל אביב, מבשלים זה לזו ארוחות ערב. אילן מנהל עסק, שרון עוזרת אישית לבכיר בהסתדרות. שניהם פמיניסטים ומאמינים בזוגיות מתקשרת, מחליפים ביניהם מבטי הבנה ללא מלים, צוחקים מבדיחות פרטיות, עובדים קשה כמו כולם וחולמים על ילדים. זוג תל אביבי צעיר ורעתן, שום דבר יוצא דופן, אבל מוסד הרבנות הצליח להוציא אותם מהכלים. "אחרי חברות של שנתיים וחצי, החלטנו שאנחנו רוצים להינשא", מספרת דולב. "יותר מכל, כדי שנוכל להגיד שאנחנו נשואים. מבחינתנו, אנחנו נשואים מזמן, אבל אם שואלים אותי בבנק לגבי מצבי המשפחתי, אני נאלצת לומר שאני רווקה ולהפסיד את ההטבות המוענקות לזוגות צעירים. אנחנו גרים בדירה שכורה, מסודרים מדירה לדירה מדי שנה ומוציאים המון כסף. אנחנו רוצים לקחת משכנתה ולקנות דירה, אבל כדי לעשות את זה אנחנו צריכים להיות מוגדרים כזוג על־ידי רישום במשרד הפנים. הדרך היחידה להירשם כך בארץ היא להתחתן ברבנות, או קיבלנו עלינו את הדין".

תה בזמן נידה

למה לא להתחתן בחו"ל בנישואין אזרחיים? "למרות שהיינו מעדיפים להתחתן בטקס אזרחי, המתאים יותר להשקפת עולמנו, והוא בעינינו ביטוי אלטנטיבי לתקפי הדת והמצפון, מאוד עקרוני לנו להתחתן בארץ. אין שום סיבה שאזרחים משלמי מיסים ששירתו בצבא, ייאלצו לנסוע לחו"ל ולשלם הון, שאין לנו, כדי להתחתן. מכיוון שאין אפשרות לרישום חתונה אזרחית הנערכת בארץ במשרד הפנים, פנינו לרבנות".

ברבנות כפתה תקלה. משפחת דולב, ביקשו ממנה תעודת לידה ואת תעודת הנישואין של הוריה. הרב רפול עיין בתעודות בדקדקנות, ואמר לה שהוא ייאלץ לדחות את מתן תעודת הרווקות שלה, שכן יש לו ספק אם בעלה של אמה הוא אכן אביה. "תעשי את החשבון בעצמך", אמר הרב. "הוריך נישאו בכסלו, ואת נולדת באוקטובר". העובדה שדולב נולדה שבעה חודשים לאחר נישואי הוריה, גרמה לחשש הכבד פן, חס וחלילה, יש קירבת דם בין החתן והכלה המיועדים. כמו רבים אחרים מאז ועד עתה, נישאו הוריה של דולב כשכרסה של אמה כבר בין שיניה.

כשהסתיים מסע הייסורים הזה (לאושרם של הורי הכלה, דיאנה ואריאל דולב, הגיעה הרבנות, ככל הנראה, למסקנה שהם אכן הוריה הכשרים והחוקיים), הגיע תור הרבנית להזהירה, פן תסכים לקבל כוס תה מידי בחיר ליבה בימי נידתה, "שמא יתעורר בהם היצר". במקום זאת, על החתן להניח את הכוס על השולחן, משם תיקח אותה הכלה הענוגה. דולב וריגה, חילוניים מוכרזים ומבוזרים, לקחו הרבה אוויר והמשיכו בתהליך.

העלבון הבא כוון לאמו של ריגה, שנשאלה (במלים אלו ממש), האם היא בטוחה שהיא אמו. "אז אמא של אילן, המומה למדי, חשבה קצת ואמרה שלחלוטין כן", ממשיכה דולב, משועשעת בעליל. "סוף סוף סיימנו את התהליך וניגשנו לשלם. שאלו אותנו איפה אנחנו רוצים להתחתן. אמרנו שבאולם מרואן, ברחובות. הם התקשרו לרבנות ברחובות ושאלו אותם אם יש לאולם הכשר. ברבנות אמרו שאין, אז הצענו את המקום השני שחשבנו עליו, קפולסקי ברחובות. לא חשבנו לעמוד על זכותנו בשלב הזה, פשוט רצינו להתחתן במקום שנראה לנו נעים ולא נורא יקר, לחתונה אינטימית. הפעם הם אפילו לא בדקו. מייד אמרו לנו, שידוע שלקפולסקי אין כשרות, מפני שהם פתוחים בשבת".

"אני שואלת", ממשיכה דולב, "מה הקשר? לרבנות יש מונופול על מתן הכשרים למזון, ומכיוון שהם הגוף היחיד המוכר, הם מרשים לעצמם לכפות חוקים שאינם קשורים למזון, אלא למקום. הכוח שלהם נגד האולמות ברור – אלה זקוקים לחתונה, או לבר־מצוות, או לברית מילה, כדי להתקיים. כששאלנו אותם מה הבעיה לשלוח רב, היתה תשובתם 'אי־אפשר לשלוח רב להעמיד חופה כנגד מצפונו'. ושוב אני שואלת: אם הולך כבוד הרב להעמיד חופה בקיבוץ לא דתי, שהמזון בו לחלוטין לא כשר, היכן הוא משאיר את מצפונו? והאם בכניסה לבית פרטי בו עורך כבוד הרב חתונה – ולפתות לביתי לא הוצאה תעודת כשרות מעולם – משאירים תיבת דואר בה יוכל להניח את מצפונו למשך התפילה?

"אני לא מבינה גדולה בהלכה היהודית", היא אומרת, "אבל הובא לידיעתי, שבעניין נישואין מחמירים יותר מבענייני תפילה. ונראה לי מוזר, שלעולם לא יוכלו בבית כנסת מעורב בו שערן המגולה של הנשים אסור, אבל חתונה מקיימים באולם בו נשים מציגות שערן לעין כל ואינן טורחות להתלבש בצניעות".

דולב וריגה אינם מעוניינים לפתוח בסכסוך חזיתי עם הרבנות, מעבר לבג"ץ שהגישו, ואינם נגררים להאשמות. אך נראה כי בעניין הזה, כרגיל, משתמשת הרבנות בתעודת ההכשר ככלי לסחיטת בעלי אולמות ומסעדות אשר אינם שומרי שבת. שני המקומות בהם בחרו בני הזוג הינם כשרים, וכל חטאם הוא רצונם לפתוח את בית העסק בשבתות.

הוא לא בעלי

להגשת הבג"ץ חברו אל דולב וריגה שני בתי העסק, ועמם גם הוועד לשומרי מסורת, בראשות טוביה מובשוביץ. מובשוביץ, חוזר בשאלה, עמד שנים רבות בראש מערכת הכשרות "בד"ץ שארית ישראל". אי לכך, אין ספק שהוא מהמבינים הגדולים בכשרות. לאחר עזיבתו את הדת, העמיד מערכת הכשר אלטרנטיבית לזו של הרבנות הראשית, כשהוא מגייס לעזרתו בחורים דתיים, בוגרי ישיבות מובחרות ויוצאי צבא, החולקים עמו את שאט הנפש מהעירבוב בין כשרות טהורה לעניינים אחרים של שמירת הלכות הדת. שתי המסעדות הרחובותיות קיבלו הכשר מהוועד על בסיס כשרות מזון בלבד.

"לפי הבנתי", מסכמת דולב, "יש לרבנות מונופול על הכשרי מזון, ונוסף על כך, מונופול על קידושין וגירושין בישראל. מה שלדעתי אין להם, זו הזכות לחבר ביניהם, וזה בדיוק מה שהם עושים. מרגע שהבנו את זה, החלטנו לא לוותר על מימוש זכותנו להתחתן במקום בו אנחנו מעוניינים".

הבג"ץ נדון בפעם הראשונה בעשירי בינואר, והוציא צו ביניים. נדרשת הרבנות לנמק תוך 45 יום מדוע היא מסרבת לשלוח רב לחתונה שהוכשר על־ידי הוועד לשומרי מסורת. שרון דולב ואילן ריגה ייאלצו, ככל הנראה, לדחות את חתונתם עד לסיום ההליכים. בינתיים הם לא לוקחים משכנתה, משלמים מס בריאות כמו שני רווקים, לא זוכים להטבות הניתנות לזוגות צעירים בפתיחת חשבון בנק, או מתן הלוואות. [illegible] את הילד [illegible] בו הרבנים בעוד עשרים שנה [illegible] איננו ילדו של אביו. [illegible] למען אחרים, כמו [illegible] למשל. "אולי [illegible] הפמיניסטית, היתרון היחיד [illegible] שאיש לא אומר לשירה 'שלך'".

ככה מקבלים משכנתה

למרות שבהנהגת מרצ השלימו עם הסטטוס קוו בענייני דת, המלחמה בכפיה הדתית נמשכת, בהנהגת החיילים הפשוטים. שרון דולב ואילן ריגה, למשל, פתחו חזית נגד הרבנות במאבק על המקום בו יותר להם להינשא. בדרך, התבקשו להוכיח לרבנים, שהם ילדים חוקיים להוריהם

מכים על חטא

ורדינה חילו, בון

חמישים שנה נדרשו לראשי הכנסיה הקתולית הגרמנית, כדי להוקיע השבוע בפומבי את "הפשע המתועב וחסר התקדים", כדבריהם, שבוצע על־ידי בני עמם ובמעט הביא לחיסולה של יהדות אירופה. בכנס מיוחד שנערך בעיר וירצבורג, לציון חמישים שנה לשחרור אושוויץ, הובעה הערכה לדת היהודית, הקשורה מסורתית וערכית לשורשים שמקורם בישראל. חמישים שנה נדרשו לקתולים הגרמנים כדי להודות בפומבי, שגישה של הכנסייה הקתולית הובילה למעשה, לביצוע הפשע הנורא בעם היהודי, וזאת, אמרו, "למרות התרומה הגדולה של היהודים להתפתחותה של גרמניה בתחומי המדע והתרבות". עוד אמרו שם, כי "הגישה האנטי־יהודית, גם בתוככי הכנסייה, גרמה לכך שנוצרים נאמנים בתקופת הרייך השלישי נמנעו מלהתקומם מנגד גזענות ואנטישמיות". המסקנה של ראשי הכנסייה, באיחור של חמישים שנה, היא שהכנסייה הקתולית הגרמנית נושאת באחריות, וכי רבים מאנשיה הפכו לרוצחים.

הודאה גלויה זו באה בהמשך לגילוי דעת של הכנסייה הקתולית משנת 1988, לרגל ציון חמישים שנה לליל הבדולח. הבישופים הגרמנים הצהירו בלשון חד־משמעית, כי "הכנסייה שאנו מכירים בקדושתה, היא גם נפגעה וחטאה", תוך ציטוט הכרזתו של האפיפיור יוחנן פאול השני, שגינה את האנטישמיות והגדירה כ"חטא נגד האלוהים והאנושות". הכמרים הקתולים בגרמניה מראים רצון להתפייס עם ראשי היהדות, ומבטיחים שיבחנו מחדש את יחסם לדת היהודית, בהשראתו של האפיפיור.

דיווח נטול עמדה

מזה שבוע מככבת אושוויץ בעיתונות, בטלוויזיה ובסרטים הדוקומנטריים. כתבות מספרות על הזעם וההתמרמרות של ניצולי שואה וארגונים יהודיים, על שפולנים התנגדו להם ודחקו אותם הצידה בטקסים לציון המאורע. אולם הדיווח אנמי ואינו נוקט עמדה. להבדיל, הפולנים דחקו לפינה גם את המשלחת הגרמנית לטקס. הנשיא רומן הרצוג נאלץ לחזור בו מכוונתו להשמיע נאום פייסני, לאחר שגם העיתונות הגרמנית וגם אישי ציבור יהודים ופולנים הביעו את התנגדותם לכך. לדבריהם, עדיין לא הגיעה השעה לנאום כזה, ודאי לא במקום שהפך לסמל ושם נרדף לרצח עם המוני, בדרך האכזרית ביותר שידעה ההיסטוריה של האנושות.

חיסולם של שישה מיליון יהודים, גברים, נשים וילדים במחנות הריכוז, כותב העיתונאי הגרמני ראלף לאמן, יישאר חרות בהיסטוריה הגרמנית לדיראון עולם. "כל ניסיון לריהביליטציה של הפשעים", הוא כותב, "מעיד על חוסר בושה וטמטום".

קביעה זו מכוונת נגד היסטוריונים גרמנים זורים, המנסים בעשרים השנים האחרונות לשכתב את המאורעות האכזריים שביצעו הנאצים בתקופת הרייך השלישי. ההיסטוריון הנס נולטה עומד בראש מגמה זו של אנשי אקדמיה ורוח, להפחית מחומרת הפשעים שבוצעו כנגד היהודים באירופה, תוך קביעה שחומרתם יחסית, כיוון שסטלין, למשל, הוביל לטבח לא פחות בני אדם מהיטלר. נולטה מנסה בכל הזדמנות לגמד את מספרם של הנספים ובכך מלבה את יצריהם של ניאו־נאצים, המחפשים תימוכין אקדמאיים להשקפת עולמם. היסטוריונים אחרים מרחיקים לכת ופוסקים, שאפילו ג'ינג'יס חאן השמיד עמים אחרים.

הסרטים זעזעו צעירים

מאז סיומה של מלחמת העולם השניה, לא חל שינוי מהותי בגישתם של הגרמנים לשואה. גם היום הם מעדיפים להדחיקה, להכריז שנמאס להם לשמוע על הנושא, שהם אינם אשמים במה שקרה. גם היום הם מנסים להתעלם מאושוויץ, שבה נספו מיליון וחצי בני אדם, מרביתם בני העם היהודי. אושוויץ רחוקה, מעבר לגבול, בטריטוריה פולנית.

אולם הגרמנים לא יוכלו למחוק את אושוויץ. קרון הרכבת שהובא מאושוויץ לישראל, כדי להזכיר את המשלוח לתאי הגזים, והוצב כאנדרטה ברחבת "יד ושם", נושא את הכתובת Deutsche Reichsbahn, חברת הרכבת הגרמנית. "את הכתובת הזו איש לא יוכל למחוק", כתב העיתונאי לאמן, "אושוויץ תיוותר לעולם טראומה, לא רק ליהודים, אלא גם לגרמנים, למרות שהם מנסים לגבש בדיעבד זהות עצמאית מגובשת".

רק עתה, חמישים שנה לאחר אושוויץ, מתחילים לדבר בגרמניה על הקמת מוזיאון להנצחת השואה, ועל יום זיכרון מיוחד. לאחר המגמה המתמשכת של הכחשת השואה, גרמו סרטים הוליוודיים כמו "שואה", שהוקרן בשנת 1979 וסרטו של סטיבן שפילברג, "רשימת שינדלר", להיסטוריה של צופים, בעיקר צעירים, שהתוודעו לפשעיהם של אבות אבותיהם. לפני שנתיים הקימו בדיסלדורף עיתונאים ואנשי אקדמיה "קרן למניעת שיכחה". בשנים האחרונות תרמו אזרחים גרמנים 30 מיליון מרק, כדי לשקם את אושוויץ כאתר היסטורי לדורות הבאים.

כל אלה עדיין לא משנים את העובדה שבתי קברות יהודיים מחוללים לעתים קרובות על־ידי צעירים ניאו־נאצים, ולא משפיעים על סקרי דעת הקהל, המורים על הממצא הסטטיסטי, לפיו כל תושב חמישי בגרמניה יעדיף ששכנו לא יהיה יהודי. גם היום, חמישים שנה לאחר אושוויץ.

לא יכולים למחוק את אושוויץ. השבוע, ב"יד ושם" צילום: יצחק הדרי

מול התנועה להכחשת השואה קמה בגרמניה תנועה למניעת השיכחה, ואזרחים גרמנים תורמים לשיקום אושוויץ כאתר הנצחה. אבל בעוד הכנסיה הקתולית מכה על חטא חמישים שנה אחרי אושוויץ, עדיין מחללים ניאו־נאצים צעירים בתי קברות יהודיים

טוראי לי קלג ומלחמתו במערכת המשפט

נראה שהלחץ הציבורי הגובר יביא את ראש ממשלת בריטניה, ג'ון מייג'ור, לשנות את החוק הקיים, המחייב שופטים לדון למאסר עולם כל אדם שהורשע ברצח ■■ האיש שגרם לטלטול המערכת הבריטית הוא טוראי לי קלג, אשר שירת בבלפסט, ירה במכונית שדהרה לעבר מחסום בו הוצב והרג נערה שנסעה בה

דפנה ורדי, בריטניה

במהלך הימים האחרונים גובר הלחץ על ראש הממשלה, ג'ון מייג'ור, לפעול לשחרורו המהיר של טוראי לי קלג, אשר הורשע ברצח צעירה בצפון אירלנד, ונידון למאסר עולם. באמצע השבוע הודיע מייג'ור, ששר הפנים יפעל בהתאם לביקורת שנמתחה בבית הלורדים על החוק הקיים, המחייב שופטים לדון למאסר עולם כל אדם שהורשע ברצח. לכן, למרות שהערעור של קלג כבר עבר את כל הערכאות האפשריות, יש לו סיכוי טוב להשתחרר תוך זמן קצר, בין אם כתוצאה משינוי החוק, בין אם בשל הלחץ הציבורי הכבד.

ביום רביעי הביאה אמו של קלג, יחד עם משלחת תומכים, למשרד ראש הממשלה עצומה לשחרור בנה. העיתון "דיילי מייל", המפרסם במשך כל השבוע קריאה לאזרחים להצטרף לעצומה, אסף כבר יותר מ־50 אלף חתימות. למעלה מ־80 חברי פרלמנט מהמפלגה השמרנית הצטרפו גם הם אל הקולות הקוראים לשחרורו של קלג, ונראה שהמהומה לא תיפסק עד שהממשלה תצהיר על כוונתה לעשות בעניין.

הכל החל לפני כארבע שנים, כאשר טוראי לי קלג הוצב עם חיילים אחרים מיחידת צנחנים במחסום דרכים במערב העיר בלפסט, אזור הידוע לשמצה כמעוזם של הרפובליקנים, הנתון לשליטתם של אנשי הא"י.ר.א"י, ואשר היווה מוקד לפעולות אלימות נגד הצבא הבריטי במשך 25 שנה. בשלב מסוים במהלך הערב המתוח, ראו

החיילים שאיישו את המחסום מכונית מתקרבת לעברם במהירות. הם אותתו לנהג לעצור, וכשלא נענה, ירו לעבר המכונית. עד כאן אין חילוקי דעות באשר לעובדות. סימני השאלה מתחילים, בשלב בו החלה המכונית לעצור. יש הטוענים שהחיילים המשיכו לירות, ואחרים אומרים, שהיריות נמשכו רק עד שהצליחו לאלץ את הנהג לעצור את המכונית. העובדה היא שקרן ריילי, אשר היתה חברתו של הנהג, נהרגה מאחת היריות. הכדור שגרם למותה נורה מנשקו של טוראי לי קלג.

החקירה הפנימית שהצבא ערך מייד לאחר האירוע, לא קיבלה פרסום, כנהוג לגבי חקירות של הצבא; אך פקידה שעבדה במשטרת בלפסט טוענת, שהיא ראתה את התיק כשמונה חודשים לאחר האירוע, ונכתב בו במפורש שמסקנות החקירה היו, שאין מקום להעמיד לדין איש מהחיילים. להערכתה של אותה פקידה, ההחלטה להעמיד את לי קלג לדין לא התקבלה כתוצאה מהחקירה שניהלו אלה שהכירו את הנסיבות בשטח, אלא לאחר התערבות מצד גורמים פוליטיים. אלה האמינו, שהעמדתו של חייל לדין בעניין כזה תשפר את האווירה בתהליך השלום, ותגביר את הסיכויים לשכנע את האיי.אר.אי להסכים להפסקת אש.

בין שני אינטרסים

טוראי לי קלג הועמד לדין והורשע ברצח, לאחר שהתביעה הוכיחה, כי ירה את הכדור שגרם למותה של קרן ריילי בת השמונה עשרה, לאחר שהמכונית עברה כבר את המחסום, ולא נשקפה סכנה לחייו. הנסיונות לערער על גזר הדין ברור ביקורת על עצם החוק, שאינו מבדיל בין מקרים שונים של רצח, וקובע חד־משמעית, שבמקרה שאדם הורשע ברצח, העונש שיוטל עליו לא יהיה פחות ממאסר עולם. ההערכה היא שעכשיו, לאור הלחץ שהופעל בימים האחרונים, יברוק שר הפנים את האפשרות לשנות את החוק. שינוי כזה יאפשר לשופטים להתייחס בצורה שונה למקרים בהם הנאשמים הם אנשי צבא או משטרה בתפקיד, שנתנו בשיקול דעת מוטעה, פאניקה או אולי אפילו תגובה מוגזמת – אך קשה להשוותם למקרים בהם אדם מתכנן רצח ויוצא לבצע את מזימתו.

בין מגיניו של קלג נמצאת אלמנתו של חייל אחר, אשר כשנה וחצי קודם לכן, אייש מחסום דומה ולא הבחין במכונית, אשר התקרבה אל המחסום במהירות רבה, פגעה בו פגיעה קטלנית ונמלטה מהמקום. אותה אלמנה, שהיתה נשואה במשך שישה שבועות בלבד, טוענת שבצפון אירלנד היו מקרים בהם צעירים משועממים, אשר גנבו מכוניות ויצאו להשתוללות בכבישים, השתמשו במכוניות אלה ככלי נשק, ולא היססו להרוג חיילים בריטים. לדבריה, לו פעל בעלה באותה דרך בה פעל קלג, הוא היה נשאר בחיים, ולמרבה האירוניה, היה מסתכן במאסר עולם.

בעייתו של קלג, שהוא נמצא בין שני גורמים בעלי אינטרסים ושיקולים מאוד שונים. מצד אחד, המערכת המשפטית, הפועלת בהתאם לחוקים, אשר במקרים כמו שלו אינם משאירים מקום לשיקול דעת. מצד שני, המערכת הפוליטית, שקבעה שיש עניין בהעמדתו לדין, ועכשיו תחליט אם לשחררו – לא על סמך העניין עצמו, אלא על סמך שיקולים רחבים יותר. אלה כוללים את הפסקת האש הבעייתית עליה הכריז האיי.אר.אי, השיחות בין שין.פיין (הזרוע הפוליטית של האיי.אר.אי) לנציגי הממשלה הבריטית, לחצים מצד ממשלת אירלנד, דעת הקהל בבריטניה ובצפון אירלנד, ומעמדו הרעוע של ראש הממשלה, ג'ון מייג'ור, החושף אותו יותר ללחצים ציבוריים.

לא מחבקים ידיים

הוריה של קרן, העוקבים בדריכות אחר האירועים מאז מות בתם, טוענים שאמנם דבר לא יחזיר אותה לחיים, אך בהחלט לא שמחו לראות שהצדק ניצח, למרות הנסיונות לערער על גזר דינו של קלג. הם לא ניסו לטעון שבתם היתה "ילדה טובה", או שהיתה שומרת חוק, אך הם גם מאמינים, שהעובדה שהיא השתוללה עם חברה במכונית גנובה, לא היתה סיבה מספקת להרוג אותה.

שר הפנים, מייקל הווארד, יצטרך להודיע בימים הקרובים אם הוא מתכוון לפעול לשינוי החוק, בדרך שתאפשר למערכת המשפטית מרווח מסוים של שיקול דעת במקרי רצח, בהם מעורבים חיילים או שוטרים בתפקיד. תומכיו של קלג, ביניהם אנשי יחידת הצנחנים ממנה בא, לא מראים סימנים שבכוונתם להמתין בחיבוק ידיים עד שהשר יתפנה לחשוב על הנושא. הם מודעים לכך, שהשר יפעל רק אם יופעל עליו לחץ כבד, ונראה שזה בדיוק מה שהם מתכוונים לעשות. כמה מהעיתונים הגדולים הצטרפו למערכה, והם מסייעים לבני המשפחה להבטיח, שהנושא לא יירד מסדר היום ולא יישכח, כל עוד קלג לא שוחרר.

גם הרפובליקנים ממתינים בדריכות, כדי לראות אם הממשלה תיכנע ללחץ הכבד המופעל עליה. הם רואים בתגובתה של הממשלה בעניין זה אמת מידה לכוחם של היוניוניסטים להפעיל לחץ על מייג'ור, בזמן שהוא זקוק נואשות לקולם בפרלמנט.

טוראי לי קלג התחיל בינתיים לרצות את עונשו. הוא ותומכיו יודעים, שההחלטה בדבר משך הזמן שיצטרך לרצות – מתוך עונש מאסר העולם שנגזר עליו – תלויה במערכת הפוליטית, ובשיקולים והמקיפים העומדים בפניה, אשר אינם קשורים בהכרח למציאות בצפון אירלנד.

צב"ש / ירשם בהסטוריה

ירשמו לך אוגר

הן מרגיעות אותנו, מייצבות את שיווי המשקל הנפשי שלנו, מעוררות בנו רצון לחיות ועוזרות לנו ליצור קשר עם אחרים. איך חיות המחמד עושות בנו נפלאות, לעתים יותר מכל התרופות. מומלץ

מרשם בדוק למוגבלים בתנועה
צילום: שלמה קנטור

"מניין את לוקחת רעיונות משונים כאלה, כמו תראפיה בעזרת חיות מחמד" – שואלת במכתב לגלגני ש. ק. (השם שמור במערכת), בתגובה למה שכתבתי בשבוע שעבר.

אז קודם כל, תודה על המכתב, למרות שהוא נוטף קצת ארס ומפקפק באמינות שלי. האמת היא שאין לי בעיה להמציא סיפורים, אבל במקרה הזה, לא בדיתי. קראתי במקומות אחדים על תראפיה באמצעות טיפול מסור בחיות מחמד, ולמרבה המזל, גם שמרתי גיליון של "אֶל", שבו התפרסמה כתבה גדולה בנושא.

מסתבר, לפי כתבה זאת – על סמך מחקרים הנערכים בגרמניה, פינלנד, ארה"ב ואוסטרליה – שלחיות מחמד השפעה חיובית ביותר על מצבנו הפיסי והנפשי. נוכחותן בלבד מווסתת את סדר היום שלנו וגורמת לכך, שנבלה את שעות הפנאי בצורה פעילה ומהנה. הן מרגיעות אותנו, מייצבות את שיווי המשקל הנפשי שלנו, מעוררות בנו רצון לחיות ועוזרות לנו ליצור קשר עם אנשים אחרים. אם יש לך כלב ואת נוהגת לטייל איתו בשעות קבועות – המון בעלי כלבים המטיילים באותו זמן, הופכים לחברים שלך.

כל זה טוב לבריאים. לחולים – מספקים הידידים הקטנים סיבה טובה להבריא ומרחיקים מהם את תחושת הייאוש.

חשוב מאוד, לדעת המומחים, להתחיל את הסימביוזה עם בעלי החיים בגיל צעיר. הפדגוגים ממליצים לגדל ילדים עם חיית מחמד. כך הם לומדים מהי אחריות, חובה, סובלנות. "שיחות" עם בעלי חיים עוזרות להם להתגבר על ביישנות, להפגין רגשות, יש בפני מי להתלונן, למי לספר וממי לשאוב תחושת ביטחון.

טיפוח חיות מחמד מומלץ במיוחד לחולי לב, מחזור הדם ופגמים מוטוריים. נוכחותן מסייעת במחלות פסיכוסומטיות, פסיכוטיות ונוירוטיות, גם אצל ילדים וגם אצל מבוגרים.

טרם הוכח אם חברתם של בעלי חיים מאריכה את החיים. אפשר שכן. רופאה אמריקאית, אריקה פרידמן מהמחלקה לטיפול נמרץ במרפאה אוניברסיטאית במרילנד, עקבה אחרי חולים שעברו התקף לב. לדבריה, סיכויי המטפלים בחיות מחמד לשרוד בשנה הראשונה אחרי התקף גבוהים כ־3.5 אחוזים מהממוצע, גם אם הם בעלי סיכון גבוה, כמו מעשנים, סובלים ממשקל עודף ועוסקים במקצועות מלחיצים.

למרות המודעות ל"תרופה" חשובה זאת, אין בתי החולים מרשים למאושפזים להחזיק את חיות המחמד שלהם, בעיקר מסיבות תברואתיות. לעומת זאת, רבים למדי – בגרמניה, פינלנד, ארה"ב ואוסטרליה – בתי אבות ובתים מוגנים, מאפשרים לדייריהם לשמור על חיות המחמד שלהם, ואף מספקים אותן. ידועים גם בתי סוהר אחדים, שבהם מותר לאסירים לגדל דגי נוי, ציפורים וחיות קטנות אחרות.

קשה להישאר עצוב

טיפול בחיות מחמד מומלץ במיוחד לאנשים קשישים ובודדים. הן עוזרות להם להתיידד עם בני אדם, משכיחות צרות וכאבים, מחזירות את שמחת החיים. כאשר ומי מקבל את פניך בקפיצות וליקוקים – אינך יכול להישאר עצוב; כאשר פוסי דורשת את מנת הפינוק היומית – גם נפש בודדה ומרירה תתמלא שלווה, וחוץ מזה, אתה לא יכול להרשות לעצמך למות, כי בכך תגזור גזר דין מוות על הכלב הקשיש, או על החתול הרגזן.

החוקרים מסכימים, שטיפול בחיות מחמד מקטין את הסכנה לאירוע לב. הוכחות לכך נמצאו במחקרים שנערכו באוניברסיטת קנברה. מסירותו ואהבתו של החיה מעלות אצל האדם את הערכתו העצמית, עוזרות לו להתגבר על מצבי לחץ ומחזקות את מערכת הנוגדנים בגופו.

לקשישים מומלצים כלבים קטנים מגזע שפיץ, טרייר, ביגל וגם – אולי בעיקר – מעורבים. לכלבים, סבורים הרופאים, חוש מיוחד המתריע בפני סכנה. הם מרגישים כאשר הבעלים שלהם (שבעיניהם הוא ראש הלהקה) מתקרב לאירוע טראומטי: התקף לב, רדמת, אפילפסיה. הם נרגשים, נובחים, דוחפים את האיש באפם. צריך רק להיות מודע לשפתם.

ידע אישי: הכלב שלי לא קרא מחקרים אלה ומעולם לא הזהיר אותי בפני משהו רציני. זה בטוח יוצא מן הכלל שרק מחזק את הכלל, והוא, כנראה, סתם אידיוט.

בקיץ שעבר החלו במרכז לחקר הדולפינים שבגריסי קיי (פלורידה) בריפוי ילדים נחשלים, פיסית ושכלית. ד"ר דויד נתנזון, הפסיכולוג שייסד את הדולפינריום התראפי, טוען כי הדולפינים הם יצורים אינטליגנטים, מהירי תפיסה ובעלי רגישות מיוחדת למיגבלות של ילדים. במרכז שבפלורידה הם אומנו להצביע על סימנים פשוטים שעל גבי לוח מאויר, והילדים מזהים את האות או הסיפרה, מבטאים את השם וחוזרים עליו שוב ושוב, עד שהם תופסים וזוכרים. לפי הדיווח של ד"ר נתנזון, בהדרכת הדולפינים הילדים לומדים וזוכרים את החומר פי 4 מהר יותר מאשר תוך לימוד קונוונציונלי. ילדים מוגבלים פיסית, בכיסא גלגלים, למשל, מרבים לשחק במים ולומדים להשתמש בגפיהם.

אליבא ד"אֶל", לא כל חיית מחמד טובה לכל מחלה. הכלבים הכי אוניברסליים, ממש אספירין. כלבים עוזרים – בעצם נוכחותם ובכוונתם להיות מטופלים – לבעלי רמת כולסטרול גבוהה, לבעלי משקל עודף ויתר לחץ דם. אגב, בדרך כלל כל אלה הולכים ביחד. יש לכלבים השפעה מבורכת במיוחד על חולי לב ומחזור הדם, חולי שיגרון (ראומטיזם) והמתקשים לתפקד, שאסור להם – למרות הכאבים – להפסיק להתנועע. לקשישים הם תרופה מועילה מאוד נגד בדידות.

ארנבת, כביה (המכונה בטעות חזירייה), אוגר – אידיאליים לילדים חולים ומפוחדים. הטיפול בהם מגביר את הביטחון העצמי של הילד ומאפשר לו להתגבר על קשיי התקשורת הבינאישית. הארנבות עוזרות, לפעמים, בדלקת פרקים. הכוונה היא ללטף אותם ולא להשתמש בפרווה שלהם לחימום.

לקבל אימפולסים מסוס

היפותראפיה – ריפוי בעזרת סוסים – היא ענף נפרד ומוכר על ידי רופאים. היא עוזרת במקרים של הפרעות תפקוד במערכת התנועה, חולשת שרירים ופרקים, פגמים מוטוריים של ילדים ומחלות עצבים. תנועה של סוס משדרת לרוכבו בין 90 ל־110 אימפולסים, ואל תשאלו אותי למה זה טוב. אבל זה טוב, אומרים הרופאים, אפילו טוב מאוד. מומלץ לילדים עם פגם מוחי, לחולים אחרי שטף דם במוח, לגמילה מסמים, מאלכוהוליזם ומהתמכרות לתרופות. לילדים נחשלים חשובה לא רק הרכיבה – עליהם גם להבריש את הסוס, ללטפו, להאכיל אותו.

חתולים הם מירשם בדוק למוגבלי תנועה. רק ללטף. אבל גם למכורים לעבודה, לבודדים, ולילדים מופנמים ומפוחדים. לטיפת חתול – אם הוא מרשה, ומרבית החתולים מרשים – מרגיעה ומורידה את לחץ הדם. מומלץ נגד הפרעות פסיכוטיות.

דגי זהב, אל תזלזלו בהם, גם הם ברשימת התרופות. תנועתם המונוטונית מרגיעה ומשפיעה לטובה על העצבים המרוטים שלנו, הם גורמים להרפיה כללית, לכן הטיפול בהם – כולל התבוננות – מומלץ לחולים המרותקים למיטה ולסובלים מהפרעות נאורוטיות.

תוכים גמדיים, כנריות, נועדו לשמח את הלב. ציפורים קטנות ועליזות אלה הן אינטליגנטיות ומהירות תפיסה. מומלצות למי שסובל מדיכאון ועוד יותר, למי שמוגבל בתנועה.

עד כאן, לא על אחריותי, אבל לדעתי, הכל הגיוני וסביר. יש לציין שגם בדוק, אלה לא סיפורי מכשפות על עלוקות, גמלים, עקיצות דבורה או מגיה שחורה ולבנה, ואמונה לרפא. פשוט נותנים אהבה ומקבלים אהבה. ובמקרים רבים זה כבר די להירפא.

מודיעין

קולנוע

תל אביב

גורדון: האישה שייצרה שמן שומשום. ש–ה 18.00, 20.00; היומן של ני' מורטי. ש–ה 22.00
גת: טיפולים אישיים. 1 22.00, 24.20 ש 19.25, 21.55. א–ה 17.00, 19.25, 21.50
דקל: צבע הלילה. 1 22.00. ש 19.30, 21.45. א–ה 19.30, 21.45
הוד 1: נהר הפרא. 1 22.00, 24.30 ש 11.30, 14.00, 16.30, 19.30, 22.00. א–ה 13.30, 16.30, 19.30, 22.00
הוד 2: חשיפה. 1 21.45, 24.30 ש 11.30, 14.00, 16.30, 19.15, 22.00. א–ה 13.30, 16.30, 19.15, 22.00
הוד 3: פריסילה. 1 22.00, 24.30 ש 11.30, 14.00, 16.30, 19.30, 22.00. א–ה 13.30, 16.30, 19.30, 22.00
הוד 4: פורסט גאמפ. 1 21.30, 24.30 ש 11.30, 14.00, 16.30, 19.15, 22.00. א–ה 13.30, 16.30, 19.15, 22.00
חן 1: סחרור בשחקים. 1 20.00, 22.00, 24.20 ש 11.00, 14.30, 17.00, 19.30, 21.50, 24.00. א–ה 11.30, 14.30, 17.00, 19.30, 21.50
חן 2: ספרות זולה. 1 21.50, 24.30 ש 13.25, 16.15, 19.05, 21.55. א–ה 13.25, 16.15, 19.05, 21.55; מלך האריות. ש 11.00
חן 3: ספרות זולה. 1 21.50, 24.30 ש 19.05, 21.55. א–ה 19.05, 21.55; מלאכים בחופשה. ש 11.00, 14.30, 17.00. א–ה 11.30, 14.30, 16.55
חן 4: פרנקנשטיין על פי מרי שלי. 1 22.00, 24.20 ש 14.30, 17.00, 19.30, 21.55. א–ה 17.00, 19.30, 21.50; הסיוט לפני חג המולד. ש 11.00
חן 5: רק אותך. 1 22.00, 24.20 ש 14.30, 17.00, 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50; חופשה בחיתולים. ש 11.00
טיילת 1: ראיון עם ערפד. 1 22.00, 24.30 ש 19.30, 22.00. א–ה 17.00, 19.30, 22.00
טיילת 2: שודדת על עקבים. 1 22.00, 24.30 ש 19.30, 22.00. א–ה 17.00, 19.30, 22.00
טיילת 3: הלקוח. 1 22.00, 24.30 ש 19.30, 22.00. א–ה 17.00, 19.30, 22.00
לב 1: חומות של תקווה. 1 12.00, 14.30, 22.00, 24.30 ש 19.20, 22.00. א–ה 11.30, 14.00, 16.30, 19.15, 22.00
לב 2: סיפור חיים. 1 12.00, 14.15, 22.00, 24.30 ש 19.20, 21.45. א–ה 12.00, 14.15, 16.55, 19.20, 21.50
לב 3: משפחת החורפנים. 1 12.15, 14.10. א–ה 12.00, 14.00, 19.30; רוצחים מלידה. 1 22.00, 24.30 ש 19.30, 22.00. א–ה 16.50, 21.50
לב 4: נשם של אבנים. 1 12.10, 14.00 ש 19.30. א–ה 12.05, 14.00, 19.30; עירום. 1 22.00, 24.30 ש 22.00. א–ה 17.00, 22.00
מוזיאון 1: ממזר קטן. 1 22.00. ש 20.00, 22.00. א–ה 17.00, 19.45, 22.00
מנדרין 1: פורסט גאמפ. 1 22.00. ש 19.30, 22.15. א–ה 19.30, 22.15
מנדרין 2: רק אותך. 1 22.00. ש 19.30, 22.00. א–ה 19.30, 22.00
רב אור 1: אימא סדרתית. 1 22.00, 24.20 ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
רב אור 2: ארבע חתונות ולוויה אחת. 1 22.00, 24.20 ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
רב אור 3: מה עובר על גילברט. 1 22.00, 24.20. ש 19.30, 21.50. א–ה 19.30, 21.50; מלך האריות. א–ה 17.00
רב אור 4: חיבוק גורלי. 1 22.00, 24.20 ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
רב אור 5: הסיוט לפני חג המולד. 1 22.00, 24.20. ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
שחקי 1: נהר הפרא. 1 22.00, 24.30 ש 19.30, 22.00. א–ה 17.00, 19.30, 22.00
שחקי 2: פורסט גאמפ. 1 22.00, 24.30 ש 19.00, 22.00. א–ה 16.30, 19.15, 22.00
תל אביב 1: ג'וניור. 1 22.00, 24.30 ש 19.30, 22.00. א–ה 17.00, 19.30, 22.00
תל אביב 2: חשיפה. 1 21.45, 24.30 ש 19.15, 22.00. א–ה 17.00, 19.15, 22.00
תל אביב 3: חשיפה. 1 21.45, 24.30 ש 19.15, 22.00. א–ה 17.00, 22.00; המומחה. א–ה 19.30

ירושלים

גיל 1: חשיפה. ש 19.15, 21.45. א–ה 16.30, 19.15, 21.45
גיל 2: חומות של תקווה. ש 19.00, 21.45. א–ה 16.30, 19.00, 21.45
גיל 3: שודדת על עקבים. ש 19.15, 21.30. א–ה 16.30, 19.00, 21.30
גיל 4: פורסט גאמפ. ש 19.00, 21.45. א–ה 16.30, 19.00, 21.45
גיל 5: נהר הפרא. ש 19.15, 21.45. א–ה 16.30, 19.15, 21.45
גיל 6: שבוע ימים של סחף חושים. ש 19.00, 21.30. א–ה 16.30, 19.00, 21.30
גיל 7: ג'וניור. ש 19.00, 21.30. א–ה 16.30, 19.00, 21.30
גיל 8: ג'וניור. ש 19.00, 21.30. א–ה 16.30, 19.00, 21.30

חיפה

אורלי: סיפור חיים. 1 22.00. ש 19.00, 21.30. א–ה 18.45, 21.15
רב גת 1: סחרור בשחקים. 1 22.00, 24.20. ש 19.10, 21.30. א–ה 16.45, 19.00, 21.20
רב גת 2: ספרות זולה. 1 22.00. ש 18.45, 21.30. א–ה 18.30, 21.20
רב אור 1: חומות של תקווה. 1 21.55, 24.30. ש 18.50, 21.30. א–ה 18.40, 21.20; חופשה בחיתולים. ש 11.00. א–ה 16.30
רב אור 2: טיפולים אישיים. 1 22.00, 24.20. ש 19.00, 21.30. א–ה 16.30, 18.50, 21.20; מלאכים בחופשה. ש 11.00.
רב אור 3: ממזר קטן. 1 22.00, 24.20. ש 19.00, 21.30. א–ה 16.45, 19.00, 21.20; המסכה. ש 11.00
רב מור 1: רק אותך. 1 22.00, 24.20. ש 19.00, 21.30, 24.00. א–ה 16.45, 19.00, 21.20; המסכה. ש 11.00.
רב מור 2: חומות של תקווה. 1 21.55, 24.30. ש 18.50, 21.30. א–ה 18.40, 21.20
רב מור 3: טיפולים אישיים. 1 22.00, 24.20. ש 19.00, 21.30. א–ה 16.30, 19.00, 21.20; גנובה על הקוף. ש 11.00.
רב מור 4: סחרור בשחקים. 1 22.00, 24.20. ש 11.00, 19.10, 21.30, 24.00. א–ה 16.45, 19.00, 21.20
רב מור 5: ספרות זולה. 1 22.00. ש 18.45, 21.30. א–ה 16.00, 18.40, 21.30; מלך האריות. ש 11.00
רב מור 6: פרנקנשטיין על פי מרי שלי. 1 22.00, 24.20. ש 19.00, 21.30. א–ה 16.45, 19.00, 21.20; אומות עם שרירים. ש 11.00
רב מור 7: סחרור בשחקים. 1 22.00, 24.20. ש 21.30; ארבע חתונות ולוויה אחת. ש 19.00. א–ה 16.45, 19.00, 21.20; חופשה בחיתולים. ש 11.00.

אשדוד

גיל 1: ג'וניור. 1 21.45, 24.15. ש 19.00, 21.45. א–ה 16.30, 19.00, 21.45
גיל 2: סחרור בשחקים. 1 21.45, 24.15. ש 19.00, 21.45. א–ה 16.30, 19.00, 21.45
גיל 3: חשיפה. 1 21.45, 24.30. ש 19.00, 21.45. א–ה 16.30, 19.00, 21.45
גיל 4: מה עובר על גילברט. 1 21.45, 24.30. ש 19.00, 21.45. א–ה 16.30, 19.00, 21.45
גיל 5: נהר הפרא. 1 21.45, 24.15. ש 19.00, 21.45. א–ה 16.30, 19.00, 21.45

אשקלון

חן 1: פרנקנשטיין על פי מרי שלי. 1 22.00, 24.25. ש 19.25, 21.50. א–ה 17.00, 19.25, 21.50
חן 2: חיבוק גורלי. 1 22.00, 24.20. ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
חן 3: סחרור בשחקים. 1 22.00, 24.20. ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
חן 4: ארבע חתונות ולוויה אחת. 1 22.00, 24.25. ש 19.30, 21.55. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
חן 5: ספרות זולה. 1 22.00. ש 19.05, 21.55. א–ה 16.10, 19.00, 21.50

נתניה

חן 1: סחרור בשחקים. 1 22.00, 24.20. ש 11.00, 19.30, 21.50, 24.00. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
חן 2: טיפולים אישיים. 1 21.55, 24.15. ש 19.25, 21.55. א–ה 17.00, 19.25, 21.50; מלך האריות. ש 11.00; ספרות זולה. 1 24.15.
חן 3: ספרות זולה. 1 22.00. ש 19.00, 21.55. א–ה 16.10, 19.00, 21.50; חופשה בחיתולים. ש 11.00.
חן 4: מה עובר על גילברט. 1 22.00. ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50; המסכה. ש 11.00; טיפולים אישיים. 1 24.20

ראשון לציון

חן 1: סחרור בשחקים. 1 20.00, 22.00, 24.20. ש 11.00, 19.30, 21.50, 24.00. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
חן 2: טיפולים אישיים. 1 22.00, 24.25. ש 19.25, 21.55. א–ה 17.00, 19.25, 21.50; מלך האריות. ש 11.00.
חן 3: ספרות זולה. 1 22.00. ש 19.00, 21.55. א–ה 16.10, 19.00, 21.50; חופשה בחיתולים. ש 11.00.
חן 4: רק אותך. 1 22.00, 24.20. ש 19.30, 21.55. א–ה 17.00, 19.25, 21.50; חתולים בצמרת. ש 11.00.
קולנוע הזהב 1: חשיפה. 1 19.30, 22.00, 24.30. ש 19.15, 21.45. א–ה 16.45, 19.15, 21.45; אצבעונית. ש 11.30, 16.30.
קולנוע הזהב 2: חשיפה. 1 19.30, 22.00, 24.30. ש 19.15, 21.45. א–ה 16.45, 19.15, 21.45; סוגר חשבון עם אבא. ש 11.30, 16.30.
קולנוע הזהב 3: ספרות זולה. 1 21.30, 24.30. ש 19.00, 21.45. א–ה 16.15, 19.00, 21.45; מלאכים בחופשה. 1 19.45. ש 11.30, 16.30.
ראשון: שמש בוגדנית. 1 22.00. ש 19.00, 22.00. א–ה 19.00, 22.00

חולון

גל 1: ג'וניור. 1 19.45, 22.00, 24.30. ש 11.30, 16.30, 19.15, 21.45. א–ה 16.45, 19.15, 21.45
גל 2: נהר הפרא. 1 19.45, 22.00, 24.30. ש 11.30, 16.30, 19.15, 21.45. א–ה 16.45, 19.15, 21.45
גל 3: סחרור בשחקים. 1 19.45, 22.00, 24.30. ש 11.30, 16.30, 19.15, 21.45. א–ה 16.45, 19.15, 21.45
גל 4: פורסט גאמפ. 1 21.45, 24.30. ש 11.30, 16.30, 19.00, 21.45. א–ה 16.30, 19.00, 21.45
גל 5: חיבוק גורלי. 1 19.45, 22.00, 24.30. ש 11.30, 16.30, 19.15, 21.45. א–ה 16.45, 19.15, 21.45

באר שבע

רב נגב 1: סחרור בשחקים. 1 22.00, 24.20. ש 11.00, 19.30, 21.55. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
רב נגב 2: טיפולים אישיים. 1 22.00, 24.20. ש 19.25, 21.55. א–ה 17.00, 19.25, 21.55; מלאכים בחופשה. ש 11.00.
רב נגב 3: רק אותך. 1 22.00, 24.20. ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50; מלך האריות. ש 11.00.
רב נגב 4: ספרות זולה. 1 22.00. ש 19.05, 21.55. א–ה 16.10, 19.00, 21.50; חופשה בחיתולים. ש 11.00.

חדרה

לב 1: ג'וניור. 1 21.50, 24.20. ש 19.15, 22.00. א–ה 16.40, 19.20, 22.00
לב 2: חומות של תקווה. 1 21.50, 24.20. ש 19.15, 22.00. א–ה 16.40, 19.15, 21.50
לב 3: חשיפה. 1 21.50, 24.20. ש 19.15, 22.00. א–ה 16.40, 19.20, 21.45
לב 4: נהר הפרא. 1 21.45, 24.20. ש 19.15, 22.00. א–ה 16.40, 19.20, 21.45

רמת גן

אואזיס 1: סחרור בשחקים. 1 20.00, 22.00, 24.20. ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
אואזיס 2: ג'וניור. 1 20.00, 22.00, 24.20. ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50
אואזיס 3: חשיפה. 1 22.00, 24.25. ש 19.25, 21.55. א–ה 17.00, 19.25, 21.55
רב גן 1: ספרות זולה. 1 22.00. ש 19.00, 21.55. א–ה 16.00, 19.00, 21.55; מלאכים בחופשה. ש 11.00, 17.00.
רב גן 2: נהר הפרא. 1 22.00, 24.20. ש 19.30, 21.50. א–ה 17.00, 19.30, 21.50; מלך האריות. ש 11.00, 17.00.
רב גן 3: ארבע חתונות ולוויה אחת. 1 22.00. ש 19.25, 21.55. א–ה 17.00, 19.20, 21.50; טיפולים אישיים. 1 24.20; המסכה. ש 11.00, 17.00.
רב גן 4: טיפולים אישיים. 1 22.00. ש 19.25, 21.55. א–ה 17.00, 19.25, 21.55; ספרות זולה. 1 24.20; חופשה בחיתולים. ש 11.00, 17.00.

פתח תקווה

היכל 1: ג'וניור. 1 21.45, 24.15. ש 19.15, 21.45. א–ה 17.00, 19.15, 21.45
היכל 2: חשיפה. 1 21.45. ש 19.15, 21.45. א–ה 17.00, 19.15, 21.45
היכל 3: נהר הפרא. 1 21.45, 24.15. ש 19.15, 21.45. א–ה 17.00, 19.15, 21.45
רם 1: ארבע חתונות ולוויה אחת. ש 19.15, 21.45. א–ה 17.00, 19.15, 21.45
רם 2: פורסט גאמפ. ש 19.00, 21.45. א–ה 16.30, 19.00, 21.45
רם 3: ארץ חרושה. ש 19.15, 21.45. א–ה 17.00, 19.15, 21.45

שירותי חירום

משטרה
[illegible] – 100; באר שבע, חדרה, נתניה, [illegible] – 1; חדרה – 32444.

בתי חולים

תל אביב והמרכז
איכילוב תל אביב, שיבא תל־השומר, בילינסון פתח תקווה, וולפסון חולון, אסף הרופא צריפין – כל המחלקות – כל [illegible]

חיפה
[illegible] לטיפול במקרים דחופים – כל [illegible]

ירושלים
שישי: ביקור חולים – ילדים. שערי צדק – פנימית, הדסה עין כרם – כירורגית, אורטופדית, עיניים, א.א.ג.
שבת: שערי צדק – ילדים, הדסה עין כרם – פנימית, כירורגית, אורטופדית, עיניים, א.א.ג, ביקור חולים – נשים.

בתי מרקחת
שישי: בת ים: נוי בת ים, רח' הנביאים 3. חולון: חורי, רח' סוקולוב 70. ירושלים: קופת חולים מכבי, רח' אגריפס 15. נתניה: הנשיא, שדרות ויצמן 36. פתח תקוה: סופר פארם, רח' חובבי ציון 23. רמת גן: רמת יצחק, שדרות ירושלים 96. תל־אביב: פרמקסי, רח' ירמיהו 41; בבלי, רח' עוזיאל 1 שיכון בבלי. חיפה: דרך הים, דרך הים 209.
שבת: בת ים: נוי בת ים, הנביאים 3. חולון: נוי בת ים, הנביאים 3 בת ים. ירושלים: ארנונה, לייב יפה 9 (שבת); סופר פארם, יד חרוצים 20 (מוצ"ש). נתניה: קניון השרון, רחוב הרצל. פתח תקוה: אסותא, כרון הירש 21. רמת גן: אסותא, ז'בוטינסקי 41. תל־אביב: "בן יהודה", בן יהודה 142 (גם במוצ"ש); הבימה דיזנגוף 17 (גם במוצ"ש). חיפה: קריית אליעזר, כיכר מאירהוף 6.

מוקד קופת חולים כללית
המוקד יפתח בימים א'–ה' בין השעות 20.00–08.00, ביום ו' 13.00–08.00. טלפון: 177-022-1900.

יד ביד – אוזן קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה. ירושלים: 02-243356; ת"א: 224027 (24 שעות); חיפה: 04-229480 (11.00–20.00); גליל מערבי: 04-820222.

הקו הלבן – 03-204327, ימי א', ג', ה' 19.30–23.30.
קו פתוח להורים במצוקה – בימי ב' ו־ה'. 222732. ארגון הורים ארצי – קו פתוח, אוזן קשבת להורים ובני נוער 03-621515 (24 שעות).

עזרה ראשונה לשיניים
עזרה ראשונה לשיניים שליד ההסתדרות לרפואת שיניים בישראל:
בחיפה: רחוב הגפן 26, קומה ו', טל. 523566. פתוחה מדי יום ביומו, כולל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00.
מרפאות שיניים לעזרה ראשונה: המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים בין השעות 24.00–9.00, אחרי תאום בטלפוני בלבד.
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המעבר) קומה א', טל: 294869, 03-285822.
מרפאות שיניים תורנית 24 שעות גם בשבתות וחגים בתאום טלפוני אחורית 5449911 מנוי 4318, רח' יהודה המכבי ת"א.
"S.O.S Doctors" ביקורי בית ע"י רופאים 24 שעות ביממה, טל': 03-5033939

סיוע לקורבנות אונס
לרשותה ואזור השרון, טל' 09-32432 א'–ה' בשעות 17.00–21.00; תל־אביב 03-234819; חיפה 04-660111; ירושלים 02-24554, 09-72245.

אלי – עזרה באלימות כלפי ילדים במשפחה טל. 6956763, 261070. פועל מ־08.00 עד 22.00

עזרה ראשונה נפשית
ערן ירושלים – טל' 02-610303
ערן תל־אביב – טל' 03-5461111
ערן ילדים ונוער, ת"א – 03-6961111
ערן חיפה – טל' 04-672222
ערן כרמיאל (גליל מערבי) – 04-988410
ערן נתניה – טל' 09-625110
ערן כפר־סבא – 09-913999
ערן באר־שבע – טל' 07-418111
סהר. מוקד חירום – [illegible] שירות טיפול נמרץ לב, חיפה, 24 שעות ביממה, טל' 04-679999

מגן דוד אדום
ירושלים, ת"א, חיפה – טל' 101; רמת־גן, בני־ברק, גבעתיים – טל' 5793333; לוד רמלה – 101, טל' 08-221022; עפולה – טל' 065-93334; מכבים – 101, טל' 04-931401; נהריה – טל' 04-823333; בת־ים – טל' 5511111; באר־שבע – מלפון: 07-74767; אשדוד: בשוק רו, טל' 03-330046; פתח תקוה – 101, 9311111; חדרה – 06-938233.

רכבות
מנהריה לחיפה ולתל־אביב: 05.45, 06.15, 07.35, 09.35, 11.34, 13.30, 15.27, 16.33, 17.33, 18.42.
מחיפה לתל־אביב (מחיפה מרכז 6 דקות לפני היציאה מבת־גלים): 05.30, 06.00, 06.20, 06.42, 07.15*, 07.35, 08.30, 09.30*, 10.30, 11.30*, 12.30, 13.30*, 14.30*, 15.30*, 16.30, 17.10, 17.30, 18.30, 19.30.
מחיפה לחדרה ולירושלים: 13.30, 15.30.
מנתניה לתל־אביב: 06:40, 08:13, 08:57, 10:20, 12:20, 13:50, 15:15, 15:55, 17:07, 17:50, 18:20, 19:03, 20:03, 21:05.
מתל־אביב לחיפה ולירושלים: 17.50.
מתל־אביב לרחובות: 02:12, 14.40, 16:00, 17:15, 18:13.
מתל־אביב לירושלים: 08:35.
מירושלים לתל־אביב: 15:05.
מרחובות לתל־אביב: 06:35, 07:20, 07:55, 15:20, 16:30, 17:25.
מרחובות לחיפה ולנהריה: 07:55, 14:50.
מרחובות לתל־אביב ולחיפה: 17:25.
מתל־אביב לנתניה: 07:13, 08:27, 09:40, 11:50, 13:10, 14:00, 15:20, 14:20, 17:20, 17:40, 18:30, 19:30, 20:30.
מתל־אביב לחיפה: 06:00, 06:35, 07:25*, 08:05, 08:40*, 09:35, 10:00, 11:00*, 12:00, 13:00*, 14:00, 15:00*, 14:00, 14:40, 17:00, 16:00, 19:00, 20:00, 21:00, 22:00.
* רכבת ישירה.

בימי ו' וערבי חג בלבד
מנהריה לחיפה ולתל־אביב: 06:30, 07:30, 10:30, 13:05.
מנהריה לחיפה: 16:45.
מקריית מוצקין לת"א: 12:30.
מחיפה לתל־אביב: (מחיפה מרכז 6 דקות לפני בת גלים) – 06:00, 06:35, 07:30*, 08:30, 09:30, 10:00*, 10:30, 11:30, 13:00, 14:00.
מתל־אביב לרחובות: 12:55.
מתל־אביב לירושלים: 06:40.
מירושלים לתל־אביב: 12:05.
מרחובות לתל־אביב: 07:20.
מת"א לחיפה: 06:00, 07:00, 08:00, 09:00, 10:00, 11:00, 11:40*, 12:00, 13:00, 14:00.
מתל־אביב לנהריה: 08:00, 10:00, 12:00.
מחיפה לנהריה: 08:00, 11:20, 12:21.
מקריית חיים לנהריה: 06:15.
במוצאי שבת וחג
מחיפה לתל־אביב: 21:00.
מתל־אביב לחיפה: 20:30.
* מידע נוסף בטלפון: [illegible]
* רכבת ישירה.

דפים לספרות

עורך: עמוס לויתן

דקאדנס ופוסט־מודרניזם

אורציון ברתנא

■ *חמוטל בר־יוסף: ״מבוא לספרות הדקאדנס באירופה״. האוניברסיטה המשודרת, גלי־צה״ל. 160 עמ׳ 1994.*

א. זרם הדקאדנס לא הוגדר הגדרה מוסכמת על כל משתתפיו בזמן פריחתו במחצית השנייה של המאה ה־19. הוא גם איננו זרם שהגדרתו ומיתאורו מוסכמים עכשיו, בסוף המאה ה־20, כשבאים חוקרי ספרות, כחמוטל בר־יוסף בספרה, לסכמו ממרחק של מאה שנים. דקאדנס הוא זרם ספרותי שהתבטא, כמעט ברומניות, באסכולות שונות בספרויות אירופיות שונות: צרפתי בראש ובראשונה, אוסטרי, אנגלי, גרמני, ודקאדנס רוסי, שהיה אסכולה לעצמה. (ובהקשר לענייננו ראוי לציין כי כמעט בכל אחת מן האסכולות הללו נמצאים יוצרים ממוצא יהודי בין ראשי הדוברים).

העניין המיוחד שמעורר הדקאדנס הוא בשל השאלה עד כמה הוא תקף בספרות המערב וכללה גם בסיפורת העברית והארצישראלית עד עצם היום הזה. שאלה מרכזית נוספת היא שאלת הקשר בין הדקאדנס משלהי המאה הקודמת לבין הפוסט־מודרניזם משלהי המאה הנוכחית.

יש לזכור כי לא רק שיוצרים יהודיים היו, כאמור, בין דובריו, אלא שהוא גם מילא תפקיד מרכזי בסיפורת העברית מאז תקופת חיבת־ציון בשלהי המאה הקודמת. לכן, למרות שהמחקר הנוכחי מתגדר היטב כ׳מבוא לספרות הדקאדנס באירופה׳, עדיין בולטת בו מאוד בעיני קורא עברי־ישראלי, העדר כל התייחסות הכרחית, מטבע ההגדרה, לספרות העברית בגלגוליה השונים. ואולי, מטבע הסקרנות, חסרה בו בעיקר גם התייחסות לשאלת הקשר בינו לבין מצבה של הסיפורת הישראלית ההווית. כך, למשל, הפרק המסיים את החיבור ״האם אנחנו חיים בתרבות דקאדנטית?״ על סימן השאלה שבסופו ועל צמצומו לארבעה עמודים (149־152) הוא משל להתעלמות מפני המשמע ההכרחי, שבהקשר אחר היה שיאו של הספר.

ב. לכל זרם תרבותי שלושה מרכיבים: 1. המרכיב החברתי, שהופך להיות בהתבוננות ממרחק הזמן גם למרכיב היסטורי; 2. המרכיב האסתטי, שהוא המרכיב הבולט כשמדובר בזרם ספרותי; 3. המרכיב הפילוסופי, שהוא לכל הפחות ההצדקה הרעיונית לעצם קיומו של הזרם וגם לפיצולו לאסכולות השונות.

זרמים שונים מתבטאים בצורות שונות בפן האסתטי ובפן הפילוסופי שלהם. כך, למשל, לא דומה ההתבוננות באקזיסטנציאליזם מן הזווית הספרותית שלו להתבוננות בו מן הזווית הפילוסופית.

חמוטל בר־יוסף מודעת להבדלים אלה ולדומיהם ולמכלול הבעיות המתעוררות עקב כך. לא פעם היא מאפשרת לקורא להכיר את מודעותה זאת, למשל בפרק ׳הצד הרומנטי והצד האנטי־רומנטי של הדקאדנס׳, היא כותבת: ״גם כיום אנחנו ממשיכים לשמוע את המלים ׳דקאדנס׳ ו׳סימבוליזם׳ נאמרות בנשימה אחת. וכך גם ׳דקאדנס׳ ו׳רומנטיזם׳ או ׳דקאדנס ולכן רומנטיזם׳. וגם כיום מייחסים נאטורליזם או אימפרסיוניזם ליצירות שאפשר במידה לא פחותה של צדק להגדירן כדקאדנטיות: הכל תלוי איך מבינים את המונחים הללו, ועד כמה רוצים להרחיב את מובנו או לחדד אותו [---] אנסה אפוא להבהיר בקיצור את ייחודו של הדקאדנס לעומת זרמים ספרותיים אחרים בני זמנו״ (67).

אבל, כשהיא באה בעמודים הבאים, לתאר את ההבדלים בין הדקאדנס לרומאנטיקה, היא מכלילה, אמנם בלית ברירה בשל צמצום חיבורה שהוא תוצר של הרצאות ברדיו, ומתארת את היחס החיובי אל הטבע כמאפיין של ״הרומאנטיקה״, בלי להוסיף שיש כאלף וחמש מאות תיאורים והגדרות שונים של הרומאנטיקה, שנאספו בידי חוקרי הספרות, ולא מעטות מהן מציינות התייחסות רומאנטית שלילית דווקא אל הטבע כאל ״רע״ ו״עויין״ (התייחסות שבר־יוסף מייחסת, ובצדק בבסיס, לדקאדנס). כן אין היא מבחינה מספיק בין הרומאנטיקה הרחוקה יותר מן הדקאדנס לבין הניאו־רומאנטיקה הקרובה אליו יותר, כשהיא קובעת בצדק: ״לפעמים אפשר למצוא במהלך יצירתו של אותו סופר עצמו גם יצירות דקאדנטיות וגם יצירות סימבוליסטיות. הדוגמא הבולטת לכך היא בודלר, שחי בתקופה הרומנטית, אבל נחשב לאב הרוחני גם של הדקאדנס וגם של הסימבוליזם בצרפת ובאירופה כולה״ (77). זאת, בזמן שמזווית אחרת ״ניאו־רומנטיקן״ בעל ״רומאנטיקה שחורה״, יהיה התיאור ההולם ביותר של בודלר כיוצר.

בעייה אחרת בחיבורה היא במיעוט ההתייחסות לבסיס הפילוסופי של הדקאדנס כזרם וכמכלול של אסכולות, לעומת ההרחבה היחסית שיש בו לבסיס החברתי, ההופך יותר ויותר ״היסטורי״. דוגמה לכך היא השתתתו של הדקאדנס על הפילוסופיה של שופנהאואר באופן כמעט בלבדי, כאשר במידה מצומצמת מוזכר גם אדוארד פון הרטמן (והשפעתו על ״שנות התשעים הצהובות״ באנגליה, 89). התייחסותה של חמוטל בר־יוסף אל הפילוסופיה של ניטשה, אחד ההוגים הסמליים בדקאדנס במחשבה האירופית של סוף המאה הקודמת, גם היא דוגמה לאיזכור מצומצם מדי. עצם דיונה במושג ״דקאדנס״ אצל ניטשה הוא סלקטיבי והיא מזכירה כבסיס לדיון רק חלק מן המקומות בהם משתמש ניטשה במושג זה. מדבריה אף נרמז כי ניטשה עירב מושג זה במושגים דומים, אך לא זהים, כמו ״ניהיליזם״, אולם היא אינה מרגישה את מלוא ההבדל ביניהם. עם זאת בסוף הפרק ממש, היא מגיעה למסקנות כוללות, נכונות מאוד בעיני, על הפילוסופיה של ניטשה: ״מנקודת המבט של זמננו הפתרון שהציע ניטשה לבעיית הדקאדנס יכול להראות כגילוי ראשון של חשיבה פילוסופית אקזיסטנציאליסטית [---] ואולם מנקודת מבט של אירופה בסוף המאה התשע־עשרה אפשר להבין את תגובתו של ניטשה לדקאדנס כשלב בתהליך דיאלקטי שעבר על הרומאנטיקה האירופית: ניטשה קיבל את הנחות היסוד הפסימיות של הדקאדנס בנוגע לטבע האנושי ולהיסטוריה, אבל את העמדה הנפשית האנטי־רומנטית של הדקאדנס לא קיבל. בדבריו של ניטשה אפשר היה אמנם לשמוע התקפות חריפות על הרומנטיקה האירופית, בעיקר מצד נהייתה לחזור אל חוק הדת [---] אך הוא לא היה מוכן לוותר על הדתי והמהפכני, האנארכיסטי, שאפיין את ההוויה הרומנטית, ולא על הטונים הריגושיים העזים של ההבעה הרומנטית״ (112).

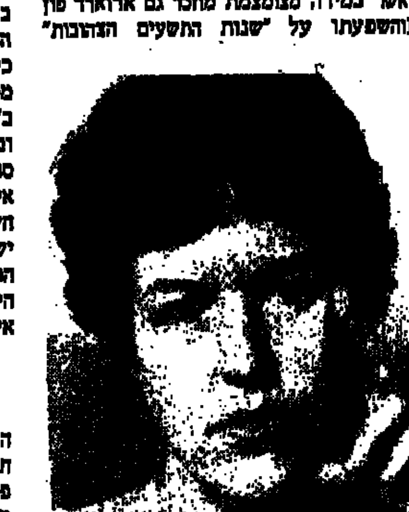

חמוטל בר־יוסף

מה שחסר ביותר בספרה של בר־יוסף הוא הקשרו של הדקאדנס לתרבות העברית והישראלית העכשווית. הדקאדנס האירופי קשור לא רק עם הספרות העברית בשלהי המאה ה־19, אלא גם עם זו הפוסטמודרנית בשלהי המאה ה־20.

פיסקת סיום זו היא פסקה מעולה המביעה תפיסה עמוקה של הפילוסופיה הניטשיאנית, עד כמה שאפשר לראות במשנה המורכבת ורבת הסתירות של ניטשה פילוסופיה אחת. אך דא עקא, מהו אקזיסטנציאליזם, ובעיקר מהי ניאו־רומנטיקה, ומה יחסם אל הדקאדנס – שאלות אלה נשארות פתוחות, ובעצם היו חייבות להיות חלק מהותי מהתיאוריה הפילוסופית של הדקאדנס כזרם.

למשל, ניטשה עצמו מתאר בפרוטרוט את תפישתו הניאו־רומנטית כתרופה לדקאדנס בחיבורו הראשון והנפלא ׳הולדת הטרגדיה מתוך רוחה של המוסיקה׳. דבריו של ניטשה בסוגייה זו כוללים הבחנות מעניינות ומידע חשוב, אותו צריך היה להרחיב כדי לכלול את כל המושגים הקרובים לדקאדנס. רק הרחבה מעין זו היתה שופכת ממש אור על מהותו של המושג.

ג. אבל, כאמור, מה שחסר ביותר הוא מה שמוזכר בקיצור וגם בערפול (מכוון?) בסיומו של הספר – הקשר לתרבות העכשווית ובפרט לספרות הישראלית. אני חוזר וטוען, כי שנות הדקאדנס בסיפורת האירופית של סוף המאה התשע־עשרה, הן גם שנים של יצירת כיוונים חדשים ומאריכי ימים בסיפורת העברית וכי הכיוון הדקאדנטי הוא חלק מהותי מכיוונים אלה שמסוף המאה הקודמת: הן בפניו הקיצוניים (כמו ביצירת ה״ד נומברג הנשכח וביצירת א״נ גנסין הנזכר היטב) הן בפניו המתונים יותר (בחלק מיצירת דוד פרישמן או ״אסתטיקנים״ אחרים) והן באופן חלקי בתוך משנות ״התלוש״ השונות מברנר ועד ברקוביץ׳. אם ממשיכים ומסתכלים במהלכיה של הסיפורת העברית־ארצישראלית־ישראלית, ניתן לראות, כי הלכי רוחות אלה של יאוש, ממשיכים גם בה במסווה של מודרניזם פסיכולוגיסטי.

פירוק, משיכה אל הדוחה, בוז לכל הכללה רגשית פאטטית ודומיהם, מוסיפים להיות תהליכים מהותיים בדרך המלך בה משתנית הסיפורת העברית לאורך המאה. הדקאדנס מדבר מפיהם של סופרים שונים שלכאורה אין כל קשר ביניהם: מפיו של אהרן מגד ב׳החי על המת׳, מפיו של בנימין תמוז ב׳קנטאורוס׳, מפיו של יהושע ב׳גירושים מאוחרים׳ ומפיו של שבתאי ב׳זכרון דברים׳ וב׳סוף דבר׳. שבתאי הוא אכן דוגמא מצויינת לעניין זה. סופר מעולה, שיותר מכל השבחים שתלו בו, בולטים אלה הרואים אותו כדברו של הדור (דן מירון) ומאפיינו העיקרי. אבל מה שלא רצו משבחיו לראות הוא, כי אם ישנו את שם תל־אביב לוורשה או וילנה ויתאימו את התפאורה במידה הדרושה, יתברר, כי דמויותיו הן המשכן הישיר של התלושים הדקאדנטיים שהלכו ברחובות מזרח אירופה ביצירה העברית שמלפני מאה שנים.

ד. אכן, כבר המודרניזם העברי־ישראלי כולל בתוכו הנחות יסוד דקאדנטיות מהותיות, אבל דמיונו לדקאדנס חלקי. לעומת זאת, אם נסכים שקיימת אצלנו כבר תקופה פוסט־מודרנית, הרי רק בקושי רב נמצא איזשהו הבדל משמעי בינה לבין תקופת הדקאדנס הנדונה. בניגוד למקובל, הפוסט־מודרניזם אינו מתקיים על שלילת המודרניזם. יש בו התייחסות סלקטיבית אל המודרניזם והקצנה של חלק מתכונותיו ״המגעפנות״. וכך, ניפוץ מיתוסים מתוך תקווה לשינוי גדול שיבוא בעקבותיו, התייחסות בעייתית אל הלשון, תיאור הרוע של האדם והעולם, וכן השיממון הנמצא בכול – הם מתכונותיהם של הדקאדנס ושל הפוסט־מודרניזם גם יחד. אם ישנו הבדל בין הדקאדנס לבין ה״פוסט״, הוא בהקצנה המצויה בזה האחרון. למשל, בעוד שהתואר דקאדנטי נחשב לא פעם כתואר גנאי, גם על־ידי אלה שיצרו ברוחו, כפי שמציינת בר־יוסף, הרי התואר פוסט־מודרני, כמו גם תכונותיו של זרם זה, אינן נדחים כלל על־ידי יוצרים בהווה הישראלי. להיפך ניפוץ המערכת נחשב למטרה והגשמתה מעוררת סיפוק רב. זאת ועוד, אם הדקאדנטים (הרוסים, למשל) מצהירים לא פעם (ברוח שאפשר לראותה ניאורומנטית למרבה הפלא) כי הם מקדים לשינוי גדול שאמנם לא יבוא כבר בזמנם, אלא רק בעקבות פעולתם, הרי הפוסט־מודרניסטים הישראלים אינם מדברים עוד על מהפיכה. ההתפרקות הופכת להיות המטרה העיקרית.

את עבודתה עושה בר־יוסף בזהירות מלומדת וביסודיות אך, על שאלה מסוג זה, כיצד ומדוע הגרעין הדקאדנטי של הספרות העברית, שנשמר בלב המודרניזם שלה, מתפרץ בספרות הישראלית בפרץ פוסט־מודרניסטי גדול, לא עונה עבודתה. סוגיות כמו קיוה מהמכנות של ראשית המאה, מה היו הציונויות העיקריים שהוליכו אותה עד התרבות הישראלית, ובעיקר, מה מלמדת חזרתו של הדקאדנס לאופנה מבחינת התקבלות בתקשורת העכשווית, הן סוגיות שליבור אקדמי מצומצם אמנם אינו חייב לענות עליהן, אך אותה תרבות שאפשרה את כתיבת עבודתה של חמוטל בר־יוסף, דורשת גם תשובות מיוחדות לשאלות העומק הקשורות בה.

דברים

סוגיית ׳כלל אזרחיה׳

בשמאל הישראלי סוברים בצדק, כי לעם הפלסטיני מגיעה מדינה משלו – בנוסח הסיסמה ״שתי מדינות לשני עמים״ – וכי רק כשמדינה כזאת תקום ייפתר הסכסוך ויישכנו כל הבעיות. מסתבר שאין זה סוף הסיפור. על השולחן (כפי שמתברר מ׳עופוליטיקה׳ לפני שבועיים – מדור זה לא הופיע בשבוע שעבר אבל הנושא אקטואלי – וכן מידיעות שונות בעיתונות על התארגנות ׳בני הכפר׳ ואחרים) עומדת להיות מונחת לקראת בחירות 96 שאלת ערביי ישראל ותביעתם האולטימאטיבית הפעם, לשינוי אופייה היהודי של המדינה. הטענה מופנית, כביכול, כלפי חוק השבות, שהוא ״חוק מפלה״, אבל לא רק כלפיו.

א.ב. יהושע טען באותה תוכנית, כי אין כאן כל הפלייה וכי המדינה הפלסטינית כשתקום, תוכל לחוקק, ובאותה מידה של צדק, חוק שבות פלסטיני. אבל ח״כ דראושה וד״ר אל־דייל שלפו מיד כנגדו את תנועתה הליברלית־קלאסית של ׳מדינת כלל אזרחיה׳, ללמדך, כי אין מדובר רק בחוק השבות וכיוון שישראל אינה כזאת, לדעתם, הרי היא מדינה מפלה (זה האחרון, אף הוסיף את הכינוי הגזעני ״מדינת ׳עם אדונים׳״).

מהו אם כן הפתרון הכולל מנקודת מבט פלסטינית? מצד אחד צריכה לקום בשטחים מדינה פלסטינית, ואילו מצד שני צריכה ישראל לחדול להיות מדינת העם היהודי (בנוסח: ׳שלי, שלי, ושלך חציו שלי׳). קשה, אולי, להתלונן, על העדר סימטריה במקרה זה, שכן זהו אך צילום המצב בו יושבים פלסטינים משני צידי הגבול גם כאן וגם שם (ונתעלם לרגע מעניין המתנחלים) אבל אפשר אולי לתמוה על פשר הסיסמה ׳שתי מדינות לשני עמים׳ ולשאול מה הן, איפוא, שתי המדינות הללו ומי הם שני העמים? העם הפלסטיני, מצד אחד, זה ברור, והעם היהודי, או נכון יותר הישראלי, שהוא יהודי־פלסטיני־דרוזי־צ׳רקסי, כלומר ׳כלל אזרחיה׳, מצד שני?

השאלות הן קשות. והן יעצבו בכל חומרתן. ייתכן שלאור מצב דברים זה עוד יתברר, כי צדקו מי שדיברו בשנות השלושים על מדינה דו־לאומית בכל שטחה של ארץ־ישראל כעל הפתרון הנכון.

ע.ל.

גבול וביטולו

דליס

■ *אילן שיינפלד: ״תשליך״. הוצאת חג 1995*

הייחוד הבולט בשירי ״תשליך״, כבר בהתרשמות ויזואלית ראשונה, הוא הקבע האסתטי. היצירה נראית כלבוש קפדני, גם כאשר מדובר בריתמוס חופשי לחלוטין, ועל אחת כמה וכמה כאשר היא שקולה וסימטרית באורח הדוק.

לדוגמה השיר ׳המורה משלח את תלמידו׳ (8) מחולק לבתים בני שלוש שורות, כל שורה מכילה בדיוק אותן מילים. התחביר מוקפד, סימני הפיסוק מדויקים, הווריאציות הספרותיות מוצגות כפונקציות של קו פיוטי, והן ערוכות במתכונות קלאסיות.

המחזור של ט״ו סונטות ׳הנשמות שרות בטרם הווה׳, למשל, מוגדר ׳כליל המישיות׳ (121־135) ונשען על צורות מסורתיות מובהקות. בהערה מציין המחבר, כי חמש הראשונות נכתבו במשקל טוני־סילאבי, וחמש הבאות במשקל תיבתי, וחמש האחרונות הברתי. אלה הן, לדבריו, שיטות המשקל בהן השתמשה השירה העברית לדורותיה. דווקא משום ששירתו בתכניה היא לעיתים גם פרובוקטיבית וגם מתאתית, הרי כליאה בסטרוקטורה פואטית הדוקה, מעצימה את קולה.

אילן שיינפלד

דוגמה למתח מתעצם מעין זה, בין תכני השיר לעיצובו השירי, הוא השיר ׳תשליך׳ (24) המעניק לספר גם את שמו. הסכימה השירית מחוזקת בצמד מילים ״זו חליפתי./ זו כפרתי״, הצורות כמעין פיזמון חוזר או טופס תפילה, ומחשקות את השיר העלול להתפרק תחת ביטוייו הנועזים:

״לֵךְ גּוּפִי/ מִמֶּנִּי,//וְאֵינִי גּוֹמְלוֹ אֵלַי/מִקְּרֵהוּ//[illegible] הַדֶּרֶךְ זוֹ חֲלִיפָתִי./זוֹ כַּפָּרָתִי״ [illegible] בין בתי השיר.

כדברים על הספר אומר שיינפלד כי ׳תשליך׳ עוסק ״את הקשר בין גבולות המיניות לגבולות האישיות, את ביטול התשוקה מול האלוהות ואת הכללת הגבי ההומוסקסואלי על המציאות הישראלית״. בממש השירה, מודגשות האמוציות המתחילות מבימת הזינוק של גוף גשמי. מגע פיסי חי, תוסס, מתקיים כאן כמלך מלכות והוא מתועל בכיוון רוחני ואירוטי. השירים הנוגעים באהבה גופנית הם נדבך שעושה את הדובר אמיתי יותר, והיצג חושפני, אולי בוטה, אבל האמת של הבשר ראויה לכתיבה. יותר מהאמירה ההומוסקסואלית השיר בעיני היצר, הרצון, החשק, הכמיהה, התאווה, ההתמסרות, הסגידה, הטיפות, היאוש, הבדידות, ואלה נפרשים בשירה בלי להתחבא, בלי התיפייפות ובהתרסה של אתה בפנים. לדוגמה השיר ׳קירוה קלי׳:

״אֲנִי מַבִּיט בָּעֵת אֶל תּוֹכְבֵי תַאֲוָתִי. [illegible] אִיתָנָה בְּיָדִי./אֵינֶנִּי אַחֲרָאִי לְשׁוּם הַשְׁלָלוֹת. [illegible] אֵלֶיהָ/הָגִיגָה שֶׁל אַהֲבָה. [illegible] הֲלוֹמֶת./זֶהוּ הַקְּלָלָה. זֶהוּ הַקִּירָה. [illegible] הַשִּׁירָה./אִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד זֹאת עַל צַוָּאר, [illegible] הִיא/גַּם הִיא מַרְאִית פָּנֶיהָ שֶׁל הָאַהֲבָה״ (23).

המבנה הכללי של ׳תשליך׳ בנוי מכמה חטיבות מפרקים – שהם ״חשבון הנפש עם שרש ההומוסקסואליות״, כדבריו, מפרקים פוליטיים, שירי מלחמת לבנון ועד האינתיפאדה (למשל השיר [illegible] ׳דקוויאם׳ 82) ומפרקים המתעדים חוויות מיסטיות, כתובים בהשפעתן והכלולים במחזור שכותרתו ״שה אל לבנת הספיר״ (שתוכנן מלכתחילה להיות שם המקורי של הספר כולו). לטעמי, בחטיבה זו מצויים השירים היותר מעניינים, המגרים את החשיבה והחקירה וההתפלגה האידיאית.

בפתח הספר מוצבים שירים היוצרים מעין [illegible] להסתכלות פנימית והבוחנת את המהות והאושיות המתכלה. המחזור ׳גבוליך׳ (11־16) הוא אחד החזקים בספר. כוחו הוא בפשטותו, בתמונות [illegible] המפורשים:

״אֲנִי הוֹלֵךְ [illegible]״

(המשך בעמוד הבא)

מרגיז, ברובו

איילה גסקו

■ *שמעון צימר: ״אמא להשכיר״. הקיבוץ המאוחד 222 עמ׳ 1995.*

בראיון שפורסם ב״חותם״ (23.12.94) אמר שמעון צימר, כי הוא מאמין שהסיפור הוא ״אני מורחב של הסופר, וכי ״הדברים נמצאים בתוך הסופר, לפעמים עד כדי זרא ומיאוס״. רק מי שקרא את ספרו יכול להבין עד כמה מדויקות היו שתי המלים האחרונות.

סטריאוטיפיזציה המאפיינת מחשבות של גיבור בסיפור מסויים, יכולה להרגיז. גזענות ואטימות של דרך ראייתו, מרגיזות אפילו יותר. אבל כאשר גם הגסויות שלו כה שבלוניות, אנו רוצים לפעמים לוותר לגמרי על הקריאה. אז מתעוררת בנו תכונת המבקר ומטיפה לנו להמתין עם שיפוטנו שמא ישתנו פני הדברים בהמשך. אולם גם תקווה זו נגוזה לאחר שירוך מייגע אל סוף הסיפור השני, שאף הוא, כקודמו, רווי דימויים משפילים.

כשסמדר הרצפלד התוקפה לפני מספר שבועות ב״מוסף המוספים״ על התיאורים הגועניים של הערבי הזוחל כחיה למיטת הגיבורה, היא ענתה כי קרבנו במצב נפש ייחודי של גיבורת הסיפור. אצל גיבוריו של צימר חוזר ״מצב נפש״ זה יותר מדי פעמים מכדי להקרא ״ייחודי״.

שוקו והתיאורים המובטל בסיפור ״עבודה על תפקיד״ הוזה על אשתו הראשונה המאושפזת בבי״ח פסיכיאטרי, מסוממת מתרופות, כיצד מעל ירכיה המפושקות ״עומד אח שחום־עור, ערבי, בפתחי מכנסיו פתוחים, ידו נעה בתזזית, הוא מאונן, עיניו מתהפכות בחוריהן ומאברו הגדול, הנראה כאברו של חמור, תלוי נטף זרע כבד״.

עשר סברדלין, גיבור הסיפור ״תיירות מזומן״ מתאר את שכניו, המלצרים הערבים, אשר קמים כמותו אל חלונם לשמע צעקת האביונה של אחת מן השכנות כ״גוש דחוס, כהה ואלים, של איברים שחומים, מסתירים אל תוך החשיכה מלים בערבית; המעלות בדמיון הבהק של להב סכין, במבטם המנצנץ תאב לנקמה של היהודיה״.

למרבה המזל אין צימר מאריך בכתיבה על נושאים אלה, ואילו את עיקר האיבה והסטריאוטיזציה הבנלית שלו הוא מפנה לאורך הספר הזה כלפי נשים.

ייתכן שהמקור הוא בהשפעת התיאוריה הפרוידיאנית, שבצד גילוייה השונים נתנה, כידוע, גם תוקף תיאורטי להתייחסות אל האשה כאל תשליל של הגבר. מכל מקום, צימר עולה מדי פעם על אחד השבילים הנפתלים והחשוכים הללו. לעתים הוא עושה זאת בתן, בתן, במעט בלי שנרגיש, כמו למשל בסיפור הראשון בו מתיישב שמואל פייפר על האסלה, ומביט מדי פעם כלפי מטה מתוך פחד שמא הנמלה תתגנב דרך הביוב, תעקוץ אותו בתחת, ותנקום בו על שהטביע אותה. ולפעמים אין הוא מנסה אפילו לבצע התקה קלה של חדרות הטקסט, אלא מכריז עליה בראש חוצות, כמו, למשל, בספרו על הקשר בין התאפקות והאנאלית שלו בגיל צעיר לבין המבנה היצירתי של אופיו, הכרזה הנשמעת כציטוט מן הפרק על פרויד במבוא לפסיכולוגיה.

אבל לפעמים מפיק הפליירטוט שלו עם פרויד מרגליות טובות דווקא. הסיפור ״אמא להשכיר״ בנוי כולו סביב התסביך האדיפלי, והוא הטוב מבין ארבעת שירי הקובץ. אם כך, אין, אולי, להטיל בפרויד את האשמה הבלעדית לשנאת הנשים בספר הזה, שהרי היא בולטת יותר דווקא בסיפורים האחרים.

שמעון צימר

הנשים בסיפוריו של צימר אינן דמויות העומדות בזכות עצמן. הן עשויות להיות תיאורות באמבטיות של גיבוריו, או להאיר בנבגרותן ובשתיקתן העייפה את הריק בנפשם של אלה שלהם הן נשואות. צימר אינו מעניק להן קול. האשה היחידה לה הוא נותן לדבר היא תמר, האקסית הפסיכוטית של עודד מן הסיפור ׳עבודה על תפקיד׳. כשאשה מדברת בסיפור של צימר עדיף שתהיה מטורפת. עינתה של תמר ממלא פונקציה חשובה עבור הגבר שלה, האמן – הוא מעניק לו השראה. עם זאת, דמותו הקלושה של עודד מצליחה לקרום עור וגידים משיחותיו עימה. כלומר, צימר יודע להתמודד עם המרחב שתופסת הדמויות משום כשהוא משחרר אותן מכלאן. חבל שהוא לא עושה זאת יותר.

הפתקיוטאליות של הנשים בסיפוריו של צימר מקבלת תוקף לשוני באותה השיחה של עשר סברדלין: ״כעבור זמן עברה מישהי ברחוב...היא לבשה חצאית מיני שחורה, והיו לה ירכיים דשנות מעוררות חשק לפשק אותן, להתחכך ולהדביק אותן בזרע וזי. היא לבשה חולצת גוף נרטטת עם תנועת שדיים, כלת מושכת עמוק המגלה התנשמות פועמת, מעוררת רצון להושיט יד ולחפון, היה לה ישבן מעגל, זקר במידה הנכונה, מעורר רצון לרחוץ״.

אותו משחק האיברים והתפקידים שהם ממלאים, עולה בסברדלין אסוציאציה מוכלה עצמה: הוא רואה תרנגולות שחוטות, פשוקות כרעיים, בשוק ומוכר לנשים היושבות בתיאטרון. דומה, כי השמרנות הגזענית של גיבוריו של צימר, מנסה להסתתר מאחורי חזות מיניות גרועות, כביכול, אולם האמת היא שעם עולם הדימויים והמוכר שלהם ניחוח מסרטים הוליוודיים מאצ׳ואיסטיים.

הגיבורים של צימר הם אנשים שאיבדו את הקשר עם התחושות של עצמם, הם מנסים לבסוס את נפשם, כדי להיווכח שהיא עדיין חיה, אבל מגלים חלל במקומה. העובדה כי חלק מן הגיבורים מגדירים עצמם אמנים, מעצימה את הבעתה שמעורר החלל הריק הזה.

באמצעות עשר סברדלין מעביר צימר יפה את הנסיון הנואש לתפוס [illegible] תחושה ע״י הפירוק וההרכבה שמבצע הגיבור למלים של עצמו. הביטויים המילוליים מגלים עד כמה בעצם הם ריקים ושרירותיים. [illegible] ונפולה של גיבוריו – הן במישור היצירתי והן האישי – מוצאת [illegible] אנשים ארוכים, או בחיפוש אחר מקור גופני אחר לחרדה [illegible] הפוסטמודרנית שכל הגיבורים לוקים בה במידה זו או אחרת.

על רקע זה, החוזר על עצמו בכל הסיפורים, בולט בייחודו הסיפור ״אמא להשכיר״. לא שליעקב שטיינמן, גיבור הסיפור, אין חלל בבטנו. [illegible] לדמויות החלולות של קית הריגג, אפשר להציץ ולראות [illegible] תוך החלל הזה. לחלל של שטיינמן יש נימוקים: היו שני אנשים [illegible] – שהקשר האדיפאלי בינו לבינם הפך את החלל שלו [illegible]. שטיינמן מנסה כל חייו להינתק מחבל הטבור הקושרו לאמו, [illegible] מתנתק ממנו עוד ועוד. הוא מודע לשליטתה בחייו ומבקש [illegible] ושואף לאשה שאינו אוהב באופן פרדוקסלי. וצפון עם זאת, [illegible] את ציפיותיו, ולכן הוא מבטל את החתונה, ומהדק [illegible] סביב עצמו.

יש, אם כן, כמה רגעי רוך וחמלה בספר הזה. יש אפילו שביב של [illegible] אך רק שכל אלה בקושי מצליחים להסתנן דרך מסך ההתנגדות שיוצרים הסטריאוטיפיזציה והבנאליזציה במשך הקריאה.

עם רות לוין: אני חושבת שגם בשתיקות היה איזה שקר

רות לוין

רות לוין, שנים רבות חברת המפלגה הקומוניסטית, עורכת ספרותית ב״קול העם״ ואחר כך בעורך ״הדרך״ השבועון של רק״ח. האם ספרך ״יורדי מאוחר״, הרואה עתה אור, הוא ספר של הליכה לקנוסה?

אפשר. אבל אני לא רואה את זה ככה.

אלא איך?

זה שברון גדול. האמת היא שאני רוצה לבקש סליחה רק מהקוראים שלי. מאף אחד אחר. לא משום רשות או מוסד.

למה בעצם לבקש סליחה?

כיוון שאני לא חושבת שזה נכון להטיל את האשמה על מישהו אחר. יש נטייה רגשית כזאת, לומר: ׳שלחו אותי׳, ׳אמרו לי׳, ׳רימו אותי׳. זו מריחה. חשוב לי מאוד לומר, שאני, בכוחות עצמי, נכנסתי אל העולם הזה, הייתי בו, והסתגלתי אליו במידה מרובה. אני יודעת שלא שיקרתי, אבל שתקתי. ואני חושבת שגם בשתיקות האלה היה איזה יסוד של שקר. וזה מאוד לא נעים לי עכשיו.

את בחרת בעולם הזה מתוך רצון חופשי?

כן בהחלט. בעיני זה היה ממש טבעי. זה נראה כדרך יחידה שיכולה באמת לגאול את האדם ואת העולם. זה היה פרי מהלך החיים כולם. אתה גדל באווירה של חיפוש מתמיד אחר צדק. כל החברה שלי היתה חברה כזאת של יהודים אינטלקטואלים מאירופה המזרחית, שחיפשו את הצדק בעולם. גם היהודי וגם האוניברסלי. הם גדלו והתבגרו בתקופת מהפכת אוקטובר וכל הסערות שהיו באירופה, ואיכשהו זה חדר לדם והפך למשהו גנטי אפילו. וזה היה בעיני טבעי לגמרי שאני הולכת עם הדרך הזו, שנראתה דרך המלך של האדם במאה ה־20.

לאחר כל מה שקרה בברית״מ בשנות ה־30, אחר כך בתקופת ברזשנב, שהיתה מעין ״השערות״ אבל קצרה מאוד, ואחר כך הנסיגה בתקופת ברז׳נייב, או רק עכשיו?

טוב, בגלל זה הוא נקרא ״יורדי מאוחר״.

היו לך הרבה הזדמנויות במשך התקופה הזאת.

ההזדמנות הגדולה ביותר היתה בוועידה העשרים, כאשר ממש ראיתי את הכתובת על הקיר. והיה לי משבר גדול. הבעיה, ואיני יודעת אם רק שלי, היא שבמאה ה־20 אתה רואה פער בלתי ניתן לגישור בין סוציאליזם כדרך המלך של האדם, לבין כל מיני קפיטליזם ופאודליזם וניאו־קפיטליזם, ואז אתה מנסה לסלוח, להבין. גם המרקסיזם נוטע בך מין השקפה כזאת, שאפשר ׳בובנג וגמרנו׳ לפתור בעיות עולמיות גדולות, כפי שהיה במהפכה הצרפתית ובמהפכת אוקטובר. וכשבא כרושצ׳וב וגילויו, חשבנו: הנה, זה המשטר היחיד בעולם, המפלגה היחידה בעולם, המסוגלת בצורה כזאת לבקר את עצמה עד חורמה, לשפוך את הכל, לא להסתיר שום דבר. לכן היתה תקווה דווקא שמהיום והלאה הכל יתפתח בצורה טובה ביותר. וגם כשאתה רואה, אחר כך, שזה לא בדיוק כך, אתה כל הזמן מנסה להסביר, למצוא צידוקים, כיוון ששוב בחרת בדרך הזאת ונתקעת.

אני זוכר ביצר ב־54׳ העבירה הדיישה שלום היה מן הסופרים היהודים, באמצעות אחד המנהיגים שחזר מביקור בברית״מ. הוא אמר כי חלק מהם יוצרים במוסקבה וחלק מהם יוצרים בקריים. וכשאמרתי לו – אם הם כל כך הרבה יוצרים, מדוע שום דבר מעטי שמם לא מתפרסם, הוא הצביע עלי באצבע ואמר: החבר הזה נגוע בתעמולה אימפריאליסטית.

כן. אני יודעת. ואני, באמת, לא שופטת. לא הייתי בשום לשכה פוליטית, ולא בשום מוסדות רשמיים. אבל כשאני מביטה עכשיו באופן רטרוספקטיבי, אז אני מבינה שהיתה מסכת שלמה של עיוורון ושקרים. בגלל זה, באיזה שהוא מקום הגעתי למסקנה בזמן ההתפכחות הזאת המאוחרת שלי, שלמעשה, עם כל היופי של המרקסיזם, נסיון הגשמתו במאה ה־20, היא אחת ההונאות האידיאות הגדולות ביותר. לא מזמן שמעתי מישהו בטלוויזיה הרוסית, שסיפר על גרמניה המזרחית, וכיצד, לדעתו, היתה התפלגות בין החיים, שהלכו בכיוון אחד, לבין הדיבורים, האמנויות והתיאטרון, שהלכו בכיוון אחר.

מאסאדה של החיים.

הוא אמר שזה היה תיאטרון. כמאמרו של שקספיר ׳כל העולם במה׳. אבל כנראה שזה טבוע בנו. אתה רוצה לראות דברים יפים ורק על זה שרים יפים. ולכן האמנו. למשל, הבעייה הלאומית. איך לא תימרנו אותה. אמרנו שאחרי מהפכת אוקטובר, יפתרו כל הבעיות הלאומיות ברוסיה, שהיתה בית־סוהר של לאומים. והנה, עכשיו, כשהכל התפרק, וישנה דמוקרטיה, ואנרכיה, אז פתאום אתה רואה שהבעיה הלאומית לא נפתרה, והיתה קיימת כל הזמן.

אולי המרקסיזם או הלניניזם אינם צד קטגורי, אלא איזו שהיא אלטרנטיבה?

מרקס הוא מאד קטגורי ואפילו בלתי סובלני כלפי מי שאינו מבין כמותו את ההתפתחות ההיסטורית. אבל נכון שבעבודותיו אפשר למצוא גם את החלקים המנתחים והמסבירים, ועובדה שהיו מפלגות סוציאל־דמוקרטיות בשוודיה, בנורווגיה ובארצות אחרות, שבנו בחלקים הקרובים האלה של המרקסיזם, והן באמת הגיעו לרמת חיים גבוהה, עם תוספת ביטוי ועזרה לשכבות החלשות, במסגרת מדינת הרווחה.

נחזור להזדמנויות ההיסטוריות שלך. כוונתי למהלך הפרישה של משה סנה ב־65. אילו אנשים רבים כבה הנישו, בסוף, היו עושים את המהלך הזה, יכול להיות שכל תנועת העבודה היתה נראית אחרת.

אני באמת לא מנוחה גדולה לדברים האלה. אבל דבר אחד אני יודעת – קודם כל, כולנו גם אלה שהלכו עם סנה, ואני הלכתי או איתו, דגלו ברעיון שהסולידריות עם ברית״מ היא הלקמוס של הסוציאליזם, של תנועת הפועלים, של השלום, של הקידמה, של הכל. אבל מיד, כשהוא הקים את מק״י, מבחינת הדמוקרטיה, זה היה אותו הסוציאליזם הדמוקרטי כמו במפלגות הקומוניסטיות בדרך כלל. והצנטרליזם־דמוקרטי, זו פשוט שליטה. וסנה הטיל את אותה משמעת בדיוק.

אבל גם אז לא ׳ניצלתי את ההזדמנות׳, מפני שעוד הייתי בהרגשה שהשקפת העולם הזאת היא כל עולמי, שאני חייבת לגאול את היהודים ואת העולם. גם אם הדבר היחיד שהפריע לי בהשקפת העולם הזו, שהיא לא עוסקת כלל בפרט, באדם כאדם.

מלבד חשבון הנפש האולימפי, עם מפלגתך ועם מנהיגיה, עם המרקסיזם ועם הלניניזם, את בתנועה גם ויתור אישי. סיפור חיים אוטוביוגרפי על הילדות, תקופת המלחמה, המשפחה.

את הספר הזה בכלל לא התכוונתי לכתוב. מה שדחף אותי היה הזעם שלי נגד עצמי, על מה שקרע מחיי 40 שנות חיים. מה שניסיתי בו, למעשה, זה להבין איך הגעתי לזה. איך התמכרתי כל כך, ואיך לא עצרתי באמצע, לחשוד ולחשוב. או, כמובן שהייתי מוכרחה להגיע לילדות והייתי מוכרחה להגיע לאבי, שהיה סוציאליסט קנאי – כמו כל אירגון פועלי ציון וכל התנועות השמאליות הללו, שהיו דמוקרטים גדולים באופן כללי עד שלא הגיעו לשלטון. כך, שהספר הזה איננו מוקדש כל כך לווידוי אישי, אלא להבין מתוך היהדות, מתוך האווירה ההיא, מתוך הנדודים ההם, איך הגעתי, על דעת עצמי, למסקנות שלגמרי אינני יודעת אם הן רציונאליות. זה גורל. הגורל דחף אותי. זה מה שרציתי להבין ובגלל זה גם כתבתי אותו.

הדמות הדומיננטית בבית היתה בכל זאת האם?

הדמות הדומיננטית מבחינה מוסרית היתה האם. היא היתה ממוצא בורגני טהור, אבל גילמה איזה מין פנטסיום יהודי שהגיע עוד מהתנ״ך, מימי קדם. זאת מין תכונה שלנו, שאנחנו ממש לא יכולים בלי גאולה ובלי לגאול. זה נבע מבפנים ועוצב על־ידי כל ההשפעות האלה של הסוציאליזם ושל הציונות, ותמיד זאת ציונות שמאלית וסוציאליזם כזה ורדיקלי. תנועות רדיקליות תמיד נוטות לראות דברים בשחור לבן.

מדוע לא ניצלת את ההזדמנות להעמיק יותר את הווידוי והאישי ולהפוך את זה לרומן אוטוביוגרפי עם ״זוזמים״ קטנים.

לא בספר הזה. פה אני לא רציתי שום זיופים. לא רציתי שום בלטריסטיקה. רציתי את המקסימום. עוד כשערכתי את זה וראיתי שמשהו לא בדיוק, מחקתי ושיניתי. היה לי מין צורך לדייק. כמו למישהו שעוזב את הבית שלו. זה לא שעזבתי איזו דרך פוליטית ואיזו מפלגה. זה אפילו לא זה. בשבילי הדבר הזה היה השקפת עולם כוללת, שזה מחיי היומיום ועד הכל.

באופן כללי עולה מספרך, שמפלגה קומוניסטית במדינת ישראל כיום היא אנאכרוניזם. היא היתה חשובה אולי בתקופות קודמות, אולם עכשיו ממלאים את תפקידה מפלגות כמו זו של דראושה?

מבחינת הרכבה הכמותי הפכה המפלגה הקומוניסטית הישראלית עם השנים למפלגה יותר ויותר ערבית. והיהודים – גם האינטליגנציה, גם האלמנטים הרדיקלים, גם שוחרי השלום והצדק החברתי – לא מצאו בה את מקומם, לא איתה ולא לצידה. ההתפתחות הכמותית הזאת הביאה, באמת, גם לשינוי האיכותי של היום. כיום זו מפלגה שעוסקת למעשה בשאלה אחת בלבד – השאלה הפלסטינית. אפילו לא בנוסח של שלום לשני הצדדים, אלא רק בבעיה הפלסטינית ובבעיית המיעוט הערבי בישראל. אז יש שם עדיין כמה יהודים מהוותיקים, אבל הם נעלמים ביולוגית. החברים היהודים מנסים איך שהוא, למרות כל העובדות ההיסטוריות, למרות כל ההתפתחויות, לשמור עליה כאילו זו מפלגה יהודית־ערבית, אבל זה מזמן כבר לא כך, לפחות כבר 15 שנה.

מספרך משתמע שלמעשה אין אלטרנטיבה. אין מרקסיזם, אין קומוניזם, ומה שנשאר זה הדמוקרטיה הבורגנית, עם זכויות אזרח.

אני חושבת שאדם לא יכול לקפוץ מעל זמנו. אני הראי שלא יכולה להתנבא מה יהיה. אני משוכנעת שתמיד ישנו כל מיני קבוצות של אנשים מצפוניים, רודפי צדק ורודפי שיוויון, כדי להביא יותר צדק. לפעמים ירצו צדק רדיקלי עם טילים ויעשו את זה עם טילים או בלעדיהם. אינך יכול לחיות בעולם שיש בו כל כך הרבה אי־צדק ועוני ודיכוי, למרות כל ההישגים, אז זה תמיד יקום ויהיה. אבל אני, כשלעצמי, לא מאמינה יותר במשהו כזה גלובאלי, אינטרנציונלי, מין אידאולוגיה מונוליטית, אמונה מונוליטית, כה מונוליטי, שישנה את הדברים. יש גם כל מיני קפיטליזם בעולם המערבי. יש שוודיה ונורווגיה והולנד מצד אחד וגרמניה וצרפת מצד שני, וארה״ב מצד שלישי ומכסיקו ונצואלה מצד רביעי, וכן העולם השלישי והאומלל. גם בין הארצות הקרויות סוציאליסטיות, היו הבדלים גדולים.

לפתות בפרק אחד את עוסקת באלכסנדר פן. למה הוא שתק, ממה הוא פחד? אני נפגשתי איתו לא מעט והוא מעולם לא דיבר רעות על ברית״מ.

פוסט פאקטום אני מבינה שזה היה מאד מנוהר. הייתי העורכת שלו בזמן דברים, ב״קול העם״. הייתי המזכירה שלו ושוחחנו שעות בחצי רוסית, חצי־עברית. הוא מאשר על שולוחוב, שהוא אמר לי ׳זה אנטישמי׳, לא אמר שום דבר. הוא אפילו לא סיפר לי שביקר אצל פסטרנק המנודה, כשהיה שם. הוא תמיד יכול היה להצדיק את זה, שהיה שיכור ולקחו אותו. את זה הוא לא יכול היה לעשות כי הוא אף פעם לא היה שיכור, הוא היה מבוסם.

אבל הוא יכול היה להצדיק את זה. האמת היא – וזו הסיבה לספרי זה – שכאשר אתה מזדהה עם משהו, אתה מוצא הסברים, במיוחד לשתיקה. בגלל זה השיר שלו, שהתפרסם אחרי מותו, ׳שיקרתי את כל העולם, הרגים אותי׳ או, כשעוד הייתי מרקסיסטית. פתאום הבנתי שהלב שלו ממש התפוצץ.

אבל היו רמזים לכך בשנים האחרונות. אפילו בשיר ״הדרך נראית לי כל כך ארוכה״;

רמזים היו תמיד. הוא תמיד שילב בין התכלת הלבן והאדום. בין הכפור והמקסם. זה אגלו היה מקודש. הוא הכיר את ברית״מ דווקא בשנים שלאחר 56׳, הוא נסע לשם כמה פעמים ונפגש עם המון אנשים מהעבר, ושמע המון סיפורים וחיים, הרבה יותר ממני או ממישהו אחר. היתה לו שם גם משפחה, גם ידידים. הוא ידע המון דברים. שום דבר הוא לא סיפר.

אחרי ספר כזה, הדלת בחזרה נראית סגורה. אני מבין שגם מבחינה חברתית יהיה לך זה קשה.

לא. אני סגרתי את הדלת לפני שכתבתי את הספר. חברתית, יש לי ידידים רבים בינינו. קודם כל, להרבה אנשים, אני מתכוונת לתל־אביבים והחיפאים, יש דעות שונות ומשונות על הכל. זאת אומרת שאין מונוליטיות כזו של פעם. וחוץ מזה, בשם הידידות הוותיקה, כשלא נעים, לא מדברים על פוליטיקה. או אפשר, פעם חשבנו שאי־אפשר להיות בלי פוליטיקה. היום אנחנו כבר יודעים טוב יותר, לאור נסיון החיים.

תודה!!

הסתדרות במלכוד עצמי

דב בר־ניר

■ *אלקנה מרגלית: "האיגוד המקצועי בישראל – עבר והווה". מכון גולדה מאיר לחקר עבודה וחברה מיסודן של ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י ואוניברסיטת תל־אביב, 1994.*

אפתח בהערה מקדימה: אילו ביקר איש האיגוד המקצועי מאירופה בישראל, והיה חוקר את מצבה של הסתדרות העובדים הכללית על מיליון ושש מאות אלף חבריה, מפעל הבריאות האדיר שהקימה למען שלושה וחצי מיליון מבוטחיה, העזרה ההדדית לנשים מזה (נעמת) לגימלאים מזה (משען), קרנות הפנסיה, מפעלי תרבות ועוד, היה בוודאי מעלה על נס את ההישג החברתי הזה ללא תקדים באומות. אפילו היה נאמר לו כי היא סובלת עתה ממשבר הנהגה (ובכל זאת ללא נטישה המונית של חבריה), היה מסיק כי די לה בהנהגה רעננה וכאריזמטית, ובתנופה חדשה בפעולותיה, כדי לתקן ללא קושי את המעוות ולהעלותה מחדש על דרך המלך. קשה להאמין שהיה חותם על הצהרת יו"ר ההסתדרות החדש ("על המשמר" מ־17.11.94) שהכריז בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת כי "ההסתדרות פשטה את הרגל לפי כל קנה־מידה", ולא התכוון לגרעונה הכספי בלבד.

פתחתי בכך כדי להטעים שלפי דעתי לא רק שההסתדרות אינה פגר מוכס, אלא היא היתה ונשארה הישג היסטורי אדיר, שיש לחסנו ולהזקו בעזרת רפורמות קונסטרוקטיביות, ללא יריקה אל הבאר ממנה כולנו שתינו כל הימים.

אלקנה מרגלית עשה בספרו מחקר למופת. הוא לא חקר את ההסתדרות כולה, אלא את האיגוד המקצועי בעיקר, אף כי יש במחקרו השלכות משמעותיות על ההסתדרות כתנועה חברתית וכגורם לאומי ממדרגה ראשונה בהתהוויית הדרך בחברה. אולם בעוד שמחקרו מעמיק ומהימן בעיני, חולק אני, לצערי, על כל מסקנותיו בחתימת ספרו, שבהן הוא "מסלק" את המפלגות והמפלגתיות מכל מערכת ההסתדרות, והופך אותה לפדרציה של איגודים מקצועיים, ואפילו, לפי גירסה אנארכיסטית מימים עברו, ל"פדרציה של פדרציות".

בלב המחקר מודקרות שתי בעיות מרכזיות: בעיית הדמוקרטיזציה של אירגון המוני זה, שתמנע את ניכור העובד מהסתדרותו, ובעיית היחסים בין הסתדרות העובדים לבין המפלגות הפוליטיות.

בשאלת הדמוקרטיה, שעיקרה היחס שבין אוטונומיה למטה לבין סמכות המוסדות למעלה, אומר המחבר: "עקרון הכלליות של ההסתדרות אינו מחייב ריכוזיות, אך הוא גם אינו מתיישב עם הסתגרות אירגונית של אינטרסים פרטיקולריסטיים ואירגונים מתבדלים". מרגלית מתנגד איפוא לצביון צר, לטרייד־יוניוניזם גרידא, אך גם כאשר הוא גורס, כדבריו, ש"עקרון הכלליות אינן מחייב ריכוזיות", הרי שום פדרטיביות מכל סוג שהוא אינה יכולה לענות, לדעתי, על הצורך בסמכות מרכזית, במבנה הירדכי, ובהכרעה לאומית כללית של ההסתדרות כולה. הרי הוא עצמו אומר כי "אין להתעלם מכך שבעיית האוטונומיה והביזור מול הריכוזיות, היא בו־בזמן גם בעייה של פרטיקולריזם של אינטרסים לעומת מדיניות של כלליות, של ראיית האינטרס החברתי והלאומי המקיף". השאלה, איפוא, היא: מי מתונן בראיית האינטרס החברתי והלאומי הכללי – נבחר האיגוד המקצועי שכל כוחו נשען על אישיותו בלבד, כוח דיבורו, ושפעת הבטחותיו לבוחר, או כמי שסברו בצדק אותם סוציאליסטים במאה הקודמת, שגרסו כי האיגוד המקצועי הוא האגרוף הקמוץ של מעמד העובדים, אך המפלגה היא המוח החושב של אותו מעמד, המכוון אותו אל יעדים לאומיים כלליים, לטובת העם העובד כולו.

אבל, עד כמה שידוע לי לא קיים, פרט אולי לארה"ב, בשום ארץ מפותחת איגוד מקצועי "נטור", ללא יחסים אורגניים עם מפלגה פוליטית. אני מרגיש זאת, משום שהאופנה עתה בעולם, ובמידה מסויימת גם אצלנו, היא נגד המפלגות והמפלגתיות "המרלשת", כביכול, לאיגוד המקצועי מבחוץ. מרגלית עצמו מלגלג על סיסמות־הסרק המופרחות עתה במערב, נוסח "קץ האידיאולוגיה", "קץ ההיסטוריה", "קץ הצוותא והסולידריות", "קץ הפרולטריון", ואצלנו גם "קץ החלוציות". בארצנו עוד הרחיקו לכת ויש אומרים "מי צריך את ההסתדרות בכלל, אין יותר ממילא מעמד עובדים, אלא מעמד בינוני ותזוזים אישיים".

אלקנה מרגלית

מרגלית ערך מחקר למופת, שאני חולק על כל מסקנותיו. הוא "מסלק" את המפלגות מכל המערכת ההסתדרותית, והופך אותה לפדרציה של איגודים מקצועיים גרידא.

והנה נכרך עניין זה יותר. מרגלית אומר, ראשית כל, כי "ההסתדרות לא נוסדה כפדרציה של מפלגות, והיא אינה כזאת. החבר מצטרף לאירגון כולל ולא לאיגוד מקצועי מסויים". כלומר, כלליות ההסתדרות מתבטאת, איפוא, מראשיתה בכך שהיא מקיפה את כל העובדים המאורגנים, את כל המפלגות, את כל צבעי הקשת של האידיאולוגיות המקצועיות והפוליטיות השונות. אולם, לדבריו, במשך שנות דור, היה נהוג, כי הבחירות בהסתדרות הן יחסיות, והייצוג הוא איפוא גם פועלי וגם מפלגתי. לפיכך "השאלה היסודית היתה ונשארת עד היום איך ליישב ייצוג ישיר עם המבנה המפלגתי הבראשיתי של ההסתדרות". הוא טוען, כי לא ייתכן שהבוחר לא יוכל לבחור מועמד מסויים כלבבו, אלא אנוס לבחור רשימה מפלגתית שלא הוא הרכיבה ולא הוא סמך ידו על מועמדיה. ואמנם, זו שאלה ממדרגה ראשונה שלא נפתרה עד היום, לא על־ידי פנחס לבון, לא על־ידי יצחק בן־אהרון, ולא על־ידי אנשי ההסתדרות עתה.

אולם מרגלית עצמו אומר, כי "אין להתעלם מן העובדה שתיאום האינטרסים השונים ויצירת הסכמה בקרב העובדים מחייבים כישורים פוליטיים ויכולת ניווט שאינם נופלים מאלה שבכל אירגון פוליטי דמוקרטי גדול". הוא מוסיף כי "יש קושי רב לאזן את האינטרסים המנוגדים בקרב העובדים השכירים עצמם ולרכוש את אמונם לטובת שיקולים ארוכי־טווח. על כן דרושים מנהיגים בעלי שיעור קומה וכושר השפעה על ההמונים". דרושה איפוא מה שקרוי בהסתדרות מאז "ראייה כוללת" של מצב האומה, המשק הלאומי, הצורך בתקציב ממלכתי, בחלוקה צודקת של ההכנסות, במדיניות פיסקלית ומוניטרית הקובעת את רמת השכר, הרווחה, ביעור העוני, הדיור, ועוד ועוד. כלום ניתן לפתור את כל אלה בלי הנסיון הצבור בידי מפלגה או קואליציה ממשלתית שלא תתכחש לצרכי העם העובד?

בהצעות הרפורמה המועלות על־ידו לשם ייצוג ישיר של העובדים ללא "שלישה מפלגתית", הוא עצמו גורס כי "כל ההצעות להתחדשות, מחייבות גיבוש כוח חברתי הגמוני – נושא חברתי שיפעל להגשמת השינויים. לשם כך צריכה ההסתדרות לכונן ברית רחבה של עובדים, לכל שכבותיהם, סביב מטרה חברתית העשוייה לאחדם". ואני שואל: כלום לפתע פתאום יעלו הבחירות האישיות בכל שלבי הסולם האלקטוראלי, מוועדי העובדים ועד לאיגודים ארציים פדרטיביים (כאשר ביניהן קיימות קבוצות בעלות שכר גבוה מול קבוצות בעלות שכר נמוך) מתהום הנשייה, או מנבכי הקלפי "כוח חברתי הגמוני", שיהיה גם נושא חברתי מגובש וגם בעל מצע שיאחד את כל המחנה המגומר הזה לאחדות אחת?

והרי אין זה סוד כמוס, כי אין דמוקרטיה בשום מקום ובשום מדינה בתבל ללא מפלגות. מחוק את המפלגה הפוליטית ותגיע לפופוליזם, אפילו הוא מתעטף במחלצות סינדיקאליסטיות.

בכל אלה לא באתי לבטל את הבעייה הקרדינלית: כיצד מעלים בקנה אחד איגוד מקצועי ומפלגה פוליטית. לעניות דעתי, ועדי העובדים צריכים להיבחר בבחירות אישיות. מועמדים לאגודה מקצועית, לאיגוד ארצי, למוסדות ההסתדרות המרכזיים, כולם צריכים לבוא מן השורה (לא "צנחנים" מן הכנסת) או ממקום העבודה. מנהיג ההסתדרות כולה יכול לבוא מן החוץ, אך לא לזמן קצוב, ולא כמקפצה למשהו אחר. אך האמת הווה ונשארה, כי הפלוגתות האמיתיות בהסתדרות הן פלוגתות רעיוניות, חברתיות וכלכליות. ההסתדרות לא תהיה תנועה חברתית, אם לא תתייחס לכלל בעיות המדינה כנציגת העם העובד. בחירות אישיות בכל מוסדות ההסתדרות, יהפכו את "הפריימריס" למכת מדינה, לתחרות פרועה, לעתים דמגוגית, בין מועמדים שאמנם שבמקרה הטוב יחלקו ביניהם את השלל.

את מחקרו חותם, כאמור, אלקנה בשורת מסקנות לתיקון המצב. הוא ממליץ הוא על ארבע רמות לכינון הסתדרות עובדים רצוייה בעיניו. הרמה הראשונה – מוועד העובדים המקומי ועד לאיגוד הארצי, תהיה, כשאר הרמה, על טהרת הבחירות האישיות. חברי איגוד ארצי זה, המתחלקים למקצועות קרובים אך שונים זה מזה, יתארגנו על בסיס פדרטיבי. הרמה השנייה – התאגדות של כל האיגודים הארציים למה שהוא קורא "הסתדרות ארצית מקיפה", גם היא על בסיס פדרטיבי. הרמה השלישית – ועידה כללית שתבחר "מרכז מקצועי" המזכיר לנו את האגף לאיגוד מקצועי שהיה מקובל בהסתדרות. הפדרציות של הפדרציות הללו, דרך "המרכז המקצועי", יקבעו את מדיניות השכר הכלל־ארצית.

כאן יש מקום לתמוה: היכן מצוייה מעתה ההסתדרות הכללית של העובדים בישראל, שעימה היינו שבעים שנה? התשובה, לדעתי, קוריוזית, ככל שתראה, מצויה ברמה הרביעית. המחבר מקצה לה תפקידים כגון: שירותי רווחה, שירותי ספורט ובידור, תרבות וחינוך, הכשרה מקצועית, משק עצמי של העובדים, תנועת נשים, קואופרטיבים, קיבוצים ועובדים עצמאיים, גימלאים, איגודי צרכנים וכדומה. הוא אומר כי "ההסתדרות הכללית של העובדים – היא המייצגת את האינטרסים של העובד לפני הגופים הקובעים מדיניות כלכלית וחברתית, כלומר, המעסיקים, הממשלה, הרשויות המקומיות, והיא המגדירה על פי רצון רוב חבריה את תפיסותיהם ביחס למדיניות התקציבית, המוניטרית, הפיסקלית והחברתית של הממשלה ושל הגופים הציבוריים האחרים".

לא השתחררתי מן הרושם שההסתדרות תהיה, לפי השגת המחבר, מעין אירגון גג, המרחף מעל הפדרציות השונות, והחשש המבוסס שלי הוא שכל פדרציה עלולה לעמוד בעימות עם פדרציה אחרת, וכל הפדרציות גם יחד יקיימו ריב סמכויות מתמיד עם הסתדרות העובדים הנשאות מחוץ למאבק העיקרי על שכר העובדים. זהו מבנה אנארכיסטי, כמובן העילאי, אך גם מופרך מיסודו ביחס לחיי המעשה.

והערה אחרונה ביחס לדעה הרווחת, כי ציבור העובדים כולו מפולג ומפוצל ואין לו יותר מכנה משותף. המחבר מצטט חוקר בריטי ROGER JOWELL הכותב: "מרבים לציין כי אין יותר מעמד, אבל בנושאים כלכליים, בנושאי חלוקת ההכנסות, אבטלה, מדיניות רווחה, סימן המעמד הוא עדיין המבדיל העיקרי. המעמד איננו נמצא כלל בדרך להתמסמסות". וזה מביא אותי למובאה אחרונה מן הספר שהיא חשובה בעיני מאין כמוה, ונוגעת לוויכוח־סרק המתנהל במפלגת העבודה, האם היא צריכה לפנות למעמדות־הביניים, או לרוץ אחרי רוח הרפאים, כביכול, של מעמד פועלים שאיננו קיים עוד. כותב מרגלית, בצדק: "משענתה העיקרית של מפלגת העבודה היו העובדים, האינטליגנציה ולא מעטים מאנשי העצמאים כדרגות ההכנסה הנמוכות, או הבינוניות. במובן זה היא לא היתה 'מפלגת מעמד', אלא 'מפלגת עם'. אילו השתחררו כמה ממנהיגי העבודה מן 'האלרגיה' שלהם להסתדרות העובדים והיו רואים את תפקידם להיות 'מרכז־שמאל' ולבטא, את כל מתנה השכירים, היתה עולה מפלגתם על דרך הבראתה".

עמרם ארצי

את באה

אַתְּ בָּאָה אֵלַי עִם רֵיחַ הַגֶּשֶׁם
שֶׁלָּךְ, חֲרִיפָה וּמְיֻזַּעַת, שֶׁלֹּא מִדַּעַת
מְצַיֶּרֶת אֶצְבְּעֵי שַׁבְּלוּל דָּבִיק
סְבִיב־סָבִיב לְטַבּוּרֵךְ, אֲנִי מִתְחַבֵּר אֵלָיו כְּכֹחַ
שֶׁל תִּינוֹק בֶּן־יוֹמוֹ
אֶל אִמּוֹ.

עַכְשָׁו אֲנַחְנוּ נָחִים,
מֻנָּחִים עַל גַּחוֹן, מְעַשְּׁנִים
לְרְוָחָה אֶת כָּל הַגֶּשֶׁם הַזֶּה, גּוֹחֲנִים
לִרְחֹץ בְּשַׁבְּלוּלִיּוֹת, כְּדֵי לָשׁוּב,
לִהְיוֹת פֵּיּוֹת
רְעֵבִים לְעוֹד.

סדק צר

דַּרְךְּ סֶדֶק צַר אֲנִי רוֹאֶה
לָךְ אֶת כָּל הַסּוֹדוֹת, שֶׁאֵינָךְ
מַתִּירָה לְעַצְמֵךְ (בְּעֵירֻמֵּךְ)
לְדַעְתָּם. אֲנִי יוֹדֵעַ
לְהַתִּיר צַמַּתֵךְ הַסְּבוּכָה מִדֵּי לַיְלָה
בְּחֹשֶׁךְ גָּמוּר. אֲנִי מַתִּיר
אֶת אַחֲרוֹן הַקְּשָׁרִים, וּמֵסִיר
אֲרֶשֶׁת פָּנִים צוֹחֲקוֹת
לְאֵירָן שֶׁל קְצוֹת־אֶצְבְּעוֹתַיִךְ,
שֶׁסָּבְלוּ עַד קִרְסוֹל בְּאָבָק
הַשִּׁיטוֹטוֹת (סִתְרֵי הַחֲשָׁבוֹנוֹת) שֶׁלִּי.

את טועה

אַתְּ טוֹעָה. אֲנִי לֹא
אֶחָד כָּזֶה שֶׁמִּתְאַהֲבִים בּוֹ
בְּמַבָּט רִאשׁוֹן. נִרְאֶה שֶׁאַתְּ הִיא,
שֶׁמִּתְעַנְיֶנֶת וְהוֹלֶכֶת
מִמֶּנִּי, שֶׁרוֹחֵק בָּךְ לִפְתֹּחַ
לִי דַּרְכֵּךְ לְנִסִּיגָה אִשִּׁית וּמְמֻשֶּׁכֶת,
חֲזָרָה אֶל חֵיקוֹ הֶעָנֹג שֶׁל
אוֹצַר־כִּשְׁלוֹנוֹתַי.

כותרים חדשים

■ "זמנים", מס' 50־51, עורכת: עידית זרטל, הוצאת בית הספר להיסטוריה ומורה מורזן. חורף 1994 / גיליון היובל של הרבעון להיסטוריה מוקדש לנושא דמוקרטיה. וכמו תמיד מכיל שפע מסות ומאמרים איכותיים מאויירים היטב.

■ "לינקולן על הדמוקרטיה" ערכו: מאריו קואמו, הרולד הולזר, עורך הנוסח העברי: ברוך שראל, הוצאת ברטא 280 עמ' 1995 / אנתולוגיה מנאומיו של הנשיא האמריקני הדגול. בין העורכים מושל מדינת ניו יורק לשעבר.

■ קלייב סינקלר: "אוגוסטוס רקס", מאנגלית: ניצה בן־ארי, הוצאת עקד גורנים, 166 עמ' 1995 / פנטסיה רמונית על המחזאי אוגוסט סטרינדברג. ספר שזכה לשבחי הביקורת העולמית. מאת הסופר האנגלי יליד 1948, שהיה העורך הספרותי של הג'ואיש כרוניקל.

■ חסידה רטי: "מחוץ לבוח המשיכה", סדרת "סיפורת 89" בעריכת אורציון ברתנא ואריה ניר, הוצאת מעריב, 167 עמ' 1995 / רומן ביכורים בסדרת מקור חדשה. סיפור התבגרות נפשית וגופנית הכתוב כרשמון מארבע חטיבות. המחברת ילידת הארץ, בת לאב מהונגריה ואם ממרוקו.

■ מאוריסיו הירקל: "אל החופש", מספרדית: מרגלית מנדלסון, הוצאת אורורה, 100 עמ' 1995 / המחבר הוא פסיכיאטר ארגנטינאי הכותב על החיפוש אחר הטרנסצנדנטי וההגשמה העצמית בחיי יומיום. מסותיו ראו אור בעיתונים הגדולים בארצו.

■ ענת לויט: "עבודת אלילים", הוצאת יהון גולן, 45 עמ' 1995 / ספר שיריה השלישי של המשוררת. שירים רחוסים וחריפים בעלי קול נשי חזק, הדוברים מתוך מציאות רחוסה וחריפה לא פחות.

■ אילן ברשם: "חלקת הבשר המגולה", ספרי עיתון 77, 47 עמ' 1995 / שירים ליריים קצרים, שאינם מסתירים מן הקורא גם מצבים אינטימיים.

■ ברוריה כהן: "ברושים מאהבה", ספרי עיתון 77, 117 עמ' 1995 / שירים שיסודם אוטוביוגרפי. נופים, ערים, מקומות, כרקע להתרחשויות ודרמטיות.

■ איבון קרולובסקי־גולן: "כאב הענוג", הוצאת רשפים, 45 עמ' 1995 / ספר ביכורים למשוררת ילידת ירושלים. רצף שירים היוצרים סיפור על הצטלבות נפשות והשתרגותן.

■ "כאזנים" כרך מיש גיליון 4, עורך: משה בן־שאול, ינואר 1995 / בגיליון החדש מסה מקיפה של יגאל אורבוך אורפז על מול היצירות של א.ב. יהושע, ומסה מאת גרשון שקד, ראובן שניר וסלינה משיח. וכן שירה, סיפורת וביקורת.

■ אמנון שמוליין: "ישוע", הוצאת כרמל, 42 עמ' 1995 / ספר שירים עליהם כותב שלמה שוחם כי הם שירים של רומנטיקן מפוכח הדבק באקזיסטנציאליזם.

■ גיאורגי (צבי) קרדוש: "שבעת הימים של אברהם בהגמייר", מהונגרית: מרים שמטל, הוצאת לדורי, 288 עמ' 1995 / סופר יהודי הונגרי, מהחשובים הפעילים כיום, שגבחי תקופה מסויימת בישראל עליה מספר ספרו.

■ ביקורת ופרשנות, מס' 30, עורך: יואב אלשטיין, הוצאת אוניברסיטת בר־אילן, חורף 1994 / חוברת מיוחדת המוקדשת ל"תימטולוגיה של ספרות עם ישראל", כלומר לחקר גלגוליו של סיפור בספרות ישראל לדורותיה.

גבול

(סוף מעמוד קודם)

המטאפוריקה שבצירופים הלשוניים הללו – הלך ודק, נרקע בחמר, כתסיסן, עדי, וכדומה – היא אמצעי אלגורי למדידת ערכן הסגולי של האגריביקראות מאז חלל היקום. זהו מסע של חיפושים אחר האבן הנדירה שהיא, אולי, ה"אני". שירה זו מבטאה את ההבט הדרלוגי בשירתו של שיינפלד, הלובשת צורות שונות, מפרשט אירוני (סונטה י"ד) על הארכיטיפים היהודי כעם נגלה וכ המחזור הנותן את הספר, הקרוי, בהיפוך שם, "ביצת גבולין" שיש בו מעין אישור של רצף הדורות: "אל תגאל אותי", אבי" בשיר "יצחק", ו"אני בנך, אבי" בשיר "יעקב" (אבינו מלכנו, 137).

בצדק אומר אילן שיינפלד לקוראיו באחרית הדבר כי ספר זה, השישי במגיין ספריו, אותו גנז במשך שש רבות, הוא "בעיני ספרי החשוב ביותר". אין הוא לקט שירים אקראי, אלא "מסעה של הרוח מן והכרח בנפלי של הוודאי, דרך הוויתור עליו, התחייה באיחור ההגעה אל הראות גבוהה ממנו, כדי לשוב אל הוודאי במרחבי העלם".

כידוע, אין דברי המשורר על שירתו בהכרח מכריע על המבקר, אבל אין ספק שספר זה על ריבוי קולותיו צורותיו, מבעיו ודימויו, מאשש את דבריו עליו. זה ספר מעניין, שלם, שרבים בו השירים החזקים והחשים, בלי ספק מספריו הטובים של שיינפלד עד כה.

עם קטן עם ליבידו גדול

■ *דויד ביאל: "ארוס והיהודים", מאנגלית: כרמית גיא, אופקים תרשים עם עובד 411 עמ' 1994.*

ברוח התיאוריה־הביקורתית־פוסטמודרנית־פמיניסטית (שלא לומר פוליטיקלי־קורקט) מחקרו של דויד ביאל הוא מחקר עם מסר. באפילוג שלו הוא כותב: "אני מבקש לטעון שהסיפוק הארוטי האמיתי אפשרי רק במישור האישי שבו אנו מכירים בהיבטים של המין האחר בעצמנו ומקבלים אותם. בין אם בהקשר הטרוסקסואלי, או ההומוסקסואלי [...] האתגר שניצב בפני העולם הפוסט־מסורתי הוא לרוקן את הניגוד הבינארי בין יהודים לגויים מהמטען התיאולוגי שלו ובכך למוג את היבטי הפנטזיה וההאצלה שלו" (305).

אפר לי, מצאתי כי הספר הזה מרתק לא כל כך מצד המסר התיאורטי שלו, כמו בידע העצום שהוא מרכז תחת הכותרת של שמו. ביאל עצמו מכיר בכך שאין לצמצם את ההיסטוריה של המיניות היהודית למסר מונוליטי אחד. לדבריו, הנורמות הרבניות התחרו בלי הרף עם ערכי התרבות העממית, הגישות עם הסיפוק, ההולדה עם ההנאה, צווי הקבוצה עם צרכי הפרט, הפוריות עם המיניות, הגבריות עם הנשיות, וכדומה (כאשר ביסוד השאלות מלן עומדת התיאוריה הפרוידיאנית על המיניות, שהיא כשלעצמה כבר מורדנית). על כל אלה הוא עומד במחקרו בתקופות השונות עליהן ניתן לעמוד כבר משמות הפרקים השונים של ספרו: 'התרבות מינית בתנ"ך', 'חוק ותשוקה בתלמוד', 'סמכות רבנית ותרבות עממית בימי הביניים', 'מיניות וחזיונות בקבלה', 'התשוקה בחסידות', 'ארוס והשכלה', 'הציונות כמהפכה ארוטית', 'סטיריאוטיפים מיניים בתרבות היהודית האמריקנית'.

כל הפרקים בנויים אלה על אלה, לא רק בשל סדרם הכרונולוגי, אלא הם מתווים נרטיבים של התיזה המחקרית, שבסופה הוא מקווה להוכיח, כי "הציונות החילונית השלימה מעגל ענק, הכולל בתוכו גם את המסורות התנכיות, הרבניות, ומסורות ימי הביניים בהן מרדה" (9) אם כי ההשלמה, כמובן, נותרת בעייתית.

כאמור, הספר הזה מהווה אוסף עצום של מקורות, ולא נוכל להזכיר כאן, אלא כמה מהם: מעניין למשל טיפולו במגילת רות, בה הוא רואה סיפור של התרנות מינית פמיניסטית על מוצאו של דוד המלך מבת מואב רווקא, בניגוד לאיסור על נישואים עם נוכרים. שאלה מעניינת אחרת המטופלת על ידו היא האם מהווים נישואי התערובת, שוב, בניגוד לחוק המקראי, אמצעי ליישוב הארץ. דיון מעניין בפוריות המאטריארכאלית עוסק בשמו של אלוהים כ"אל שדי", כלומר אל בעל שדיים, או אל מיניק.

נפרק הבא הוא דן על המהפך ביחס למיניות בתלמוד. בעוד שתרבות התנ"ך ראתה בתשוקה דבר מה מובן מאליו (וראה, גם דבריו על דוד המלך ושיר השירים) התלמוד מצמצם אותה לצורך חיוני בלבד לקיום העולם. האתגר שניצב לפני חז"ל היה איך לתעל את הארוס לשני אפיקים – לימוד התורה וקיום ההולדה. פרישות לשם לימוד מצד אחד, ונישואין לשם קיום מצוות פרו ורבו מצד שני, הוא המתח הקבוע בעולמם של חז"ל, כמאמרו של רבי יצחק: "מיום שחרב בית המקדש, ניטל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה".

כאן הוא תחילתו של אותו מיתוס, בדבר יחסו הנוירוטי והאמביוולנטי של היהודי למין, המלווה את דמות היהודי הגלותי במשך מאות שנים, עליו עומד המחבר בפרקים הבאים. פרק משעשע למדי הוא "חושניות ופרישות בפילוסופיה היהודית" בימי־הביניים. אחד מתלמידיו של הרמב"ם, יצחק בן ידעיה, נקרע בין שתי מגמות אלה. מצד אחד היה רודף הזיות מיניות, מצד שני היה מחוייב למסורת הפרישות המינית. ביטוי לשני אלה הוא נותן בתיאור טעם ברית־המילה, אותו הוא מצייר בנועזות ארוטית חריפה. הערל, כלומר הגוי, הוא בעל עוצמה מינית, אך הוא מבזבז אותה ונותר עבר לגופו: "גבר ערל־בשר טוחן באשה זמן רב, לסיבת העורלה [...] והיא נהנית ומורעת תחילה [...] זירמת הסוס זירמתו, אשר יורה כחץ בבטנה. ויבעול וישנה וישלש בלילה אחד..."

לא כן הנימול, היהודי. הוא גומר מהר, ואץ לשוב לתלמודו: "והנימול כי יתאו ליפי הנשים ודבק באשתו או באשה אחרת, ימצא עצמו איש מהיר במלאכתו [...] הוא מוריע תחילה, לא עצר כוח, כי שכב אותה מיד נקרה (לו קרי), והיא אינה נהנית בו בשוכבה ובקומה" (124).

בדילוג כמה פרקים הלאה, אין פלא שהמחבר מתאר את הציונות כמהפכה ארוטית. ההתגערות מן הגולה היא גם התנערות מתולשת הגוף של היהודי הגלותי, ולהלכה היא כרוכה גם בשחרור מיני. אולם שוב, הדברים לא היו חד־משמעיים, ובמקום שבו האנרגיה המינית תועלה בדרך הסובלימציה ללימוד התורה, היא מתועלת כאן למטרות חברתיות ולאומיות של החלוצים. המחבר מקריש עמודים רבים ללייל העשרים בביתניה, לתנועת השומר־הצעיר, לקובץ קהילייתנו ולמאיר יערי, אשר בדבריו, ברוח הימים האלה, הוא מגלה גם הערצת הגבריות ושנאה מסותרת לנשים: "אנו רוצים לגדל דור קשה וחזק [...] בתרדה אני מסתכל בקינים השומריים שלנו, ששולטים בהם לא גברים, אלא מלאכי היופי והאהבה", הוא מצטט מדבריו (254).

אולם שיאו של הספר, לדעתי, וגם תרומתו המקורית, הוא הפרק על הסטיריאוטיפים המיניים בתרבות היהודית האמריקנית היום. כאן הוא שוחה בתרבותו שלו ודבריו על פיליפ רות, ברנרד מלמוד, יצחק בשביס זינגר, א.ל. דוקטורוב, וודי אלן, לני ברוס ואחרים, הם מאלפים ומעניינים. רות ב"קובלנותו של פורטנוי" חותר, כידוע, תחת הסטיראוטיפ של היהודי כשלומיאל מיני. המסורת היהודית המגולמת בדמות האם היהודיה נתפסת במחניקה את המיניות "היהדות היא דת האוכל ולא דת החלציים", והיהודי נאלץ לחפש את השחרור המיני בזרועותיה של השיקסה. ביטוי קומי נתן לכך וודי אלן בסרטיו, בהם ברא את דמות "האיש הקטן עם הליבידו הגדול".

דויד ביאל
ארוס והיהודים

"ארוס והיהודים" שער הספר

דברים מרתקים משמיע המחבר גם על דמותה של ג'אפ (JAP – Jewish American Princess) היא "הנסיכה היהודית האמריקאית" בת המעמד הזעיר בורגני המתאפיינת בשני דברים "תומרנית עד לשד עצמותיה ונעדרת כל עניין במין" (ואני מפנה את הקורא לבדיחה המסופרת עליה בעמוד 275).

החלק על הפמיניסטיות היהודיות, אמה גולדמן, אדריאן ריץ, אריקה ג'ונג, ליילה סאגר, מארג' פירסי ונוספות הוא בוודאי בחוקת חידוש לרוב הקוראים. כהיפוך גמור לפורטנוי הן מעמידות דמות אישה יהודיה "סקסהולית" (על משקל workholic "מכור לעבודה") רודפת אחר גברים גויים בזה אחר זה כדי להגיע לאוטונומיה משלה ולהשתחרר מהגבר היהודי הנוירוטי.

כאמור, מבחינה אינפורמטיבית, הספר הזה הוא אוצר בלום של מידע מאלף.

עמי לוי

תמונות מאהבת־גברים

■ *דיוויד לוויט: "ריקוד משפחתי", סיפורים. מאנגלית: מירב זקס־פורטל, זמורה־ביתן 183 עמ' 1994.*

דיוויד לוויט מספר יהודי־אמריקני (ה"ניו־יורק טיימס" הכתירו בזמנו בתואר "המספר האמריקני הצעיר המבטיח ביותר") מוכר לקורא הישראלי מתרגום ספרו "הלשון האבודה של העגורנים". עתה מונח לפנינו ספר קודם שלו "ריקוד משפחתי" שהוא כמדומני ספר ביכוריו שראה אור במקורו האנגלי ב־1983.

לוויט היה סופר מתחיל כאשר כתב את סיפורי "ריקוד משפחתי" ויש בהם, אכן, גם משהו ראשוני אך גם משהו בשל ובוגר. מעין חמלה שפוכה על הדברים על תיאורם של חריגים וסבלם של אחרים.

עלילת הסיפורים נעה סביב שלושה מוטיבים חוזרים: יחסים בין הומוסקסואלים, יחסיהם עם עצמם ועם בני־משפחתם, ופרידות של בני־זוג בוגרים. לעתים כל אחד מאלמנטים אלה עומד ברשות עצמו ולעיתים הדברים מצטלבים ויוצרים סיפורים משותפים.

מעל לכל מוארת כאן החוויה ההומוסקסואלית מבפנים, מפי מספר המכיר אותה היטב, עד כי היא נמסרת לא אחת כעדות אישית, אף כאשר היא מוגשת בעטיפה סיפורית. הקובץ נפתח בסיפור "טריטוריה" על נסיונו של הומוסקסואל צעיר להביא לבית אמו את ידידו ולקבל בדרך זו את אישורה לקשר. ההומוסקסואלי שלו, ומסתיים בסיפור "מסירות" שבו קשר בין שני גברים נועד לעמוד במבחן הידידות שרוחשת לשניהם אשה, שהוא הצלע השלישית בין שני נאהבים.

גיבור "טריטוריה" נזכר כיצד חשף עצמו לראשונה לפני הוריו: "שנים אחר כך, יום לאחר שרסטוסין (שמו של כלב – מ.א.) הומת בזריקת הרעלה, עמד לבסוף ניל במטבח, גבו להוריו, ואמר בקלות לא צפויה, 'אני הומוסקסואל'". נדמה היה שהמלים אינן מספיקות, שהן מטעיות. במשך שנים, האמין שהמיניות שלו ניתנת להפרדה מהעצמיות שלו, אבל עתה הבין שהיא חלק ממנו. היתה לו תחושה מתאומית, מיאשת, שלמרות שקל היה לומר את המלים, העובדה שהן יצאו לחלל והאוויר היתה מפליה ללא תקנה. רק אז, לראשונה, הורה בנבכותו, והוא רעד ובכה מצער על מה שלא יהיה עוד עבור אימו, על שאיכזב אותה...היא הדביקה אותו כסוער, עטפה אותו בריחות ילדות של בושם ועוגיות, ולחשה, 'מותק, זה בסדר'. ניל חש שהוא מתכווץ והופך למתבגר מבויש, שונא את הסימפטיה שלה, לא רוצה שתיגע בו..."

ואילו סיליה מהסיפור החותם את הקובץ "מסירות", מעידה על צמיחת מעורבותה הרגשית בהוויית ידידיה: "היא הוקסמה מהסיפורים שסיפר לה כל־כך ברצון, סיפורים על מגעים מיניים מיסתוריים בשירותי גברים, גיפופי מתבגרים בחדרי הלבשה. סקרנותה גברה. היא קראה כל ספר וכל מאמר

דיוויד לוויט

שמצאה בנושא ההומוסקסואליות, כולל יומנים בוטים על לילות חיפושים בנמלים ובחופי הים, בברים ובבתי המרחץ של ניו־יורק ולוס אנג'לס ופריס...היא התכרזה על כך שהיא החלוצה של זן חדש של נשים המדיפות הורמון מסויים שהופך גברים להומואים, שיוביל לבסוף להיכחדותו של המין האנושי..."

כין מבוגרים אלה, גרושים או פרודים, חריגים במידה זו או אחרת, סובלים מטראומות וזעזועים, חיים גם שני ילדים, המשלמים אולי את מחיר חטאיהם ומעשיהם של ההורים: נינה מהסיפור "יצורים מכוכב אחר" ודני מ"דני במעבר". נינה בת האחת־עשרה מפתחת פנטזיה שהיא יצור מכוכב אחר והיא רק אורחת השווה זמנית בכדור־הארץ, עד אשר יבואו הוריה האמיתיים לקחתה בחללית לכוכב, שממנו באה.

הילד מ"דני במעבר" מבטא את מרירותו ומחאתו נגד הוריו שנפרדו. אמו הלא־מאוזנת משכנת אותו בבית־אחותה, שם הוא מתנהג כילד בעייתי ומסב אי־נעימויות רבות לבני־הבית. לבסוף, כיוון שהוריו הגרושים ודודתו אינם יכולים לטפל בו, הוא נשלח לפנימייה.

דיוויד לוויט אינו מזכיר מפורשות את מוצאם היהודי של בעלי השמות היהודיים של גיבוריו ונראה שהיהדות אינה תופסת מקום גלוי בקובץ סיפוריו. ואף־על־פי־כן יש משהו מן האיפיונים המקובלים של המשפחה היהודית בתיאורים, בקשר ההדוק בין בני־המשפחה והחמימות ביחסים, גם כאשר מתוארים פרידות עצובות ושברון המסגרת המשפחתית, כשם שיש הרבה מהתנהגותה של ה"יידישע מאמע" ביחס ובהבנה שמגלה האם כלפי בנה ההומוסקסואל, בראגתה ובתמיכתה בו, אף אם הדריגתו פוגעת בה והיא מתקשה מאוד לקבלה.

מ. אבי־שלמה

ערב "עכשיו" ושתי חוברות שירה

שתי חוברות תאומות של "עכשיו" (61 ו־62) כל אחת בהיקף של כמאתיים עמודים יוצאות לאור השבוע. החוברות מוקדשות בשלמותן לשירה, ברובה שירת מקור, ולדיון עליה.

בחוברות מתפרסמים שיריהם של דוד אביזן, מאיה בז'רנו, ישראל אלירז, מרדכי גלדמן, סיגלית דוידוביץ', משה בן־שאול, רחל הלפי, יוסף שרון, רוני סומק, אשר רייך, פרץ דרור־בנאי, עודד פלד, אמיר אור, אדמיאל קוסמן, אורציון ברתנא, שלמה אביו, חוה פנחס־כהן, פסח מילין ונוספים.

בן משתתפים בחוברות משוררים צעירים, הנמנים ברובם על קבוצת "עכשיו", ביניהם אריק א., רפי וייכרט, דורי טרופין, עמוס אדלהייט, דרור אלימלך, דוד ופרן, דפנה שחורי, יהונדב פרלמן, רן יגיל, אבי אליאס, דרור פימנטל, שמעון אורף. גבריאל מוקד מפרסם בחוברות גם אריאציות (פרקי פרוזה שירית).

בתחום התרגומים מדורים מיוחדים לשירה אמריקנית מודרנית, שירה ערבית ושירה פולנית. כן מתפרסמים מסות ומאמרים על שירה מאת עוזי שביט, גבריאל מוקד, אברהם בלבן, לאה חאן, רפי וייכרט, ימי ברק וברכה רוזנפלד.

לכבוד צאת החוברות החדשות ייערך במועדון צוותא בתל־אביב ערב לציון 35 שנים לכתב־העת "עכשיו". משוררים ממשתתפי החוברות יקראו משיריהם. בהמשך הערב תערך שיחה על הנושא 'גיבורי תרבות וגיבורי תקשורת' בהנחיית מני פאר ותוגש תוכנית אמנותית. הדיון פתוח לקהל. ביום שני 6.2.95 בשעה 20:30. דמי כניסה: 10 ש"ח.

שיר שותף

השירים סוקי רון וחנן חבר, לשעבר עורכי "הסירה הלבנה" בעם עובד, סבורים להוצאת ספרי "סימן קריאה/ הקיבוץ המאוחד". השניים יערכו סדרת מקור ותרגום בשם "הכבשה השחורה". בתחום המקור ייצאו ספריהם של ניצה קן ודיאר ביידס, ובתחום התרגום ספרים מאת פול אוסטר (המצאת הבדידות), וישלר גומברוביץ' (קוסמוס), דון דלילו (שמות), גילברט סורנטינו (שתיית אור כוכב) ואנתולוגיה של 24 סיפורים אמריקניים משנות ה־80 (האנשים המוזלים) ● "גיבורי" מאת סול בלו בתרגום אלי חירש יראה אור בזמורה ביתן. יצירה ממיטב כתיבתו של חתן פרס נובל ● "אהבת הדריקוד" מאת רחל חורש יראה אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד. ספר שירה החמישי של המשוררת מותגש יריעה שירית רחבה ומורכבת. "מראה אפלתי" מאת מרדכי גלדמן בהוצאת הקיבוץ המאוחד הוא ספר מסות על ספרות מנקודת מבט אסתטית, פסיכואנליטית וסמיוטית ● "השירה והזמן" ערב עיתון 77 ייערך בצוותא 1 בת"א על מחזור שיריה של יאירה גנוסר "אין תסריט שחלוף יהיה לחוד מחיל יהיה להודי" ועל ספר שיריו של יוסי הדר "עכשיו באו אל ביתי ימים אדיש", בהשתתפות חיים באר, יעקב בסר, הלל ברזל, אילן תורן והמחברים. ב־22.2.95 בשעה 20:30.

לאה שניר

רקדנית

כשהיא מתוה בזרועה את תנועת המחול
קרישים מלקקים את צוארה
מחליקים סנפיריהם על עורה המתוח
נחשיים כורכים סביב מתניה ריח לח
וסלמנדרות זוהרות קוראות לשון געגועים
לארך עמוד שדרתה
או היא נוקשת בעקביה על רצפת העץ
כמהפנטת את נשימת המים
וסוסוני־ים מעבירים ונבם השקוף
על מצחה, מוחים רמזי סכנה
כורימה עהה הא פורשת שערה
לסוכך על געגועי האלמגים
לגונן על אהבת דגים גנובה
ולהשיב לויתנים אחוזי שגעון
אל נתיבם המדיק
באקוריון זוהר של ניאון
היא רוקעת ורוקעת
כמונה את פעימות חייה
וסופאת על מקומה נתונה לחסדי המסך
הממית את הלת הנרקור.

אז היא פורמת את רצועות הנעל
ומניחה לאבק לכסות על העקב
שומטת את גוה ומזמינה את השרב
לחרוך את קרסוליה
אוספת אל ריסיה את צחיחות האור
הצורב את פרחי העיר נאמרת שמלתה
וחית מדבר שנסדק עורה
פולה פניה משערה הפרוע
ומשפיחה מעקביה את צלול המים
הנבגד בגוע מקצב נקישות המחול.

מטפלות

לקיבוץ שמיר דרוש/ה בחור/ה לטיפול בילד בן ארבע וחצי, עם שיתוק מוחין. הילד נמצא במסגרת גן רגיל בקיבוץ. התחייבות לשנתיים לעבודה במשך היום: אתגר מיוחד, הדורש רגישות, הבנה והשתלבות בעבודת צוות – מתאים למיוחדים. לפניות – קרן גולדשטיין. טל' 06-947051 בשעות הערב.

במרכז ת"א
דרושה בדחיפות
מטפלת
לילד בן 6 חודשים
4 פעמים בשבוע – ½ יום
טל' 03-296843

לקיבוץ קדרים
דרוש/ה
מטפל/ת
לעבודה בגיל הרך
06-986227 רות

מטפלת מנוסה ואחראית
לתינוק בן 4 חודשים
ברמת השרון
4 ימים בשבוע 07.30 – 15.00
03-5498165
בשעות הערב בלבד

דרושה **מטפלת**
בת"א לתאומים בני שנה וחצי
משרה מלאה
03-6967595

דרושה
מטפלת לילדים
בעל/ת רשיון נהיגה
כולל מגורים, בגני עם
טל' בערב 09-405689

דרושה
מטפלת לתינוק
בחצי משרה
שעות גמישות
טל' – 03-490069

דרושה
מטפלת לתינוק
בנאות אפקה
לפרטים: לימור 03-6484654

למשפחה נחמדה, דרושה
בחורה
לאחזקת משק בית + לינה
תנאים טובים
09-555756 בערב

דרושה אופר
לילד בן 10
כולל בישול, ניקיון ועזרה + לינה
בעבודה – 09-988201
בערב – 09-584387

אופר, קיבוצניקית
למשפחה עם תאומות
טריות ברמת גן
(ליד הרכבת) כולל לינה
טל' בערב 03-5759349

לתאומים בני חצי
שנה ברמת גן
מטפלת
ל-5 ימי עבודה בשבוע
עם ניסיון והמלצות החל מ-1.3.95
טל' 03-7520537

בסביון דרושה
בחורה אחרי צבא
להשגחה על 2 ילדות 4 ו-9
5 ימים בשבוע משעות הצהריים
טלפון במשרד 03-5400547
בערב בבית 03-5857626

בגני הרצליה
ניהול משק בית
למשפחה עם ילדים גדולים
רצוי עם מגורים במקום
תנאים טובים למתאימה
טל' 09-542108

בשוהם
דרושה **אופר**
למשק בית
ולילדה בת שנתיים
לא מעשנת 03-270734

חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה התשמ"ח-1988
לפי חוק זה, אסור למעביד להפלות בין עובדיו או בין דורשי עבודה מחמת מינם, מחמת היותם נשואים, או מחמת היותם הורים, בקבלה לעבודה, תנאי עבודה, קידום בעבודה, הכשרה או השתלמות מקצועית ופיטורים או פיצויי פיטורים. בנוסף, אסור למעביד לפרסם מודעה בדבר הצעת עבודה אלא אם כן הצעת העבודה צויינה בלשון זכר ובלשון נקבה, בין ביחיד ובין ברבים. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

דרושה
מטפלת צעירה
לתינוקת בת 8 חודשים
חצי משרה 03-6058555

בת"א דרושה **מטפלת**
לטיפול בשני ילדים (תינוק, 1½)
+ עבודות משק בית קלות
+ אפשרות למגורים
תנאים טובים למתאימה
טל' 03-6968457

למשפחה ברמת השרון
דרושה **בחורה** עם ניסיון
לטיפול בילדים + עבודות בית קלות + לינה טל' ליוספה
בעבודה 03-6408584 בבית
מ-21.00 03-5490698

משפחה עם 4 ילדים
מעוניינת ב**בחורה**
אחראית וחמה, בעלת ניסיון
לטיפול בילדים. כולל לינה
09-902095

בהרצליה, דרושה
אופר
+ מגורים
HERZLIA WARM FAMILY SEEKS
LIVE-IN Au-PAIR
09-551893

אופר צעירה
עם ניסיון לטיפול בילדים + עבודות בית • אפשרות ללינה
משרה מלאה
03-9011643 צהלה
בנווה אפק – ראש העין

דרושה
מטפלת לילדים
אחרי צבא
כולל לינה, 5 לילות
טלפון 06-361651

דרושה
בחורה
לטיפול ולהשגחה,
לילדים בני 7 ו-5
בין השעות 13.00 –
17.00, בת"א
03-6311074
משעה 19.00

ברעות – **אופר**
לאחר שירות צבאי
לטיפול בילדים ובמשק בית
עם לינה, לא מעשנת
טל' 08-263586

דרושה **אופר**
למשפחה + ילדה
בשיקגו, החל מחודש יולי
ראיונות ייערכו בתחילת פברואר
04-222845

דרושים/ות
לטיפול בקשישים,
24 שעות. בת"א
תנאים טובים + מגורים
03-5253962 (יעל)

דרושה **מטפלת**
לילדה בת שנה + עזרה
במשק בית, ברעננה
טל' – 09-7718946
(להתקשר בשעות הערב)

לקיבוץ יהל בערבה הדרומית
דרושה מטפלת מובילה
רצוי עם ניסיון קיבוצי לעבודה בבית-תינוקות
טל' 07-357911 • בערב, חני – 07-357958

לקיבוץ גלעד
דרושה, מידית
מטפלת מובילה לגנון
רצוי עם ניסיון
טל', שרי – 04-9898630 חמדה – 04-9898658

דרושים

קיבוץ במרכז
מחפש **טבח סוג 3**
עדיף ניסיון במטבח המוסדי
ת"ד 20673 תל אביב
עבור אקונומית

לקיבוץ ניר-דוד
דרושים עובדים לגד"ש
(סיון חובה)
טל. 06-488004
בערב 06-488423

לקיבוץ משמר השרון
דרוש/ה
דייג/ת בעל/ת ניסיון
מגורים במקום
טלפון בשעות הערב 09-683112

לבית הארחה באזור ירושלים
דרושים/ות
עובדים/ות במלצרות
לשנה לפחות
בפרטים: נא לפנות בטלפון – 02-348999
לבקש את אוקלי

חברה ארצית מחפשת
איש/אשת שירות טכני
ברמה גבוהה
דרישות התפקיד:
★ הכשרה בתחום הטכני
★ ידיעת אנגלית – חובה
רכב ושכר גבוה למתאים/ה
העבודה, באזור הצפון
פרטים בטלפון: 08-418788

לחברה לפיתוח הערבה
דרושים בחורים בעלי ידע בחשמל או חוש טכני
לעבודה קבועה • תנאים טובים
טל' ביום 592242, 07-592227 • טל' בערב 07-581746

לקיבוץ בית גוברין
דרוש/ה
במב"ח/ית
עובד/ת למסעדה
רשיון נהיגה + ידע באנגלית • מגורים במקום
לפנות לרון בשעות העבודה 07-874054
או בשעות הערב בבית 07-874220

לקיבוץ לוחמי הגטאות
דרושה **כובסת מנוסה**
תחילת עבודה – מידית
להתקשר בבוקר טל':
04-9933248, 9933736
בערב – 04-9933748

לקיבוץ גן שמואל
דרוש
במב"ח ללא לינה
לעבודה כטרקטוריסט בפרדס
נא להתקשר משעות אחה"צ 06-320695

לקיבוץ נוה-אור
דרושה דחוף
גננת לגן מעורב
תחילת עבודה מאמצע פברואר
רקע וניסיון קיבוצי – הכרחיים
טל' ביום – 06-538440
בערב למרים – 06-538488
ישראלה – 06-538404

הלוח הירוק
ת"א: 03-6388508/581 • פקס' 03-372301 • חיפה: 04-673673
מודעות דרושים מתקבלות כל יום עד שעה 18:00

דרושים

לקיבוץ כיסופים, דרוש
מנהל מוסך
לפנות ביום טל' 07-983824, 07-983811
בערב 07-983844

דרוש
עובד לגד"ש
עם ניסיון בלבד ורשיון לטרקטור חובה
טלפון מ-21.00 04-9839664
עד 12.00 04-9839580

דרוש
מנהל/ת לשירות העבודה הסוציאלית בקיבוצים (עס"ק)
על המועמד/ת להיות חבר/ת קיבוץ, עובד/ת סוציאלי/ת בעל/ת תואר אקדמי ובוגר/ת קורס מתקדם בניהול
הניסיון הנדרש
• 5 שנות עבודה במקצוע
• שנתיים עבודה בתפקיד ניהולי
• שנתיים בהנחיית עובדים מקצועיים
את פירוט דרישות התפקיד והכישורים הנדרשים, ניתן לקבל במשרדי שירות עס"ק בתק"ם טל': 03-6927565; בקבה"א טל': 03-6925337
על המועמד/ת להגיש המלצות וקורות חיים אותן ניתן להעביר למוטי קוצ'וק עד יום 5.3.95, על פי הכתובת: שירות עס"ק, דובנוב 10, ת"א פקס': 03-6927660

דרושים/ות
★ מדריך חברתי לכיתות א – ד
★ במב"ח לחדר האוכל
★ במב"חים לגד"ש – לתעשייה ולרפת
★ רפתן בעל ניסיון
טל' 07-807776

לקיבוץ רעים
דרושה
אחות במשרה מלאה
מגורים במקום
טל' בבוקר 07-940220
טל' בערב 07-940481

לקיבוץ רוחמה
דרוש/ה
רכז/ת לול פיתום (בעל/ת ניסיון)
רכז חמשק טל' 07-807701
השיטה O.R.S טל' 07-807776
פקס' 07-807763

דרושים/ות
★ **מטפלות מוסמכות**
★ **במב"חים לתעשייה ולגד"ש**
★ **במב"ח לחדר האוכל**
תנאים מצוינים
טל' 07-807776

לעבודה במסעדה
באזור ים המלח
דרושות **בנות משק**
אחרי צבא. מגורים באזור, יסודרו
נא לפנות לבדורי או לאביבה 07-584636

לקיבוץ צעיר בצפון
במב"חים לגד"ש
רשיון לטרקטור – הכרחי
טל' ביום 06-539111
בערב 06-539111 מרק

לקיבוץ מסילות דרושים
★ **במב"ח לתמרים**
★ **במב"ח למדגה**
הכרחי – בעל רשיון
טל' בבוקר – 06-580211
בערב לשלמה – 06-380311

חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה התשמ"ח-1988
לפי חוק זה, אסור למעביד להפלות בין עובדיו או בין דורשי עבודה מחמת מינם, מחמת היותם נשואים, או מחמת היותם הורים, בקבלה לעבודה, תנאי עבודה, קידום בעבודה, הכשרה או השתלמות מקצועית ופיטורים או פיצויי פיטורים. בנוסף, אסור למעביד לפרסם מודעה בדבר הצעת עבודה אלא אם כן הצעת העבודה צויינה בלשון זכר ובלשון נקבה, בין ביחיד ובין ברבים. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

לרפת
משמר הנגב
דרוש במב"ח
עם רשיון לטרקטור חובה
טל. בעבודה
07-911214
בבית
07-911333

לסטודיו לגרפיקה
דרוש/ת
מעצב/ת גרפיקאי/ת
נסיון + שליטה במקינטוש
טל. 03-6950171

דרוש/ה **מרכז/ת ספריית הדרכה**
אחרי צבא. נסיון רב בהדרכת מדריכים. ניהול ספריית הדרכה אפשרות למגורים
חיים סיגדר – 06-301066/7

לחברה לעבודות תשתית
דרושים
צעירים/ות נמרצים/ות
רשיון לרכב ולטרקטור
טל' 04-675159

לחברה המייבאת כלי גינון וכלים חקלאיים
דרוש/ה
איש/אשת מכירות ושירות חוץ
הכישורים הדרושים
1. ידע במכונאות
2. ידע בריתוך ובהפעלת כלים חקלאיים
3. כושר ביטוי ויכולת ניהול משא ומתן
4. עד גיל 35
5. ידיעת אנגלית – יתרון
6. רצוי מהתיישבות העובדת
7. רשיון נהיגה
8. מגורים במרכז הארץ (הרצליה – אשקלון)
סודיות מובטחת
נא לפנות בכתב יד ל: קמחי בע"מ, כפר חגיגה, מיקוד 76875

דרוש/ה
תמחירן
למפעל קיבוצי באזור
טל' 07-807776
פקס' 07-807763

נחלאים לקראת שחרור
מחפשים עבודה
בקיבוץ בצפון
טל' בערב
06-954652, 06-954708

לחוות הנוקדים
בזכרון יעקב
דרושים/ות צעירים/ות
להדרכה, לאחזקה ולמכירות
תנאים טובים למתאימים
06-398248

לקיבוץ יהל
בערבה הדרומית
דרוש
רפתן
בעל נסיון
רצוי עם יכולת טכנית
טל' 07-357911
בערב מרק 07-357059

דרוש/ה
מדריך נוער
אחר שרות צבאי. נסיון בהדרכת נוער. רכב. עדיף תואר. אפשרות מגורים
חיים – 06-301066/7
רותי – 09-681628/9

למושב אביגדור
דרוש/ה **רפתן/ית**
לעבודה במשקי החברים
רשיון לטרקטור ונסיון הכרחיים
מגורים במקום
לפנות לשייקה 08-584196

מחפש קיבוצניק
למשך שנה לעבודה חקלאית
בגידולי שדה
+ מגורים באזור כ"ס
09-915118, 050-387450

דרוש/ה
עובד/ת למשק צאן
אפשרות למגורים
אהוד 08-414761
א – ה 12.00 – 14.00

קיבוץ רבדים
מחפש רפתן/ית
בעל/ת ניסיון, רשיון נהיגה – חובה
טל' ביום 08-588735
טל' בערב 08-588875

למפעל קיבוצי באזור חדרה
דרוש בדחיפות
איש חשמל ובקרה
ניסיון של שלוש שנים, לפחות, בתעשייה
בדבר פרטים נוספים – לפנות לאייל
בשעות העבודה, טל' 06-371037-9

למפעל עדשות בקיבוץ חניתה
דרושים **ש"חניקים**
לעבודה מידית בייצור
טל': ניר 04-9859987
יהודה 04-9859901

לנען מפעלי השקיה
דרוש **במב"ח**
התחייבות לשנה, לפחות
להתקשר לחגר תמרי, טל' 08-442233
בשעות 08.00 – 15.00

לחברת איכות בלדרות דרושים/ות
בחורים/ות יוצאי/ות יחידות קרביות
לעבודה לטווח ארוך ★ רשיון נהיגה לרכב/וטספה ★ רכב צמוד לכל עובד ★ מיידי ★ תנאים מצויינים
03-490202

עסקים, מכירה ושירותים

למכירה **קלנועית**
F.M. 2000
שנת יצור 1994 (כחדשה)
04-9827414

להשכרה
דירת 4 חדרים
במושב בעמק חפר
אפשר גם עם חלקת אדמה
לפנות טל' 03-6414821

זוג צעיר ומוכשר
בעל רקע קיבוצי
מעוניין בעבודה + מגורים
בקיבוץ באזור המרכז
טל' בבית 04-678860
טל' + מזכירה 04-343042

טרקטורון
פולריס 4×6 1990
מצבי מכני מעולה
מקיבוץ – טל' 06-589568

למכירה אופנוע
TS 250X סוזוקי
שנת 89+מסמ לשנה. מחיר...
טל. 06-954321-954558

משרד להשכרה
2 חדרים + מטבחון
קומת ביניים
רח' בר כוכבא 1 פתח תקוה
טל' 03-6761059 ביום
03-6748591 בערב

תושבי גרוזני ממשיכים לברוח מההפגזות הממשכות

מאגר דלק בלב העיר הופצץ □ תושבים ללא גז חשמל והסקה עזבו את העיר ההרוסה

גרוזני, (ע"ד). הכוחות הרוסיים המשיכו אתמול להפגיז מאחזים של מורדים בגרוזני במצצות, טילים ותותחים, ואזרחים נוספים נמלטו בהמוניהם מבירת צ'צ'ניה.

הכוחות הרוסיים, המנסים להדוף את הלוחמים הבדלניים מגרוזני, בניסיון לשים קץ לעצמאות צ'צ'ניה, ירו טילי "גראד" ופגזי תותחים ממרכז העיר ומצפונה לעבר השכונות הדרומיות.

תושבים מקומיים מסרו, כי מטוסים רוסיים הפציצו מאגר דלק בלב העיר.

תושבים שנותרו ללא גז, חשמל והסקה עזבו את העיר ההרוסה בטור ארוך של מכוניות לאורך הכביש הדרומי, אותו השאירו הרוסים פתוח.

ממשלת רוסיה מסרה, כי כוחותיה נתקלים בהתנגדות עיקשת בצ'צ'ניה, ומגבירים את מאמציהם לחסל את הלוחמים המורדים.

הנשיא ילצין, ששיגר את הכוחות לצ'צ'ניה לפני יותר משישה שבועות, אמר לפועלים באיזור ליפטסק שבדרום רוסיה, כי הוא מקווה לסיים את הסכסוך במהירות.

"עודדתי את הפועלים להציג שאלות בעניין צ'צ'ניה, והם אמרו לי כי הגיעה הזמן לשים קץ לסכסוך. אמרתי להם, כי אנו רוצים בכל מאודנו לסיים את הסכסוך במהירות ובדרכי שלום," אמר במפעל מתכת.

"השלב הצבאי נגמר ועתה זהו תפקידו של משרד הפנים", אמר, בהתייחסו לתוכניות שלפיהן יחידות של משרד הפנים יקבלו לידיהן את ניהול המערכה.

לפי שעה אין סימנים שאנשי הצבא ממלאים תפקיד משני, וגם אין סימנים לכניעת הלוחמים הצ'צ'ניים בגרוזני.

פרשת הטיל הנורבגי:

ילצין החזיק במפתח לכוננות הגרעינית

השלטונות באוסלו הביעו תדהמה על הבהלה שגרמה התקרית ברוסיה

מוסקווה, (ע"ד,ע"ר). נשיא רוסיה בוריס ילצין אמר אמש, כי ביום רביעי החזיק לראשונה במפתח להפעלת הכוננות הגרעינית הרוסית מול התקפה אפשרית, בעקבות שיגור טיל משטח נורבגיה.

ילצין אמר את הדברים בביקור שערך בעיר ליפטסק, דרומית למוסקבה.

"השתמשתי לראשונה במזוודה השחורה שאני נושא עמי תמיד, יצרתי קשר עם שר ההגנה ועקבנו אחר מסלול הטיל, מתחילת דרכו ועד סופו," אמר ילצין.

נורבגיה מסרה שלשום, כי הטיל נורה מהאי אנדויה, מול הכף הצפוני, במסגרת תוכנית מחקר ונחת כמתוכנן באיזור שפיצברגן, כ-1,050 ק"מ מגבולות רוסיה.

שלטונות אוסלו הביעו תדהמה על הבהלה שגרמה התקרית במוסקווה. בהתייחסו לנורבגים, אמר ילצין: "הם לא ציפו בוודאי שנאתר אותו, משום שמדובר בטיל קטן, אולם אנו זיהינו אותו מיד וגם את המקום בו נפל, במרחק גדול מחופיגר".

האינפלציה בעירק דוהרת בשל האמברגו הבינלאומי

המחירים עלו בשיעור של 20%-30% □ שווי הדולר: 600 דינר, לפני האמברגו היה שווי הדינר 3.2 דולר

בגדד, (ע"צ, ע"ר). עליית המחירים בעירק, הנתונה באמברגו בינלאומי, גברה בימים האחרונים בשיעור של 20%-30% בעוד הדינר, המטבע המקומי, ממשיך לצנוח.

מחיר של ביצה כ-1,500 דינר, קילו בשר עולה כ-1,100 1,150 דינר, וקילו אורז כ-400 דינר. ליטר שמן מתוצרת מקומית עולה 700 דינר ושמן מיובא - 1,100 דינר. המשכורת החודשית הממוצעת בעירק עומדת על כ-5,000 דינר.

נסיקת המחירים גוברת מאז האריכה מועצת הביטחון ב-12 בינואר את העיצומים הבינלאומיים נגד עירק - מסר היומון "באבל", שבראשו עומד עודאי, בנו של נשיא עירק סדאם חוסיין.

"הספסרים חייבים לדעת, כי למדינה היכולת לנצל את האמצעים העומדים לרשותה כדי להגן על העם מפני הסכנה שהם מהווים," הוסיף היומון.

ממשלת עירק החליטה בדצמבר אשתקד להמשיך בקיצוב מצרכי מזון בסיסיים, קיצוב שהחל ב-90'. בשל המשך הקשיים הכלכליים במדינה, נאלצו השלטונות להקטין ב-40%-50% את המכסות החודשיות של ארבעה מצרכים: קמח, אורז, סוכר ושמן. לא חל שינוי במכסת התה.

אתמול החליפו הבנקים את הדולר ב-600 דינר, ובשוק השחור הוא נמכר ב-700 דינר. לפני האמברגו היה שוויו של דינר אחד 3.2 דולר.

נמסר, כי אנשים שהורשעו בחלפנות כספים מחוץ למשרדי החלפנות המורשים על ידי הממשלה, הוענשו בקטיעת יד או רגל. עונשים מחמירים צפויים גם לספסרים ולסוחרים האוגרים מצרכים חיוניים.

הלוח הירוק

ת"א: 03-6388508/581 • פקס' 03-372301 • חיפה: 04-673673
מודעות דרושים מתקבלות כל יום עד שעה 18:00

למשפחה נוחה במושב
דרושים או דרושה
זוג או בחורה
לטיפול בילדים + טיפול בסוסים
מגורים בנפרד
טל' 08-247539

צעירים/צעירות
לפני/אחרי צבא
לעבודה בחו"ל
04-322608

עמית — כפר נוער חינוכי טיפולי בגבעת חביבה
עו"ס לעבודה בפנימייה
לחצי משרה

לקיבוץ נצר סירני דרוש/ה
עובד/ת רפת
בעל/ת רשיון נהיגה לטרקטור
עדיפות לבעלי ניסיון
לפרטים: נא לפנות לעדנה, טל' 08-278100
לרפת - 08-278136

לקיבוץ כברי דרוש/ה
עובד למוסך בעל ידע ברכב
חקלאי טרקטורים + ציוד חקלאי אחר
לפרטים: להתקשר בשעות העבודה
ליריב, טל' 04-9856498

לקיבוץ ברעם דרוש/ה
★ **מחנך/ת** לגילאי שנתיים עד שלוש
★ **גננת בוגרת קורס מטפלות**
רצוי קיבוצי
★ **במב"חים לעבודה בחינוך**
בעלי נסיון לגילאי א' — ו'
ביום - 06-988111 בערב - 06-988276

לקיבוץ גרופית, דרושה
מלווה לאישה נכה
לפנות לדינה
טל' 07-357725, 07-357795

לקיבוץ שובל דרוש דרוש במב"ח
לעבודה בענף המזון
להתקשר ביום 07-916295, 07-916201 • בערב 07-916407

עבודה ביפן לנוסעים למזרח הרחוק
למתאימים - השתתפות בכרטיס טיסה ביפן אלי 09-914614

למפעל רימון בגבעת ברנר
דרושים **במב"חים + רשיון לטרקטור**
לעבודה אחראית
להתקשר לשוקי 08-443418

לקיבוץ ארז דרוש/ה
מדריך/ה חברתי/ת
בדחיפות
לכיתות ט' - י"ב
טל' ביום - רותי 07-801270
בערב - אסתי 07-801102

לתנועת נוער יהודית-ערבית
דרוש/ה **רכז/ת חינוכי/ת**
ניסיון בהדרכה, בהנחיה ובפיתוח תכניות - חובה
נא לשלוח קורות חיים והמלצות לת"ד 1205 הוד השרון 45111

למפעל קיבוצי גדול בנגב הצפוני
דרושים/ות
חברי/ות מקיבוצים מהדרום והנגב
במקצועות:
1. עובד מחלקת תבניות
2. טכנאי הנדסאי מכונות
3. חשמלאי
לפנות בכתב אל:
"ידעת הנדסה ותוכנה" רח' כג 84, גבעתיים 53532

לכפר חרוב דרוש/ה
גננ/ת לגנון
06-764865 אסתי

דרושים
מלווים/ות לכלכליים אזוריים
[illegible]
רכז/ת מדור צריכה
[illegible]

מועצה מקומית שדרות — האגף לשירותים חברתיים
דרושים
עובד/ת סוציאלי/ת
לתחומים: עו"ס כוללני, עולים,
התמכרויות ופקידי סעד
תנאים מועדפים למתאימים
בדבר פרטים נוספים
נא לפנות לעליזה 07-892148, 07-897461

למסעדות "יטבתה בעיר" בת"א ובנתניה
דרושים/ות
• מנהלים/ות • עובדי/ות מטבח ובר
מלצריות
לפרטים: 03-5107985 אהובה

לאתר תיירות מדבר בין ערד למצדה
דרושים/ות **במב"חים/ות** לאחר שירות צבאי
לעבודה בכפר הנוקדים
אפשרות מגורים במקום • פרטים בטלפון 07-950097

תסמונת המחצית השנייה

מכבי תל אביב קלעה ב-13 דקות הפתיחה מול ריאל מאדריד 32 נקודות וראתה בדרך לניצחון (19:32), אלא שעד סיום המשחק - במשך 27 דקות נוספות - היא קלעה רק עוד 32 והפסידה בסיום 76:64 ★ בשבוע הבא פאורו בהיכל הספורט

□ שירות "על המשמר"

תקיים 20 הדקות האחרונות, במשחקה של מכבי תל אביב, חזר אותו על עצמו. מחצית שנייה גרועה של האלופה הישראלית, בה קלעה 22 נקודות בלבד, הביאה להפסד נוסף בבית שמינית הגמר בגביע האלופות, הפעם 76:64 מול ריאל מדריד, בספרד.

שתי מחציות שונות ומנוגדות הובילה איתנו את שתי הקבוצות. מחצית נפלאה ראשונה של מולי קצורין ובגוריון, לעומת משחק מקומי עלוב, הביאו ליתרון 10 נקודות במחצית. אבל משחק נרפה וחלש להחריד בהתקפה של מכבי תל אביב במחצית השנייה, גרמו למהפך בו קלעו הספרדים 44 נקודות וניצחו.

משחק ההגנה הקשוח, כמו גם משחק ההתקפה המשובח של ריאל במחצית השנייה, עשו את שלהם, ומכבי נראתה אומללה מאוד, בעיקר ב-10 הדקות הראשונות של המחצית השנייה בה קלעה 8 נקודות בלבד.

הפתיחה היתה מאוד מעודדת במנוחתנו. מכבי רצה נפלא וכמו תמיד פתח הקפטן דורון ג'מצ'י נפלא. מכבי פתחה באישיות, ממש כמו הספרדים, אבל עד מהרה התברר כי עקב האכילס במשחק המקומיים הוא מחסור חמור בקלעי חוץ, כאשר הוא אינה מצליחה למנוע את משחק ההתקפה של מכבי, שהגיעה מספר פעמים לעמדות זריקה נוחות.

מכבי הוליכה 0:6 בדקה הד' 2 ו-5:14 כעבור שבע דקות, כאשר עד הדקה הד' 6 קלע את כל הנקודות לזכות ריאל, ארבידאס סאבוניס.

במצב של 13:18 למכבי, החליט מולי קצורין להמר על איזורית ומכבי, בזכותם של ג'מצ'י, צ'ורצ'יץ והנפלד, ברחה ל-17:28 בדקה הד' 12. באותן דקות היו אחוזי ההצלחה של מכבי 70 אחוז, לעומת 47 של ריאל.

יתרון שיא נרשם בדקה הד' 13 - 19:32 למכבי. אז חל ריפיון מסויים שהביא לצמצום הפער בדקה הד' 16 עד כדי 25:32. מכבי בכל זאת המשיכה לשלוט בקצב המשחק, בזכות הנפלד (לא רע) וצ'ורצ'יץ', עד המחצית.

המחצית השנייה היתה מהדורה חוזרת של המשחק מול פאוק סלוניקי ביוון. ריאל פתחה בתנופה, שיחקה חזק ואגרסיבי ומכבי נראתה רע מאוד, בעיקר בהתקפה, וכמעט כל נסיון קליעה היה בבחינת משימה קשה. מכבי עוד החזיקה מעמד בדקה הד' 25 - 40:46, אבל אז נכנסו הספרדים לקצב מלא והישוו בדקה הד' 30 - 50:50.

הספרדים הוליכו לראשונה בדקה הד' 31 - 52:54 ולא שמטו את יתרונם עד הסיום. בדקות שנותרו עד הסיום, לא הצליחה מכבי להגיע למצבי קליעה נוחים וג'מצ'י, במספר נסיונות נואשים, לא עצר את הסוף הספרדי - 54:59 בדקה הד' 33, ו- 60:65 שלוש דקות לפני הסיום. גם יציאתו של סבוניס בדקה הד' 32 בגין 4 עבירות, וחזרתו כעבור 6 דקות, לא סייעה למכבי, שהרימה ידיים מוקדם מידי.

ריאל מאדריד - מכבי תל אביב 64:76 (42:32)

★ האולם במאדריד. 5000 צופים. שופטים: ראודריץ' מקרואטיה ומלאביו מצרפת.

★ קלעו לריאל מאדריד: סבוניס 23 (17 ריבאונדים), ארלאוקאס 16, מרטין 18, קרגול 9, אנטונז 8 ולאסה 7.

★ קלעו למכבי תל אביב: ג'מצ'י 17, צ'ורצ'יץ' 17 (9 ריבאונדים), גורדס 11, הנפלד 8, קולמן 6 ודניאל 5.

הטבלה

1.	פאורו	10	783-831	18
2.	ריאל מדריד	10	783-779	17
3.	פאנאתינאיקוס	10	710-771	17
4.	מכבי תל אביב	10	788-783	15
5.	צסק"א מוסקבה	10	842-852	15
6.	לובליאנה	10	774-740	13
7.	פאוק סלוניקי	10	762-736	13
8.	בנפיקה	10	804-704	12

★ במשחק נוסף בבית של מכבי תל אביב השיגה בליסבון, בנפיקה, ניצחון שני על פאוק סלוניקי 75:77. קבוצת פאורו האיטלקית הבטיחה כבר את מקומה במשחקי ההצלבה.

שרף התפטר

צבי שרף, מאמן הכדורסל של הפועל תל אביב, מימש אתמול את איומיו, הודיע על הפסקת עבודתו ולא ניהל כבר אמש את משחק הליגה מול בית"ר רמת גן

□ יצחק לביא

צבי שרף, שלא במפתיע, הודיע אתמול על התפטרותו מאימון קבוצת הפועל תל אביב. הדבר לא עורר הדים רבים, לאחר שבשבועות האחרונים רמז שרף כי במצב העניינים הקיים בהפועל תל אביב, אינו יכול להמשיך לתפקד.

כבר אתמול במשחק מול בית"ר ר"ג (ראה ידיעה נפרדת) הדריך את הקבוצה עוזרו, יאיר שרון. שרף, שלא קיבל שכר מזה 5 חודשים, הודיע שאין ביכולתו להמשיך לאמן. גם השחקנים בקבוצה חסרי מנוחה בעקבות אי קבלת המשכורות והם כבר אריזים ואינם מאמינים יותר להבטחות בעל פה.

יו"ר הועדה המקצועית שאול אייזנברג, ויו"ר הפועל תל אביב שלומי גרונר, מאמינים כי שרף יחזור בו מהתפטרותו למרות שהם מבינים לצעדו ומצדיקים אותו. בכל מקרה, אייזנברג סבור כי עד יום ראשון, מועד משחק המפתח מול חולון, יחזור בו שרף מהודעתו.

בזמן שנותר עד המשחק ינסו בהפועל תל אביב למצוא מוצא מהסבך שנוצר, כשראשי הקבוצה יודעים כי הפסד לחולון, עלול לחסל את העונה כולה, לאחר שהקבוצה הודחה ממעגל גביע המדינה ומהמסגרת האירופית.

ואחרי ההתפטרות זינוק למקום ה-4

קבוצת הכדורסל של הפועל ת"א, בהרכבה המלא, לא התקשתה לגבור במשחק השלמה על בית"ר ר"ג 79:126 (42:67). המשחק היה במסגרת המחזור הד' 17.

הדבר הבולט במשחק, שהעסיק את באי אולם וינטר, היתה הידיעה על התפטרותו של מאמן הפועל ת"א, צבי שרף, שלא ניהל את המשחק, ובמקומו הדריך עוזרו יאיר שרון.

בעקבות הניצחון טיפסה הפועל ת"א למקום הרביעי בטבלה.

★ קלעו להפועל ת"א: טמירו 31, ג'ונסון 27, וואגנר 17, קראבר 12, בין 12, פליישר 9, צ. יאיר 7, ארדיטי 7, בראנר 4 ושידלצקי 1.

★ קלעו לבית"ר ר"ג: אמסלם 32, יונה 13, פרס 11, חי 6, יקר 4, שבתאי 4, ארליך 3, חן 3 וצ'צ'קס 3.

שפטו משה רדומסקי ומיכאל קליין, לעיני 100 צופים, באולם וינטר ברמת גן.

העמקים ובת ים יקבעו את השיבוץ

□ גבי חביב

משחק ההשלמה שייערך מחר בין הפועל העמקים/זבולון להפועל בת-ים, יקבע את המיקום הסופי של קבוצות ליגה לאומית א' בכדוריד בתום שני סיבובים ובהתאם לכך השיבוץ במשחקי הסיבוב השלישי.

אם תנצח הפועל העמקים/זבולון היא תזנק למקום השני ותוריד ממנו את הפועל כפר סבא למקום השלישי. במקרה כזה תסיים בת ים במקום הרביעי.

אם תנצח הפועל בת ים, ורק 8:0, היא תעלה למקום השלישי ותוריד את העמקים/זבולון למקום הרביעי. כל ניצחון בת ימי אחר ישאיר את העמקים/זבולון במקום השלישי ובת ים תסיים רביעית. כפר סבא כמובן תסיים שנייה.

המשחק יחל בשעה 19:00 באולם זבולון שברמת יוחנן. ישפטו אבי ולצברג וגבי לוטן.

הטבלה

1.	הפ' מטה אשר	14	15-38	25
2.	הפ' כפר סבא	14	21-31	24
3.	העמקים/זבולון	13	19-33	23
4.	המעפיל/מנשה	14	25-30	22
5.	הפועל בת ים	13	21-30	21
6.	מכבי תל אביב	14	26-30	21
7.	הפ' קרית אתא	14	[illegible]	16
8.	מכבי הרצליה	14	[illegible]	14

בליגת חע"ל לנשים, תארח מחר הפועל עמק חפר את הפועל בת ים. המשחק בשעה 7.

המשחק בין קרית חיים ב' לאלופות, הפועל מטה אשר, נדחה ליום רביעי.

גיני הורחק משני משחקים

מאמן הפועל גליל עליון לא יוכל לנהל את משחקי קבוצתו מול הפועל גבעתיים בחוץ ואילת בבית

□ יצחק לביא

בית הדין המשמעתי של איגוד הכדורסל הרשיע אתמול את מאמן הפועל גליל עליון, פיני גרשון, משני משחקי ליגה.

גרשון הורשע מאחר שהעליב את השופט שלום וולצר במשחק נגד הפועל חולון. בעקבות העונש לא יוכל המאמן להדריך את קבוצתו במשחקיה נגד הפועל גבעתיים והפועל אילת. בית הדין גם פסק לגרשון השעיה לשלושה שבועות על תנאי לשנה.

יו"ר הועדה המקצועית בהפועל ת"א, שאול אייזנברג, שהעליב בכלי התקשורת את יו"ר איגוד השופטים, גבי קראום, קיבל הרחקה ע"ת של שלושה שבועות למשך שנה. אייזנברג זוכה מהעלבת שופטת המכירות דב פרי, במשחק גביע אירופה מול ריגה.

כדורסלן הפועל ת"א, באק ג'ונסון, שהעליב את השופטים במשחק נגד הפועל עמק יזרעאל, הושעה לשני משחקים על תנאי.

הדיון באי קיום פסקי דין בורר על ידי הפועל תל אביב, נדחה בחודשיים על פי בקשתם של השחקנים דייויד תורדקיל, דני אלוש וגלעד שמתוני.

מכבי קרית מוצקין נקנסה ב-1000 ש"ח על התנהגות בלתי ספורטיבית של אוהדים במשחק נגד מ.מ. גבעת שמואל.

קבוצת הנשים של מכבי תל אביב נקנסה ב-500 ש"ח על התנהגות בלתי ספורטיבית של אוהדים במשחק נגד מכבי רמת חן.

פיט סאמפראס מחכה לאגאסי או קריקסטיין

אלוף אשתקד והמדורג ראשון בעולם, פיט סאמפראס מארה"ב, העפיל פעם נוספת ברציפות לגמר אליפות אוסטרליה הפתוחה בטניס במלבורן לאחר שגבר על בן ארצו מייקל צ'נג 7:6 (8:6), 4:6, 4:6, 3:6.

סאמפראס ביצע במשחק 20 איסים, לעומת 13 של יריבו.

משחק חצי הגמר השני יהיה היום בין המדורג שני, אנדריי אגאסי, לבן ארצו אהרון קריקסטיין, הבלתי מדורג. משחק הגמר יהיה ביום ראשון.

בין הנשים הצליחה המדורגת רביעית, מרי פירס מצרפת, לנצח בקלות את אלופת ווימבלדון המדורגת שנייה קונצ'יטה מרטינז מספרד 3:6, 1:6, ואילו ארנצ'ה סאנצ'ז ויקאריו, המדורגת ראשונה, מספרד, הביסה את האמריקנית הבלתי מדורגת, מריאן ודה וויטסמאייר, 4:6, 1:6.

משחק הגמר בין סאנצ'ז ופירס ייערך מחר. מעניין לציין כי השתיים נפגשו אשתקד בחצי הגמר וסאנצ'ז ניצחה אז 4:6, 4:6.

מתיאוס גמר את העונה

לותאר מתיאוס, בן ה-33, נפצע במשחק אימון במדי קבוצתו בירן מינכן וייעדר בעקבות כך מספר חודשים, ככל הנראה סיים את העונה. [illegible]

הפועל ת"א עולה לטדי

הטבלה הלאומית

לאחר 15 מחזורים

1.	מכבי תל אביב	16-29	29
2.	מכבי חיפה	20-31	27
3.	הפועל פתח תקוה	17-21	27
4.	הפועל תל אביב	19-25	26
5.	בני יהודה	22-28	23
6.	הפועל באר שבע	18-24	23
7.	בית"ר ירושלים	16-21	21
8.	הפועל בית שאן	21-16	21
9.	עירוני ראשל"צ	15-16	18
10.	מכבי פתח תקוה	19-20	17
11.	בית"ר תל אביב	28-18	17
12.	צפרירים חולון	24-19	16
13.	מכבי נתניה	26-20	16
14.	הפועל חיפה	28-22	15
15.	עירוני אשדוד	25-17	14
16.	מכבי הרצליה	30-17	14

משחקי הסיבוב השני בליגה הלאומית בכדורגל יתחדשו מחר, לאחר פגרה בת חודש ימים. במוקד המשחקים תארח בית"ר ירושלים את הפועל ת"א, באיצטדיון טדי בבירה (3). בסיבוב הראשון סיימו הקבוצות בתיקו 2:2. ישפוט: דני קורן.

שני משחקים בכרטיס אחד יהיו באיצטדיון העירוני ברמת-גן. במשחק הראשון תארח כ-2, בית"ר תל-אביב את הפועל באר-שבע. במשחק הראשון ניצחה באר שבע 1:2. ישפוט: יוסף בנישתי.

במשחק השני תארח (4) מוליכת הטבלה מכבי תל-אביב, את מכבי עירוני אשדוד, שצירפה לשורותיה את מלך השערים אלון מזרחי, שהחל את דרכו העונה במדי מכבי תל-אביב, אך לא הסתדר בקבוצה ועבר עד סיום העונה לאשדוד. במשחק הראשון ניצחה דווקא אשדוד (0:1) המצויה כיום מתחת לקו האדום. ישפוט: יעקב בן-חמו.

משחק מעניין צפוי בבית-שאן (2.30), בו תארח העולה המפתיעה של הסיבוב הראשון, הפועל בית-שאן, את הפועל פתח-תקוה. במשחק הראשון ניצחה פ"ת 0:1. ישפוט: חיים יעקב.

בקרית-אליעזר (3), תארח הפועל חיפה את הפועל צפרירים חולון. החיפניים עם מאגר השחקנים הטוב, סיימו את הסיבוב הראשון באכזבה רבה, ומקווים לפתוח הפעם ברגל ימין. במשחק הראשון ניצחה חיפה 1:3. ישפוט: יהושע לויה.

באיצטדיון החדש בראשל"צ (2.30), תארח הפועל עירוני ראשל"צ את בני-יהודה. בני יהודה ניצחה בסיבוב הראשון 1:1. ישפוט: יצחק בן-יצחק.

המשחק שינעל את המחזור ה-16, יהיה בהרצליה, בו תארח (6), מכבי הרצליה את מכבי חיפה. הרצליה רוצה לנצח כדי לצאת מסבך התחתית, וחיפה הנושפת בעורפה של מכבי ת"א, רוצה לנצח במאבק על כיבוש הפסגה. במשחק הראשון ניצחה חיפה 2:4. ישפוט: חיים ליפקוביץ. המשחק יועבר בשידור ישיר בערוץ השני.

משחקי השבת יפתחו בדקת דומיה לזכר חללי הפיגוע בצומת בית ליד.

נס ציונה תפגוש את כפר סבא פעם נוספת

גביע המדינה

היום ומחר ייערכו משחקי הסיבוב השביעי בגביע המדינה, בהשתתפות קבוצות הליגה הארצית, ליגות א' וב', כשארבעה משחקים יהיו על טהרת הליגה הארצית.

המשחק המרכזי יהיה מחר (2) בנס-ציונה, בו יפגשו בפעם השלישית, תוך שלושה שבועות, מ.ס. נס-ציונה והפועל כפר-סבא.

במשחק הראשון (במסגרת הליגה) ניצחה נס ציונה, במשחק השני (בגביע הטוטו) סיימו הקבוצות בתיקו. ישפוט: אריק חיימוביץ'.

כבר היום יהיו שני משחקים נוספים בין קבוצות הליגה הארצית. הפועל חדרה תארח את הפועל ר"ג (2). ישפוט: בני כהן. ומכבי יבנה תארח תא שמשון ת"א (2). ישפוט דוד ברק.

למכבי יפו מצפה משחק קל, והיא תארח את מכבי שיכון המזרח מליגה ב'. המשחק יהיה היום (2), באיצטדיון בלומפילד ביפו. ישפוט: ויקטור בוסקילה.

יתר המשחקים היום: מכבי רמת-עמידר (א') - הפועל בת"ים (גסאן סלוסן); הפועל ירוחם (א') - הפועל קרית-שמונה (אבי פרינץ); הפועל מרמורק (א') - הפועל טייבה (מוטי בשושה); מכבי עפולה (א') - מכבי קרית-גת (רחמים שאשה).

מחר: הפועל כפר-שלם (א') - הפועל אשדוד (11, שכונת תקוה, יעקב מרינה); הפועל אזור (ב') - מכבי אח"י נצרת (א', שאלתיאל שרעבי); מכבי עכו (א') - הפועל ירושלים (חיים מירוכסקי); הפועל לוד - הפועל אשקלון (אורן פביאן); מכבי שפרעם (א') - הכח/מכבי ר"ג (גיל אבן); הפועל קרית-אונו (א') - הפועל בית-שמש (ב', דוד מורגנ); הפועל כרמיאל - מכבי אום אל-פאחם (ב', דוד יאיר); הפועל כפר-קנא (א') - א.ס. רמת-אליהו (ב', אלון סלומון).

השעה הראשית 2.00

בלקבורן מחר מול איפסוויץ' מהתחתית

משחקי הסיבוב הרביעי בגביע האנגלי ייערכו מחר ומחזיקת הגביע, מנצ'סטר יונייטד, תארח את רקסהאם הוולשית מהליגה השלישית. הפיינליסטית, צ'לסי, תתארח בדרבי לונדוני אצל מילוול מליגה המשנה.

יתר המשחקים: ברנלי - ליברפול; קובנטרי - נוריץ'; לידס - אולדהאם; לוטון - סאות'המפטון; מנצ'סטר סיטי - אסטון וילה; ניוקאסל - סוונסי; נוטינגהאם - קריסטאל פאלאס; פורטסמות - לסטר; ק.פ.ר - ווסטהאם; ווטפורד - סווינדון.

במסגרת הליגה תארח הצועדת בראש הטבלה, בלקבורן, את קבוצת התחתית איפסוויץ', במשחק השלמה.

ביום ראשון יתקיימו עוד שלושה משחקים בגביע כשקבוצות ליגת המשנה יארחו את קבוצות הליגה הבכירה: סאנדרלנד את טוטנהאם; טראנמייר את ווימבלדון ובריסטול סיטי את אברטון.

ביום שני תארח שפילד תסדיי את וולבס.

★ בבלגיה תארח אנדרלכט את לומל. סטנדרד ליאז' תשחק בסנט טרוידן ואנטוורפן, קבוצתו של איציק זוהר, תארח את אוסטנדה.

★ בהולנד תארח פיליפס איינדהובן את רודה, השנייה בטבלה.

חותם

מוסף על המשמר
מספר 4 (1251) • 27 בינואר 1995 • כ"ו בשבט תשנ"ה

עמ' 2

בחריקת שיניים, בשפתיים קפוצות

עם כל הכאב והצער, אומרים מומחים לביטחון לאומי אחרי האסון הקשה בבית ליד. בשנים קודמות היו פיגועים הרבה יותר קשים. פרופ' אהוד שפרינצק: "הממשלה צריכה להגיד לציבור בצורה הכי ישירה, שנצטרך לחיות עם הטרור עוד זמן רב"

התחזית

מעונן חלקית עד בהיר. תחול עלייה קלה בטמפרטורות.
בשבת: מעונן חלקית, טמפרטורות ללא שינוי ניכר.
ירושלים: 6־15, גולן: 5־13, גליל: 5־13, חיפה: 10־20, עפולה: 7־20, תל־אביב: 8־19, נתב"ג: 6־21, עין גדי: 11־24, באר שבע: 5־21, אילת: 7־26

דיונים מרתוניים על הסדר הקיבוצים ייפתחו בשבוע הבא

כך סוכם אתמול בפגישה אצל שר האוצר □ מעריכים כי 2 מיליארד שקל ימומנו באמצעות הסדר הקרקעות, 1.5 מיליארד על־ידי הממשלה ו־2.5 מיליארד ע"י הבנקים □ נקודות שיישארו במחלוקות יובאו להכרעת רבין

□ יוסף גלילי

שר האוצר, אברהם בייגה שוחט, ושר החקלאות, יעקב צור, נפגשו אתמול עם חברי הכנסת של התנועות הקיבוציות ומזכירי התנועות, לדיון על הסדר הקיבוצים. בפגישה סוכם שבשבוע הבא תתקיים סדרת דיונים מרתוניים עד להשגת ההסדר.

אם יוותרו נקודות מחלוקת הם יועלו להכרעה אצל ראש־הממשלה, יצחק רבין. בפגישה בלשכת שר האוצר השתתפו גם חברי הכנסת אלי גולדשמידט, חגי מירום וחיים אורון.

מזכיר הקיבוץ הארצי, גיורא פורמן, הציג בפתיחת הישיבה רשימה של 8 נקודות שנותרו במחלוקת בין משרדי האוצר והתנועות הקיבוציות. בין הנושאים: מיסוי החוב והקרקעות, הבעלות על "תנובה", שיעור הקרקע שתופקע מכל קיבוץ למימון החוב ועוד. הקיבוצים ויתרו על תביעתם להפחתת שיעור הפנסייה מחישוב כושר ההחזר של הקיבוצים.

שר החקלאות אמר בפגישה שעל פי הצעת ההסדר תשתתף הממשלה בפרעון החוב רק בקיבוצים באזור הספר שלמדינה יש אינטרס בקיומם. תשלום החוב של הקיבוצים באזור המרכז ייעשה באמצעות הפשרת קרקעות לבנייה. צור אמר שהמשימה העיקרית העומדת בפני הממשלה היא להבטיח שאחרי ההסדר יישאר לקיבוצים כוח ומשאבים להמשיך ולהתפתח כך שלא יזדקקו לעוד הסדרים בעוד כמה שנים.

בפגישה התגלו מחלוקות על היקף האדמות שיימכרו ויופנו לבנייה ועל שוויין הכספי. מיד לאחר אישור ההסדר יערכו משרדי האוצר והחקלאות סקר מקיף של הקרקעות שברשות הקיבוצים ושוויין, וההערכה היא שניתן יהיה להחזיר 2 מיליארד שקל מתוך 6 מיליארד שקל, שהם היקף ההסדר, באמצעות הקרקעות. 1.5 מיליארד ימומנו על ידי הממשלה ו־2.5 מיליארד על ידי הבנקים.

כל הצדדים שהשתתפו בפגישה הסכימו על הדחיפות הרבה באישור ההסדר ולכן הוחלט לקיים מרתון של דיונים בשבוע הבא ברמת אנשי המקצוע בנסיון לסכם את ההסדר.

יידיש — שפה יפה 3,000 איש נכחו השבוע באירוע שנערך בהיכל התרבות בת"א למופע "יידיש – יופי של שפה". אפרים סנה, שר הבריאות, שנתן את חסותו למופע, הודה כי היידיש היא השפה האהובה עליו. בתמונה (מימין לשמאל): מבקרת המדינה, מרים בן־פורת, האחראי על העליה בסוכנות, אורי גורדון, השר סנה, הזמר דודו פישר, השחקן יעקב בודו והשחקנית אורנה פורת

צילום: ישראל הדרי

תקלה בחוטי קוצב לב מתוצרת "טלקטרוניקס"

□ עליזה חטואל

משרד הבריאות קורא למושתלי קוצב לב מתוצרת "טלקטרוניקס", לפנות אל הרופא משתיל האלקטרודות, במקרים של ספק בתקינות המכשיר. מינהל התרופות והמזון האמריקאי הודיע על תקלה בחוטי קוצב לב מסוג "טלקטרוניקס".

בחוטי האלקטרודות התגלו שברים העלולים לגרום פציעה רצינית או מוות. ההסתברות לשבר בחוט האלקטרודה הוא כ־12 אחוז, כאשר פציעה רצינית עלולה להיגרם רק ב־1.6 אחוז מן המקרים. בארה"ב דווח על שני מקרי מוות. במקרה שחוט האלקטרודה נמצא פגום, על החולה להתייעץ עם הרופא באשר לפעולה הרפואית הנדרשת. חוטי הקוצב הפגומים הם ממודל 801– 033, 812 – 330 329 701
ARTIAL J LEAD WIRES MODELS 330 -801, ACCUFIX

משרד הבריאות אסר את השימוש במכשירים אלה ומאתר עתה את שמות החולים בהם הושתל קוצב הלב, וכן את שמות הרופאים המשתילים, ואליהם תשלח הודעה מתאימה עם הנחיות משרד הבריאות. בישראל קיימים כ־129 חולים שבגופם הושתל הקוצב.

שני הרוגים בתאונות דרכים — בחיפה ובכביש עכו־נהריה

(ע). בתאונת דרכים קטלנית שאירעה ביום רביעי בערב במבואות הדרומיים של חיפה, נהרג יהושע אורן, נער בן 17 מקרית מוצקין, שהיה נהג חדש וקיבל את רישיון הנהיגה שלו לפני פחות מחודש ימים.

בתאונה נפצעו קשה עוד שני צעירים בני 17 משכונת נוה דוד, יעקב עזור ואסף צימרמן.

התאונה אירעה בעת שהשלושה נסעו משכונת נוה דוד לכיוון חיפה. כשהגיעו סמוך למכון לחקר ימים ואגמים, סטתה המכונית מסיבה בלתי ברורה מנתיב נסיעתה, נתקלה בגדר ההפרדה מבטון ונחבטה בעוצמה רבה בעץ.

מעוצמת ההתנגשות נהרג הנהג יהושע אורן ושני חבריו נפצעו קשה. השלושה נלכדו במכונית והיה צורך לנקוט בפעולות לחילוצם.

הנפגעים פונו באמבולנסים של מד"א לבית החולים רמב"ם בחיפה.

בוחני לשכת התנועה של משטרת מרחב חיפה חוקרים את נסיבות התאונה.

תושבת קרית אתא, בת 61 נהרגה אתמול בעת מפגיעת אוטובוס פרטי בכביש עכו־נהריה, סמוך למכללת "יד נתן".

מהמשטרה נימסר, כי הולכת הרגל נהרגה בעת שחצתה את הכביש מימין לשמאל, שלא במעבר חצייה. אוטובוס פרטי, שהיה בדרכו מכיוון נהריה לעכו, פגע בה, והיא נהרגה במקום. לצוות נט"ן של מד"א, שהוזעק למקום, לא נותר אלא לקבוע את מותה.

שבעה אנשים נפצעו קל אתמול בערב בתאונת דרכים סמוך לירושלים.

התאונה אירעה בכביש ירושלים־תל אביב, סמוך לכניסה למוצא, קילומטרים ספורים מהיציאה מירושלים. בתאונה היו מעורבים 5 כלי רכב פרטיים ואוטובוס אגד.

כוחות גדולים של משטרה ומד"א הוזעקו למקום, ונתיב אחד לכיוון תל אביב נסגר לתנועה. כתוצאה מכך נוצרו במקום לחצי תנועה כבדים.

שני מאסרי עולם לראובן בסון שהורשע ברצח גיסתו ובת אחיו

(ע). ביהמ"ש המחוזי בירושלים גזר אתמול על ראובן בסון שני מאסרי עולם, לאחר שהרשיע אותו ברצח גיסתו ובת אחיו.

ביהמ"ש קבע, כי בסון תכנן את הרצח בדם קר, וגנב לצורך זה אקדח מבן־אחותו, שלושה ימים לפני שביצע את המעשה הנורא. המניע לרצח היה סכסוך כספי שפרץ בין ראובן בסון לאחיו שלמה. שלמה בסון לא יכל להחזיר לראובן 14 אלף דולר, מחיר טיול לארה"ב שערך ראובן בסון עם אחיו שלמה.

את הרצח ביצע בסון ב־2 במאי 1993. ראובן בסון נעצר כעבור חצי שנה ע"י בלשי היחידה המרכזית של ת"א, שהגיעו לדירה בה גר תחת שם בדוי, בנבטניה, מעצרו התאפשר לאחר שסיפור המעשה ותמונתו של ראובן בסון, שודרו בתוכנית הטלוויזיה "בשידור חוזר".

שופטי ביהמ"ש המחוזי בירושלים, יעקב בזק, רות אור ודוד חשין, דחו את טענותיו של ראובן בסון, כאילו הרגה גיסתו את בתה ואז שמה קץ לחייה. השופטים קבעו, כי זוהי "טענת ברים חסרת שחר". השופטים הוסיפו כי המניע לרצח היא השנאה של ראובן בסון לאחיו, הנובעת מהסכסוך הכספי ביניהם.

שריד: לעצור העבודות במצוק ב[illegible]

□ עליזה חטואל

העבודות לשימור מצוק יפו הופסקו על ידי השר לאיכות הסביבה, יוסי שריד. לטענת המשרד לאיכות הסביבה, העבודות המתקיימות באתר מה חורש, גרמו נזק בלתי הפיך למצוק ולבית הקברות במקום.

השר סייר אתמול במצוק במטרה לעמוד מקרוב על אופן ביצוע העבודות. הוא קבע כי העבודות במקום, המבוצעות על ידי חברת אתרים, יופסקו היום ויחודשו רק לאחר שצוות משותף יקבל החלטה המקובלת על הצדדים.

מצב הפצוע בהיתקלות בלבנון מוסיף להיות קשה

(ע). מצבו של החייל לירן ביינוול (19), מחטיבת הנח"ל, שנפצע ביום רביעי באורח קשה מאוד בהיתקלות עם חוליית חיזבאללה בגזרה המערבית בדרום לבנון מוסיף להיות קשה מאוד.

סגן מנהל בית החולים רמב"ם, ד"ר צבי בן־ישי, מסר כי החייל מאושפז במחלקה לטיפול נמרץ ללא הכרה וכשהוא מונשם. הוא נותח מספר פעמים בראשו ובידיו לאחר שנפגע קשה מרסיסים.

בבית החולים בנהריה מאושפז קצין הקשישים מחסין באראקת (46) מהכפר ירכא, לאחר שנפצע בבטנו באותה היתקלות. סגן מנהל בית החולים, ד"ר משה דניאל, מסר, כי אתמול חל שיפור במצבו, והמצב בינוני ויציב.

הוא נותח ביום רביעי בבטנו לאחר שסבל מקרעים במעיים כתוצאה מחדירת רסיסים. הוא מאושפז במחלקה הכירורגית של בית החולים.

פיס צ'אנס			
הגרלה מיום 26.1.95			
♠	♥	♦	♣
[illegible]	J	A	10

מועצת פועלי י־ם קוראת לפצות את גימלאי השירות הציבורי

מועצת פועלי ירושלים קראה לשר האוצר לעכב את תוספות השכר המתוכננות לפקידות הבכירה בשירות המדינה ולפצות תחילה את גימלאי השירות הציבורי על השחיקה בשכרם.

מזכיר מועצת פועלי ירושלים, שמעון צוריאלי, הסביר לשוחט כי בעשר השנים האחרונות נשחק שכרם של הגימלאים ב־40 אחוזים בקירוב.

בצלאל עמיקם

הסתדרות המורים מברכת על החוק לצמצום מספר הלומדים בכיתה

מזכ"ל הסתדרות המורים, אברהם בן שבת, בירך בשם הסתדרות המורים על כך שהחוק לצמצום מספר התלמידים בכיתות ל־30 עבר בקריאה טרומית. הוא תבע שהצמצום יחול גם על גני הילדים.

נעמי ריפתין

המו"מ עם עובדי "צים" נפסק; העיצומים הוחרפו

(ע). 1,100 עובדי החוף של חברת הספנות "צים" החריפו אתמול את העיצומים בהם החלו ביום רביעי, לאחר שהמו"מ על תביעות שכר בין נציגיהם לבין ההנהלה, התפוצץ אתמול לפני הצהריים.

יו"ר ועד עובדי "צים", שלמה שבתאי, מסר: כי אתמול בבוקר הופסקו העיצומים לבקשת ההנהלה, והצדדים ישבו סביב שולחן המו"מ. לדבריו, הסכימה ההנהלה להעניק לעובדים תוספת שכר בשיעור של 2% בלבד לשנת 94', בעוד שהעובדים תבעו 7%, בעקבות כך התפוצץ המו"מ.

בחברת "צים" סירבו להגיב.

יום פתוח לחקלאים נערך בנגב המערבי

□ רמי שני

יום פתוח למגדלים התקיים אתמול בחוות הנסיונות "הבשור" בנגב המערבי. במקום הוצג מיגוון רחב של זני ירקות ופרחים חדשים ומשופרי איכות וכן שיטות גידול וטכנולוגיות חדשות והדרישות לשימוש בחממות.

מנהל מחלקת מחקר ופיתוח בדרום, מנחם דיגר, אמר כי חשיבותו של היום הוא בחשיפת החקלאים לטכנולוגיות חדשות ושחברות העוסקות בפיתוח מוצרים יכולות להוות את המגמות בשוק.

במהלך היום ביקרו במקום מאות רבות של מגדלים חקלאיים, בהם חברי מושבים וקיבוצים מהסביבה.

טיפול נמרץ

אריה פלג

שתי טעויות

טעות ראשונה

"הטרור אינו סכנה קיומית". אמירה זו חביבה על פוליטיקאים בשלטון וגם על אנשי צבא, המבקשים לעודד את אזרחי ישראל הנכאים, מוכי הפיגועים. שימרו על פרופורציות, הם אומרים. המכה כואבת מאוד, המשפחות השכולות סובלות סבל שאין גדול ממנו, אבל כל מי שנשאר בחיים, כלומר רובנו המכריע, אינו מועמד להשמדה. יש לנו צבא אדיר, הוא חזק כפי שהיה לפני הפיגוע, וקיום המדינה אינו בסכנה. במיקרו זה איום, בגדול זה לא נורא.

טעות. פיגועי הטרור הקשים הם המתכון הבטוח לייאוש מתהליך השלום. ייאוש, במוקדם או במאוחר, יעלה לשלטון כוחות הדוגלים בפתרונות כוחניים. פתרונות כאלה מובילים למלחמה, ובמזרח התיכון מלחמות מודרניות הן סכנה קיומית ממשית להמונים.

מסקנה: אם לא תימצא דרך למנוע את פיגועי הטרור הקטלניים, נתקרב אל סכנה קיומית, לא נתרחק ממנה. הפתרון: הפרדה.

טעות שנייה

"אפשר ליצור הפרדה בין יהודים לפלסטינים בלי לשנות את מפת ההתנחלות ביהודה ושומרון". הנה, אומרים בעלי הדעה, רבין כבר הקים ועדת הפרדה, ותוך חודש היא תבדוק ותמליץ. ובכלל לא מדובר על גבולות הקבע, אלא על סידור ביניים עד החתימה על הסדר הקבע, ובוודאי אין שינוי בעמדה השלילית לגבי מדינה פלסטינית. נקים גדר. היא אמנם תעלה מאות מיליונים, אבל היא תפריד בין הצדדים ותפחית במידה ניכרת את מספר הפיגועים הקטלניים.

טעות. אין כל טעם ותכלית בגדר אם ההתנחלויות נשארות במקומן. הן מראש נבנו כך שכל הפרדה תהיה בלתי אפשרית. יש קונספציה מאחורי מיקומן: לאט לאט נרחוק את רגלי הערבים, נבנה ונתרחב, נקנה עוד ועוד אדמות מכל מי שימכור, נסווג אדמות לאדמות מדינה, ונציק לערבים בכל צורה חוקית אפשרית עד שיימאס להם להישאר. בין לבין נהפוך למאות אלפים – עד אז אלוהים גדול, אבל הוא שלנו, והוא לצדנו – ואם יהיו בינתיים פיגועים קשים, תמיד נוכל להאשים את הממשלה השלטת, שהיא "כובלת את ידי הצבא הטוב שלנו מלפעול נגד הפורעים הערביים".

מאחורי הקונספציה הביצועית הזאת מונחת התפיסה המקודשת של ארץ ישראל השלמה. מה יעזרו כאן גדרות? ובכלל, איפה בעולם קיימת גדר מפותלת ומתפתלת כמו זו המתחייבת מן הערבוביה הגדולה ביהודה ושומרון של התנחלויות יהודיות וכפרים ערביים? כמה זמן תארך הקמתה של גדר כזו? כמה כוחות יידרשו כדי להגן עליה? כמה סכסוכי קרקעות אלימים יעמדו בדרכה עד הקמתה? כיצד יותאמו השיקולים המיידיים הדחופים הקשורים בהקמתה עם השיקולים המשוערים של הטווח הפוליטי הרחוק, של השלום? מה יקרה אם לאחר הקמת הגדר או קטעים ממנה יהיו תקריות אש?

הפרדה תוך שמירה על מפת ההתנחלויות הקיימת זו הזיה, סם, סם קשה. ממשלת רבין צורכת את הסם הזה כי היא לא מעיזה להתמודד עם הבעיה שבהזזת רוב היישובים והמתיישבים. אבל בלי הזזה אין טעם בהפרדה. בלי הזזה הגדר לא תפריד, אלא תהיה בגדר גירוי לעימותים בלתי פוסקים. חבל על זמנם של חברי ועדות, חבל על כל פרוטה מושקעת. יותר זול לבדוק את המזוזות. התוצאות יהיו זהות.

ח ו ת ם ה ש ב ו ע

2 בחריקת שיניים, בשפתיים קמוצות
גלעד פדבה

4 אין פה מלכודת, זה קזינו
מתי כהן

8 "כשהעץ נבל נשארים רק השורשים"
אתי אברמוב

10 ויקטור כבר לא פותח מטרייה
ישראל זמיר

14 בלאדין יש
דן אלמנור

16 הלך ההודי, נשאר התרנגול
מיכאל איזנשטדט

17 האידיאליסט האחרון
יעל ישראל

מדורים ומדורים

12 דיבור צמוף
אתי אברמוב

18 שלום בית
חיה יוסף

19 שחמט
יוסי רטר

19 ברידג'
אילן שזיפי

20 כל יום
מוסף רדיו וטלוויזיה

אריה פלג 2 / עוקד ליפשיץ 6 / ישראל פז 6 /
זאב צחור 7 / דולי בן אליעזר 7 / שמואל בוים 7 /
מוחם פהמן 19

כתובת המערכת: "על המשמר", רח' חומה ומגדל 2 ת"א

עורכת: מרים עידלר ריפחין; סגנית עורכת: מירה ברומל
עריכה גרפית: ענת שחר
העורך הראשון: בצלאל לב זיף

צילום השער: אלון רון/יזראל סאן

בחריקת שיניים, בשפתיים קמוצות

עם כל הכאב והצער, בשנים קודמות היו פיגועים הרבה יותר קשים, טוענים למחרת האסון הקשה בצומת בית ליד מומחים לביטחון לאומי ● "הממשלה", אומר פרופ' אהוד שפרינצק, "צריכה להגיד לציבור בצורה הכי ישירה, שנצטרך לחיות עם הטרור עוד זמן רב" ● ד"ר חיים אסא רואה את שורש הרע בהכתבה של ישראל, שאש"ף הוא נציגם הבלעדי של הפלסטינים במו"מ ● ואילו ד"ר מאיר פעיל מציע לגשת למו"מ מואץ עם סוריה, כדי לנטרל את המשענת העיקרית של החמאס והחיזבאללה

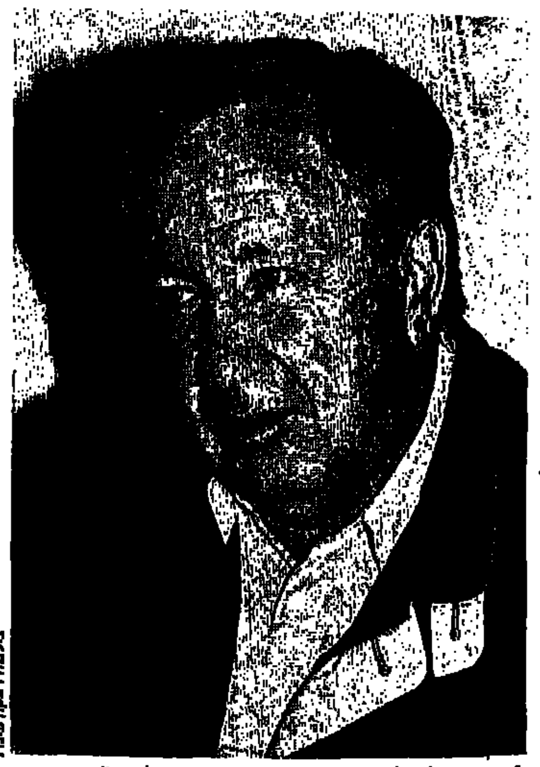

"ד"ר מאיר פעיל: "לחגיד, מפסיקים עם התתנחלויות"

פרופ' אהוד שפרינצק: "צריך ללמוד לחיות עם הטרור"

ד"ר חיים אסא: "אני חושש מגוייטנאמיזציה"

גלעד פדבה

לאחר האסון הקשה שאירע ביום ראשון בצומת בית ליד, כמו אחרי כל פיגוע רצחני, התקיימה במקום הפגנת ימין, שכללה את כל סממני הריטואל: מגאפונים, שלטים, רגלים מתגופפים והסיסמאות הקבועות שבהן יצוא רבין, ראש הממשלה, מככב בצמוד למילים "רוצח", "הפקרות", "ממשלת אש"ף", "מחדל", "מוות", "ברוך גולדשטיין" ו"דם". במרחק עשרות קילומטרים משם, קישרו כמה ח"כים מהאופוזיציה את הפיגוע עם מלאת 50 שנה לשחרור אושוויץ, וחזרו וטענו כי הטרור משתולל כעת בהיקף שלא היה כדוגמתו.

מומחים לביטחון לאומי, היסטוריה צבאית ומדע המדינה מפריכים את הטענה הזו. לדבריהם, כבר עברנו תקופות טרור דומות, קשות לא פחות. הביקורת שלהם כלפי רבין מתמקדת דווקא בצורך לנקוט מדיניות ברורה יותר, כדי להאיץ את התהליך המדיני ולקצר את המעבר לפתרון הקבע, שיפחית את הטרור.

"בתקופה האחרונה, בניגוד לתקופות אחרות, מדובר בפעולות התאבדות", אומר פרופ' אהוד שפרינצק, מהחוג למדע המדינה באוניברסיטה העברית. "הכרנו פעולות טרור כאלה גם בלבנון, אך אנשי החיזבאללה ניהלו לוחמת גרילה נגד הצבא, ופה מדובר בפעולת טרור, פגיעה באזרחים בלי שום הבחנה. זה נורא מפחיד", הוא מוסיף, "האוטובוס בדיזנגוף ומה שהתרחש בצומת בית ליד".

בשנים קודמות, לדברי שפרינצק, הפיגועים היו הרבה יותר קשים. בשנות ה־50 המוקדמות ביצעו מסתננים פעולות טרור שהסתיימו בקורבנות רבים יותר בהשוואה לתקופה הנוכחית. "באופן כללי, הביטחון הלאומי של ישראל היה אז במצב הרבה יותר חמור. למרות כל הכאב, אסור להגזים. עם כל הכאב והצער, אנחנו נמצאים במצב די טוב יחסית למדינות מוכות טרור בעולם הערבי, כמו מצרים ואלג'יריה".

ד"ר חיים אסא, מומחה לביטחון לאומי ששימש בעבר יועץ של רבין, טוען שיש גידול בעוצמת הטרור, "אבל זה לא קשור לימי רבין, זה קשור לתהליך, זה קשור לעובדה שישראל בעצם בוחרה באש"ף כפרטנר בלעדי למשא ומתן המדיני. למעשה, ישראל מכתיבה לאש"ף־תוניס ולערפאת, שלארגונים האיסלמיים הדתיים לא תהיה דריסת רגל במשא ומתן המדיני, ולא תהיה להם כל השפעה על גורלה של פלסטין. לפחות בעזה, הארגונים האלה מייצגים 40 אחוז מהפלסטינים, אם לא יותר. יש כאן חטא פוליטי, עבירה פוליטית ממדרגה ראשונה, שאני לא יודע איך להתמודד איתה כרגע".

ההכתבה של אש"ף כנציג בלעדי למשא ומתן מגבירה, לדברי אסא, את הפעילות האלימה של המנהיגות החמאסית והג'יהאדית. "אולי הממשלה הזאת לא נתנה את הדעת על כך. אך יש התעצמות משמעותית של התנועה הפונדמנטליסטית ברחבי המזרח כולו. זו תופעה סוציולוגית, דתית, ועדית ממדרגה ראשונה, המתגברת בקצב משמעותי ביותר. אין ספק שהארגונים האיסלמיים הפונדמנטליסטיים בעזה, בשטחים וגם בישראל מוקרנים מההתעצמות הזאת. אפילו אלג'יריה

מקרינה עליהם, שלא לדבר על איראן והתנועות הפונדמנטליסטיות במזרח התיכון".

"לא נכון לומר שתקופת טרור כזאת טרם היתה", אומר ההיסטוריון הצבאי פרופ' מאיר פעיל, "במלחמת לבנון היה הדנה יותר גרוע. בחודשים האחרונים מתבצעים פיגועים באותו סגנון, אך כאשר זה מצליח יותר, נהרגים 19 אנשים. כאשר מעשה כזה מצליח פחות, המחבל מתפוצץ בעצמו, נהגרמות. במזל, האוטובוס בבנייני האומה בירושלים נסע קדימה. חס ושלום, אם המחבל היה מצליח לפוצץ את עצמו ליד האוטובוס, היו עשרה הרוגים. במקרה של האוטובוס ליד מחולה, בבקעת הירדן, מזל שהחיילים היו בפנים, בתוך בית הקפה".

החמאס משרת את אש"ף

שפרינצק טוען כי תקופת הטרור הכי נוראה היתה מ־1936 עד 1939, בימי המרד הערבי הגדול. "באותה תקופה לא ביצעו פעולות התאבדות, אך היו כאן 400 אלף יהודים, וממש מלחמה, כולל התקפות על אזרחים. אי אפשר היה לחיות ממש. דווקא אז החליטה המנהיגות על הבלגה. האצ"ל, בפיקודו של דוד רזיאל, שברו את ההבלגה. מ־1937 עד 1939 הם הפעילו טרור נגדי. זה לא עזר יותר מדי, אך תחושות הנקמה קצת הושבעו".

איך נפתרה אז הבעיה?

"הטרור הערבי עבר לפעולה נגד עצמו. הערבים השתמשו בטרור במהלך מאבקים פנימיים בין מנהיגי כנופיות, וערכו התקפות טרור על כפרים ערביים על מנת לגבות כסף ולהשליט את כוחם, מה שהדיס אותם מבפנים. מי ששברו לבסוף את הטרור היו הבריטים, שנענו לקריאת הפלאחים הערביים, שסבלו מהטרור הזה. הטרור היהודי לא שבר אותם".

איך ראשי הממשלות התמודדו עם הטרור?

"לאף אחד לא היתה תרופת פלא. איש לא פתר את זה מהיום למחר. הם מצאו פתרונות בהתאם לתקופות השונות. בשנות ה־50 הפתרון שלהם היה פעולות תגמול. בכל פעם שהתבצעה פעולה נגדנו אנשינו התקיפו בסיס של מדינה ערבית. כך פיתחו את הדוקטרינה, שלא מעניין אותנו מי עשה טרור, אלא תוקפים את המדינה שבה פועל טרור. זה לא עבד. נוצרה הסלמה, שהובילה למלחמת סואץ ב־1956. אז טשטשו את מצרים, וההסדרות חדלו למשך הרבה שנים".

אבל פתרון של "זבנג וגמרנו" אינו מחזיק מעמד. עובדה, אש"ף יצא למאבק לאומי אלים נגד הכיבוש.

"אשף גדם נזקים לא מבוטלים בסוף שנות ה־60 וה־70.

(המשך בעמוד הבא)

רצח ללא הבחנה. המדינה כולה לוותה השבוע בכאב ובזעם את 19 חללי הפיגוע הקטלני בצומת בית ליד

צילום אלון רון/יזראל סאן

(המשך מעמוד קודם)

התגובה של גולדה מאיר היתה לרדוף אחריהם. אחרי רצח הספורטאים במינכן, המוסד הכריז עליהם מלחמה, ולמעשה רדפו אחרי כל הסוכנים של אש"ף באירופה. כעבור כמה שנים העניין הזה הוסל. בכל הסיפור הזה היו עליות וירידות. אף אחד לא מצא פתרון מלא לעניין הטרור, והכל נגרר לבסוף למלחמת לבנון".

לדברי אסא, הממשלות בישראל לא שמו לב להתפתחותו של ארגון הפת"ח אחרי 1967. "הן העדיפו להעלים עין, ולא גיבשו שום קונספט מה לעשות עם השטחים ואיך להמשיך הלאה. הן הקפיאו את המצב בצד שלנו, למרות שבצד השני התרחשו תהליכים מאוד כבדים, שהובילו לטרור של הפת"ח תחת כנפיהם של ארגונים פאן־ערביים, כמו הליגה הערבית. היום האיסלמיות מחליפה את הפאן־ערביות".

כלומר, הממשלות העדיפו לעצום עיניים?

"הן לא עשו כלום, ולא התמודדו אף פעם עם המקורות של הבעיה, מבחינה חברתית וכלכלית. כל הממשלות הניחו שצה"ל חזק וגדול, ויתגבר תמיד על אויביו. אם ישראל היתה פותחת בתהליך שלום לפני 20 שנה, בימי גולדה מאיר, שהיתה לה הזדמנות, ייתכן שהמורח התיכון היה נראה היום אחרת לחלוטין.

"למעשה, בתהליך שפתח רבין היה צריך לפתוח כבר לפני 20 שנה. היום זה מאוחר מאוד. לפחות בגלל זה היינו צריכים לפעול בצורה הרבה יותר מוחצת. הציבור היה נכנס להלם, ואחר כך מתיישר עם זה. היום, כאשר רבין עושה משהו קטן, מיד הוא מגמגם לגבי זה, ויש שמועות שהוא חוזר בו. מכל הסרכנים שלפני רבין, היחיד שהציג עמדה מאוד נחרצת היה שמיר, שנתן להבין שממנו אי אפשר להשיג שום דבר. הנחרצות הזאת, היה לה כוח".

העיקשות של שמיר מוצאת חן בעיניך?

"אני חסיד גדול של העמדה הנחרצת. תראה, אני חושש מווייטנאמיזציה. הפלסטינים ברצועת עזה מתחילים לפעול כמו הווייטקונג. יד אחת עושה משא ומתן, ויד שנייה עושה טרור".

אתה טוען טענה חמורה. החמאס משרת את האינטרסים של אש"ף?

"כן, אך לא באופן ישיר. ודאי שהוא משרת את האינטרסים של אש"ף. הוא מעלה את המחיר שלו. אנחנו מנסים ליצור עימות ביניהם, אך זה לא הולך. החמאס משרת את האינטרסים של העם הפלסטיני וגובה מחיר גבוה על האיטיות בניהול המשא ומתן. אתה צריך לראות את הצעירים הפלסטינים, מאושרים ממה שקרה בצומת בית ליד. זה קיים. זו לא חידה שרק בשב"כ יודעים את התשובה.

"עם זאת, אין שיתוף פעולה ישיר ביניהם. אש"ף והחמאס לא מתכננים משהו יחד. בעיקרון, לאש"ף נוח מאוד שיש חמאס, ולחמאס נוח מאוד שיש אש"ף, וכך פעל הווייטקונג הצבאי יחד עם צפון וייטנאם, היישות המדינית. האמריקאים טענו שלממשלת צפון וייטנאם אין שליטה על הווייטקונג, אם כי היום מסתבר שהיתה להם שליטה. אם תיקח משפחה גדולה מג'בליה, שישה ילדים הם אש"ף, ושישה הם חמאס".

תחושת הלחץ מיתרגמת ישר לטרור

הטרור, טוען שפרינצק, אף פעם לא היה בעיה של ביטחון לאומי. "הטרור הוא לוחמה פסיכולוגית של היריב. בסך הכל, מספר הנפגעים תמיד מצומצם מאוד. הטעויות הגדולות היו בזה שלא עשו שלום, אך לא בעניין של הטרור. אריאל שרון הכניס את הצבא לתוך עזה, סלל דרכים בתוך מחנות הפליטים והכניס את היחידות הכי טובות. לא היה אז סי.אן.אן, אף אחד לא שמע ולא ראה, או הוא עשה עבודה טובה".

אולי יש להצטער על כך שרשתות הטלוויזיה לא חשפו את המתרחש?

"שרון חי במנטליות שלפיה אפשר לנטרל את כל האלמנטים הפוליטיים שלא מסכימים איתו. הוא פשוט טועה. מבחינה צבאית יש לו ניסיון, אך פוליטיקה היא עסק מסובך מכדי לתת אותו לגנרלים כמו שרון. הבעיה היא שנכנסים לתמונה מרכיבים פוליטיים, שאתה לא יכול להימלט מהם. למשל כל מיני אנשים מוסריים, שלא יכולים לסבול עינויים, לדוגמה. המצלמות שתיעדו את פרשת קו 300, וגילו שני מחבלים חיים, עלולות להפריע בביצוע של פעולות מסוימות.

"היום אומרים, נעיף את אוסלו, ניכנס עם הסיירת ונעשה סדר. זה בולשיט. זה לא עובד בצורה כזאת בשום מקום, כי אי אפשר לבודד את הטרור מבעיות פוליטיות הרבה יותר גדולות. כאשר טומי לפיד שאל ב'פופוליטיקה' למה לא בשים להם כמה פצצות כך שירגישו כמונו, אמרתי שאפשר לעשות כמו בארגנטינה, להקים ממשלת גנרלים, להעיף את הפוליטיקאים לבית סוהר, לכבוש מחדש את הגדה המערבית, לחסל את כל מי שנראה כמו טרוריסט, וכך לנצח את הטרור. בארגנטינה העמידו את הגנרלים לדין. זה לא עבר".

לדברי שפרינצק, אין פתרון צבאי לטרור, "ויש תקופות שבהן אתה צריך ללמוד לחיות עם הטרור". במישור הטקטי, שפרינצק ממליץ להגביר את השמירה והמודיעין, לשפר את המחסומים בין השטחים לישראל ולהגביר את אמצעי הביטחון בכללותם. "הפכו את 'אל על' לחברה משוריינת. זה עולה כסף רב, אך עדיין זול מלספוג כל כך הרבה התקפות טרור. ככל שאתה מעלה את רמת הביטחון הפנימי, אתה מוריד את הסיכוי שטרוריסט כזה יבצע את זממו. אם מקרה טרור לא יתרחש פעם בחודש אלא רק פעם בשישה או שבעה חודשים, ההשפעה שלו על דעת הקהל והמוראל הפנימי תהיה הרבה יותר נמוכה".

שפרינצק דורש מהממשלה להגיד לציבור בצורה הכי ישירה, שנצטרך לחיות עם הטרור עוד זמן רב. "מצב כזה קיים בהרבה מקומות בעולם, אם כי במידה הרבה יותר נמוכה, וצריך לחיות עם זה בחריקת שיניים ועם שפתיים קמוצות. צריך להכיר בכך שמדינה כל כך חזקה ומצליחה יכולה להמשיך לחיות עם 150 או 200 קורבנות טרור בשנה, עם כל הצער שבדבר, מבלי שאנשים יעשו במכנסיים, וייכנסו לפאניקה. אם בכל פעם שאוטובוס מתפוצץ יקראו להקמת ממשלת אחדות לאומית, דבר שאין לו שום סיכוי ומשולל כל קשר למציאות, הציבור ייכנס לוויברציות. רעיון כזה גורם פאניקה, כי הציבור מבין שגם הפוליטיקאים שלו בפאניקה. תחושת הלחץ הזאת מיתרגמת ישר לטרור".

זה נשמע נורא.

שפרינצק: "אבל זה ככה. אין שום ממשלה, לא העבודה ולא הליכוד, שתוכל לפתור את בעיית הטרור בשנים הקרובות. זה לא אומר שמבחינה טקטית אי אפשר לעשות דברים. אם אתה לא יכול לעצור את הטרור, לפחות תוכל להוריד את רמת התכיפות שלו ומידת ההשפעה שלו על הציבור".

הסדר קבע בלי משא ומתן

"נגיד", אומר פעיל, "שכתוצאה ממעשי הטרור ייפסק תהליך השלום, נגיד שממשלת ישראל תפסיק את התהליך, ונגיד שאנחנו נגיד 'אתה, ערפאת, לא יודע לשלוט בעזה', וניכנס פנימה, כמו שרוצה רפול. אז מה יהיה? יש להניח שהפלסטינים, קומתם הזדקפה קצת - דווקא בעקבות מלחמת לבנון, כששרון נכנס ללבנון עם בגין ורפול, שרצו להכות כל כך חזק את אש"ף ולא חשבו מה יקרה עם החיזבאללה ומה יצמח להם. הם רצו להכות באש"ף כדי שערביי הגדה והרצועה יראו וייראו, אך לבסוף אנשי החיזבאללה הם שהעניקו השראה לערביי השטחים".

נכון לעכשיו, המנהיגות הפלסטינית בשטחי החסות לא מצליחה להשתלט על החמאס.

"אני מסכים. בכל אופן, דבר אחד ברור: ערפאת לא מצליח. אבל האם אנחנו מצליחים להשתלט על זה? המתאבד שעלה לאוטובוס ברחוב דיזנגוף בתל אביב בא מכפר ליד רמאללה שנמצא תחת שליטתנו. לאז אם נחזור ונשלוט עליהם, זה לא יפתור את הבעיה, אלא אם נחזיק אותם בעוצר במשך שנים. לא נצליח לעשות את זה, כי העולם לא ייתן לנו".

מהו הפתרון הטוב ביותר?

"להגיד מפסיקים עם ההתנחלויות, וגם ירושלים היא יעד למשא ומתן, אבל הכי חשוב זה להאיץ את תהליך השלום עם סוריה. זה יפתיע את כל העולם, שישראל תסיר את הווטו מעל רמת הגולן. אנחנו אשמים שאין שום התקדמות, ולא הסורים. צריך להציע את רמת הגולן תמורת פירוז ושלום, חוץ מאל־חמה וקיבוץ שניר, שהיו בתחום ישראל המנדטורית בזמן השלטון הבריטי. אם נעשה שלום עם סוריה, החמאס לא יקבלו גיבוי לפעולתם, וגם אנשי החיזבאללה ייאלצו להפסיק את המאבק האלים נגד ישראל".

המעשה הנכון, לדברי אסא, זה להאיץ מאוד את תהליך השלום עם הפלסטינים, ולקיים בחירות בשטחים תוך כמה שבועות. "כולם ישתתפו בבחירות, ומי שינצח באופן דמוקרטי, הוא הנציג שאיתו נידבר".

ומה נעשה אם אנשי החמאס ינצחו?

"נדבר איתם. אני חושב שלא תהיה בעיה עם זה. במקרה הכי גרוע תקום קואליציה של פת"ח עם מרכיבים מהחמאס, וזה טוב".

מדוע?

"השאיפה שלנו היא שהחמאס ייכנס לפעילות פוליטית אקטיבית. הסכנה היא, שהחמאס יעדיף שלא להיכנס לפוליטיקה ויישאר אופוזיציה טוטאלית. אם היינו יכולים לדחוף את כל הצדדים להשתתפות פוליטית במאבק על אופיה של פלסטין, אין ספק שהיינו מת ְפת עלים אותם לערוצים אחרים לחלוטין. אני לא אומר שזה היה מקטין את הטרור באופן משמעותי, אך לפחות מרכיב אחד של הטרור היה יורד. זהו לא פתרון טוטאלי. אין לקוות שמיד אחרי הבחירות הטרור יופסק, אך עלינו לתת להם להבין שאנחנו, כמדינה דמוקרטית, מדברים עם נציג דמוקרטי".

החמאס והג'יהאד, טוען אסא, צומחים על רקע מצוקה כלכלית־חברתית גדולה. "המאבק שלהם לא צריך להיות נגד ישראל, אלא נגד הרשות הפלסטינית; אך היום, נגד מי הם יתמודדו?". לדבריו, ממשלת ישראל צריכה להפגין רצון נחוש להגיע לשלום עם הפלסטינים, ולא רק להסכמים בודדים כדי לתיפטר ממקומות לוחצים. "ישראל צריכה להציג מה היא רוצה. גם להציג שהיא לא רוצה כלום. כל קו שהיא תציג באופן נחרץ יהיה יותר טוב מגמגום וחוסר בהירות. גמגום בכיוון השלום הרבה יותר גרוע מקו ניצי לוחץ. כשאתה מראה שיש על מה לדבר והכל נתון למשא ומתן, ברור שיגבו ממך מחיר. אני מדבר עכשיו על מסחרה. אין ספק שאנחנו מנהלים פה תהליך מאוד מטופש ולא נכון".

מה אתה מציע?

"הדבר שישראל טעתה בו בגדול, ואולי רבין טעה בו בגדול, הוא הציפייה מאש"ף להתמודד עם הארגונים האיסלמיים באופן מיליטנטי. לא מעטים ניתחו את הציפיות האלה, והגדירו את החלום הזה כבלתי אפשרי ולא נכון. כל ניסיון של ממשלת ישראל ללחוץ את ערפאת, שיתמודד עם החבורות האלה, הוא נסיון סרק מטופש, שגורם אצלם לגיחוך. אם ישראל רוצה להתמודד פיזית עם מקורות הטרור האיסלמי, היא צריכה להיכנס ממש פנימה, ולטפל בטרור באופן נקודתי. האלטרנטיבה שאני מציע היא בחירות במכה ראשונה, והסדר קבע במכה שנייה. בלי משא ומתן, תיק תק".

אין פה מלכודת, זה קזינו

הבלונדה והחרדי השאירו באותו ערב את התחתית שלהם בקזינו. החרדי המשיך ללכת על שבע עשרה בחמישים שקל הסיבוב. חיוך הבבי־צחוק שנשאר לו על הפנים העיד ששבע עשרה לא היה מספר של מזל באותו ערב. הבלונדה עמדה בשלוש ושלושים לפנות בוקר בפתח הקזינו. על הפנים שלה היה ריכוז של עצב. טיפה מזה, ובדאי להישאר במיטה שבוע

מתי כהן

לפנות בוקר נגעה הבלונדה המצועצעת לחרדי עם הציצית בביצים. המותניים של שניהם היו צמודים לדפנות של שולחן ההימורים. הם עמדו זה לצד זו, כשפלג הגוף העליון שלהם נטוי מעל הלבד הירוק. העיניים שלהם היו מרוכזות בתפילה: שהכדור ייפול על החריץ הנכון, עכשיו.

היד של הבלונדה היתה אחוזה בדופן העץ של השולחן. שלי כף היד שלה היו לבנות מהלם הכסף. היד שלה היתה אחוזה בדיוק במקום שאליו נצמדו מכושיו של החרדי, זה היה בהסח הדעת.

החרדי שם ז'יטון של 50 שקל על מספר שבע עשרה. מנפת הציצית שלו היו דחוקות אל השולחן. הבלונדה פיזרה עשיריות מסביב לריבוע של עשרים ושמונה. המפקח, ישראלי עילג, ינק מהסיגריה וחיבר את העשן שיצא לו מהאף אל עננת העשן הכללית, מעל המהמרים. הקרופייה, ינוקא אנגלי שנראה כמו גאון מחשבים, תיקתק את זרם הז'יטונים של הלקוחות על המספרים בלב הבד הירוק. הגלגל הקטן רץ. הגאון אמר בסבר פנים מתו: "לא יותר ב־קי־ש־יה". הגלגל נפל על תשע.

החרדי הקפיא את הבעת הפנים שלו על משהו שבין בכי לחיוך. הבלונדה דחפה את הגוף שלה לאחור ונתנה לעצמה סטירה במצח: "יא־אללה, איזה מטומטמת אני. איזה מטומטמת, יא־אללה שלי. חשבתי על תשע ושמתי אותה על עשרים ושמונה. איזה מטומטמת".

היא הכניסה לעצמה עוד סטירה, ולא נרגעה. חזרה שוב על המשפט הזה, שש או שבע סטירות היא חטפה, הרבה אחרי שהגלגל יצא לסיבוב חדש.

הבלונדה פיזרה עשיריות ודפקה לעצמה את המצח, החרדי דק משפט ביידיש וכיוון אותו לשני חבריו החרדים שעמדו בגזרה השנייה של הרולטה.

■ ■ ■

בקזינו של רחוב היצירה ברמת גן מתקיים דגם חברתי סיבול להאיר זווית נוספת של השבר המזרחי. הייתכן ש־90 אחוז מסאות האנשים שרוכנים שם על ארבעת שולחנות הרולטה הם מזרחיים, וזה לא אומר כלום? האם ייתכן שזה רק מקרין?

אולם הקזינו צר וארוך. בקצהו האחד מטבחון, ובקצה השני שלחנות הבלק ג'ק. ליד שולחן הבלק ג'ק הראשון, שמתעגל חצי מטר אחרי דופן הרולטה האחרונה, יושב אדם צעיר עם מעיל טרופר פרווה בצבע בז', ומשתעשע עם ז'יטונים של מאה ומאתיים שקל. כרגע הוא גמר לנזוף בחייל בחופשה שיושב בכיסא לצידו.

הוא אמר לחייל שצריך, בגאדם, לראות את הקלפים של האחרים, כדי לדעת אם כדאי לך למשוך קלף נוסף. אחרת המושך עלול לדפוק את השולחן כולו.

הפנים של החייל מביעות חרדה. הוא מצמצם ופוקח את העיניים על המאה שקל שלו, שתקועים בתוך הריבוע לידו. מאה זה מינימום בבלק ג'ק של רחוב היצירה.

אבל החייל לא גמר לספוג. המבוגר עם המצח המזיע שיושב לצד הנזוף נועץ בחייל מבט מאוכזב מהחיים האלה ואומר לו: "תשים לב לקלפים, בחורצ'יק, למה כולנו פה רוצים להרוויח, כן?"

החייל חושב עכשיו אם להישבר או לתת תוקפנות. הוא מעדיף התקפה. הראש שלו עושה תנועת סיבוב של כמעט שלוש מאות שישים מעלות, והפה שלו אומר למצח המזיע: "המאה שקל שלי שווים את כל הכסף שלך, הבנת?"

■ ■ ■

מחוץ לאולם הארוך, משמאל לפתח, עומד שולחן ארוך, מכוסה יריעת בר לבנה. אחרי השולחן מתחיל האולם הרחב והריק של הביליארד. שולחנות הביליארד שוממים, מקלות המשחק מונחות על הלבד. משמאל לשולחנות הביליארד מתוח בר משקאות, ומאחוריו עומדת מוזגת משועממת. על כיסא גבוה מולה יושב לוגם משועמם. הביליארד מת, הקזינו חי חזק.

השולחן עם יריעת הבד הלבנה עמוס בתקרובות — נקניק בארבע גירסאות, שוקיים צלויים של עוף, וחצילים, מאפה עם בשר ובצל, סלט כרוב, חומוס, טחינה — אבל שומם. זה אולי מזנון החינם היחיד בארץ שעומד שומם, למרות שמטמרים ספורים ממנו רוחשים אנשים. מסקנה אפשרית: האנשים רעבים למשהו טוב יותר, שעשוי לקרות.

חוזים לאולם. מכה של קולות ועשן.

בראש שולחן הרולטה השמאלי יושב אדם, שמרוח על הכיסא. הוא המפקח. הוא זז בבישול, מעשן בבישול, משוחח בבישול. אתה יודע מיד, חבגאדם הזה סמכותי מאוד.

אם בכה, עדיף שגדעון גרות ומעל הפיס שלו יעמדו בראש השולחן. אף אחד הרי לא אוהב אנשים שאומרים לו בבישול "תפנה בבקשה את הפינה הזו כדי שהבחור לידך יוכל להגיד תודה". הבישול המנומס הזה יכול לחרוש את העורף בצמרמורות קרה.

חייל בחופשה עם לחיים ורודות משחק בשולחן הזה על האדום והשחור. לפעמים הוא מוצא תעוזה ומשחק עם מאתיים שקל על הטורים. הלך הכסף, או שאתה אוסף שש מאות. חבר שלו, עם ז'קט צמר ותספורת של טירונים, לוקח את הרווחים מהמכות הטובות. עכשיו הולך להם.

חבר של השניים, עם זהות לא ברורה עדיין, כמותם, ועם תספורת של טירונים, בא בריצה חנוקה משולחן הבלק ג'ק שבקצה האולם. הוא מפלס דרך אל חבריו ולוחש־צועק להם: "יואלאק, איזה בלק ג'ק הבאנו שם אחי, איזה בלק ג'ק, איזה בלק ג'ק ענק אחי, אל תשאל". הגוף שלו נמתח עד קצות האצבעות ועושה רבע סיבוב במקום, העיניים שלו מתגלגלות ונעצמות אל התקרה, הידיים שלו סוגרות על חמש או שש ז'יטונים כתומים של מאה. הוא הגיע לקצות העצב.

בשולחן האמצעי מחליפים קופה. המפקח, שמן עם צמה ועיניים קטנות ולועגות, מוריד את הידיים מקופת הברזל הקומפקטית שלידו. הקופה גדושה. ככה עושים כסף גדול. שלושה קילומטר בקו אווירי מפה אנשים מגרדים את החיים העלובים שלהם כדי להשיג מחברת לילד. חלפו כבר ארבעים וחמש דקות או שעה מאז ההחלפה האחרונה. אדם מטעם ההנהלה מגיע עם קופה ריקה, אדומה וזהה בנפחה לקופה המלאה, מחליק את האדומה ליד השמן ומושך את הגדושה. השמן כותב משהו על בלוק נייר צהוב. אם הצלחתי לספור בלי לדפדף, הקופה הכילה כעשרים אלף שקל. אדם עם גוף חזק וכפות ידיים עובדות זורק על השולחן הזה שש שטרות של מאה. הוא מצפה מהדילר האנגלי שיחליף לו את הכסף בז'יטונים, ואם אפשר - מהר. הוא מצפה שהדילר יקלוט אותו. הפנים שלו נחצות בקמט ארוך ועמוק. הן מתוחות. כפות הידיים שלו חיוורות מסיר שלא ירד בשתיים־שלוש שטיפות. פועל שמגרד את הכסף עם שפכטל בא להמר. בסדר, הקזינו לא רחוק מספיק ממקום העבודה שלו - נניח איזה מאתיים או שלוש מאות קילומטר, פיורייעץ שבאים אליו פעם בשנה, לחופשה.

הפועל מקבל את הז'יטונים שמגיעים לו. דבר ראשון הוא דוחף אותם לכיס, עמוק. היד שלו נשארת על הז'יטונים. העיניים מחפשות את המלכודת. אבל אין פה מלכודת, זה קזינו. הוא שם מאה על האדום. העשן חונק לו את הנשמה. הוא לא נוגע בסיגריות כנראה. שלוש חגורות האנשים שמסביב לשולחן דוחקות אותו החוצה, אבל יש לו כוח. הוא מתייצב על הבלטה שלו ומחזיק אותה עם הכתפיים.

המאה שלו הופכים למאתיים. המצח שלו נמתח — הוא מחליט להשאיר את המאתיים על האדום, לסיבוב נוסף. הגלגל רץ. האנגלי אומר "לא יותר" ומתקתק את זרם הז'יטונים של הלקוחות על הלבד. הפועל נקרע מהמתח. המאתיים שלו הופכים לארבע מאות. הוא מרים את היד מעל כתפי האנשים, תותך ביניהם חריץ צר, ומושך אליו את הארבע מאות. הפנים שלו עכשיו רכות יותר.

המלצריות, צעירות מחלטרות, ממשיכות להריץ כוסות למהמרים, שתייה קרה וחמה בחינם. לקראת סיום, הנוף עם מעיל הפרווה רץ אחרי מפקח שממהר לשולחן הבלק ג'ק האחרון, כדי להחליף מפקח שהשלים משמרת. הנוף רץ אחריו ומדבר אליו. המחליף מנדנד את הראש ואומר: "לא יכול, יא חביבי, לא יכול לגעת במזומנים".

"מה לא יכול לגעת במזומנים? אתה בלבית פה. מה זה לא יכול לגעת במזומנים?"

"אני אומר'ך, אני לא יכול לגעת במזומנים, 'תה מבין מה אני אומר?"

"כולה אלף שקל, אני מבקש ממך. מה אני מבקש ממך בסך הכל?"

"לא אלף שקל, אפילו לא גרוש, אמרתי'ך. יש'ך ויזה, נכון? לך לכספומט, תביא כסף".

"איזה כספומט, יא־אללה שלך? מהכספומט אני יכול לקחת אלף שקל? מהכספומט אני יכול להביא מקסימום ארבע מאות. מה ביקשתי ממך? כולה אלף שקל בסך הכל".

"מה אתה מבקש - אני לא יכול לתת, יא חביבי, לא יכול לתת".

הבלונדה והחרדי השאירו באותו ערב את התחתית שלהם בקזינו. החרדי המשיך ללכת על שבע עשרה בחמישים שקל הסיבוב. חיוך הבבי־צחוק שנשאר לו על הפנים העיד ששבע עשרה לא היה מספר של מזל באותו ערב. הבלונדה עמדה בשלוש ושלושים לפנות בוקר בפתח הקזינו. על הפנים שלה היה ריכוז של עצב. טיפה מזה, ובדאי להישאר במיטה שבוע.

בכניסה הראשית עומד שומר בגודל של שולחן רולטה הפוך. אבל הוא לא עושה בעיות, כל מי שרוצה נכנס ומהמר. גם קשה להגיד שהוא נתקל בבעיות. אחרי שמצטלבים עם המבט של המרושל - נו, אחרי זה אפילו אם אתה שולחן רולטה בעצמך, קרוב לוודאי שתחפש לך עץ אחר.

והמשטרה לא צריכה לעשות הרבה. רק לנקות אותם משם, עכשיו.

שים לב

ישראל פז

חוזרים למגרשים

בשלוש השבתות של פגרת החורף התגעגענו לליגה הלאומית בכדורגל. הספורט הישראלי חסר את ההתלהבות בסופי השבוע. את המאבקים על כר הדשא. את תוכניות הספורט בטלוויזיה וברדיו. קצת ציני לקרוא לזה פגרת חורף. מזג האוויר בשבועות המיותמים מכדורגל היה נאה. אירופה בוודאי מתקנאת באקלים שלנו. ברוב מדינות היבשת משחקים גם בשלג ובקור. זה לא היה רעיון מוצלח להשבית לשלושה שבועות את הליגה הבכירה בכדורגל.

מי שלא נח בפגרה לרגע היו ראשי ההתאחדות לכדורגל ועסקני הקבוצות. ראשי ההתאחדות היו עסוקים, ועדיין עסוקים, במאבק על הזיכיון בטוטו, בעקבות מסקנות ועדת בן־דרור לחלוקת הכספים של מועצת ההימורים. בעיקרון זו מלחמה צודקת. אי אפשר ואסור להלאים כספים שמייצר הכדורגל עבור הספורט כולו. זו גישה שהיתה נהוגה במדינות שונות, וגם כהן עבר זמנה. מצד שני, אי אפשר לתפקד תחת איומים. אם ביקשו ההתאחדות לכדורגל וקבוצות הליגות הבכירות לעשות מעשה, הן היו חייבות לפעול מיד אחרי פרסום המסקנות. כיום אבד המומנטום, ורבים כבר שכחו מה עוללה לספורט ועדת בן־דרור.

גם ראשי הקבוצות היו עסוקים. בין סיבוב לסיבוב בליגה הלאומית הם עסקו בביזנס. ביזבוז כספים שאין להם על החלפת כדורגלנים. לעתים מדהים לראות קבוצות שהחליפו את רוב שחקניהן. ההרכב שפתח את הליגה לא דומה לזה שיתייצב בשבת לסיבוב השני. הדבר מוכיח על חוסר תכנון מקצועי בתחילת העונה, על העדר סבלנות בהמשכה ועל חשש מכישלון לקראת סיום הליגה.

השבת יחזרו קבוצות הליגה הלאומית למגרשים. ההערכה: הסיבוב השני לא יהיה דומה לסיבוב הראשון. ניתן לצפות למהפך. בעידן שלוש הנקודות יכולים לחול שינויים קיצוניים במהירות. בתום שלושה–ארבעה מחזורים אפשר שהכל ישתנה.

את טבלת הליגה ניתן לחלק לשני גושים של קבוצות. בגוש העליון שמונה קבוצות שעברו את גבול 20 הנקודות, וגם בתחתון מספר קבוצות זהה. את הגוש העליון אפשר לחלק לשניים: מכבי תל אביב, עם 29 נקודות; האלופה, מכבי חיפה, עם 27; מספר נקודות זהה יש גם להפועל פתח תקווה, מפתיעת הסיבוב הראשון, ואילו להפועל תל אביב יש 26 נקודות. החלק השני של הגוש העליון כולל את בני יהודה ת"א והפועל באר שבע, עם 23 נקודות, ובמרחק שתי נקודות מאחור ניצבות בית"ר ירושלים (אכזבה) והפועל בית שאן (הפתעה נעימה).

את הגוש השני מובילה עירוני ראשון לציון, עם 18 נקודות, ובעקבותיה מכבי פתח תקווה (17), בית"ר תל אביב (17), הפועל צפרירים חולון (16), מכבי נתניה (16), הפועל חיפה (15), עירוני אשדוד (14) ומכבי הרצליה (14). שתי האחרונות הן שיאניות ברכש שחקנים.

כבר בסוף השבוע יהיו שני מאבקי קצוות: מכבי תל אביב, שנוצחה בפתיחת הליגה 1:0 בחוץ על ידי עירוני אשדוד, תשתדל לגמול ליריבתה באיצטדיון ברמת גן. בהתמודדות זו תהיה נקודה פיקנטית: אלון (האווירון) מזרחי, שהחל את העונה בתקוות גדולות במכבי תל אביב, יתייצב בעבר השני של המתרס לאחר שנרכש על ידי מכבי חיפה והושאל לעירוני אשדוד.

משחק הקצוות השני יהיה בהרצליה, שם תצטרך האלופה, מכבי חיפה, להיות במיטבה כדי לנצח במשחקה עם סוגרת הטבלה, מכבי הרצליה. החיפאים, שניצחו בסיבוב הראשון את יריביהם בקריית אליעזר 2:4, טובים יותר, אך באופק נראית הפתעה.

שתי קבוצות נוספות, השוכנות ברביעייה העליונה, ייצאו למשחקי חוץ מסקרנים: הפועל פתח תקווה, השלישית, תצפין לבית שאן, המרוחקת ממנה בשש נקודות. בסיבוב הראשון ניצחה הפועל פתח תקווה במגרשה רק 0:1. בבית שאן יהיה קשה בהרבה, הגם שהפתח תקוואים ניצחו בשבת באותו איצטדיון את יריביהם 0:2 בגביע הטוטו. בליגה זה יהיה אחרת. את נחת זרועה של בית שאן חשו באיצטדיונה בסיבוב הראשון שתי הראשונות. מכבי תל אביב נוצחה 2:1, ומכבי חיפה סיימה בתיקו 2:2.

הפועל תל אביב, ששמרה בסיבוב הראשון על יציבות, תצא לאיצטדיון טדי בבירה למפגש עם בית"ר ירושלים, שהתאפיינה עד כה בעליות וירידות קיצוניות. השתיים סיימו בסיבוב הראשון בבלומפילד בתיקו 2:2. גם הפעם ינהלו כנראה מאבק שקול.

שתי קבוצות משמונה הראשונות לא ילקקו דבש במשחקי תגומלין בחוץ, למרות שבסיבוב הראשון חגגו נצחונות בית על יריבותיהן. בני יהודה ת"א תצא למשחק בראשון לציון נגד עירוני (בסיבוב הראשון – 1:3 לבני יהודה), והפועל באר שבע, שניצחה בסיבוב הראשון 1:2 את בית"ר תל אביב, תצטרך להתעלות כדי לנצח בגומלין.

הפועל חיפה, שעוררה ציפיות לגדולות בעקבות הרכש המסיבי שלה בתחילת העונה, מקווה לשנות בסיבוב השני את תדמיתה הקלוקלת. במשחק הראשון של הסיבוב השני תהיה לה הזדמנות נוחה לבצע מפנה, כשתארח בקריית אליעזר את הפועל צפרירים חולון, שעליה גברה בפתיחת הליגה 1:3. אבל מי שסבור שיהיה זה טיול חיפאי – טועה. חולון של מוטל'ה שפיגלר מסוגלת לתת פייט ליריבתה.

שתי קבוצות נוספות מהגוש התחתון יתמודדו בפתח תקווה. בפתיחת הליגה הדהימה מכבי פתח תקווה בנצחון חוץ מוחץ על מכבי נתניה 3:5. גם הפעם עדיפים סיכוייה. נתניה יודעת שכל מעידה עלולה לשלח אותה אל מתחת לקו האדום.

הרבה יותר נעים לכתוב על כדורגל נטו מאשר על הבחישה מאחורי הקלעים. לא פעם אין לכך ולא כלום עם ספורט. לכן נקבל את חידוש משחקי הליגה בתקווה שצפויים לנו 15 מחזורים מרתקים, שיביאו יותר קהל ליציעים.

חשביעיות של רלף

לא פעם התמאתי למאמן הכדורסל הוותיק, רלף קליין. עשיתי זאת גם בשבוע שעבר. באמת ובתמים אני חושב שמה שרלף כבר שכח מאמנים בליגה הלאומית עדיין לא יודעים. אוהדי הפועל חולון קוראים לרלף קוסם. במיוחד השבוע, אחרי שהצעיד את הקבוצה החולונית לנצחונה השביעי ברציפות מאז שהצטרף לצוות המקצועי שלה. ועוד על מי – על מכבי תל אביב (84:95), שלחובתה נזקף הפסד בורדר, בגליל, אחד ב־17 מחזורים. ניצחון זה קירב את החולונים לפלייאוף העליון (1–4), וכיום נראית הפועל חולון הקבוצה היחידה שיכולה לאיים על הכתר של מכבי תל אביב.

יבושם לאוהדי הפועל חולון, הרואים ברלף קליין קוסם ומושיע. ההתלהבות חזרה בגדול לאוהדי חולון, ששכחו כבר מתי ניתנה להם הזדמנות לחגוג כמו שחגגו ביום שני, אחרי הניצחון הגדול של קבוצתם על האלופה. לדעתי, רלף קליין אינו קוסם אלא מאמן טוב, אשר דוגל בעבודה קשה ומצליח להפיק את המירב מהקבוצות שאימן בשנים האחרונות. לפני חולון הוא עשה זאת עם הפועל תל אביב. הוא הביא אותה לגמר הפלייאוף וזכה עימה בגביע המדינה.

במגרש רלף הוא גם פסיכולוג טוב (מחוץ למגרש הוא לעתים בוטה בהצהרות, משחרר משפטים שגם הוא מתחרט עליהם – אך אין מה לעשות, כזה הוא האיש), ואחת ממעלות המאמן שלו היא אמינותו בקרב כדורסלניו. ברגע שהשחקנים רואים אותו מתרוצץ על הקווים הם יודעים שאם לא יסטו מהוראותיו – יצליחו.

רלף קיבל קבוצה חולונית עם כדורסלנים מצוינים אך חסרי אמונה. הכשלונות שנחלו לפני בואו גרמו להם חוסר ביטחון ואי שקט. כמאמן המקצועי הבריא יצר מהם רלף תלכיד מצוין, בין השאר משום ששינה מוסכמות לגבי שחקנים מסוימים, למשל שלטון ג'ונס. לפני בואו של רלף נחשב השחקן הזר הזה לכישלון. עכשיו הוא שחקן יעיל, טוב בהגנה וגם בהתקפה, ויודע את מקומו במגרש.

חולון היתה במיטבה במשחק הבית שלה נגד מכבי תל אביב. היא נתנה את הטון בכל שלבי המשחק, שיחקה בדרך כלל משחק חכם, שהוציא את התל אביבים משיווי משקלם, וניצחה. אמנם שהפסד עלול לרפות את שורותיה. בינתיים רוכב רלף על סוס מהיר ומנצל בצורה מצוינת את המעלות הטובות של שחקניו, שרובם מנוסים ויעילים.

ההפסד בחולון צריך להדאיג את מכבי תל אביב. גם הניצחון הדרמטי ביום חמישי בהיכל הספורט ביד אליהו על פאנאתינאיקוס אתונה (91:92), ובעיקר ההפסד הצורב שבוע קודם לכן בסלוניקי נגד פ.א.או.ק, גילו בקיעים קשים במשחקה של קבוצת הייצוג מספר 1 שלנו. הקבוצה חסרה משחק צוות. לעתים היא נתקעת בדקות חולשה ארוכות שאסור שיספקו קבוצת צמרת. לא פעם מבוסס משחקה של מכבי תל אביב על זריקות מוצלחות של דורון ג'מצ'י או דקות התעלות של מוטי דניאל, שחקן לוחם שאינו מוכן להיכנע עד לשריקת הסיום. ברגע שג'מצ'י לא מצליח בצליפותיו, לעתים המוגזמות, כמו שקרה לאחרונה, מאבדת מכבי תל אביב את הכיוון. חולשות בפרקי זמן ארוכים מאפיינים גם את משחקם של נדב הנפלד וגיא גודס. לנוריס קולמן יש אמנם דקות טובות, אולם בדקות רבות הוא נעלם. ראדיסב צ'ורצ'יץ' אינו זר אידיאלי.

מכבי תל אביב היא עדיין הטובה בקבוצות הישראליות, על אף שהפסידה השבוע בחולון. אבל זה לא קונץ גדול כל כך. במבחן האמיתי שלה באירופה ובמשחקים שנותרו לה בגביע אירופה לאלופות היא תצטרך להציג קונסיסטנציה משחק יעילה וטובה יותר.

מילה רעה

עודד ליפשיץ

אין מרץ לשלום

יש חשש ניכר, שיום הפיגוע הקטלני והכואב בבית־ליד ייחשב בעתיד ליום שבו נקטע תהליך השלום. השבוע, נקבע סדר היום של הממשלה בנושא הפלסטיני לשארית תקופת כהונתה. ביום ראשון ביטלה למעשה הממשלה את החלטתה להקפיא לחלוטין את ההתנחלויות, והחליטה להקים ועדת שרים שתקבע את הקצב וההיקף של המשך ההתנחלות בשטחים ובירושלים. נאום רבין לאומה, למחרת הפיגוע, קבע יעד חדש: הפרדה בין מדינת ישראל לגדה.

משמעות ההחלטות היא, שלממשלת רבין אין מה לתרום להמשך תהליך השלום. היא תמשיך לדשדש במקום עד לבחירות ב־96, ותתיש את עצמה באינספור ויכוחים על הבנייה בהתנחלויות. צפוי ששרי מרצ ושאר היונים ינהלו קרב נסיגה הירואי, אבל יקומו עוד שיכונים, ייסללו עוד כבישים וייבנו עוד "שכונות" מרוחקות של התנחלויות קיימות, שההבדל בינן להתנחלויות חדשות הוא רק בהגדרה.

ועדות שרים אחרות יורונו בדרכים לבזבז מאות מיליוני דולר על עוד מחסום ועוד גדר, עוד שוטר מג"ב ועוד כלב שמירה בקו ההפרדה.

הדיונים על קידום השלום, פינוי צה"ל ממרכזי הערים, בחירות בשטחים, פיתוח כלכלי ומה שהכי חשוב, הסדרי קבע – יידחקו לתחתית סדר היום וסולם העדיפויות, ואולי יימוגו כליל.

ההחלטות על המשך ההתנחלויות בשטחים וההפרדה מבהירות גם למתונים שבין הפלסטינים שאין להם למה לצפות. הם אינם יכולים, ובצדק, להשלים עם קביעת עובדות חד צדדית בהתנחלויות. הם אינם יכולים, ובצדק, להסכים לקו הפרדה שנקבע בלעדיהם ויוסיף לישראל שטחים נרחבים בגדה, בירושלים ובבקעת הירדן. קו ההפרדה שאליו שואפים הפלסטינים שונה לחלוטין במיקומו ובמהותו: זהו קו הגבול המוסכם שיחצוץ בין ישראל למדינה הפלסטינית. ממשלת רבין אינה נותנת להם תקווה שיוכלו לראות בהתגשמות חלומם.

מחנה השלום נמוג

הרבה לפני הבחירות ב־96', יתברר לממשלה ולציבור בישראל שמי שאינו הולך קדימה, לשלום, הולך אחורה, להחרפת העימות.

כשרבין וממשלתו, שהבטיחו שלום, יתייצבו לבחירות הבאות בלי שלום עם הפלסטינים ועם קו הפרדה, עם התנחלויות חדשות ועם טרור רצחני גובר, הם לא יזכו לאמון הבוחר. אחרי הבחירות תקום קואליציה של הימין הנוכחי, ש"ס ואנשי "הדרך השלישית", שרובם מהימין ב"עבודה".

רבין, בעמקי לבו, הוא אחד מהם, השקפותיו הבסיסיות דומות לאלה של חיים גורי ויהודה הראל. זו הסיבה שמעולם לא היה מסוגל להכריז שירד מהרמה או יפנה את הבקעה. גם כשהוא מצהיר שימשיך לדבוק בתהליך השלום, למרות הטרור, הוא רוצה בשלום שהוא שלום בית, בין הימין המתון למרכז הפוליטי בישראל, שלום עם ירושלים רבתי, עם התנחלויות במערב השומרון, ועם קיבוצים ומושבים ברמה ובבקעה. גם רבין, כמו "הדרך השלישית", חולם חלום שווא ומאמין שאפשר יהיה לכפות שלום כזה על הפלסטינים והסורים.

תהליך אוסלו החל בתנופה ובחזון שלום מרקיעי שחקים. מיד לאחר החתימה בוושינגטון, רבין, יועצי האחיתופל שלו והגנרלים שאיתם הוא נועץ, בלמו את התנופה, גימדו את החזון ופרטו אותו לפרוטות. עוד כביש, עוד עמדה ועוד גדר. אחרי סחבת מיותרת הם פינו בקושי את עזה ויריחו, ומאז, מזה שמונה חודשים, אין התקדמות ממשית ליעדים שנקבעו באוסלו: פינוי מרכזי הערים וקיום בחירות בשטחים.

שכרו של הביטחוניזם הקטנוני של רבין וחבורתו יוצא בהפסדו: הדיון הרה הגורל בסיכונים הכרוכים, כביכול, בצעד "נועז וקריטי" כמו יציאת צה"ל מג'נין וקלקיליה, נמרחים ונמשכים עד אין סוף.

התוצאה היא, שבמקום שהפלסטינים יריעו שם למצעדי המשטרה הפלסטינית ויתמוגגו למראה הסמלים, המדים והרובים, במקום שהם יתגודדו באסיפות בחירות וליד הקלפיות, ויתחילו לראות אור רחוק באפילת מנהרת הכיבוש, התסכול והאכזבה משחקים לידי אלה שמהנדסים פיגועי זוועה, כמו הפיגוע באוטובוס בקו 5, או בבית־ליד.

אותו גימוד רביני ששחק לחלוטין את תהליך השלום, גם שחק את מרצ. שריה וראשיה האמינו, לתומם, ש"רק רבין יכול" לגייס את הרחוב לתמוך בשלום, אז מרצ תתמרן אותו, לתמוך בפינוי השטחים ובהקמת מדינה פלסטינית. בגלל האמונה הזו, היונים בממשלה נכנעו לגחמותיו הבטחוניסטיות והפופוליסטיות של רבין, מגירוש אנשי החמאס ללבנון, ועד לסגר הטפשי האחרון, שגם רבין עצמו אינו טוען שיוכל למנוע פיגוע התאבדות.

האמונה הזו התנפצה סופית השבוע: התברר שרבין לא רוצה ולא יכול להביא את השלום, ושהרחוב, הימני והשמאלי, לא מאמין בו, ובצדק. רבין פוסח על שתי הסעיפים, הוא לא נץ אמיתי וגם אינו יונת שלום, ואינו מסוגל להוליך ולנווט.

למרצ היה מסר בהיר: מדינה פלסטינית בגבולות 67', פינוי כל השטחים וכל ההתנחלויות. המסר הזה נשחק וטושטש כתוצאה מהדרך הארוכה והפתלתלה שמרצ עברה מאז הבחירות. שנתיים וחצי של הליכה על בהונות בממשלה, רבין, הפכו את ההרגל הזה לטבע. היום, המאבקים והמרידות בסמכותו המתפוררת של רבין הן של מתנגדיו ב"עבודה", מקהלני ווריין, ועד ליבאי. מרצ מפגינה לויאליות.

שריד התייצב לימין ראש הממשלה, תחת משמע, והפך לאיש סודו ואיש אמונו, אחרי שנות הכשר יוני לרוב מהלכיו, והתמסר להתבוננות החרשית: מתיחת ביקורת על מהלכי הפלסטינים. זה לא שאין כאלה, יש רבים וחמורים, אך מנציג מיעוט מצפים שימצה את יכולתו להשפיע על "מהלכי הממשלה", ולא שיצטרף לאלה שבוחנים את עדשות מגדלת וששים לאיד כשהוא מועד. רובינשטיין פוסח על שתי הסעיפים בכל מה שקשור לירושלים ולהסדרי ביטחון. ידי צוקר כמעט נעלם מהמפה הפוליטית. אורון שקע בנבכי ההסתדרות. קולה הפוליטי של ראש מרצ, שולמית אלוני, עדיין צלול וחד משמעי, אך הוא נשמע בתדירות פוחתת ובעוצמה יורדת. הצבעת החבר של יאיר צבן נגד ההחלטות בממשלה בעניין ירושלים רבתי היא יוצא מהכלל, בגלל שהן הבליט את העזובה ששרי מרצ האחרים נמצאים. מי יילחם על השלום?

מתחת לחגורה

דולי בן־אליעזר

ליקק שתן

אביאל (שם בדוי) בן השנתיים נמצא במעון לנשים מוכות עם אמו, אחותו בת השלוש ואחיו בן הארבע. אחת מרגליו של אביאל בן השנתיים נתונה בגבס, כי אבא שלו זרק אותו על הספה בבית, והטיח את גופו בספה שוב ושוב. באחת מההטחות האלה נשברה הרגל. ברגעים הראשונים אביאל ההמום לא הגיב. אחר כך הוא צרח קצת בהיסטריה, ואחר כך נרדם. חומו עלה, והאבא היכה מכות נמרצות את האמא בכל פעם שדיברה על בית חולים. זה קרה ביום שישי, וזה קרה גם ביום שבת. רק ביום ראשון הגיע אביאל עם אמו לקופת חולים.

אבא של אביאל ניסה לחתוך לאחיו בן הארבע את הוורידים בידיים עם סכין קטן לקילוף פירות. גם לאמא. פה ושם האח השתין מבלי משים על הרצפה. האבא הטיח את ראשו בקיר, כי אסור ללכלך את הרצפה, ובפעם הבאה שזה קרה הכריח אותו ללקק את כל השתן.

את אחותו של אביאל אבא היה תופס בשערות, מקרב אותה אל פניו, עושה העוויות משונות, ואחר כך נושך אותה בזרוע או בפנים. גם היא החלה להרטיב. פעם הפשיט אותה, כיבה את החימום בבית והשאיר אותה עירומה וקפואה כעונש. בפעם אחרת דחף את ראשה לאסלה כדי שתיטיב לראות איפה צריך להשתין.

חוץ מזה, אביאל, האחים ואמא חטפו תמיד בעיטות בכל חלקי גופם. בלי נעליים. אבא תמיד משיל נעליו מעל רגליו לפני שהוא בועט. והיה גם ריטואל עם הטלוויזיה: תמיד באמצע סרט מצויר או לא מצויר אבא היה מסביר פתאום, בצעקות, שהוא, האח של אביאל, הוא אפס וזבל, ומי בכלל הרשה לו לראות את הסרט הזה שהוא, אבא שלו, לא מרשה לו לראות. הוא היה מתחיל להעביר תחנות כמטורף, שולח את הילד לחדר חשוך כעונש, ומסיים במכות ובעיטות על אמא, כי היא זו שהרשתה.

היום, במקלט, אחיו בן הארבע של אביאל אוכל רק אם האוכל מוגש לו בידי אמו, בייחוד אם מדובר בחטיפים וממתקים, כי תמיד היו השתוללויות ומכות ובעיטות סביב חטיפים וממתקים. הוא לא לוקח לבד ופל מהשולחן, וגם כשאמא שמה לו את הוופל ביד צריך לשכנע אותו שמותר לאכול.

אמו בת 23. התחתנה בגיל 17 עם נרקומן שהיום הוא בן 27. בהתחלה היו סטירות פה ושם, אחר כך קצת מכות, ולאחר לידת השני החלו המכות החזקות. בעיקר ליד הכיור במטבח. היה בא אליה מאחור, מצמיד אותה לשיש או לכיור, בועט, ואחר כך הופך אותה ובועט בבטן. ללא הרף. גם בילדים. היה מכה את הילדים עד זוב דם מהשיניים והשפתיים. הם גרו עם ההורים שלו, שכמובן ראו הכל אבל קיבלו את ההסבר שלו שהוא מכה את כולם מתוך אהבה וגם כי צריך להציב גבולות לילדים.

בשלב מסוים הם נפרדו. היא התחבאה בבית כנסת ואחר כך הלכה למקלט עם הילדים, הוא עבר גמילה. בלחץ המשפחות שלה ושלו היא חזרה אליו, כדי שיהיה לילדים אבא. טעות איומה, היא מורה, כי היא כבר היתה אחות גועל בלתי נשלט ולא היתה מסוגלת להעמיד פנים, ושוב הכל חזר: "ממש כמו כלבים. היה הופך אותי על הבטן ועושה מה שרוצה. בכוח. אחר כך הייתי מקיאה והוא היה יושב וצוחק. מוציא את האיבר שלו ואומר כמה שהוא חזק וגדול ויפה וכמה אני אפס, סמרטוט שלו, משרתת שלו, זונה, חסרת זכויות, פסיכית".

בזמן האחרון האיומים ברצח נעשו תכופים וממשיים יותר, ובגללם הגיעה שוב למקלט, ותקצר היריעה מלתאר את סיפור הבריחה, שהוא סיפור גבורה כמו מהסרטים. אין לה אף אחד בעולם הזה, ולמרות זאת היא נחושה בדעתה לפתוח דף חדש ולא לחזור לבעלה. הוא, אגב, לא מורה שהוא גבר מכה. אפילו היום, בבית הסוהר.

שיר אהבה מדרום אמריקה

בכל יום שישי תוכלו, כמו פבלו, לפגוש בזמיר הפרואני ובחבריו הטרובדורים ממלאים את המדרחוב התל אביבי בנחלת בנימין בצלילים הקסומים של שירת הפולקלור הדרום אמריקאית. כבר שנה מזמרת החבורה בחוצות ארץ הקודש וניזונה מאהבת הרחוב, כמו גם ממכירת קלטות המתנגנות עמוק בנשמה.

עם סגולה

זאב צחור

איפה האינטלקטואלים הפלסטינים?

בערש כל תנועה לאומית עומדים אינטלקטואלים. אחד העם, נורדאו, ז'בוטינסקי הם רק דוגמאות. לא במקרה הנשיא הראשון של מדינת ישראל היה פרופסור, וכך גם הרביעי. השני והשלישי היו היסטוריונים.

אי אפשר להסביר את התפתחות התנועה הלאומית הפולנית בלי הנריק סנקביץ', שהיה, אגב, ממוצא יהודי. תחיית הלאומיות הצ'כית נמשכת ממסריק ועד גוסטב האוזל. אינטלקטואלים מסוגו של ג'פרסון הם שיצרו את התודעה הלאומית האמריקאית, ואפילו סין, חברה עתיקה, נזקקה לסון־יאט־סן כדי לגבש לאומיות מודרנית.

גם התנועה הלאומית הפלסטינית ראשיתה באינטלקטואלים. כאשר ההיסטוריונים היהודים קלויזנר ודינור ישבו בהר הצופים והפכו את ה"אתוס בחרתגו" היהודי להצדקת קיומה של מדינה יהודית, ישב כאן, בבאר שבע, עארף אל עארף, היסטוריון פלסטיני, וכתב את ה"אתוס בחרתגו" המקביל של עמו. לא במקרה מוזכר שמו של פרופ' אדוארד סעיד מאוניברסיטת קולומביה כנשיא הראשון של המדינה הפלסטינית, אם וכאשר תקום.

עד כאן השווה, ומכאן השונה, המדאיג מאוד. בתנועה הלאומית היהודית לקחו על עצמם האינטלקטואלים גם את דגל השלום. לפני 70 שנה הוקמה בירושלים "ברית שלום". בראשה עמדו האינטלקטואלים הבולטים של הדור ההוא, בהם ארתור רופין, הוגו ברגמן, גרשום שלום. השרשרת המפוארת של מיטב אישי הרוח נמשכה מהם ועד "שלום עכשיו". היו בה סופרים כמו עמוס עוז וא.ב. יהושע, פילוסופים כמו נתן רוטנשטרייך, היסטוריונים כמו שמואל אטינגר והוגים כמו ישעיהו ליבוביץ'.

במשך שנים ניסו מעצבי הלאומיות היהודית למצוא נתיב אל מעצבי הלאומיות הפלסטינית, ודרי כוחם של אינטלקטואלים בדיאלוג, בניסיון לרדת לחקרי דברים. תמיד היוזמה לפגישה באה מן הצד היהודי. ברוב המקרים היד המושטת נדחתה מיד. בפעמים הספורות שבהן נוצר קשר, הדיאלוג הפך למונולוג: הפלסטינים התקיפו, ואנו, הישראלים, נדרשנו להתנצל, כאילו תמיד אנחנו היינו האשמים במלחמות ובדם שנשפך. המגע הזה הוליד קשר עקר. כיוון שהשלום לא הוטמע בתודעת האינטלקטואלים, הוא לא יכול היה לחדור לתוככי התודעה העממית. כך אצל הפלסטינים, כך גם בקרב האינטלקטואלים במדינות ערב. האינטלקטואלים הערבים אינם מדברים שלום.

* * *

נכתב בעקבות החזרת ספרי שנשלחו לתערוכת הספרים הבינלאומית במצרים. הספרים הוחזרו בלי שהוצאו מהחבילה.

כוסית

שמואל בונים

כסאות מוזיקליים, ישבנים תיאטרליים

ישראל התברכה בכך וכך מוסדות תיאטרון ציבוריים נתמכים, ובמקביל בכך וכך מנכ"לים ומנהלים אמנותיים, ועוד אחד. האחד הנוסף מאפשר את המשחק "כסאות מוזיקליים". ברגע שנשמעת הנגינה, פעמים מינורית ופעמים צורמנית, קמים המנהלים וסובבים במעגל סביב הכסאות. כשהנגינה נפסקת, ממהרים כולם לתפוס כיסא. אחד, שלא הספיק לתפוס מקום ישיבה, נשאר עומד, מחכה לנגינה הבאה. בינתיים יכול הוא להתנחם בפסטיבל ישראל, בקרן תל אביב לתרבות וכיוצא בזה.

יש כאלה החוזרים ומתיישבים בכיסא שכבר ישבו בו, ויש המתרווחים בכסאות חדשים. יש מקרים שבהם, בניגוד לכללי המשחק, קם אחד ומסבב במעגל כשהכיסא דבוק לישבנו. ניתן לכנות את המשחק בשם רוטציה. במשך השנים עלה לידי המשתתפים הקבועים לטעום טעם ישיבה כמעט בכל הכסאות שבמעגל. לזר אשר אינו שייך למועדון הסגור הזה קשה לחדור למשחק. הכסאות שמורים לבעלי החזקה, הכל נשאר במשפחה.

זהו מעגל קסמים, ולא יעלה על דעת איש – בייחוד לא על דעת המשתתפים במשחק – לשבור אותו, שהרי הניסיון שרכשו לא יסולא בפז. השיטה מבטיחה המשכיות, אחידות ושמירה על הרמה האמנותית הקיימת. כך המנהלים נהנים, והקהל, שהתרגל כבר למנות האמנות המוגשות לו, אינו חסר.

ובתווך, בתוך מעגל הכסאות, עומדים השחקנים. עם השמעת הנגינה הם נושאים עיניים לבאות בתקווה לפריצת הדרך, לרוח חדשה. אך לשווא.

כנאמר בקוהלת: סובב סובב הולך הרוח, ועל סביבותיו שב הרוח.

"כשהעץ נובל נשארים רק השורשים"

ב־1940 נדרו הטוניסאים שאם המגיפה שפשטה בין ילדיהם תיגמר יעשו מסיבה בכל שנה. מאז הם חוזרים וממלאים אחר הבטחתם, כיד המסורת ובמלוא הצבעוניות

"החזרה לשורשים היא תהליך חיובי". דוגמנית בחגיגה

אתי אברמוב

1 לפני 15 שנה, קצת לפני הקיץ, נפל דבר בקומה הרביעית של הבניין שלנו בראשון לציון. מהבוקר עד הערב עלו מהדירה שמולנו צעקות. רגע אחרי שהסתיימו נשמעה על הדלת שלנו דפיקה. פתחנו, ואל הסלון חדרה השכנה ממול, עם דמעות בעיניים. הבת שלה, שגודלה בקפדנות על ברכי התרבות הרומנית, הלכה לצבא, ופגשה שם מרוקאי. זאת אומרת טוניסאי. ולא סתם טוניסאי. מג'רבה. את מתארת לעצמך? חזרה ושאלה את אמא שלי, האבא שלה אומר שהוא לא יבוא לחתונה. שהוא לא מסכים להשתדך עם משפחה שיש בה כל כך הרבה אחים שעושים טו־לו־לו־לו בדרך לחופה.

זה קרה יום אחד, והמשיך כך כל יום. הסוף היה, שבראשית אוגוסט חגג כל הבניין על חצי עוגת תות־כלה עם המון קצפת. העוגה הגיעה ישר מהחופה, שהתקיימה באחד מאולמות החתונה של נתניה. השכנה היתה שם, וגם בעלה נשבר והגיע, כאילו לא היו דמעות והיסטריה מעולם.

כל המהומה הזאת עלתה לי בראש ביום שבת, בדרכן לחגיגות יתרו של בני העדה הטוניסאית, שהתקיימו איפה אם לא בבאר שבע. השכנה שלי, חשבתי, שהיא כבר מזמן סבתא גאה לשלושה נכדים, היתה אמנם על סטריאוטיפים מופרכים, אבל מצד שני חשבתי, גם אני עוד לא בדקתי מקרוב טוניסאי אמיתי. אז מי יודע מה מצפה לי.

לביקור בבאר שבע קדם טלפון לראש העדה הטוניסאית המקומית, דוד חדד. ניסיתי לברר פרטים על מה החגיגה ולמה. אמרו לי, עכשיו הוא בדיוק באמצע תפילת הבדלה. אחר כך הוא הולך לאירוע, וכרטיס, דרך אגב, עולה 75 שקל. אבל אני והצלם עיתונאים. טוב, אמרו לי, תבואו, יהיה בסדר. ואם לא? הקשיתי. יהיה בסדר, אמרו לי שוב. בכנסנו, אני ופבלו הצלם, למכונית ונסענו לכיוון דרום, חסר להם שם, כלשכת העיתונות הממשלתית, חשבנו, אם התעודה שלהם לא פותחת לנו את הדלת של אולמי "אשל".

ב־1940 נפוצה בין ילדי טוניס מגיפה קשה. אם היא תיגמר, נדרו הטוניסאים, נעשה מסיבה גדולה בכל שנה. המגיפה פסקה, ויהודי טוניס וג'רבה הסמוכה עומדים בנדר. בכל [illegible] שלפני השבת שבה נקראת פרשת "יתרו" הם עורכים מסיבת [illegible].

עד לפני כחמש שנים חגגו בבאר שבע את חגיגות יתרו, שנקראות גם חגיגות הילדים, באופן עצמאי, כל משפחה בביתה שלה. אבל לפני חמש שנים הוחלט להפוך את החגיגות לאירוע המוני, וכך קרה שביום שבת האחרון עשו את דרכם לאולמי "אשל" שבעיר רבים מיוצאי טוניס. כל מי ששילם 75 שקל זכה בתצוגת אופנה טוניסאית, ארוחת ערב בסגנון התוונה [illegible] ומופע של חיים משה – שהוא אמנם תימני, אבל [illegible] שלו, הוא טוניסאי מלידה, כך שזה בסדר.

הקהילה הטוניסאית הבאר שבעית מונה כ־12–14 אלף נפש [illegible] גלור וברמלה, על פי ניסים נעים, יו"ר איגוד יוצאי טוניסיה בישובי הנגב, יש יותר טוניסאים. אבל היוזמה לחגיגות יצאה מבאר שבע, והקרדיט שמור למנהיגי העדה המקומיים.

שלוש פעמים טעינו בדרך, שלוש פעמים שאלנו איפה זה אולמי "אשל". הפיצוי לייסורי הדרך מגיע אחר כך, כשאנו מגלים שלמרות ההמון הנוהר, בחניון של "אשל" יש מקום גם למכונית שלנו. בעיות החנייה, תודה לאל, נשארו מאה ק"מ מאחורינו, בתל אביב.

בכניסה לאולם שבעיר העתיקה מתגודדים אנשים במיטב מחלצותיהם. הרוב נכנסים. אלה שלא מחזיקים בכרטיס מנסים לשכנע את ניקול, אשתו של חדד, שתמכור להם. לא, היא פוסקת, אלה כרטיסים שמורים לאנשים שיבואו. במקום מתפתחת מהומה וטא.

בתל אביב, אורי שטרק, הגורו של הבילויים, פתר את הבעיה על ידי הכנסתם של כל המיוחסים חינם. בלי ויכוחים ובלי שמירת כרטיסים. כל השאר, כמובן, משלמים בכסף מלא עבור ההתחככות עם הפרוות והוויניל. מצד שני, התגיגות של אורי שטרק מתקיימות במועדון ענקי, ולא באולם שמכיל שולחנות ל־400 איש אבל בעליו מכניס אלף, כי הביקוש גדול ואי אפשר להגיד לטוניסאים לא.

במקרה שלנו הקסם עבד. כרטיסי העיתונאי שלי ושל פבלו עושים את שלהם, ואנחנו נכנסים בחינם, אחר כבוד. למען האמת, אם היה להם שם שטיח ארום, בטח היו פורשים אותו לפנינו. אני גם זוכה לליווי צמוד. יוזמה פרטית. קוראים לו אהרון משש, ועל הדש צמוד לו תג "משש ביטחון". אתם שומרים פה על האולם? אני שואלת, בטוחה שהוא נציג של חברת שמירה בשם משש. "לא", עונה לי משש, "אני פה גם השומר וגם העוזר וגם המנקה. הכל. ובבוקר אני עובד באוניברסיטה, שומר בשער. תגידי, אני לא ראיתי אותך פעם? את לא לומדת במדעי הרוח?"

כמו רבים מתושביה, גם משש הגיע לבאר שבע בראשית שנות ה־60. יש לו שמונה ילדים, אשתו לא עובדת, והוא גר ברובע ד'. רובע ד', למי שאינו בקיא, הוא הברונקס של באר שבע. שם צמחו זהבה ושירי הדיכאון שלה. בכל אופן, לא נראה שהתדמית שיש לרובע ד' בעיני התל אביבים מזיזה במשהו למשש. הוא חי את החיים, לא את הכותרות בעיתונים, ואם הוא כבר מתגעגע למשהו, זה לא לצפון תל אביב, אלא לטוניס. "שם", הוא אומר, "זה חינוך חינוך, הלכה הלכה. היו מרביצים לי עם מקל על קצות הציפורניים כדי שאשמור את השבת. אבל מספיק לדבר", הוא מגרש אותי מהפואייה. "תעלי למעלה, תראי איזה יופי האולם".

2 המנה העיקרית בחגיגת יתרו היא יונה. למה? כי בני ישראל נמשלו ליונה, כנאמר בשיר השירים, "יונתי בחגווי הסלע". יש מי ששוחטים כמה יונים, כמספר הבנים במשפחה. לזכר קורבנותיה הרבים של המגיפה שהשתוללה בטוניס, גם נוהגים בני העדה לאחסן מיני מזונות בכלים זעירים, והילדים נדרשים לקרוא בקול את ברכת בורא מיני מזונות, בורא פרי האדמה, נוסח מקוצר של ברכת המזון ואת עשרת הדיברות.

את כל המנהגים הללו מגלה לי הרב אפרים חדד, ירושלמי שעדויותיו על החיים בטוניס שימשו בסיס למחקריהם של האנתרופולוגים שלמה דשן ומשה שוקד על יהודי צפון אפריקה. לדברי הרב חדד, לקהילות ג'רבה וטוניס עבר מפואר, מאז תקופת בית ראשון. לדבריו, כמו לילדים, גם לבנות העדה חג משלהן, שנחוג בראש חודש טבת. בתקופת השלטון הרומי החליטה בחורה בשם יהודית לעשות מעשה. היא לקחה גבינת עיזים ויין למתנה של אחד בשם אלפונסו, שהיה הנציב הרומי באותם ימים. גבינת העיזים המלוחה הצמיאה אותו מאוד, ויהודית הרוותה את צמאונו ביין. כשנרדם, כרתה את ראשו. לציון מעשה הגבורה נוהגות בנות טוניס וג'רבה להתכנס ולחגוג. הבנים באותו יום נוהגים להכריז על אירוסים לבחירת לבם או לבקש את ידה מאביה.

באולמי "אשל" לא מגישים שום יונים, אלא בורקסים עם רוטב פטריות ומיני בשרים עם אורז או תפוחי אדמה. המגשים והלפים על פנינו, כמו גם העסקנים השונים. למולנו היתה שם אסתריקה נגיד, ששואלת אם אנחנו רעבים, וגם דואגת שנקבל ברל בורקס. הכבוד הבאר שבעי, או שמא הטוניסאי, ניצל.

אסתריקה היא למעשה הגירסה הדרומית והמקסימה לשלוה בן גל. בן גל, למי שלא יודע, עוסקת בארגון תצוגות אופנה ונחשבת בתל אביב לרמות ברנז'אית. כששואלים את אסתריקה אם היא מודעת לדמיון לעמיתתה הצפונית, היא צוחקת ואומרת כן, כבר אמרו לה. למי שרוצה תיאור מדויק יותר של אסתריקה, נאמר שהיא מזכירה מאוד מאוד את אמא של יוני משכונת חיים. חגיגות יתרו תופסות אותה בבגד מצרי דווקא, כי את כל הבגדים הטוניסאיים שלה היא נתנה לדוגמניות של התצוגה שעוד מעט תיערך כאן. חלקן טוניסאיות אותנטיות, חלקן רוסיות. "התלבושות הללו", היא מספרת, "זה מקורי מבית אבא. ניתן לרכוש אותן בטוניס, אבל אני משיגה אותן ממה שיש לאנשים מבוגרים בבית. אנחנו, הטוניסאים, מאוד רכושנים לדברים שלנו, לבגדים, לאוכל. היום, כשאפשר לנסוע לטוניס, פתאום כולם רוצים לחזור ולראות איפה האבא גר, מה היה שם, לחגשים את הסיפורים ששמעו".

תאוות החזרה לשורשים, לדברי אסתריקה, כה גדולה, שגם מי שאינו טוניסאי רוצה לחוות את החוויה. "פעם עשיתי בבית ערב טוניסאי, ואי אפשר היה לסגור את הדלת", היא אומרת. ומה הגישו שם לאכול? "הו", נאנחת אסתריקה, "קוסקוס, שאת יודעת מה זה, מחשי, שזה מעיים ממולאים של מרה, ומרוואה' – אם קלטתי נכון את המילה – "שזה גזר מבושל. כל טוניסאית אמיתית יודעת ששלישי ושישי כלי המאכלים הללו, זה לא נתשב".

לסיכום החוויה הטוניסאית אומרת אסתריקה: "הטוניסאים הם המיזוג הכי טוב בין אשכנזים לספרדים". היא עצמה, אגב, נשואה לפרסי.

השמירה על מנהגי העדה זורמת לטוניסאים בוורידים, מדור לדור. הרב משה חלפון הכהן, מספר לי הרב אפרים חדד, קיבץ את כל המנהגים לספר שנקרא "ברית הכהונה", "שהוא האורים והתומים שלנו". גם הרב חדד עצמו עוסק בליקוט וקיבוץ, אבל בעיקר של סיפורי הפולקלור. הסיפור האהוב עליו ביותר הוא זה על הרב שלום כהן, שמת לפני כ־70 שנה ונקבר בטבריה. מספרים שיום אחד בסוף ימיו, רגע לפני שיצא לדרכו לישראל, קפץ לו פעוט מתחת לגלגלים ונדרס. הרב כהן בירך, הילד ניעור לחיים, והרב עלה לישראל כמתוכנן. מאז מונה הילד בו־עומרין, שפירושו שני גילים.

"הטוניסאים הם המיזוג הכי טוב בין אשכנזים לספרדים", אומרת אסתריקה נגיד, הגירסה הדרומית המקסימה לשלווה בן גל ● בחגיגות יתרו של יוצאי טוניס שנערכו בשבת בבאר שבע היתה אסתריקה לבושה בבגד מצרי דווקא, כי את כל הבגדים הטוניסאיים היא נתנה לדוגמניות שלה ● אסתריקה היא בעצם חלק ממנגנון, שנועד להעניק לבני העדה תחושה מקומית של קהילה המודעת היטב למשמעות הפוליטית של כל חגיגה, בדומה למה שמתלווה לכל מימונה

כל מי ששילם 75 שקל זכה באולמי "אשל" לתצוגת אופנה טוניסאית, ארוחת ערב בסגנון התוונה ומופע של חיים משה (למטה מימין), שהוא אמנם תימני, אבל עשו לו הנחה

3 אסתריקה נגיד היא בעצם – כתום לב, כנראה – חלק ממנגנון שנועד להעניק לבני העדה תחושה של בית, של גאווה עצמית, אך גם הכרה בערכן הפוליטי של החגיגות שלהם. כמו המימונות. לאולמי "אשל", למשל, הוזמנו טוניסאים שהם במקרה גם חברי מועצה. "בוא תראה חבר מועצה רוקד", מתרגשת אחת החוגגות ומנסה למשוך את פבלו, הצלם, להנציח את המאורע. פבלו, שלא מבין על מה המהומה, מסרב להשתתף במסע התיעוד. מצילום אחר, לעומת זאת, של ראש הקהילה דוד חדד עם בכיר בעירייה, הוא לא מצליח להימלט.

"אבא שלי", מספרת ורד חדד על אביה, "מעולם לא הוכתר על ידי בני העדה, אלא על ידי העיתונות. למעשה הוא חייט שהתחיל לארגן אירועים של טוניסאים. למשתתפי האירוע הראשון שאירגן, מין מסכת, הוא גם תפר את כל התלבושות. ככה יצא, שאם מישהי בעדה מתחתנת, ישר מתקשרים לאבא שלי, שיכין לה בגדים וילביש אותה. עכשיו, כשאני אומרת שאני הבת של דוד, ישר יודעים מי אני".

ורד, כמו גם שתי אחיותיה (יש לה גם אח קטן), היא בחורה יפה מאוד, וודאי היתה עושה חיל בחיי החברה של תל אביב. אבל בינתיים היא נוסעת לשם רק כדי לבלות. בבקרים היא לומדת בכיתה י"ג בבית הספר לאחיות, מה שמצביע על כך שהיא לא רק יפה, היא גם נשמה טובה. לאולמי "אשל" היא הגיעה עם החבר, טוניסאי, "ככה זה יצא, במקרה. החברים של האחיות שלי מרוקאים. בכלל, העניין של העדות לא תופס אצלנו. יש כאלו שאומרים על הטוניסאים שהם קמצנים, אבל זה לא נכון, גם אין אצלנו חמסות או דגים על הקירות".

כרמית, אחותה הקטנה של ורד ומדהימה ביופיה לא פחות ממנה, מגיעה לאולמי "אשל" עם נעלי טרקטור, גרביוני צמר ושמלת מקסי שחורה, שהיו מכניסים אותה לשינקין בלי בעיות. לנוכח התלהבותי מהמלבושים קופצת ורד ומגלה שהשמלה השייכת לה. "70 שקל", היא אומרת. "יפה לאז" כן, בהחלט, אני עונה, 200 שקל מינימום זה היה עולה לך בתל אביב.

ורד, למרות שהיא שייכת לדור החדש ונחשבת צברית למהדרין, חושבת שהחזרה לשורשים היא תהליך חיובי. "כשהעץ נובל נשארים רק השורשים", היא מסבירה בלהט. "אני ישראלית וטוניסאית, כי המסורת תמיד תישמר בתוכי".

אנדריי לוי, אנתרופולוג ממוצא מרוקאי, מספק את נקודת המבט האקדמית: "אצל יוצאי צפון אפריקה יש מחויבות כלפי מסורות העבר. הסיבות לכך הן רבות. היותר טריוויאליות הן הבדלים סוציו־אקונומיים, שגרמו לעולים החדשים להתרכז בפריפריות, בדרך כלל בדרום הארץ, ולגבש מערכת חינוך מסוג מסוים, שמשכה מורים מסוג מסוים, וכך חינכה גם את הדורות שנולדו בארץ". לוי חוקר את חיי הקהילה היהודית במרוקו במסגרת עבודת דוקטורט לאוניברסיטה העברית. עבודת המ.א. שלו עסקה בתופעת נסיעות השורשים למרוקו. הנטייה להדביק ליהודי צפון אפריקה את הכינוי "מזרחים" מצחיקה אותו. "מגרב", אומר לוי, "זה בערבית מערב קיצוני, מפני שמבחינת הכובשים כל ארצות המגרב היו ממערב להם. בגלל זה אני לא אוהב להשתמש בכינוי הזה, חוץ מזה שיש לו קונוטציות מסוימות בתרבות הישראלית".

את הנטייה המגרבית לשמור על המנהגים מסביר לוי כרקע ההיסטורי־תרבותי. "יהודי מזרח אירופה היגרו לארץ בעקבות שבר עמוק. מלחמת העולם הביאה אותם להגירה אישית, מלווה בתחושת מחויבות גדולה לארץ הקולטת. היתה להם אמונה שצריך לבנות משהו חדש. יהודי צפון אפריקה, לעומתם, עלו בחמולות, ולפעמים בהרכב של כפרים שלמים, שרצו בהמשך קיומה של המסגרת התרבותית ממנה באו. התרבות האשכנזית השלטת הציעה להם להיפטר מהמסורות הישנות, כדי ליצור עם זקוף קומה וכדומה. הבטיחו להם, אם תהיו כמונו, תקבלו מה שיש לנו. אבל זה לא התקיים, לא לגבי מי שאימץ את התרבות האשכנזית כמו גם לא לגבי מי שדחה אותה".

האם קיומן של חגיגות עדתיות לא מעיד בעצם על כשלונו של כור ההיתוך, שעל יצירתו עמלו מנהיגי המדינה הראשונים? "לא כור ההיתוך נכשל", אומר לוי, "אלא החזון הציוני של כור ההיתוך, ואני שמח שזה קרה. אני לא חושב שצריך להיות דגם אחיד של ישראלי, בעיקר כי לא ניתן למחוק זיכרון היסטורי של אנשים. תראי מה קרה למי שניסה למחוק את הזהות הדתית אורתודוקסית. חלק מהכעס שלהם נגד המדינה והחברה הישראלית החילונית נובע מתהליך החילון שאליו חינכנו. הם הציבו מולנו אופוזיציה, שמתריסה כלפי החזון הציוני בגרסיה הקלאסית שלו. היום, כאשר ברור שהחזון הזה לא יתממש, יש יותר פתיחות, שיוצאת גם לכיוונים עדתיים.

"במובן הפוליטי הרחב, זה שאנחנו במזרח התיכון מחזק עוד יותר את ההנחה שהניסיון ליצור כאן גטו מערבי יהיה מבחינה פוליטית בעוכרינו. מה שנוצר כאן הוא עם קטן ומתנשא בתוך סביבה מזרחית, ודווקא את החלק הזה, המזרחי, של החברה הישראלית כדאי לנו לשמר".

"אין חזרה פשוטה לעבר כי אין דבר כזה", מסכם לוי. "אנחנו נעים כל הזמן קדימה, וברור שהעבר מתערבב עם החוויה הישראלית, המגולמת בתנוכה שני, התמרמרות וסכסוכים בינינו לערבים".

* * *

החגיגה נגמרת. אנחנו נפרדים מורד לא לפני שהיא סוחטת מאיתנו הבטחה, שנחזור, דצרי לסעודת הבשישה, המתקיימת לקראת חודש ניסן: אז לוקחים את כל הדגנים – שעורה, חיטה וכאלה – טוחנים, מוסיפים שמן וסוכר, ואוכלים עם שקדים. בדרך חזרה פבלו מתלונן, שבכל נסיעה איתי הוא רק משמין.

ויקטור כבר לא פותח מטרייה

לפני 30 שנה הרגו חיילי הלגיון הירדני את אברהם ג'ורי בשדות של יד חנה. הכדור הקטלני פגע לא רק בו, אלא גם בתפיסת העולם של חבריו לגרעין תנועת הנוער הקומוניסטית בנק"י ● ויקטור הרצברג, חבר לשעבר בגרעין, עמד אז לראשונה על פרצופה האמיתי של הפוליטיקה הפרו־סובייטית של מק"י, שלפיה "אם במוסקווה יורד גשם – ביד חנה יש לפתוח את המטריות, למרות השמש הזורחת" ● ראיון על שקר השמש וחד־צדדיותה של האחווה, לרגל הקרנת הבכורה של הסרט "הרוח בערבי הנח"ל", המספר את קורות הגרעין

"רוב רובם של החברים בגרעין היו אמנם שייכים לבנק"י, אבל היינו נערים רגילים, בניה הטובים והנאמנים של המדינה". ויקטור הרצברג

ישראל זמיר

לפני 30 שנה, ב־8 בדצמבר 1964, נהרג אברהם ג'ורי, בן גרעין שפעל בקיבוץ יד חנה, מאש חיילי הלגיון הירדני. האש שנורתה לעברו פגעה לא רק בו. הכדור שקטל את ג'ורי זיעזע את עולמם של רבים ביישוב, שכמוהו דגלו באידיאולוגיה הקומוניסטית. לפתע הבינו באיזו מידה היו שבויים באמונות שאבד עליהן הכלח.

קורותיו של ג'ורי ושל גרעין הנח"ל של בנק"י (ברית הנוער הקומוניסטי) שעימו נמנה מקופלות בסרט הווידיאו של ישי שוסטר, "הרוח בערבי הנח"ל", שהוקרן ביום ה' השבוע בסינמטק התל אביבי בהקרנת בכורה. הסרט משחזר, בין היתר, את הרצח של ג'ורי, ובעיקר את השבר שחולל בעולמם של חבריו. בין חברי הגרעין היו גם אפרים סנה, שר הבריאות ובנו של מנהיג מק"י לשעבר, משה סנה, שבערוב ימיו הפנה עורף לאידיאולוגיה הקומוניסטית, אשתו של אפרים, תקווה, שגם הפיקה את הסרט, וויקטור הרצברג.

פישל (אפרים), אביו של ויקטור, עזב את מפ"ם יחד עם משה סנה. הוא האמין כי ברית המועצות, שמש העמים, עומדת לשחרר את המזרח התיכון מעול האימפריאליזם, ועל כן מוטב להתייצב בצד הנכון של המפה הפוליטית ולתמוך בכוחות המחר".

ויקטור, הכרת את ג'ורי היטב?

"כחייל בצה"ל מספרי האישי היה 485271. ג'ורי היה מספר אחד אחרי. היינו חברים טובים".

כיצד נער טוב מגבעתיים מגיע לבנק"י?

"הייתי בשביעית, ויום אחד אבא שלי, פישל (אפרים) הרצברג, שהיה אז חבר בוועד המרכזי של מק"י, בא אלי ואמר לי שאמרו לו לא ייתכן שבנו של חבר הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית לא יהיה חבר בבנק"י. הוא לא הותיר לי ברירה ויום אחד פגישה ביני לבין מדריכה בתנועה, שקיבלה אותי בחמימות רבה וקירבה אותי לקבוצה".

"נדהמתי שבשנת 1994 הם עדיין תקועים ושבויים באמונות שאבד עליהן הכלח. אבל לשמחתי הרוב דווקא התלהבו והזדהו. אחד מהם, גם הוא בן של, אמר לי 'נתת להם באבי אבות אבותיהם'. עניתי לו: באבותינו שלנו"

איך החזקת מעמד במסגרת כה נוקשה ודוגמטית?

"לא עברה שנה ובאמת גורשתי מהתנועה. זה היה ב־1961. נערך לי משפט חברים על שלא הייתי די ממושמע ולא הסכמתי להלך כרוזים של מק"י. הקש ששבר אותי היה כרוז תמיכה בניצוץ של פצצות רבות עוצמה בסיביר שבברית המועצות, במענה לניסויים גרעיניים רשמיים שיזם כרושצ'וב. הפיצוצים האלה היו מעין איום על המערב, שכוונתו היתה לומר: אנחנו חזקים. אני ראיתי בזה סכנה לשלום העולם".

גורשת מהתנועה, ולמרות זאת העדפת, בסוף אותה שנה, להתגייס לנח"ל כחבר גרעין של בנק"י. למה?

"הצטרפתי לנח"ל כי הזדהיתי עם סיסמת המגל והחרב, גם עבודה וגם הגנה על גבולות המדינה. שנית, ידעתי שחברי הולכים לשם ושמחתי להיות איתם, למרות חילוקי הדעות, שלא הוסתרו".

ניסיונות טשטוש

איך התנהלו החיים בגרעין עד מותו של ג'ורי?

"אחרי הטירונות עברו עלינו ביד חנה שנה וחצי של חיי גרעין רגילים, רק בהבדל אחד: הגרעין שלנו לא נלקח למה שנקרא אימון מתקדם, אף על פי שהרבה חברים בינינו דרשו זאת, כולל אפרים סנה. הבנו שההשתייכות לנוער הקומוניסטי החשידה אותנו בעיני הצבא".

היום שבו נרצח ג'ורי זכור לך?

"ודאי. בין הקיבוץ לבין טול כרם, השכנה, היה שדה חיטה גדול. ישי שוסטר, חבר הגרעין והבמאי של הסרט, יצא לחרוש את החלקה שנשקה לגבול. אחד מחברי הגרעין, נעים ירמיהו, שהיה חרש בקיבוץ, יצא איתו כמאבטח. כעבור כמה זמן הגיע ישי משם לשטח, והתקשר וסיפר שירו בנעים, ליד הגבול. רצנו לחדר הנשק. ישי וג'ורי עלו על טרקטור ונסעו אל נעים הפצוע, אבל לפני שהגיעו אליו פגע בהם מטח יריות מכיוון הגבול, וג'ורי נפצע קשה. שריונית של משמר הגבול הגיעה לשטח וחילצה את שלושתם. ג'ורי ונעים הועברו לבית חולים 'מאיר'. יותר מאוחר הודיעו לנו שג'ורי מת".

איך קיבלתם את הידיעה?

"בשלב הראשון, אתה מתאבל וכואב על מותו של חבר. ג'ורי לא היה החייל היחיד שנהרג אז על הגבול המזרחי. מדי פעם התרחשו תקריות גבול, שגבו קורבנות רמים. הפעם אנחנו שילמנו את המחיר. חברים רבים, שהאמינו באופן עיוור בסיסמה 'אחווה יהודית–ערבית' הוכו בתדהמה. הם חשבו שהם כביכול חסינים, בהיותם מה שנקרא אוהבי ערבים. בסרט ישי אומר, שבאותו יום נולדו אצלו 'הערבים הרעים'. אחת הבנות, גילה טנילה, אומרת בסרט שהאירוע הזה סדק סדק בהשקפת עולמה. אני עצמי התייחסתי אל יד חנה ואל הגרעין כמו אל כל יישוב ספר אחר, וראיתי בפגיעה בנו חלק מהמתח הבטחוני ששרר

נפל כשנחלץ להצלת חבר. אברהם ג'ורי

בינינו לבין ירדן באותה תקופה. לא ראיתי בכך דבר חריג". על קברו של ג'ורי הקראתי או את שירו של טשרניחובסקי 'ראי אדמה כי היינו בזבזנים עד מאוד'.

ההתנדבות של ג'ורי לחילוץ נעים, למרות הסכנה, היו עבורי ביטוי לרוח השוררת בצה"ל, כפי שפיעמה בקירבנו, חברי הגרעין, שאין משאירים פצוע בשדה. ערכתי אז חוברת לזכרו: "חברים מספרים על ג'ורי".

איך הגיבה הנהגת מק"י כששמעה על האסון?

"הקרע במק"י גדל – וזאת כבר ידעתי קודם לכן, משיחות עם אבי, שהיה בין מחוללי הקרע. ידעתי על חוסר שביעות הרצון מהעמדות הפרו־ערביות החד־צדדיות שהפגינה אז המפלגה. עבור רוב החברים, מקרה ג'ורי הוכיח שאנחנו חלק מעם במצור, מאוים, שיש להגן עליו, ושהמפלגה צריכה להדוף את הניסיונות של רוסיה לכפות עליה את האינטרסים שלה. המדיניות של מוסקווה היתה תמיד להאשים את ישראל, וגם במקרה זה נמצאו אנשים, כמו מאיר וילנר, שניסו לטשטש את העובדות הברורות, שג'ורי נרצח על ידי חיילי הלגיון הערבי, וללא כל סיבה. ניסו לטשטש אפילו בפנינו, חברים שנכחו בתקרית וראו בדיוק מה אירע. וילנר, שהגיע אלינו למחרת האסון עם משה סנה ויאיר צבן, החל לרמוז שכאילו היתה שם, בשדה שבו עמדנו וראינו בעצמנו כל מה שהתרחש, פרובוקציה ישראלית שגרמה לירייות. זה היה אבסורדי ומגוחך. זה הרתיח אותנו והראה לנו עד כמה נבזית ומנותקת מהמציאות היא הפוליטיקה: אם במוסקווה יורד גשם – ביד חנה יש לפתוח את המטריות, למרות השמש הזורחת".

נאום תוכחה

רצח ג'ורי זירז לדעתך בצורה משמעותית את הפילוג בין שני חלקי מק"י?

"מכיוון שהמפלגה היתה קטנה מאוד, כולם הכירו את ג'ורי, וסיפור נפילתו היה ידוע. המקרה עימת חברים רבים עם האמת שאנחנו חלק מהעם היהודי, מהנוער הישראלי, ישראלים כשאר הישראלים, חיילים כשאר חיילים. והזעזוע הצביע על הכיוון – חזרה אל הציונות. הבעיה היא שהסטיגמה שטבעה בנו החברה הישראלית היתה כה עמוקה וכה עוינת, שלקח לאנשים הרבה זמן לקבל אותנו".

הקרנת הבכורה האמיתית של "הרוח בערבי הנח"ל" נערכה ביד חנה, חודש וחצי לפני הבכורה הרשמית. בערב היום השמיני של חנוכה התקבצו בקיבוץ עשרות חברי בנק"י לשעבר, שבאו למקום לפגוש את עצמם. את טקס הדלקת הנרות, שקדם להקרנה, בחר הרצברג לנצל להשמעת נאום תוכחה נוסח הנביאים הגדולים, שמנה את חטאי חבריו לתנועה ולמפלגה: "זנחו את נפש עמם, כאשר עמד על נפשו בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל; עובדי עבודת אליל זר היו וסגדו לו בכל מאודם ובכל נפשם עד להשחית; חרתו על דגלם את הסיסמה: 'אחווה יהודית–ערבית' ולא קמו, ולא דרשו ולא זעקו כי תיתרת גם הסיסמה 'אחווה ערבית–יהודית'".

ניפצת את לוחות הברית לרסיסים. איך הגיבו ידידיך לדברי הכפירה האלה?

"היתה שם קבוצה של אנשי רק"ח יהודים, שנפגעו קשות והתקוממו. נדהמתי שבשנת 1994 הם עדיין תקועים ושבויים באמונות שאבד עליהן הכלח. אבל לשמחתי הרוב דווקא התלהבו והזדהו. אחד מהם, גם הוא בן של, אמר לי 'נתת להם באבי אבות אבותיהם'. עניתי לו: באבותינו שלנו.

"באמצעות הסרט גיליתי באמת שרוב החברים שלי מהגרעין התפכחו בינתיים וחזרו אל עצמם, אל השפיות ואל האחריות. שמחתי לשמוע דברי הסתייגות מעמדות העבר, מהדוגמות החשיבתיות שהיו שבויים בהן.

"עם זאת, הסרט הדגיש לדעתי יותר מדי את מה שנקרא השבר, ההתגלות של הערבים הרעים. הגישה הזו תואמת אולי את הסטיגמה השלילית שהחברה בישראל כה אהבה להדביק לאלה שנחשבו קומוניסטים. ואולם האמת – כדרכה של כל אמת – היא מורכבת יותר: רוב רובם של החברים בגרעין היו אמנם שייכים לבנק"י, אבל היינו נערים רגילים, בניה הטובים והנאמנים של המדינה. אני למשל התנדבתי לנח"ל ובאתי ליד חנה, כיוון שהיה קיבוץ ספר, שהיה חשוב לבטחונה של המדינה באותם ימים לא פחות מיישובים אחרים, כמו נחל עוז, רמת רחל, תל קציר, ושאר ישוב".

"וילנר החל לרמוז שכאילו היתה שם פרובוקציה ישראלית, זה הרתיח אותנו". הרצברג

אבל אני איני כזאת (אני לוקחת גלולות)

דיבור צפוף

אתי אברמוב

אקמול זה כדור, או קפליה ואולי אפילו סירופ, אבל גלולה היא גלולה היא גלולה, אותו דבר קטן שבאמצעותו שולט יותר מחצי עולם (הנשים) בחצי השני, או במה שנשאר ממנו. בניגוד לסברה הנפוצה, הגלולה מעידה דווקא על ייחוסה הרם של המשתמשת. היא לא סתם מתפרפרת, ובמילים אחרות: "יש לי בן זוג קבוע ואנחנו מאוד מאושרים, תודה" השבוע היא סגרה 35 (הגלולה, לא המשתמשת)

עם כל הכבוד לקאמבק של הקונדום, מי שיחגוג השבוע יום הולדת 35 יהיו דווקא הגלולות. אותם עיגולים קטנים וחמודים הגיעו לגיל מופלג בעיקר בזכות כל הילדים שלא זכו לחגוג יום הולדת, לשמחתם של כל הנוגעים בדבר.

ספק אם הארם שהמציא את שם המותג "גלולה" ידע את תרומתו לשפה העברית המדוברת. אקמול זה כדור, או קפליה ואולי אפילו סירופ, אבל גלולה היא גלולה היא גלולה. כשמישהו אומר גלולה, לעולם לא נתבלבל ונחשוב על משהו אחר. תמיד נהרהר באותו דבר קטן שבאמצעותו שולט יותר מחצי עולם (הנשים) בחצי השני, או במה שנשאר ממנו. הרבה גברים יכולים להישבע "אבל היא אמרה לי שהיא לוקחת גלולות", ולמרות זאת למצוא את עצמם מרוששים מחלק נכבד ממשכורתם. ויודעים מה? לא בצדק.

השבוע, בלי קשר לימי ההולדת אבל עם קשר ישיר לאמצעי מניעה, נשברתי והחלטתי לעשות בדיקת איידס. לפני כמה שנים, בפיגור הקבוע אחרי ניו יורק, התחילה אופנת הבדיקות. בבוקר, במקום ללכת לסרט, בית קפה או סתם להמשיך לישון, החלו תל אביבים למקום הבילוי החדש: המעבדה לגילוי נוגדני איידס באיכילוב: מין מפגש חברתי שהתגבש בתור לתשובה שתגלה אם ימותו בעוד שנתיים או בעוד 30, בתנאי כמובן שלא תיפול עליהם מרפסת או שלא יידרסו בגלגלי אוטו זבל לפני כן. ולכל תלאביבי מבין עד כמה זה אפשרי (לחיפאים יש שיטות אחרות למות טרם זמנם, להירצח למשל).

אני, אופטימית שכמותי, החלטתי להוריד את רגלי משם. פרינציפ. כל מי ששאל אותי "נו, עשית כבר בדיקה?" זכה למגוון תירוצים. החל מ"אין לי זמן, אבל תודה על המחמאה" (מתמיא שאני נחשבת לבחורה נחשקת, עם הרבה פרטנרים), ועד "אני נורא רוצה, אבל אין חניה ליד איכילוב". למעשה, האחרון היה התירוץ הרשמי. למה את לא עושה בדיקת איידס? כי לא מצאתי חניה. מומלץ כשאלת הגיון במבחן הפסיכומטרי, ואם אפשר אז באנגלית.

עם הזמן, תשובותי להיפוכונדרים החרשים השתכללו עד לאידיאולוגיה ממש. "אם כולם עושים ומקבלים תשובות שליליות, אז בשביל מה שגם אני אעשה?" הרמתי, "חוץ מזה, נראה לכם שליוסי (שם בדוי, לא לרוץ לפשפש לי ברזומה) יש איידס? הוא הרי כה סטרילי".

המפנה חל לפני כשבועיים, כשנפגשתי עם ירון, שמכהן על תקן של ידיד טוב. ירון הוא בוגר הידוע בנטיותיו (שותה, מעשן, מבלה עד מאוחר, זולל גבינות מעל 25 אחוז שומן), וכך, בעודנו יושבים מול הטלוויזיה (יחסינו אפלטוניים) ושומעים על המצאתו של קונדום חדש, מחוספס, בטריקולור – נאמת ידיעה משמחת שעשויה להחיש את המוראל (ולא רק אותו) לכמה מידידיי – שואל אותי ירון מה עם הבדיקה שלי. שואל, וגם שולף לי דף המעיד על בריאותו התקינה. זה כבר היה יותר מדי. החלטתי שנמאס לי, גם אני רוצה תעודה.

שלושה ימים אחר כך, בדיסקרטיות יחסית, התייצבתי באיכילוב. לקחו לי דם ואמרו להגיע כעבור ארבעה ימים, ביום שני. הרבה אנשים הזהירו אותי שאלה הולכים להיות ימים קשים. עצם הבדיקה מעלה מחשבות: אם אתה עושה בדיקה, סימן שאתה לוקח בחשבון שהתשובה יכולה להיות חיובית. טוב, תמיד אמרו עלי שאני בחורה חיובית, אבל לא בהקשר הזה.

עצם העלאת הספק דומה במקרים רבים לספק המתעורר בלבם של אנשים כשהם נשאלים, בדרך כלל בשדות תעופה, "ארזת לבד?" אתה יודע שארזת לבד, אבל רגע, אולי לא? אולי מישהו שם לך פצצה במזוודה כשבדיוק הסתכלת על השעון? אולי באמצע הלילה בא גמד שפל, פתח לך את כל המזוודות, הטמין את מלאי הט.נ.ט שלו ונעלם? זאת אומרת שבשורה התחתונה אתה יודע שאתה לא חולה איידס כמו שאתה יודע שארזת לבד. שלא לדבר על כך שהאנשים שבילית איתם ידועים בציבור ולא יכולים להרשות לעצמם להיות חולים באיידס (מה, הם קית הרינג?), ובכל זאת.

ביום שני עמדו בכניסה למעבדה באיכילוב מיליוני אנשים (טוב, 40), חלקם ... לך לחשוב כי טעו במסדרון. פרוסטטה זה קומה למעלה, רופא ... נמצא בפנייה הראשונה משמאל. האמת, נורא רציתי לפגוש שם ... שלי בשביל הסקרנות והאקשן, אבל כל מה שפגשתי היה אנשים שעור ... אותם. כאלה שכנראה במקרה עברו ליד איכילוב, ובמקרה מצאו חניה ... החליטו להיכנס.

... התשובה. לפני שקיבלתי את הטופס הרשמי שמאשר כי צפויים לי חיים ... (עם איידס נורא מרים), יצא לי לראות כמה מהאנשים שיצאו את ... על רוב הפרצופים היתה הבעה שבדרך כלל רואים על פניהם ... אם הם לא חבשים שם). על אחרים היה חיוך קטן, שאומר "טוב, ... לעשות חיים. מי מתנדבת להתפשט ראשונה?" לפרצופים אחרים ... אנשים פחות סולידיים, שמיד התנפלו על הטלפון הציבורי והודיעו ... מבין התגובות היו כאלה שהצטיירו כחבה – תשומת לב ... עם קבלת התוצאה השלילית זכו מיד לחיבוקים ונישוקים. ... התשובות סנסציות, אותי מעניינת יותר התגובה של החבר ברגע ... לו חיובי.

... לפני קבלת התשובה ואחריה מביא עימו גם תובנה ... איידס ... את הצעת החברות המסורתית המאפיינת את התקופה שבין כיתה א' לו' ומסמנת בעצם מעבר מסטטוס לסטטוס. "לפני הבדיקה סתם שכבנו", יאמר האוהב לאהובתו, "עכשיו, כשברור שאת בסדר, אנחנו ממש ביחד".

הנטייה לייחס לסממנים חיצוניים סמל סטטוס גוברת בעיקר כשמדובר בענייני מין, ומבחינה זו הגלולות אינן יוצאות דופן. בניגוד לסברה הנפוצה, כאילו היא נמצאת בשירותן הפעיל של בעלות הסקס המזדמן, מעידה הגלולה דווקא על ייחוסה הרם של המשתמשת: אני לא סתם מזדיינת פה ושם, יש לי סיבה לקחת אמצעי מניעה, והוא לא קונדום. במילים אחרות: יש לי חבר ואנחנו מאוד מאושרים, תודה.

בחורות שאין להן חבר מעדיפות לא להשתמש בגלולות – כמו שהן גם לא מורידות שערות מהרגליים – כדי להימנע מפיתויים מזדמנים (לא שווה עוזר). נניח שפגשת בחור מטריף, שבזמנים נורמליים היית מפשיטה אותו עוד לפני שהוא היה מספיק לומר ג'ק רובינזון, אבל עכשיו את רוצה חבר רציני, וזה אומר שצריך להתנהג בתרבותיות ולי"הית"א"פיק – מה תעשי? תשכנעי את עצמך: "מה, אני אכנס איתו למיטה? הרי לא הורדתי שערות מהרגליים ואני גם לא על גלולות. שיחכה".

אבל סמל הסטטוס הזה לא נולד בגיל 30, אלא שבגיל הנעורים הערך שלו נחשב רק בקרב הבנות. הבנים הרי אינפנטילים, מתבגרים מאוחר, ובגיל 18 עדיין מבלבלים בין הגלולות לקונדומים. ההוכחה לכך היא הבדיחה התפלה על ההוא שמקבל קונדומים כאמצעי מניעה ושואל מתי לבלוע. כאמור, לא כן אצל הבנות, ומבחינה זו הגלולה הראשונה דומה לסיגריה הראשונה: שתיהן הן מין הצהרת עצמאות. זו הסיבה מדוע הרבה בנות שוכחות את החפיסות במקום נראה לעין (באמצע שולחן האוכל המשפחתי, למשל), או שוכחות ונזכרות לקחת גלולה בדיוק ובמקרה ליד כולם. כצבא הופכות הגלולות לשיחת מחלקה ממש, ויותר משפוחרות המתגייסות הצעירות מהמ"כיות, מהנשק ומרס"ר המשמעת, הן משקשקות רק מעצם המחשבה שימצאו את עצמן מחוץ למסדר הגלולות. סמל סטטוס, כבר אמרנו.

בשנותיה הראשונות בשוק נטו יצרני הגלולות להצניע את השפעותיהן על נפשן של המשתמשות ולשוות לשימוש בהן תדמית קלילה של צחצוח שיניים לפני השינה. מי שממש התעקשה לקבל הסברים, שמעה ש"כמו שהריון זה לא מחלה למרות שהולכים בגללו לרופא, כך הגלולה היא לא תרופה, למרות שצריך בשבילה מרשם". כך קרה שעבור נשים רבות נשארה הגלולה עניין טכני שתפקידו למנוע הריון, וההמעטה בערכה משמשת היום נקודת מוצא משמעותית לכל חוקרי הגזע הנשי ותפיסת הנשים את עצמן ואת העולם.

"הגלולה היא חלק קטן מנשיות ומיניות, פרט טכני שלא הולך בלי דברים אחרים – דימוי עצמי, רצון וצורך לממש מיניות", מאשרת גם ד"ר דלילה אמיר מאוניברסיטת תל אביב. ד"ר אמיר היא סוציולוגית וגם רכזת התוכנית ללימודי נשים המוצעת לסטודנטים במדעי הרוח הלומדים לקראת בי.איי. התוכנית הייחודית הזו רחבה ומגוונת, אלא שלמרבה הצער רק שמה מצליח להבריח את בחורינו הטובים מהקורסים. מי שעבר את מחסום השם, זוכה לשבת בחברת כל מיני בחורות שתפסו את הנשיות ברצינות ונבנסו להריון או, לחילופין, בחברת פמיניסטיות מיליטנטיות שיעדיפו הראקירי על הריון.

ד"ר אמיר: "זה לא מספיק שנערה לוקחת גלולות. עליה להיות בעלת מודעות ושיקול דעת מספיק כדי להתמודד עם השלכותיהן. הגלולה פותחת לנערה המון אופציות וסיכונים. דפוסי ההתנהגות שלה נוצרים בהתאם לסביבה החברתית שלה, למידת המודעות שלה לעצמה, למיניותה ולקשר עם המין השני".

"אחת הבעיות בישראל", מצרה ד"ר אמיר, "היא החוסר בחומר מחקרי ובנתונים שאינם מגיעים מגורם אינטרסנטי כמו יצרן גלולות. הייתי רוצה, שכמו באירופה או בארה"ב, גם כאן יאספו נתונים כדי לקבל תמונה מציאותית עדכנית, שחברות התרופות ייקחו את זה כפרויקט של תרומה לחברה. מחקר מבוסס יכול למנוע היווצרות דעות ומיתוסים, שאולי נכונים ואולי לא. האם האישה בעשית מתירנית יותר בעקבות הגלולות? האם נטילת הגלולות כצבא היא אמנם עניין של סטטוס? ומהן הסיבות שקבוצות אתניות מסוימות לא משתמשות בגלולות? לצערי, אין לנו כרגע נתונים שיכולים לאשר את זה, להכחיש או לחקור את הידוע לנו".

הבעיה, לדברי ד"ר אמיר, מתחילה בנשים עצמן: "אם הגלולה שיחררה את האישה, הטופס מחייב אותה לקחת אחריות לגבי גופה ולא להשאיר הכל לרופא. עצמאותה מחייבת אותה לשאול שאלות, אפילו אוטוריטה כמו הרופא שלה. לא לקבל דברים כמובן מאליו. מה שקורה בינתיים זה שנשים לא לוחצות לעשות מחקרים הנוגעים להן, הן אפילו לא מתעניינות מהם הסיכונים שנשקפים להן מהשימוש בגלולה, ולא דורשות שזה יצוין על כל חפיסה, כמו שקורה בארה"ב".

"הגלולה, מסכמת ד"ר אמיר, "אינה מונעת את השימוש בקונדום, ובעידן האיידס אף להיפך. עכשיו ברור שההריון כבר אינו הסיכון הגדול ביותר של יחסי המין, ולכן השימוש בגלולות, כמו גם בקונדום, הוא חלק מהמשא ומתן שבין גברים לנשים ביחסים שבין המינים".

בינתיים, המנצחים הגדולים הם היצרנים, שכמל יום מוציאים לשוק גלולות חדשות. גלולות מהדור החדש, הם קוראים להן (איך יקראו לדור הבא, דור האיקס?), הן מכילות פחות הורמונים, יש להן ברתיק יותר יפה ובכלל, הן עושות רושם נפלא על החברות.

בלונדון

לא רק טלוויזיה מצוינת. סיור בין הגלריות והמוזיאונים של העיר הגשומה מספק הנאה צרופה, אך גם מעורר כמה שאלות: האם יהפוך צייר מגויס עורו? (כן) האם כל העבודות המיוחסות למיכלאנגילו אכן שלו? (אולי) ומה עושים עיוורים ב"גלריה הלאומית לפורטרטים"? (מקשיבים וממששים)

מארק גרטלר, "הקרוסלה". 1916, מלחמת העולם הראשונה

עידן אלמגור (לונדון)

"בלונדון יש טלוויזיה מצוינת" כתב חנוך לוין ושרה חוה אלברשטיין. ויש גם תיאטרון מרתק, ומזג אוויר סגרירי עם שלכת אמיתית, ועלים הצונחים לנגד עיניך על המדרכות. בתוכניות הטלוויזיה ובהצגות התיאטרון המשובחות אפשר לצפות בערב, את הבקרים אפשר להקדיש לביקור בתערוכות.

בגלריה של מרכז התיאטרון השקספירי, הבארביקן, מוצגת התערוכה "אמת מרה", במלאת 80 שנה ליריות ההן בסראייבו, בסוף יוני 1914, שבעקבותיהן החלה "המלחמה הגדולה", היא מלחמת העולם הראשונה. אוצריה של תערוכה מרגשת זו אספו מאות עבודות של ציירים ופסלים משני עברי החפירות. גרמנים ואנגלים, איטלקים ורוסים, אוסטרים, צרפתים ואמריקאים. ציורים שצוירו עוד ב־1912, שנתיים לפני פרוץ המלחמה, וכאלה שצוירו בעקבותיה ועל אודותיה בשנות ה־20, ואפילו בשנות ה־30, כמעט עד לסופן (חיתוכי העץ, הרישומים והפסל המזעזע "מגדל האימהות" של קיטה קולביץ, שבנה נפל במלחמה, נעשו ב־1936, שנה אחת בלבד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה).

התערוכה מסודרת באופן כרונולוגי ומאפשרת לראות את המעברים המאלפים שחלו במהלך המלחמה לא רק בסגנונות של האמנים, אלא גם בגישתם לנושא. שנתיים לפני פרוץ המלחמה, בעוד האמנות האירופית חוגגת את אחת התקופות הדינמיות והתוססות ביותר שלה, מצייר האקספרסיוניסט הגרמני לודוויג מיידנר חזיונות אפוקליפטיים, ושנה אחר כך מצטרף אליו גם פרנץ מארק. כדאי להזכיר כאן, שהמשורר העברי זלמן שניאור כתב באותה שנה את הפואמה "ימי הביניים מתקרבים", הספוגה גם היא תחושה של קטסטרופה אפוקליפטית הממשמשת ובאה על אירופה, פרי הברית הטמאה בין הגנרלים צמאי המלחמה לבין אנשי הדת שחורי הגלימות.

במקביל, נמשכים אז כמה מן האמנים לצייר חיילים, פרשים ואבירים, בסגנון שיש בו לעתים יותר משמץ הערצה לצבא ולכוח, למשל הארטלי האמריקאי, החי בברלין, ולארינוב הרוסי. אפילו מארק שאגאל מצייר ב־1912 "חיילים". וכפי שקורה תמיד, עם פרוץ המלחמה, הגיבו תחילה כמה מן האמנים בהתלהבות שלא תמיד היתה מגויסת, ואפילו ברוח מבודחת. גם ציניקן אדיר כאוטו דיקס צייר אז "דיוקן עצמי כחייל", שבו הוא נראה כמעט עטור מדליות. הקריקטורות פורחות, כאילו מדובר במהתלה. ברוסיה צייר מאלביץ' את "קצב בא ללודז'", קריקטורה של גרמני כרסתן בשלייקס. הליטוגרפיה של ארנסט בארלאך מ־1914 נקראת "המלחמה הקדושה". נראה שרק מעטים תפסו או רצו לתפוס בהתחלה את גודל האסון הממשמש ובא. עם אלה נמנו דה קיריקו האיטלקי, סטנלי ספנסר האנגלי וכן מארק שאגאל, שצייר אז את "מוכר העיתונים" מוויטבסק, עייתה, שמתרמילו מבצבץ העיתון היידי "מאמענט" עם החדשות הקשות מן החזית.

אין יופי ללא סכסוך

לא כל הציירים הסתפקו או בשיקוף האווירה וההרגשה הכללית או בהבעת חרדה מפני המלחמה. באיטליה הרגישו הפוטוריסטים תסכול רב דווקא משום שממשלתם התמהמהה יותר משנה לפני שהצטרפה למלחמה. ציירים אלה, שראו את המלחמה כדבר "המעניק בריאות לעולם" והצטערו על שנמנעה מהם היכולת להתגייס, התגייסו להאדרת המלחמה כערך. בלה, קארה וסירוני אהבו לצייר את המצעדים הצבאיים ברחובות רומא או את מטוסי הקרב שחגו באוויר. אפילו פוטוריסט בריטי כמו כריסטופר נוויסון, שרבים מציוריו הפלסטיים והדינמיים נראים ככרזות תעמולה קלאסיות למען הגיוס והמלחמה, הכריז באנגליה: "המלחמה תשמש תמריץ לפוטוריזם, ואנו מאמינים שאין יופי ללא סכסוך בין עמים, ואין יצירת מופת בלא תוקפנות".

אבל ככל שהתארכו המלחמה וההרג, וחורף רדף חורף בחפירות המוצפות מים, כך קררו היצירות. הפסל יעקב אפשטיין שהרכיב תחילה מחלקי מכונות מעין מקדח ענק שהיה בו מעין סמל ושבח למתכת ולעוצמה, פירק חלקים מן הפסל והקטינו מתוך הסתייגות מכוונתו המקורית. "שבילי התהילה", ציוריו של הפוטוריסט נוויסון, שתחילה ראה במלחמה ובקטל יסוד הכרחי ליופי וליצירת מופת, נפסלו בשנת 1917 על ידי הממשלה הבריטית, בטענה שמראה החיילים האנגלים המתים "יפגע במורל".

גם הצייר הבריטי ג'ון נאש, שמונה רשמית "להנציח את המלחמה" – מסורת הקיימת בבריטניה עד היום – חזר מהחזית עם ציורים שעוררו זעזוע. מארק גרטלר צייר ב־1916 את "הקרוסלה" המפורסמת שלו, שבה נעים אנשי הצבא והמנהיגים במעגל שאין לו סוף.

ומן הצד השני של החפירות לא חייכו עוד אוטו דיקס, [illegible] שילה ועמיתיהם למראה דיוקנותיהם במדים, אלא הנציחו את זוועות שדות הקטל והטבח בכאב ובארסיות. מראה רימון חי המתפוצץ באוויר מעל לחפירה לא נראה עוד כפרח גדול ושחור הנפתח במרומים או כחגיגת זיקוקין דינור, אלא כמבצע מאוס. הסגנון הקוביסטי מזה והריאליסטי מזה הפך אצל רבים חד יותר ויותר למופשט. לאיש לא היו עוד אשליות.

"אם אתה מאוהב ברעיון המלחמה", כתב אז עיתונאי אמריקאי, "חפור בגינתך חפירה צרה, מלא אותה במים, עמוד בתוך המים הקפואים שניים–שלושה ימים ללא אוכל, ובקש מאחד משכניך מטורף עם תעודות, לירות לעברך ללא הרף כדורים או כמטוות ירייה".

רבים מהציירים המוצגים בתערוכה גדולה זו השתתפו במלחמה העקובה מדם בפועל, כחיילים או כמתנדבים. ערבי מלחמה כגיאורג גרוס, מקס בקמן ולודוויג קירשנר, שהתנדבו בסופו של דבר כנהגי אמבולנסים ואנשי חיל הרפואה. נגזר במהלך המלחמה, קוקושקה נפגע בראשו. כמה מהאמנים המוצגים נפלו בחזית. עם אלה נמנו אלברט וייסכרגר, שצייר בשנה הראשונה למלחמה את שני המחנות הנלחמים כדמות הוד וגליית מודרניים (דוד הוא הגרמני בין השניים), וכן פרנץ מארק, שצייר ב־1915 36 "רישומים משדה הקרב", ונפל שנה אחר כך בוורדן (הספיד אותו חברו פול קליי, המיוצג גם הוא בתערוכה, בצד ציירים מפורסמים אחרים כרואו, דפי, לז'ה, מסרל ופיקסו).

ב"מלחמת החפירות" הממושכת נפלו גם אוגוסט מאק, הרמן שטנר, הצרפתי רימונד דושאן–ויון, הרוסי ולדימיר בורליוק והאיטלקי אומברטו בוצ'יונה. רבים שילמו את מחיר המלחמה גם אחרי שוך תמה. הפסל וילהלם למברוק, למשל, שאחד משני פסליו היפים המוצגים בתערוכה, "אדם נופל" (1915), מופיע גם בשער חוברת ההסבר המצוינת שהכין ריצ'רד קורק, האוצר – התאבד בשנת 1919.

התערוכה "אמת מרה" ממחישה שוב בצורה מצמררת את האמת הנצחית, שעליה כתב המשורר והמצביא ר' שמואל הנגיד מספרד עוד לפני כאלף שנים, בשיר קצר של שתי שורות בלבד: המלחמה, כל מלחמה, נראית בראשיתה כעלמה יפה ומושכת, שהכל חושקים בה; אך בסוף היא כזקנה המכוערת והמאוסה, שהכל נסים ממנה בבעתה.

תזכורת עכשווית למלחמה ההיא

בשעה שאימי המלחמה מעוררים פלצות בעבודות רבות של אמנים גרמנים המוצגות בבארביקן, לא היה להם כמעט זכר בתערוכה גדולה אחרת, "רוח הרומנטיקה באמנות הגרמנית, 1790–1990", שהוצגה בגלריה "הייוורד". למרבה האירוניה, בקושי רב ניתן למצוא בביוגרפיות של האמנים שיוצגו בתערוכה זו תשובה לשאלה הפשוטה: מה עשו רבים מהם מאמצע שנות ה־30 ועד אמצע שנות ה־40 למאה שלנו מלבד ליצור אמנות?

אם שתי המלחמות שהזכרנו עד כה נראות כיום מרוחקות מעט בזמן, תערוכה שלישית, שהוצגה במוזיאון המלחמה האימפריאלי בלונדון, עסקה במלחמה המתרחשת ממש בימים אלה, ונשקפת אלינו גם ממרקעי הטלוויזיה – המלחמה ביוגוסלביה. פיטר הוסון, צייר ריאליסטי, הציג שם שורת עבודות בצבע, הקשורות במתרחש בבוסניה.

כמה מהציורים מזכירים את "אימי המלחמה" של גויא או את ציוריו של ספנסר, ובראשם הציור בשחור על גבי אפור "מסיכה", המציג חייל חובש מסכת גז – ציור המזכיר מלחמה אחרת. אולם בצדק טענו כמה מהמבקרים, כי נטייתו של הוסון להגזים בדרמטיות ובצבעים הפכה כמה מעבודותיו לסנטימנטליות מדי, על גבול הקריקטורה. על ציור אחר, "קרואטים ומוסלמים", המתאר אונס של אישה בידי חיילים, הגיב מוזיאון המלחמה הבריטי בדרך שבה הגיב לפני 77 שנה על הציור "שבילי התהילה" לנוויסון – הוא סירב לרכוש אותו. בצדק טענה המבקרת שרה קנט, שצילום שחור לבן של הציור מזעזע הרבה יותר מן המקור, שגודש צבעיו הופך אותו לתיאטרלי מדי.

בן לא מיכלאנג'לו

גם שתי תערוכות אחרות במוזיאונים גדולים וחשובים בעיר היו קשורות בוויכוחים ובמחלוקת. התערוכה היפה מתקופת "ונציה המוקדמת" עוררה התפעלות בלבד, אולם זו של "מיכלאנג'לו הצעיר" ב"נשיונל גאלרי" עוררה מחדש את המחלוקת הישנה: האם כל אלפי העבודות המיוחסות לאמן הגדול הן באמת שלו?

כידוע, התנהל, ועדיין מתנהל, ויכוח דומה בפריז, אחרי שאחד האוצרים של מוזיאון הלובר הוריד את הציור "נערה עירומה כורעת על ברכיה", שהיה תלוי במשך עשרות שנים בין עבודותיו של מיכלאנג'לו, והעבירו לקיר אחר, מכובד פחות, שם תלויים ציוריו של מאסטרו אלמוני בן התקופה. כמה מהחשובים בחוקרי האמנות הלונדוניים הביעו את הסברה שרק כעשרה אחוז (!) מתוך כ־2,000 (אלפיים!) העבודות של מיכלאנג'לו המצויות ברשות הגלריה המלכותית הבריטית הן ללא ספק שלו. לפחות לגבי 700 ציורים, רישומים ופסלים שלו – שרבים מהם נעשו בצעירותו, לפני שנת 1500, ויוחסו לו לראשונה רק כמאה שנים אחרי מותו – דורש המבקר ג'ון מקיואן לציין שהן "מיוחסות למיכלאנג'לו" או "בנות תקופתו".

בנעוריו עבר האמן כשוליה מתלמד אצל האחים גירלנדאיו, והוויכוח נמשך עדיין סביב השאלה, האם כמה מעבודותיו של מיכלאנג'לו מאותה תקופה צוירו במו ידיו, בהדרכת אחד משני מוריו, או שהן יצירות של אחד משני האחים, והתלמיד המתונן רק השלימן. ליד אחד הציורים מתקופת החניכות של מיכלאנג'לו תלוי ציור של תלמיד אחר באותו בית אולפנא, אנטוניו גרנאצ'י, שיוחס פעם למיכלאנג'לו עצמו, ועדיין יש הטוענים כי אנטוניו עבד על פי סקיצה של עמיתו הצעיר.

קאזימיר מאלביץ', "הקצב בא ללודז'". 1914־15

מיכלאנג'לו, "המדונה ממנצ'סטר"

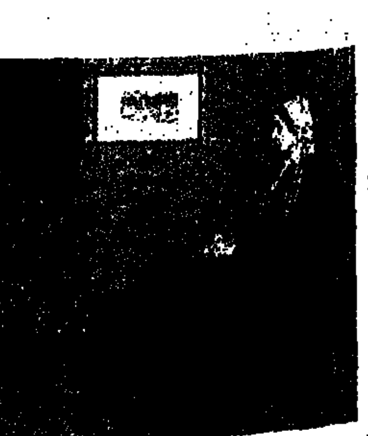

ויסלר, "דיוקן אמו של הצייר". 1871

האמא החורגת של ויסלר

ובעוד גדולי המומחים בתחום זה, שהקדישו את חייהם לזיהוי ותארוך יצירות אמנות, ממשיכים להתלבט לגבי השאלה מה־של־מי, לא נותר לנו אלא להציץ ב"מדונה ממנצ'סטר" (זה, כמובן, אינו השם שנתן הצייר האיטלקי לציורו, שהתגלגל הרבה יותר מאוחר לאנגליה) או ב"הורדה לקבר", ולציין לעצמנו שגם אם צודקים אותם היסטוריונים המטילים ספק בייחוסם, אין ספק שאת הציורים האלה ציירו אנשים מוכשרים מאוד.

במוזיאון מכובד אחר, הטייט, הוצגו, זו בצד זו, שתי תערוכות מרתקות. האחת היתה תערוכה רטרוספקטיבית של הפסלת והקולנוענית בת ה־50, רבקה הורן – תערוכה המשופעת בפטנטים מכניים, כלים חשמליים וצינורות עוטרת, שהכספית הזורמת בתוכם מופעלת על ידי לב מכני ("הנהר על הירח", 1992). העבודה המרשימה והמדוברת ביותר היתה "קונצרט לאנרכיה" (1990) – פסנתר כנף שחור המשתלשל מן התקרה כשהוא הפוך וכל קרביו נשפכים מתוכו. יצירה אופיינית מאוד לאמנית שאמרה לא מכבר "יותר ויותר אני שונאת את המילה 'אמנות', המגבילה אותנו בשאלה: מהי האמנות?"

אבל נדמה שרוב המבקרים הגיעו לטייט בזכות התערוכה הגדולה יותר שהוצגה בו, שהוקדשה לצייר האמריקאי ג'יימס מקניל ויסלר. ויסלר מוכר בעיקר בזכות ציורו המפורסם "דיוקן אמו של הצייר" (1871, רכוש הלובר). דמותה של האם בשחורים, היושבת שלובת ידיים על כיסא, בצל תמונה שעל הקיר, מוכרת בעולם כולו (היא זכתה לשיא של העתקים ב"יום האם"), ואף זכתה לשפע פארודיות.

רק מעטים מאלה המזהים את הציור המוכר יודעים, כי בנה של האם החסודה המצוירת בו, שנולד במסצ'וסטס לפני 160 ומת בלונדון בתחילת המאה שלנו, היה גם אחד הטרונים השובבים והשנונים ביותר בחברה הלונדונית, ומבחינה זו היה מתחרה רציני ומרגיז לאוסקר ויילד. בה בשעה, כאמן, כמעצב וכתיאורטיקן של האמנות, הוא השפיע על האמנות האנגלית בצורה מכרעת, בהתגרותו המתמדת בשביעות הרצון העצמית שאפיינה את התקופה הוויקטוריאנית.

ויסלר הרבה לבקר את נטייתם של אמני תקופתו לספר סיפור, והטיף לכך שעל האמנות להיות "אובייקט ויזואלי טהור, הפונה אך ורק לחוש האמנותי של העין". לכן כינה את ציוריו "תסדירים" או "הרמוניות", והדגיש גם את הקירבה של הציור למוסיקה, המופשטת באמנויות. בתערוכה הגדולה בטייט אפשר היה לראות גם את גדולתו כצייר דיוקנאות וכרשם.

המלכה אליזבת עם שפם וזקן?

אבל נראה שבלי ויכוח או צימוק פיקנטי אי אפשר. ואמנם, לפני זמן לא רב פירסם העיתון "סאנדיי טלגרף", זה בצד זה, שני קטעים משני ציורים. באחד נראית צדודיתה המוכרת של אמו של ויסלר; בשני – צדודית דומה למדי, מתוך קבוצה של דמויות המופיעה בציור "החג של סבתא", פרי מכחולו של הצייר הצרפתי לואי לה־נין, התלויה במוזיאון המקסים ארמיטאז' בסנט פטרסבורג.

על הדמיון בין שתי הדמויות, האם והסבתא – הפונות, אמנם, בכיוונים הפוכים – הצביעו לא מכבר הבריטי לורד הינדליפ, יו"ר חברת המכירות הפומביות כריסטי'ס, וההיסטוריון האמנות ג'ון ריצ'רדסון, עם ביקורה של מלכת אנגליה בארמיטאז', לשעבר ארמון החורף של המלכה הרוסייה.

תאמרו: אז מה אם יש דמיון בין שתי הדמויות הללו? קורה. מי אמר שויסלר אכן ראה את הציור של עמיתו הצרפתי, שקדם לו בשנים רבות? ובכן, מתברר שויסלר האמריקאי בילה שש משנות ילדותו ונעוריו, מגיל תשע עד 15, בסנט פטרסבורג, בעוד אביו המהנדס משמש כיועץ למניחי מסילת הברזל שבין עיר הבירה באותם ימים למוסקבה. יש לשער שהאב, בעלה של האם המצוירת, לקח מדי פעם את הילד חובב האמנות לביקור במוזיאון המלכותי הגדול, שם נתקלה עינו שוב ושוב בדמות שבתמונה הקבוצתית. ואם פניה של זו פונים לכיוון ההפוך לזה של אמו, הרי בתחריט שקדם לתמונה, שגם הוא היה תלוי בארמיטאז' כבר אז, מביטה הדמות בדיוק בכיוון שאליו מביטה האם של ויסלר. האם ייתכן שדמות זו נחרתה אז בדמיונו היצירתי של הילד, שהאמין בבגרותו ב"חוש האמנותי של העין", או שלפנינו מקרה מאותם מקרים המוכרים לכל חוקר אמנות?

פלגיאט אפשרי, מסקרן ומסעיר עוד יותר, הקשור גם הוא במלכה אליזבת, הוצג לאחרונה שוב באחת התוכניות הרבות בטלוויזיה הבריטית המוקדשות לשקספיר. לפני כשנתיים העתיקה חוקרת אמנות על צג המחשב שלה, זה בצד זה, את התחריט המוכר לכל של דיוקנו של שקספיר ואת אחד מדיוקנאותיה המצוירים של מלכתו, אליזבת הראשונה. בעזרת טכניקת הווה פשוטה יחסית, המוכרת כיום לכל מי שברשותו מחשב גרפי, היא העלתה את שני הדיוקנאות הללו זה על גבי זה. וראה זה פלא: השניים זהים בתוויהם כמעט לחלוטין. כאילו העתיק צייר הדיוקן של המחזאי על קלף שקוף את תווי דיוקן המלכה, ורק הוסיף לו שפם, תנימת זקן וקרחת.

אבל למה? האם באמת יש כאן אימות מרומז לתיאוריה, האומרת כי המלכה היא זו שכתבה את כל המחזות המיוחסים לברבור מאייבון? ואולי ניסה מעצב הדיוקן שלו למצוא ציור כלשהו שלו, ומשנואש החליט להרכיב קלסתרון בדוי, כשהוא נעזר, מעשה פלגיאט, באחד הדיוקנאות של המלכה? האם חייך בעל התחריט לתוך שפמו שלו, כשהוסיף בהומור שפם וזקנקן וקרחת לדיוקן המלכה? האם שיער או שהדיוקן שצייר – אולי כבדיחה פרטית – יהפוך לדיוקן המוסמך והמוכר של המחזאי? והאם הביא בחשבון שיום אחד יימצאו הילד המשועמם או החוקרת המסוקרנת שיעלו את שני הפורטרטים זה על גבי זה, ויגלו את הדמיון שביניהם? ואולי שוב לפנינו רק מקרה מן המקרים?

וכיוון שהזכרנו מוזיאונים ודיוקנאות, נסיים ב"גלריה הלאומית לפורטרטים", השוכנת סמוך מאוד לכיכר לסטר, היא הכיכר שבה נופלים ישראלים כה רבים בפח סרסורי הכרטיסים וחסרי המעצורים, המוכרים להם בגלוי כרטיסים זולים או מזויפים ל"פנטום האופרה" במחירים העולים פי שלושה, ארבעה וחמישה מהמחיר המקורי. כאן, בגלריה מעניינת זו, ראינו לאחרונה חידוש מעניין: בלוחית ההסבר המופיעה בצד כל דיוקן מצויר או מפוסל מופיעות גם נקודות מובלטות של – לא פחות ולא יותר – כתב ברייל.

לכאורה, אבסורד? מדוע לעיוורים על ציורים שאין ביכולתם לראות? אבל בעצם, מדוע לא? גם בארץ ניתן לפגוש עיוורים האוהבים לבקר בהצגות תיאטרון או בבתי קולנוע (לרוב, בחברת ידיד או קרוב, המתארים באוזניהם בלחישה פרטים על המתרחש על הבמה או על המסך). עתה יוכלו לבקר גם בתערוכות ולעמוד מול ציורים (את תיאוריהם ניתן לשמוע באוזניות, מפי מדריך מוקלט), ואפילו למשש במו אצבעותיהם פסלים (זה המקרה היחיד שבו סדרני הגלריה מוכנים להתעלם מהכלל "נא לא לגעת במוצגים"). והרי לכם חידוש אנושי ויפה, שכדאי להנהיגו גם בארץ.

הלך ההודו נשאר התרנגול

אל קולות השבר העולים מן התיאטרון הלאומי מצטרפות עכשיו קריאות תרנגולים. "הקוקוריקו", פארסה מאת המחזאי הצרפתי ז'ורז' פיידו המועלית בימים אלה על ידי שחקני הבימה, מציגה את הגברים כתרנגולים מהודרים, שבצד כרבולתם מצמחים קרניים ● התיאטרון הלאומי מציג: יציאות, כניסות, אהבות, בגידות ולפלף צרפתי אחד

מין לפלף צרפתי. מיסייה ואטלן (אוהד שחר) עם המאהבת מיצי (אורנה רוטנברג) בהצגה "הקוקוריקו"

מיכאל אייזנשטדט

קוקוריקו קורא התרנגול. קורא, וגם עושה היסטוריה. בימים אלה, תוך כדי סערת הרוחות הפוקדת את מסדרונותיו עם הכן-לא התפטרות של המנהלים גרי בילו ודוד אלכסנדר והציפייה למושיע יעקב אגמון, מעלה התיאטרון הלאומי הצגה חדשה, "הקוקוריקו". היסטוריה, כי ההפקה עולה לראשונה על במת הצפון שבקריית חיים, כהצגת מנויים לקהל בקריות, עוד בטרם זוכה לצפות בה קהל הבית של התיאטרון. מדובר, הבהיר בזמנו בילו, בסידור נוח: תיאטרון הצפון העניק להבימה במה לחזרות, והבימה בתמורה סיפקה הצגה, אך גם זכתה להעשיר את הרפרטואר בהפקה נוספת, מבלי להעיק על המנגנון בתל אביב. תקדים, ואולי ראשיתה של מגמה חדשה בעולם התיאטרון הישראלי.

אז מי זה הקוקוריקו הזה, ומה הוא עושה על במת התיאטרון? מדובר בפארסה של הצרפתי ז'ורז' פיידו (1862-1921), שמחזהו המפורסם ביותר, "יתוש בראש", כבר עלה בארץ פעמים לא מעטות. פיידו חיבר יותר מ-60 פארסות, שרובן ככולן מתרחשות בחדר המיטות או בסמוך לו, בחדר החשוב ביותר. פיידו כותב על הבגידות הקטנות והגדולות של בני החברה הזעיר בורגנית, על ההנאות שבבגידה ועל ההנאות המרובות יותר שבתפיסת בן או בת הזוג על חם.

פיידו הוא אמן הפארסה. הדלתות תופסות תמיד חלק חשוב בתפאורה לכל הצגה שלו. המצבים שהוא יוצר אבסורדיים לחלוטין ובנויים על תזמון מדויק להפליא ועל אינספור כניסות ויציאות – מה שדורש, כמובן, מהשחקנים לתרגל בדיוק מופתי את צעדיהם על הבמה. מעידה אחת קטנה יכולה להרוס סצינה שלמה.

כותרות ביניים:

"פעם אחת ברח לו"

פיידו עצמו היה דמות ציורית למדי. בן של סופר לא מפורסם במיוחד, שבין היתר כתב ספר על מנהגי לוויות וקבורה בעולם העתיק, פיידו הבן ויתר על המוות למען החיים עצמם, אך מיקד את יצירתו בעיסוק העתיק ביותר של בני האדם באשר הם. באחד הווידויים שלו סיפר כי הוא שונא לעבוד, וכי את רוב מחזותיו כתב כדי לא לעשות באותו זמן שיעורי בית. את מחזהו הראשון חיבר כבר בגיל שבע, ומאז לא הפסיק.

ובחזרה לקוקוריקו. במקור, הצרפתי, שמו של המחזה הוא "הודין רוז'", שפירושו קרנן. בתרגום החדש יחסית לאנגלית הוכתר המחזה בשם ABSOLUTE TURKEY, מתוך מודעות לכך שתרנגול ההודו אינו נמנה עם האצילים שבעופות. בתרגום לעברית, שנעשה בידי אהוד מנור, הוחלט להישאר בממלכת העופות, אך לוותר על תרנגול ההודו למען התרנגול עצמו. קוקוריקו הוא קודם כל כינוי לקרנן. מעבר לכך הולם השם את האופי התרנגולי של רוב הזוכרים במחזה, כלומר מהודר ומתנשא. הגברים ב"הקוקוריקו" מתאמצים בכל כוחם להפיל ברשתם נשים, אך תוך כדי שמירה מוחלטת על הנשים שלהן, שמא, חס וחלילה, ייפלו הם עצמם בפח.

עלילת "הקוקוריקו" מספרת על גברת (יותר נכון מאדאם, כי הרי אנו בצרפת) ואטלן (דמה מסינגר), הנשבעת כי אם תגלה שבעלה בגד בה תחזיר לו באותה מטבע, ותבגוד בו מיד. בעלה, מיסייה ואטלן כמובן, הוא דווקא מהבעלים השמרנים והמרובעים יותר, מין לפלף צרפתי, אך גם ברקורד שלו רשומה נפילה ברשתה של אישה אחרת. והנה, ביום בהיר אחד, כרעם מתגלגל, מגיעה אותה אישה לביתו, וואטלן עושה הכל כדי למנוע מאשתו את האמת. לאמת, הוא יודע, יש מחיר שהוא לא יוכל לעמוד בו.

את מיסייה ואטלן מגלם אוהד שחר, מוותיקי שחקני דור הביניים של התיאטרון הישראלי כיום. "יש שחקן שלא אוהב פארסה?" הוא שואל בתשובה לשאלה איך הוא מרגיש בנעליו של ואטלן. "זו הנאה גדולה", הוא מוסיף, "אך לא מגיעים אליה מיד. מדובר כאן בעבודה קשה ביותר בזמן החזרות. אני לא יודע אם הקהל מודע ורואה את הקושי הרב שלנו. למעשה, הוא כלל אינו אמור לראות את זה. במשך החזרות ממש לא צחקנו, ואולי זה עדיף, כי הרי תמיד אומרים שאם צוחקים בחזרות בוכים בהצגות. בכלל, החזרות היו מאוד מתסכלות. הכל היה מאוד צולע ומשובש. היינו צריכים להשתחרר מלימוד הטקסט ולרוץ בקצב, כי הקצב הוא המפתח להצגה חוו". העבודה על פארסה, לדבריו, דורשת מהשחקן דיוק, וירטואוזיות, מהירות, אינטואיציה וריכוז גבוה ביותר. "צריך לעבוד כמו שעון שווייצרי, ואז זה עובד. ואכן, בחזרות הקדשנו זמן רב להרבה תרגול טכני. הבסיס של הצגה כזאת חייב להיות טכני".

ואטלן מוגדר בפיו של שחר כ"בעל נאמן, אפילו קרנן, כי מאחורי – ובעצם גם מלפני – גבו מסתובבים כל הזמן מחזרים של אשתו. הוא מסוגר בעצמו ובמשחקים הזעיר בורגניים שלו, ולא מעלה על דעתו אפשרות של בגידה. נכון, פעם אחת בעבר ברח לו, ועכשיו הוא במצוקה אדירה לשמור על הסטטוס קוו בנישואים שלו. כמובן, כל הדברים הכי לא נכונים קורים לו. פיידו אמר פעם כי הדמות שהוא מכניס לכל סיטואציה היא תמיד הדמות שאף אחד אינו רוצה שתיכנס לחדר באותו רגע".

"בידור עם ערך מוסף"

גם שחר מודע לעובדה שרבים בתיאטרון הישראלי מתייחסים למחזותיו של פיידו בזלזול, וטוענים כי מקומם אולי בתיאטרון המסחרי, אך בטח לא בתיאטרון הלאומי. "זה לא חלטורה וזה לא סטנד־אפ", הוא קובע בלהט, "זה קלאסיקה בדיוק כמו שקספיר". טוב, אחרי שתי שניות גם הוא מודה שקצת הגזים; שקספיר בכל זאת מחזאי מעט יותר טוב מפיידו. אבל למעשה גם בטרגדיות הגדולות של המחזאי האנגלי יש רגעים קלילים, ואחד מהם מאפשר לשחר להפגין, ממש בימים אלה, משחק יוצאת מן הכלל. ב"מקבת", שעולה באולם הבימרתף, הוא לובש את מדי השוער, ולמרות שמדובר בתפקיד קטן ושולי, מצליח שחר להאפיל בעורתו על שלל הכוכבים הממלאים את הבמה.

ב"מקבת" השוער הוא לא יותר מרגע הקלה קומי בעלילה הכבדה והמסורבלת. אצל פיידו אין כל צורך בהקלה קומית, כי המחזה כולו הוא קומדיה מתגלגלת, שאינה עוצרת ולו לרגע קט.

פיידו אולי אינו גדול כמו גדול מחזאי צרפת, מולייר, אבל "כמה מחזאים אחרים כתבו קומדיות כה מוצלחות שעדיין עומדות במבחן הזמן?" אומר שחר. "נכון, פיידו אינו מעמיק במיוחד, אך הוא גם לא מתיימר להעמיק. יש לו מסר על החברה ואמירה ברורה על בני האדם, והוא אומר זאת בצורה קלילה ובעיקר במטרה לגרום הנאה. זהו בידור, אבל בידור עם ערך מוסף".

מחזותיו של פיידו מעוגנים היטב בתקופה שבה יצר, פריס של סוף המאה שעברה וראשית המאה הנוכחית, אך לדברי שחר הם אקטואליים ביותר גם כיום. "פיידו כותב על בעלים ונשים, על מחזרים ובגידות וזה אקטואלי תמיד. נכון, כיום אין כל גינונים ומעצורים. הכל מותר ואפשרי, אין כמעט מכשולים, וכך כל עניין הבגידות הרבה פחות מעניין. אבל המסגרת החברתית הנוקשה שפיידו יוצר והגינונים הזעיר בורגניים הם שמעניקים למחזה את החן המיוחד שלו".

ובכל מה שקשור בהפקה הנוכחית, לחן של המחזה מצטרף גם החן של כל השחקנים. פרט לשחר ומסינגר כזוג ואטלן, משתתפים בהצגה גם דב רייזר ונתן דטנר במחזריה העקביים של לוסיין ואטלן, דליה פרידלנד, אליעזר יונג ואפילו שמעון פינקל הוותיקים, ומהצד של הצעירים אורנה רוטנברג, חלי קניו ואחרים.

בימים שבהם הבימה עולה לכותרות יותר בגלל מה שקורה מאחורי הקלעים, פארסה קלילה וחביבה כמו "הקוקוריקו" מספקת לצוות ולקהל הפוגה קלה מהצרות. בכלל, יש בתיאטרון הצרפתי איזשהו קסם שלא תמיד נמצא במחזות אמריקאיים או אנגליים למשל. הוכחה נוספת לכך מספקת הבימה גם בהפקה החדשה של "תעלולי סקפן" למולייר. מולייר מתמקד ברוח הצעיר, שבטוח כי אהבה ממבט ראשון מובילה לאושר ולעושר. אצל פיידו אין מקום לצעירים נאיבים. הוא עוסק בהנאות הקטנות והגדולות של המבוגרים והמנוסים יותר, התרנגולים השמנים שרודפים אחרי הפרגיות העסיסיות ואינם מוותרים.

כדי לגלות כרבולתו של מי על העליונה לא תהיה לכם ברירה אלא לראות את "הקוקוריקו" – בחודש הקרוב בתיאטרון הצפון, החל מסוף פברואר גם בהבימה. כל מי שראה מחזות אחרים של פיידו, בעיקר את "יתוש בראש", יודע כי מפיידו קשה לצאת מאוכזבים, או בלשונו של שחר: "אצל פיידו הקהל מקבל תמורה מלאה לכספו שלו".

האידיאליסט האחרון

את מקומו של המורה החתיך וההרואי, בגילומם של יפיופים מקצועיים, תופס ב"גירסת בראונינג" מורה מבוגר, שחוק, חמוץ ומריר, המורה הראשון שמודה בכשלונו ● נכון שמדובר רק בקולנוע, אבל את נאום ההכאה על חטא יתרגש לשמוע גם מי שכותלי בית הספר עדיין מעבירים בו צמרמורת

קצת מאובן, לרוב מנותק מתלמידיו ומסרב לזרום עם המציאות המשתנה. אלברט פיני בתפקיד המורה בסרט "גירסת בראונינג"

יעל ישראל

מורים הם גיבורים נהדרים. עוברים מצוין את המסך. מורה הוא מין אלוהים קטן, דמות אב סמלית שבכוחה להעניק לנו או למנוע מאיתנו, ונראה שזה מה שהופך אותו לכל כך פוטוגני. זה כנראה גם מה שמסביר את עשרות הסרטים שנעשו על מורים, בתי ספר ומערכת החינוך.

מורים סיפקו השראה להרבה סרטים ועשו לכמה שחקנים קריירות. אפילו חביבי המסך הנצחיים – העיתונאים, השוטרים והבלשים הפרטיים – לא זכו להיות נעלים ומוסריים כמו המורים הקולנועיים, וזאת למרות הדימוי האפור שיש למקצוע בעיני רבים. בעוד שהמורה הקולנועי הוא כמעט תמיד נושא שליחות ודגל, במציאות האפורה הוא נתפס כמושא מצוין לבדיחות מרושעות. כאילו אין כל קשר בין המציאות להשתקפות הקולנועית שלה. מורה קולנועי לעולם לא יסבול מטחורים או יוכה בתלוש משכורת עלוב. סביר יותר שנקבל אותו כאיזה יפיוף בגילומו הזוהר של ניק נולטה ("מורים, מורים"). נראה שסידני פואטיה יפה התואר קבע את הסטנדרט ב"לאדוני באהבה", ומאז קשה מאוד לרדת מהרף עם מורה קולנועי קמוט פנים, רפה שרירים ומשעמם.

מיהו בעצם המורה הקולנועי? יד ימינו של אלוהים בכבודו ובעצמו. שומר הערכים והמוסר. החלוץ ההולך לפני המחנה. דמות מופתית, מודל דינמי לחיקוי. תפקידו החינוכי חרם אף פעם אינו מוטל בספק. הוא הגיבור הרומנטי וההרואי בשיא התגלמותו. האידיאליסט האחרון. לעתים נדמה שהוא תחליפו המודרני של נביא הזעם המקראי. רוב היוצרים נצמדים לדימוי המרשים הזה בעקשנות, ואינם נותנים את דעתם לחוסר הקשר המשווע שלו לתדמית העגומה של המורה בעיני הציבור.

משום מה, אף מורה קולנועי אינו דומה למורים שהיו לי. תראו לי מורה שנראה כמו פיטר אוטול ב"היה שלום מר צ'יפס", ואני מוכנה לשנן את הכתוב, לא לפני שאקבל את מספר הטלפון של החתיך. תראו לי מורה שרמנטי כמו גלן פורד ב"זרע פורענות", ואני מיד חוזרת לספסל הלימודים. סרטי מורים שהציגו את המורה כמוקד להזיות הרטובות של נערות מתבגרות (זוכרים איך לולו מתאהבת בסידני פואטיה ב"לאדוני באהבה"?) הגדילו עוד יותר את הפער התהום בין דמות המורה במציאות לבין הפנטזיה הקולנועית עליו. או או שלקולנוענים יש לב רומנטי ללא תקנה, או שבסתר לבם הם פשוט פוחדים מוות מפני המורה שלהם בכיתה א'. אם חלילה יציגו את המורה כפחות מקודשה, היא עלולה לשוב לחייהם בסערה, ובקולה הרועם לדרוש מהם לעמוד מיד בפינה או ללכת להירשם במזכירות.

כמעט אלוהים

כל סרטי המורים מבוססים על הניגוד העתיק בין מוסר וסדר לבין תוהו ובוהו. המורה הוא נציגם של הסדר הטוב, המהוגנות, התרבותיות, החוק, הערכים הנעלים. מולו ניצבים בני הנוער, נציגיהם של הפראות וטבעו המגולד והלא מרוסן של האדם. הדרמה בסרטים האלה מבוססת כמעט תמיד על הקונפליקט הראשוני בין המחנך, בנעליו של אלוהים, לנער, מין אדם קדמון. על רקע הקונפליקט הזה מתנהל מאבק עז, רווי יצרים. הרי בלי מאבק לא תהיה דרמה.

ואם כבר מחפשים סיבות, אולי זוהי סיבה נוספת להיצמדות החידתית של הקולנוע אל הנושא. המאבק בין תרבות לחוסר תרבות, בין ידע לבורות, יש בזה משהו יפה, מעורר השתאות. כמעט מפעים. מורה עשוי ללא חת מרביץ תורה בכיתה של 40 מופרעים – רק על זה נוצרו לפחות 20 סרטים. למי בגיל 15 יש בכלל חשק ללמוד לטינית או מתמטיקה (זוכרים איך הילדים צוחקים על אוטול ב"היה שלום מר צ'יפס", אך גם מכבדים אותו על שום היותו כה מלומד?). אולי המורה הקולנועי מעצבן לפעמים, אולי הוא נראה אטום, מיושן, מאובן, אבל כאשר הוא עומד במשימתו, זאת אומרת מצליח ליצור בני אדם שלמים, מלוטשים – הוא שוב משיק בתפקידו לבורא עולם.

מעטים נכשלים במשימה, מעטים עוד יותר מודים בכישלון בפומבי. כאשר המאבק הקולנועי של המורה בתלמיד הוא המאבק הנצחי בין פראיות לתרבות, ובמילים אחרות בין טוב לרע, בין מוסרי ללא מוסרי – לא נעים להודות בכישלון. כי כשלון מערכת החינוך הוא הודאה בכשלון החברה ותרבותה, והודאה בקיומם של סדקים במבנה החברתי, וזה עניין ששמור רק לבעלי אומץ. לכן כנראה כל כך מעט מורים קולנועיים נכשלים במילוי תפקידם. לכן גיבור שכן נכשל, ואף מודה בכך, זה כמעט נס. חוץ מכמה מורים שלא היו יותר מקריקטורות נלעגות בכמה קומדיות נעורים אמריקאיות, אין בקולנוע מורים שנכשלו.

סצינת חובה בסמינרים

ב"גירסת בראונינג" יש אחד כזה (אלברט פיני), והוא נראה כמו הגירסה המרירה של אוטול ב"היה שלום מר צ'יפס". כמו אוטול, גם הוא מלומד מהדור הישן, קצת מאובן, לרוב מנותק מתלמידיו ומסרב לזרום עם המציאות המשתנה. אבל הוא לפחות אינו דמות רומנטית או הרואית. הוא מבוגר, אפרורי, חמוץ פנים, ונבגד על ידי אשתו (גרטה סקאקי). הוא מאוכזב מעצמו ומההוראה, מריר ושחוק, נטול טיפת חיות. מת־חי.

אתר ההתרחשות הוא הפבליק סקול, אותה פנימיית נערים יוקרתית בבריטניה לבנים זכרים של לורדים ומלכים גולים. לומדים שם רק הקרם דה־לה־קרם. לא בדיוק האספסוף הראוי ליד קשה כמו חבורות הרחוב ב"זרע הפורענות" או "קוראים לי מורי". גם לא החבורה של "לסניור באהבה", המתרחש באחד מבתי הספר היותר פרועים של לוס אנג'לס.

אורח החיים הספרטני של תלמידי הפנימיות האנגליות כבר זכה לשפע של חשיפה קולנועית (גם ב"היה שלום מר צ'יפס" הסנטימנטלי). נדמה שבתי ספר כאלה חלפו מהעולם, אך מסתבר שלא. עוד יש מקומות כאלה, שנראים כמו מאובנים היסטוריים. "גירסת בראונינג", שיותר מכל מזכיר את בריטניה הגדולה של ימי צ'רצ'יל, מתרחש כאן ועכשיו, באנגליה האפרורית של ג'ון מייג'ור, וגיבורו, שיותר מכל מתאים לו להיות מלומד מהמאה ה-19, שייך לשנות ה-90 של המאה ה-20. הפער בין הערכים התרבותיים שהוא האמין כי הוא מייצג לבין המציאות מייאש אותו.

כמוכנים רבים, "גירסת בראונינג", בבימויו של מייק פיגיס, הוא סרט על השחיקה של העוסקים בהוראה ועל חוסר היכולת להודות בה, בעיקר מצד המורים כלפי עצמם. בניגוד למורים הדינמיים, הנערצים, אפילו סקסיים, עם מניירות של כוכבי קולנוע והכריזמטיות של כרוסלני גבחרת, שאיכלסו סרטים רבים – כאן המורה סתום כמו לימון ומריר כלענה. את מרירותו הוא מבטא ביחס נוקשה, כמעט עוין, כלפי התלמידים, יחס שחוזר אליו בכינויים מעליבים כמו "היטלר של החמישיות", אבל פתאום הוא נעצר לרגע, וקולט את גודל הפספוס.

סצינת ההודאה בכישלון, הנאום שבו המתגר מכה על חטא, תהפוך בוודאי לחובה בסמינרים לחינוך. מורים עוד יכתבו על הסצינה הזו עבודות גמר. כשהמחנך בה חידיעה מודה בפאשלות שלו, זאת אומרת של דור שלם ושל חברה שלמה, הוא עושה למעשה צעד דרמטי, שלא לומר מהפכני. אבל הרי מדובר בסרט, לא באיזה תיכון מקיף, ונראה שרק בגלל זה המורה מסכים לקום ולהודות בפומבי בכשלונו, באטימותו, בהתאכזבותו. בכך כמובן הוא חוזר להיות גיבור הרואי מהשורה הראשונה, האידיאליסט האחרון. האחד והיחיד שיש לו מספיק אומץ לתגיר את האמת. ואת האמת הזו יתרגש לשמוע גם מי שכותלי בית הספר מעבירים בו צמרמורת, גם מי שצל צלו של מורה יוצר אצלו עווית. נאום פרידה של מורה שנכשל, זה משהו שלא קורה כל יום.

שלום בית

חיה יוסף

עצות מן השרוול

למה אם?

כמו בכל שנה, גם השנה מאלצים אותנו לחוג את יום האם. למה דווקא אם? בימינו, הרבה מאוד אבות מגדלים את ילדיהם לבד. הם מתפקדים לא פחות טוב מאשר האמהות, ולא פעם אפילו טוב יותר – ולא רק כשאין אמא בבית. היום יש גברים שבחרו בניהול משק הבית וגידול הילדים כמקצוע והשאירו לאישה את תפקיד המפרנסת.

מאחורי יחסי הציבור המטיבים של יום האם עומדים בעלי מפעלים, שקופצים על עוד הזדמנות חגיגית לתחוב את ידיהם לכיס הצרכנים. יום האם הוא גם הזדמנות טובה לבעל לנקות מצפון לא כל כך נקי. הוא קונה לאישה מתנה, ובכך מקווה למחילת עוונות.

זה נחמד לחגוג לאם, וגם נחמד לתת לה מתנה, אבל במשפחה של ימינו, שבה האם היא לפעמים האב ולהיפך, גם לאב מגיע. או במקום "יום האם", מה דעתכם לקרוא לזה פשוט "יום ההורה"?

קניה נכונה

סוודר לרגליים

אפשר לקנות לאבא מתנה. גרביים עבים במיוחד

לכבוד יום האם אפשר לקנות גם לאבא מתנה, ובימי החורף מה יכול להיות מתאים יותר מאשר גרביים? מצאתי כאלה שכל בחור, בכל גיל, ישמח לשים על רגליו: גרביים שאיתם מרגישים כמו בסוודר. הם עבים במיוחד, מחממים, נעימים למגע ועשויים צמר אקרילן בשילוב לייקרה. חוץ מזה הם הולכים גם עם נעליים וגם עם מגפיים, ומגוון הצבעים והדוגמאות גדול. המחיר לזוג: 16.50 שקל. קניתי לנכדים, והם ממליצים בכל פה.

גם לאם וגם לבת. השמלות החגיגיות של ללוש בנק־אריאל

אופנה

שמלה לכל המשפחה

לא, אין מדובר בתחפושות אלא בשמלות – גם לאם וגם לבת – של המעצבת ללוש בנק־אריאל. המכנה המשותף לכולן הוא שילובי בדים וצבעים מקוריים ועתירי דמיון. תוספת של כפתורים, תחרות ורקמה של פרחים קטנים הופכת את השמלות לחגיגיות.

רעיון טוב ליום האם. בונים לאמא מלתחה חדשה, ובאותה הזדמנות גם לבת.

בריאות

לדרוך על הדיאטה

עיסוי ברגל ממריץ את אברי העיכול. רפידה רפלקסולוגית לנעל

במסגרת הכינוס "טבע 95" שנערך בקיבוץ שפיים הוצג לראשונה מוצר דיאטה מהמכני, שמתערב בפעילות מערכת העיכול. את המוצר הזה לא בולעים ולא לועסים, שכן מדובר ברפידה רפלקסולוגית לנעל. איך זה עובד? פני הרפידה מכוסות בבליטות מחומר רך, שבעת ההליכה מעסות בכף הרגל את אזורי הרפלקסים של האיברים הפנימיים. העיסוי ממריץ בין היתר את אברי מערכת העיכול, ובכך מסייע לגוף להיפטר מעודפי פסולת ושומן. מחיר לזוג: 139 שקל. הרפידה פותחה בגרמניה על ידי ד"ר מץ בשיתוף רופאים הוליסטיים. לא ניסיתי וגם לא אנסה אותה, אבל אשמח לשמוע תגובות ממי שכן.

מלה טובה

הנשים המופלאות שבתוכנו

בלי גברים החיים היו חסרי טעם, אבל בלי נשים החיים היו בלתי אפשריים, בוודאי בכל הקשור לחיי משפחה. בימינו יותר ויותר נשים מנהלות גם את חיי הכלל. תפקידים, שעד לפני זמן קצר היו נחלתם של גברים בלבד, פתוחים כיום גם לנשים.

בספרו החדש של פרופ' נתן שפיגל מצאתי סיפור מקסים, המוכיח כי כבר בימים רחוקים לקחו הנשים את המושכות לידיהן. הסיפור מתאר למעשה את הקומדיה "נשים באסיפת עם" שכתב אריסטופנס בשנים 392–391 לפנה"ס.

27 שנות המלחמה הפלופונזית המיטו על אתונה, מלבד מפלה צורבת, גם מצוקה כלכלית וסבל רב. על רקע זה צמחה הספרות האוטופית, המתארת חברה אידיאלית, שבה כל בני האדם נהנים משלווה, אושר ושוויון ואינם יודעים עוני מהו. מחזהו של אריסטופנס הוא חלק מהגל הזה, והנה בקצרה תוכנו:

יום אחד החליטו נשי אתונה להעביר לידיהן את השלטון. מחופשות לגברים ואוחזות במקלות הן תפסו את הספסלים באסיפת העם, זוממות להעביר את השלטון לידיהן ברוב קולות. מנהיגתן, פראקסאגורה, נשאה נאום ארוך, שתיאר עד כמה רע ומר מצבה של המדינה האתונאית: המשק שלה על פי התמוטטות, קשרי החוץ שלה רופפים, קברניטי הכלכלה שלה מושחתים, ומנהיגיה נבוכים ושפלים. רק הנשים, אמרה, מסוגלות להציל את אתונה; הן יודעות לנהל משק בית, ומן הסתם יוכלו לנהל את משק המדינה.

הנשים, שהיו הרוב באסיפה, הצליחו כמובן להעביר את השלטון לידיהן, וראש הממשלה החדשה הזדרזה להציג את מדיניותה החדשה. התוכנית כללה שני סעיפים: ביטול הקניין הפרטי ו...ביטול המשפחה.

זהו, אמנם רק סיפור, אבל סיפור יפה, סיפור שמוכיח עד כמה דומה מצבנו, מבחינה מדינית, כלכלית, מוסרית ומעוד כמה בחינות, לזה של אתונה. מה בכל זאת השתנה? רק הנשים, כנראה. הן מגיעות לגברים, מטעמי נחיתות, לנהל את העניינים, למרות שהן בוודאי היו יכולות לנהל אותם טוב יותר.

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

6181 חוברה לתחרות התמאטית שערכה אוניברסיטת טוונטה בהולנד. שני המטים התמאטיים מופיעים במעמד בנפרד וגם ביחד (דואלים תמאטיים). בהתעיות הם מופיעים כאיומים, ובפתרון מטי המעמד המשותפים מופרדים. נוסף לכך מודגם בבעיה נושא האוליוס. אם כי לא בצורה נקייה. במט־עזר משחק עדין והרמוני (6182).

6181 עמנואל נבון
חולון
מקורית
מוקדשת ליוסי רטר ליובל ה־60

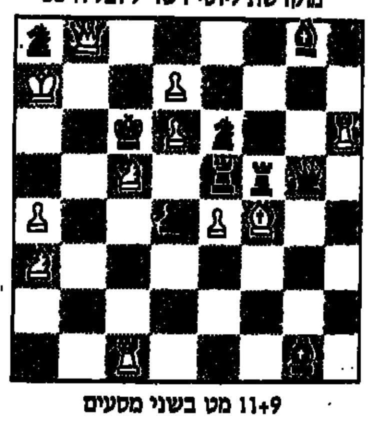

11+9 מט בשני מסעים

6180. אבי דינורת
אשדוד
מקורית

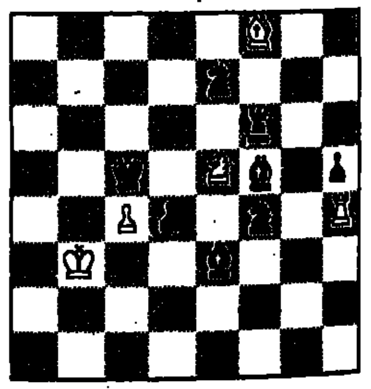

5+8 מט עזר בשני מסעים, תאומים א) דיאגרמה. ב) מלך שחור ורגלי ד4 מחליפים מקומות.

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים, 97703.

סיומי השנה

בקונגרסים הבינלאומיים השנתיים של הפרובלמאים מתכנסת ועדה מיוחדת של מחברי סיומים. בשנים האחרונות בוחרת הוועדה ב"סיום השנה". סיום זה אינו בהכרח הטוב ביותר, אולם הוא נבחר מתוך כל הסיומים המתפרסמים בשנה מסוימת, כסיום ייצוגי המדבר ללבו של כל פרובלמאי. בסיום כזה אין בדרך כלל הסתעפויות מייגעות, אלא המשך אחד ברור. הנה שני סיומים, שנבחרו בקונגרס בלפור 1994 –

סיום שנת 1989
ניקולאס מיקו
"שחמטי ס.ס.ס.ר" 1989
פרס שני־שלישי

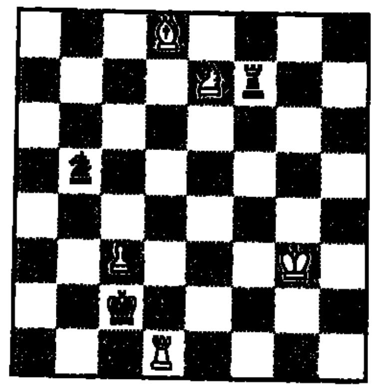

5+3 לבן נוסע וזוכה

פתרון: 1. ג4. פ א2. 3. צ ד4. מ ג3. 3. פ ג6. 4. צ ז7+. 4. מ ו4. 5. פ:ג4. 5. ר ו6. 6. צ ז2 (זו העמדה היחידה בה הצריח בטוח מפני הסוללה הלבנה) 6. מ ו3. 7. צ ד2. (כנ"ל). 7. צ ד3+ 1 מ:ד3. 8. פ ב4 X.

סיום שנת 1990
ולימיר קאלאנדצה
מטסנירבה דה טק 1990

פרס ראשון

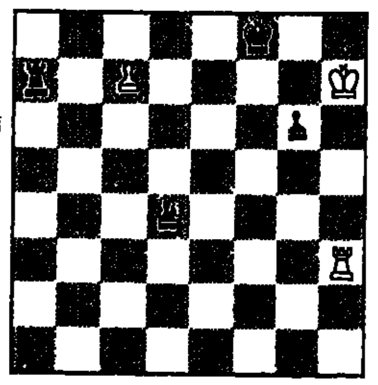

3+4 לבן נוסע וזוכה

פתרון: 1. צ ו3+. 1. מ ה2. 2. צ ו7! 2. צ א8. 3. מ ז7. 3. צ ג8. 4. מ ו6. 4. ד3. 5. צ ח7. 5. מ ו8. 6. צ ח7. 6. מ ז8. (6. ...מ ה8. 7. מ ה6, וזוכה). 7. צ ד7. 7. ד2. 8. צ ד8+. 8. מ ח7. 9. צ:ג8. 9. ד1=מה. 10. צ ח8+. 10. מ:ח8. 11. ג8=מה+. 11. מ ח7. 12. מה ח3+. 12. מ ה ח5. 13. מה ד7+, ומט במסע הבא.

סולם הפותרים אוקטובר 1994

מקסימום 4+3+4+4+3+4+10+2+3=33 נקודות. ד"ר רפי רופין, יואל אלוני, אריה קוצר – 33. נסים בן־נון, ישראל צוה, אורי קן־דרור – 32. אליהו פשר – 31. אלכסנדר אטינגר, חיים ביבר – 30. אריה גרינבלט – 28. ירון וד"ר עמיר הדס – 24. אבי דינורת, מרק פבזנר, יאיר קוסט – 23. יורם מיכאלי – 19.

פתרונים

6169 (היימן) א) 1. מ:ד4. פ ח6. 2. ר ח3. צ ד5 X. ב) מ ה4. פ ד8. 2. ר ו4. ר ד5 X. ג) 1. מ ה6. ר ג3. 2. ר ה7. ג5 X. נהדר! (ביבר).

למרות האפקטים המוכרים כל כך, יש ייחודיות לבעיה, הודות לשילוב הנושא ההולנדי. לדעתי הבעיה קופחה (דינורת).

6170 (רופין) 1. פ ג6+. מ ד5. 2. ג4+. ד:ג (א.פ). 3. פ ה7+. מ ד4. 4. פ ו5+. מ ד5. 5. ה4+. ו:ה (א.פ). 6. פ ה7+. מ ד6. 7. פ ו8+. מ ד5. 8. ר ג4+. צ:ג4. 9. פ ו6+. ר:ו X6. בעיה טיפוסית בסגנון לוגי. יפהו (פבזנר). פינוי שורת ד לצורך ניטרול צ ו4 – מרשים! (אלוני).

בעיה נקייה ויפה (דינורת). לדעת כמה מהפותרים הרמז היה עבה מדי ומיותר (העורך).

יוסי רטר

ברידג'

היד, אותה אביא השבוע, שוחקה במסגרת תחרות ברומטר שנערכה בשבוע שעבר. בתחרויות ברומטר, משחקים בכל השולחנות את אותה החלוקה בעת ובעונה אחת ולאחר כל סיבוב של שלושה משחקים, מקבלים תוצאות הסיבוב. שיטת החישוב, IMP. הבעיה במשחק זה, להכריז ולהגיע לחוזה המיטבי של 7 ספייד. משחק היד פשוט למדיי וכל הזוגות, ביצעו, ללא קושי, 13 לקיחות.

חלוקה מס' 1

מחלק: צפון
פגיעים: אין

צפון
♠ K Q J 8 5
♥ A Q
♦ 8 6
♣ A K 9 7

מערב
♠ T 6 3
♥ K T 9 3
♦ 9 2
♣ T 6 4 3

מזרח
♠ - - -
♥ J 8 6 4 2
♦ Q J T 5
♣ Q J 8 2

דרום
♠ A 9 7 4 2
♥ 7 5
♦ A K 7 4 3
♣ 5

יש לציין, כי רק 5 זוגות מתוך 20 הזוגות ששיחקו יד זו, הגיעו לחוזה המדויק, אך הדרך בה הגיעו לחוזה הנכון, הייתה שונה. להלן שתי דרכים להגיע:

מהלך ההכרזה (שיטת ברגן)

דרום	מערב	צפון	מזרח
---	---	1 ספייד	פאס
(1)2 ללא שליט	פאס	(2)4 קלאב	פאס
(3)4 דאימונד	פאס	(4)4 הארט	פאס
(5)4 ללא שליט	פאס	(6)5 קלאב	פאס
(7)5 דאימונד	פאס	(8)5 ספייד	פאס
7 ספייד	פאס	פאס	פאס

(1) ברגן, תמיכה בספייד וכוח להכריז 3 ספייד בשיטה הטבעית.
(2) צבע שני, יד טובה.
(3) עוצר ראשון בדאימונד.
(4) עוצר ראשון בהארט.
(5) קי קרד בלקווד (כמות אסים מתוך 5, כאשר מלך שליט נחשב לאס).
(6) 3 קלפי מפתח (כאמור).
(7) שאלה למלכה שליט.
(8) יש לי מלכת שליט.

דרך שונה היא הדרך הבאה (הכרזה טבעית).

דרום	מערב	צפון	מזרח
---	---	1 ספייד	פאס
2 דאימונד	פאס	(1)3 קלאב	פאס
(2)3 ספייד	פאס	(3)4 ללא שליט	פאס
(4)5 ספייד	פאס	7 ספייד	פאס
פאס	פאס		

(1) הכרזה טבעית וחזקה עם כוח של רוורס ביד.
(2) תמיכה בסדרה ויותר כוח מאשר הכרזה 4 ספייד.
(3) רומן קי קרד בלקווד – כמות אסים מתוך 5 קלפים, מכריזים כאילו שיש מלכה בשליט.
(4) שני אסים ויש מלכה בשליט – מכיוון שיש 5 קלפים מכריזים כאילו שיש מלכה בשליט.

אילן שזורי

דברי חכמים

מנחם פרומן

חסד לאבלים

השבוע, כשמוטל עלינו להתאבל על הרוגי הפיגוע הרצחני בצומת השכול, רציתי לצטט חלק מפרק 17 במדרש "פרקי רבי אליעזר" העוסק בזכות האבלות. הלשון של המדרש היא "גמילות חסד לאבלים". יוצא שהמדרש תופס שעניין האבלות הוא בעיקרו עניין של גמילות חסד, כלומר: המשתתף עם האבל גומל לו חסד. אבלות – יוצא מן המדרש הזה וממקורות נוספים – היא בעיקרה מצווה שבין אדם לחברו האבל. אבל לעתים, כפי שאפשר ללמוד בהמשך, יש כאן גמילות חסד גם לנפטר בעצמו. מכאן ואילך דברי המדרש (בסוגריים – הערות הבהרה).

● גמילות חסד לאבלים מניין? (מהיכן אנחנו לומדים כי מחובתנו לגמול חסד לאבלים). אנו למדים מהקדוש ברוך הוא בעצמו גמל חסד למשה עבדו וקברו בידו, ואלמלא הדבר כתוב אי אפשר לאומרו (מנוקדת מבטו של המאמין, אי אפשר לומר שהקדוש ברוך הוא בעצמו עסק בקבורה. האפשר לייחס לנשגב מכל פעולה גשמית כזו? ואף על פי כן הדרשן טוען שהדבר כתוב. בוודאי נכתב הדבר כדי לתת לנו מופת, שאם לא היה בעניין פחיתות לקדוש ברוך הוא, בוודאי שאין בכך פחיתות כבוד לנו, בני האדם), שנאמר: "ויקבור אותו בגיא" (דברים ל"ד ו').

● רבן גמליאל, בנו של רבי יהודה הנשיא, אומר לא למשה לבדו גמל הקדוש ברוך הוא חסד (של קבורה), אלא אף לאהרון שעלה להר ההר. היו מידיינים כל שבטי ישראל ואומרים: משה ואלעזר הניחו את אהרון בהר ההר וירדו להם (לפי התורה, משה, אלעזר בן אהרון ואהרון עולים אל הר ההר, אבל רק משה ואלעזר יורדים ממנו. המדרש מייחס לבני ישראל חשד, כי משה ואלעזר הניחו את אהרון בראש ההר). מה עשה הקדוש ברוך הוא? נטל ארונו של אהרון והעביר אותו מעל המחנה, וראו כל ישראל ארונו של אהרון פורח וטס באוויר – האמינו כי גווע אהרון וגמלו לו חסד שנאמר: "ויראו כל העדה כי גווע אהרון" (במדבר כ' כ"ט). (כאן גמילות חסד שגמלו בני ישראל לאהרון בוודאי משמעותה שבכו וספדו לו.)

למשה לא גמלו חסד אלא האנשים בלבד (הגברים), שנאמר: "ויבכו בני ישראל את משה" (דברים ל"ד ח'), ולאהרון גמלו האנשים והנשים חסד, שנאמר: "ויבכו את אהרון 30 יום כל בית ישראל" (במדבר כ' כ"ט – הביטוי "כל בית ישראל" כולל את כולם, גם גברים וגם נשים). למה (זכה אהרון שיגמלו לו חסד יותר מאשר למשה)? שהיה אוהב שלום ורודף שלום ועובר במחנה ישראל בכל יום ונותן שלום בין איש לאשתו ובין איש לרעהו. ולפיכך גמלו לו חסד כל ישראל (אהרון זכה שכל ישראל יגמלו לו חסד משום שהיה איש השלום – לעומת משה, שהיה איש האמת והדין).

אבל לא רק הקדוש ברוך הוא מוצג במדרש כמופת של גומל חסד. בהמשך מיוחסת גמילות חסד גם למי שנחשבת בתנ"ך לאישה רעה – איזבל, אשת אחאב. וכך אומר המדרש:

● גמילות חסד לאבלים מניין? אנו למדים מאיזבל, שהיה ביתה סמוך לשוק, וכל חתן וכלה שהיו עוברים היתה יוצאת מביתה ומצלצלת בכפיה ומקלסת (משבחת) בפיה ומהלכת עשר צעדות (נהגה ללכת במרחק עשרה צעדים מתהלוכת החתונה שעברה בשוק), וכל מי שהיה עובר בשוק והיה מת יוצאת מביתה ומוחאת בכפיה ומקוננת בפיה ומהלכת אחריו (למרות המעשים הרעים המיוחסים לה במקרא ועקר המדרש לזכותה של איזבל גם מעשים טובים של גמילות חסדים. ללמדך שהמציאות האנושית עשויה להיות מורכבת מאוד: מי שהוא מושחת בתחומים מסוימים עשוי להיות מצטיין בתחומים אחרים).

כל יום

2.2.95 — 27.1.95

מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה 27.1

06.30 חדשות
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 שיחת ברות – פרופ' בן שלמה משוחח עם ד"ר תמר רוס על הפילוסופיה היהודית המודרנית
08.30 קייט ואלי – סדרה קומית
09.00 סרט קולנוע – השמש המוכתמת. במאי: פרנק ליאויד. משתתפים: ג'יימס קאגני, סילביה סידני
10.25 בעין גיאוגרפית – ספרד. קוסטה דל סול
10.45 אבא לעניין – סדרה קומית
11.10 משפחה אוהבת – סדרת דרמה. פרק אחרון
12.00 מורשה – סדרה בריטית תיעודית

ראול ג'וליה, סרט. ערוץ 2, 22.20

13.00 זומביט – תכנית בענייני מחשבים
13.30 טרום תובה – הפקה מקורית העוסקת בהיבטים השונים של טרום גיוס לצה"ל והשירות הצבאי. (ש"ח)
14.00 קונצרטים לצעירים – עם התזמורת הפילהרמונית של ניו יורק והמנצח ליאונרד ברנשטיין. הפעם: הומור במוסיקה
15.00 קליידוסקופ – שבועון ברוסית בשידור חי
15.30 מבראשית – שיחה על פרשת השבוע, פרשת משפטים
16.00 מוסף המוספים
16.30 החדשות באנגלית
16.46 משפחות – סדרת דרמה בהמשכים
17.05 על המרקע – סקירה שבועית של תכניות הטלוויזיה בערבית
17.15 סרט ערבי
19.00 יומן השבוע בערבית
20.00 יומן
21.05 סוגרים שבוע – עם יאיר לפיד
22.05 מאמת הספק – סדרת מתח אמריקנית
22.55 חדשות
23.00 מועדון הסרט – אתה, אני ומארלה. סרט טלוויזיה על האווירה בקרב בני הנוער בצפון אירלנד.

ערוץ 2

08.00 מקום קטן – ש"ח
08.30 מבחן בר – מנחה: נחמן שי
09.30 המחשב ואני
10.00 מסאראת – שעשועון ידע מקורי בערבית
10.30 איש והישרדות – סדרת תעודה
11.00 שישי סרט – סיפור חיים. זמרת לשעבר (ג'ולי אנדריוז) חוששת כי לקתה בסרטן הגרון. עד שמגיעות תוצאות הבדיקה, מספר הסרט על צרותיהם של העשירים המצליחים
13.00 מגזין הספורט העולמי של ג'ילט
13.30 סיפור נודד בארץ – הפקה מקורית לילדים
14.00 השבוע – מגזין אקטואליה בערבית
14.30 גבריאלה – אופרת סבון ספרדית בהמשכים
16.00 היפים והאמיצים – סדרה
17.00 החדשות
17.05 מי הבוס?
17.35 זהירה
18.25 שישי חי – תכנית מבית טוב
20.00 השאלה הבאה – עם ירון לונדון
20.45 רשות הבידור – עם דודו טופז
22.20 נשיקת אשת העכביש – סרט קולנוע. אסיר פוליטי בשם ולנטין (ראול ג'וליה) והומוסקסואל שמיתה קטין בשם מולינה (ויליאם הארט) חולקים תא בכלא בברזיל.
24.40 שיר בלילה

שבת טלוויזיה 28.1

10.00 הרוזן דאקולה – סדרה בהנפשה
10.25 אוליבר טוויסט – סדרת דרמה לילדים ולנוער
10.55 מעשי גבורה – סדרת תעודה, מבוססת על סיפורים אמיתיים
11.15 קציר החטאים – סדרת דרמה ספרדית
12.05 עניינים משפחתיים – מגזין
12.35 האומנת – מיני סדרה על מטפלת המקדישה את חייה לילדים זרים ומזניחה את חייה הפרטיים
13.55 נ"ב, אני אוהב אותך – סדרה בלשית הומוריסטית
14.40 הקוטב הצפוני
15.05 מרפאה כפרית – סדרה בריטית חדשה על שלושה רופאים המגיעים לעיירה קטנה באנגליה שמשמשת בהתרחשויות קומיות ודרניות
16.25 אפרופו – תכנית דיון. נושא התכנית: חינוך
17.00 החדשות באנגלית
17.10 שבועון הטלוויזיה – מגזין הסוקר מגוון אירועים מן העולם
17.40 דיבורים ועוד – תכנית ראיונות ואירוח בהנחיית זוהיר בהלול
18.30 ערב טוב – תכנית המשלבת שירים וריקודים
19.00 חדשות בערבית
19.30 מרור לדור – עם חנוך רוזן
20.00 רואים עולם – יומן החוץ של

חנוך רוזן, מרור לדור. ערוץ 1, 19.30

הטלוויזיה הישראלית
21.00 מוצ"ש בקולנוע. שם המשחק – סרט קולנוע. פסיכיאטרית נכנסת לעימות עם רמאי מקצועי כאשר היא מנסה להוכיח לו, שהיא מסוגלת לרמות טוב יותר. היא נכנסת לסחרור, שמביא אותה אל תוך עולם הפשע. סרט היצ'קוקי מלא תפניות לא צפויות. הצלחה מסחרית גדולה. במאי: דיוויד מאמט. עם ג'ו מנטניה ולינדסי קרוז
22.40 משהו מהסרטים – תכנית בענייני קולנוע. מגישה: ליטור גולדשטיין
23.05 חדשות
23.10 ההגרה לבית מקגרגור – סדרת דרמה
23.55 פסוקו של יום

ערוץ 2

08.00 בוקר של כיף – מנחה: דליק ווליניץ
11.15 בנות הזהב – סדרה קומית
11.45 שיחה בעשר אצבעות – סדרת מוסיקה בהנחיית הפסנתרן אריה ורדי
12.00 תיק תקשורת – מגזין בענייני תקשורת. מנחה: מיכה פרידמן
12.30 בעיטת פתיחה – לקראת משחקי היום בליגה הלאומית בכדורגל
13.00 דברים שרואים מכאן – סדרת סרטים תיעודיים מקוריים. ישראלנר – ישראל בזמן מלחמת המפרץ. במאי: אייל סיוון
14.00 תשע עד חמש – קומדיה
14.30 גבריאלה – אופרת סבון ספרדית בהמשכים
16.00 חוף פרדייס – סדרה
16.30 המסה והמישה – מגזין שבועי
17.00 החדשות
17.05 הפרלמנט של לונדון – בתכנית הפעם האם להריץ את השעונים קדימה?
17.55 כדורגל ליגה לאומית – מכבי הרצליה מול מכבי חיפה
20.00 מוספי השבת
20.30 גלגל המזל – תחרות בחירת מנחת גלגל המזל החדשה. מנחה: ארז טל
21.00 הדיקה וד'ש. סיכום משחקי היום בליגה הלאומית בכדורגל. מנחים: יורם ארבל ואורלי יניב
22.00 המפצה – דרמת מתח בכיכובו של רוני קולפרין
24.00 סרט: סטודנטים – גראפיה, מבט מתוך על העולם ועל מושג הנורמליות. עם גדי מור. במאי: פיני ש... למראית עין – סרט מתח עלילתי. המתאר מגישה מקרית בין גבר ואישה צעירים, במהלך קונצרט שחרית. המפגש הופך לאירוע מעורר חרדה ומביא לערעור מעמדו, כבני אדם הנעים בין מציאות לדמיון. במאי: איתן ברנון
24.45 שיר בלילה

ראשון טלוויזיה 29.1

06.30 חדשות
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 החי והצומח באוסטרליה – סדרת טבע
08.40 חדק הפיל
08.50 בסוד העניינים 11 – חשמל
09.05 טבע – הציקדה
09.25 פרפר נחמד
09.50 פשוט אמרו לא – בקולנוע
10.00 קשר משפחתי – אדם צעיר מדבר על אובדנים
10.30 היסטוריה כללית – האשליות הגדולות. 1928 – 1939 (חלק א)
11.00 אנגלית
11.10 לראות חשבון – פעולות החשבון
11.35 יהדות – בעיה (א)
12.00 מדעי החיים – חיידקים ופטריות
12.15 מתמטיקה – וקטורים
12.25 מדעים – כיצד ניסע לחלל
12.40 צרפתית
12.50 מוסיקה – קונקומבה: מוסיקה ניגרית (חלק ב)
13.30 אלף ואחת אמריקות – סדרה מרובבת בהנפשה
14.00 קיטי קט ותומי – סדרה בהנפשה
14.15 במצולות הים עם דלפי – סדרה בהנפשה
14.45 שעת כושר
15.00 זומביט – תכנית בענייני מחשב
15.30 הדרדסים – סדרה בהנפשה

יאיר גרבוז, אין עם מי לדבר. ערוץ 2, 23.00

16.00 זאפ לראשון – מה חדש רוב'לה. שידור חי
16.45 התווה של אורסון – סדרה בהנפשה
17.00 ערב חדש
17.35 מה שנקרא – סדרת דרמות לנוער
18.00 עכבר בלש – סדרה בהנפשה
18.15 החדשות באנגלית
18.30 ספורט – תקציר משחקי הליגה הארצית בכדורגל
18.40 חידושים והמצאות – 1. הפרדת שמן ממים – מתקן מיוחד מאפשר שימוש חוזר במים ובכמה מהשמנים ובכך חוסך מים ושמן ותורם לאיכות הסביבה; 2. עט אלקטרוני – עט העוקב אחר תנועות היד בעת הכתיבה על נייר, על שולחן או... באוויר, ומעביר אותן למחשב להדפסה בכל שפה שהיא; 3. מערכת למיון פירות – מבצעת בבת אחת 3 פעולות מיון לפי צבע, גודל וטיב. המערכת פועלת בזיהוי אלקטרו אופטי ובמהירות של חמישה פירות בשנייה
19.00 חדשות בערבית
19.30 קוקטייל – תכנית למשפחה
20.00 מבט
21.00 אולפן לילה – עם מני פאר
22.00 כדורגל עולמי
23.30 מהיום למחר – יומן חדשות עם דוד ויצטום ועמנואל הלפרין
24.00 פסוקו של יום

ערוץ 2

14.00 מסע בין כוכבים – הדור הבא. סדרת הרפתקאות בדיונית
15.00 אמת או חובה – סדרה לילדים ולנוער
15.30 שרקי וג'ורג' – סדרה מצוירת לילדים
16.00 היפים והאמיצים – אופרת סבון
17.00 5 עם רפי רשף – תכנית בענייני היום
17.30 וידאו חזק – מוסיקה 2
18.00 חלום עליכם – עם עוזי חיטמן. ילדים מגשימים חלומות
18.30 חוף פרדייס
19.00 פשוט נהדרת – סדרה קומית
19.30 סטוק – שעשועון עם אקי אבני
20.00 החדשות
20.30 כסף – מגזין
20.45 מספטים – עם יגאל שילון
21.25 כשידור חי – דן שילון מארח
23.00 אין עם מי לדבר
23.45 מקום קטן
24.00 החדשות
24.05 מקום קטן המשך
24.15 מאולם הקונצרטים, הלילה – ואלסים סנטימנטליים של ראוול. מנצח: סינופולי
24.45 מרגלים – סדרה תיעודית
01.10 שיר בלילה

שני טלוויזיה 30.1

06.30 חדשות
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 רנה מאגריט – סרט
08.30 ראשית הקריאה – חיריק 2
08.45 מדעי הטבע – האוויר סביבנו
08.55 טבע – שימפנזה
09.25 הגיל הרך – רחוב סומסום
10.00 שיחות בוקר – לחיות עם מחלוקות. בני אדם חיים עם מחלוקות וסכסוכים, עם עצמם ועם הסביבה. כיצד ניתן למצוא פתרון שיאפשר לנו לחיות עם המחלוקות בשלום ובהשלמה?
10.30 מדע וטכנולוגיה – חלל
11.00 אנגלית
11.20 היסטוריה כללית – אירופה: מדינה ועצמה
12.00 צרפתית
12.10 מדעי הטבע – לומרים על חום
12.25 גיאוגרפיה פיזית – 1. שממה; 2. ארץ אבות
12.40 איכות הסביבה – האמת על האשפה
13.10 חברה – כלכלה בסיסית
13.30 אלף ואחת אמריקות – סדרה בהנפשה
14.00 קפידו – סדרה מרובבת בהנפשה
14.15 פרפר נחמד
14.45 שעת כושר
15.00 פיצוחים – שעשועון נושא פרסים
15.30 בחדר של דני
15.35 עלילות טייניטון – סדרה בהנפשה

אהוד מנור, הילוך חוזר. ערוץ 1, 23.00

16.00 זאפ לראשון – משחקים פלוס
17.00 ערב חדש
17.35 חיות וחיוכים – שעשועון
18.00 עכבר בלש – סדרה בהנפשה
18.15 החדשות באנגלית
18.30 ספורט – מגזין
19.00 חדשות בערבית
19.30 מסיבת גן – תכנית אירוח לילדי הגן
20.00 מבט
21.00 פופוליטיקה – תכנית אירוח בשידור חי. מנחה: דן מרגלית
22.10 בין השורות – דרמה בריטית
23.00 הילוך חוזר – עם אהוד מנור
23.30 מהיום למחר – יומן חדשות על אירועי היום בארץ ובעולם. עם דוד ויצטום ועמנואל הלפרין 24.00 פסוקו של יום

ערוץ 2

14.00 טבע – החיפוש אחר הדרקון
15.00 זמן דיסני – סדרת הנפשה לילדים
16.00 היפים והאמיצים – סדרה בהמשכים
17.00 5 עם רפי רשף – בענייני היום
17.30 הנסיך המדליק מבל אייר – סדרה קומית בהמשכים
18.00 תפוס כיוון – משחק לילדים
18.30 ד"ר קווין, רופאה במערב – סדרה דרמטית
19.30 לינגו – משחק טלוויזיה נושא פרסים, בהנחיית גיל אלון 20.00 החדשות
20.30 מתאים לי – שעשועון היכרויות נושא פרסים, בהנחיית דודו דותן
21.00 קומדי סטור – קטעים נבחרים
21.30 לילה גוב – תוכנית בידור בהנחייתו של גידי גוב
22.40 תיקים באפלה – סדרת מתח חדשה
23.40 בראש של הרמן – סדרה קומית
00.00 החדשות
00.05 בראש של הרמן – המשך
00.10 פוארו של אגתה כריסטי – סדרת מתח בריטית העוסקת בפתרון תעלומות רצח מסתוריות
01.05 שיר בלילה

שלישי טלוויזיה 31.1

06.30 חדשות
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 בינה מלאכותית – סדרה תיעודית
08.30 עידוד הקריאה – הילד כחלק מהמשפחה
08.55 לראות חשבון – שברים ואחוזים
09.25 הגיל הרך
09.35 עולם המוסיקה – צלילי המתכת
09.40 כאן יא מכאן – הנסיכה והצפרדע
10.00 קשר משפחתי – ליאת דרור, ניר בן גל ועידר, משפחה מיוחדת
10.30 חברה – עניין של זמן
11.00 מדע וטכנולוגיה
11.25 מדעים – השמש והרוח
11.35 אנגלית
12.00 גאוגרפיה – מדידת מרחקים
12.10 מדעים – מערכות בגופו: מערכת העיכול
12.25 ספרות – לואיג'י פירנדלו
12.55 החי והצומח באוסטרליה – יצורי יער העד
13.30 אלף ואחת אמריקות – סדרה מרובבת בהנפשה
14.00 קיטי קט ותומי – סדרה מרובבת בהנפשה
14.15 בננות בפיג'מות – סדרה מרובבת בהנפשה
14.20 פילוני וחבריו – סדרה מרובבת בהנפשה
14.30 מעשיות חיות – אגדות

שייקה אופיר, הרגעים הגדולים. ערוץ 1, 21.00

14.45 שעת כושר
15.00 חדש בעיניים – תכנית אקטואליה לילדים
15.30 תום וג'רי – סדרה בהנפשה
16.00 זאפ לראשון – ילדים וחיות אחרות, בשידור חי
16.55 הגיע זמן לשון
17.00 ערב חדש
17.35 שיגעון של עיתון – סדרת דרמה לנוער
18.00 עכבר בלש – סדרה בהנפשה
18.15 חדשות באנגלית
18.30 אפרופו – תכנית דיון בענייני היום
19.00 חדשות בערבית
19.30 צעירי ת"א – סדרה. תלויים באוויר
20.00 מבט
20.55 ההגרלה השבועית של הלוטו
21.00 הרגעים הגדולים של... שייקה אופיר
21.30 מבט שני
22.30 מנדרין – סרט טלוויזיה המבוסס על מותחן של הסופרת רות רנדל. ווקספורד מבקר בסין, חושש כי הוא רדוף רוחות וחלומות וכי שיגעון אוחז אותו. בייחוד לאחר שחלום סיוטי על רצח הופך למציאות מזעזעת. עם חזרתו לאנגליה, הוא פותח עם ידידו ברדן במסע של חקירה סבוכה ומסתורית על פרשת רצח אפופת מסתורין. בתפקידים הראשיים: ג'ורג' בייקר וכריסטופר רוונסקרופט. במאי: הרברט וייז. החלק האחרון
23.30 מהיום למחר – יומן חדשות עם דוד ויצטום ועמנואל הלפרין
24.00 פסוקו של יום

ערוץ 2

14.00 [illegible] – (ש"ח)
15.00 סליק פלאש
16.00 היפים והאמיצים – אופרת סבון בהמשכים
17.00 5 עם רפי רשף – תכנית בענייני היום
17.30 ספורט.ד – סדרה בנושאי ספורט
18.00 פאואר ריינג'ר – סדרת ילדים
18.30 חוף פרדייס – סדרה
19.00 אלף – סדרה קומית
19.30 מי הבוס? – סדרה קומית
20.00 החדשות
20.30 גלגל המזל – תחרות בחירת מנחת גלגל המזל החדשה. מנחה: ארז טל
21.05 לא רוצים חשבון – תכנית המצחיקות של יהודה ברקן
21.45 גבי גזית
23.00 NYPD כחול – סדרה משטרתית
24.00 החדשות
24.05 שיר בלילה

רביעי טלוויזיה 1.2

06.30 חדשות
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 בקצב הלב – סדרה תיעודית על מוסיקה אתנית ברחבי העולם
08.30 לראות חשבון – סימטריה
08.50 תולדות היישוב – להיות מועל בארץ ישראל
09.15 אנגלית
09.25 הגיל הרך – דמוקרטיה
10.00 שיחות בוקר – עסקים משפחתיים
10.30 אקטואליה – חדש בעיניים
11.00 יהדות – ובראשי חודשיכם
11.30 ספרות – כיפת קני הסוף
12.00 מדעי החיים – גופנו בפעולה
12.15 אנגלית
12.40 מדע וטכנולוגיה – יישומי המחשב במדע וברפואה
13.30 אלף ואחת אמריקות – סדרה בהנפשה
14.00 קפידו – סדרה מרובבת בהנפשה לילדים
14.15 הסמיכים – סדרה בהנפשה
14.45 שעת כושר
15.00 זומביט – תכנית בנושאי מחשב
15.30 שלוש, ארבע, חמש וחצי – סדרה לגיל הרך
16.00 זאפ לראשון – להיות בעניינים
16.55 אגדה של מקום
17.00 ערב חדש
17.35 מה ת'אומר – שעשועון

אפרים קישון, סרט לא מצחיק. ערוץ 1, 21.35

18.00 עכבר בלש – סדרה בהנפשה
18.15 חדשות באנגלית
18.30 צעירים באוויר – מגזין
19.00 חדשות בערבית
19.30 משפחת סימפסון – סדרה קומית בהנפשה
19.50 הגיע זמן לשון
20.00 מבט
21.00 שיחת ועידה – תכנית אירוח בשידור חי
21.35 אפרים קישון – יעקב כהן, סרט לא מצחיק. סרט בסדרת הדוקו־תיאטרון הסרט מתמקד בשני אנשים מדורות שונים, שהאירו ועדיין מאירים את החברה הישראלית במיטב הסאטירה – אפרים קישון, שעלה מהונגריה והפך לסאטיריקן מוכר בעולם (יצירותיו תורגמו ל־32 שפות) ויעקב כהן, שחקן יליד מרוקו, מהמצליחים בתחום הזה. מתוך התבוננות בפסיפס שבו ערוך הסרט, כשהיוצרים מוצבים זה מול זה בפרקים שונים בחייהם, בהגיגיהם ובמחשבותיהם, הולכת ומתעצבת דמותו של הסופר והשחקן, כבני דור שונה, וכן משתקפת החברה הישראלית בשנים המשתנים
22.20 ז'קלין דו פרה הקונצ'רטו מאת אלגאר – סרט המנסה לשרטט את דמותה של נגנית הצ'לו המוכשרת
23.30 מהיום למחר – יומן חדשות עם דוד ויצטום ועמנואל הלפרין
24.00 פסוקו של יום

ערוץ 2

14.00 פלאי פלאים – סדרה
15.00 מיפי – סרטוני אנימציה לפעוטות
15.35 הרוח בערבי הנחל – סדרה
15.50 קטנן – סדרה מצוירת לילדים
16.00 היפים והאמיצים – אופרת סבון
17.00 5 עם רפי רשף – תכנית בענייני היום
17.30 אקשן – תכנית קולנוע
18.00 החבר'ה ממול – סדרה קומית
18.30 חוף פרדייס – סדרה
19.00 סטייל – יונה אליאן מנחה מגזין בענייני אופנה, עיצוב, אוכל ופנאי
19.30 מי הבוס? – סדרה קומית
20.00 החדשות
20.30 עשינו עסק – שעשועון בהנחיית אבנר גלעדי
21.00 אירמה – סדרה קומית עם ספי ריבלין 21.30 כשידור חי – דן שילון מארח
22.00 פרוטות מן הרקיע – סדרה לפי המחזה של דניס פוטר
00.00 החדשות
00.05 פרוטות מן הרקיע – המשך
00.45 ילד על הכוונת – סדרת מתח בלשית
01.50 שיר בלילה

חמישי טלוויזיה 2.2

06.30 חדשות
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 כבור המשפחה – סדרה
08.30 ראשית הקריאה – חיריק 3
08.45 חברה – התעללות בילדים
09.05 יסודות העושר – הכלכלה המעורבת
09.15 פשוט אמרו לא – בקולנוע
09.25 הגיל הרך
09.45 כאן יא מכאן – מי יתלה את הפעמון?
10.00 קשר משפחתי – בגידה וקנאה
10.30 אמנות – בין אוטופיה ומשבר
11.00 אנגלית
11.20 סיפור וסרט – השוטר והמומר
12.00 מדעים – שונות והישרדות
12.20 אנגלית
12.35 גיאוגרפיה – העולם השלישי
13.00 מדע וטכנולוגיה – חוש הריח
13.30 אלף ואחת אמריקות – סדרה מרובבת בהנפשה
14.00 קיטי קט ותומי – סדרה מרובבת בהנפשה
14.15 אוטוטו – תכנית לילדים
14.45 שעת כושר
15.00 הכול אפשרי – יומנו של יוצר סרטי הרפתקאות
15.30 האוטובוטים מהמאדים – סדרה בהנפשה
16.00 זאפ לראשון – קטידרון בשידור חי

נתן דטנר, יותר מול משכל. ערוץ 2, 19.30

17.00 ערב חדש
17.35 מי מפחד מהחושך? – סדרה קנדית
18.00 עכבר בלש – סדרה בהנפשה
18.15 החדשות באנגלית
18.30 מפגש – תכנית דיון בענייני היום
19.00 חדשות בערבית
19.30 תשע בריבוע – סדרת שעשועונים
20.00 מבט
22.30 יומן תרבות – מנחה: יעל דן
23.30 מהיום למחר – יומן חדשות עם דוד ויצטום ועמנואל הלפרין
24.00 אגדה של מקום

ערוץ 2

14.00 ימים סוערים – סדרת דרמה
14.30 בזבזים – תכנית בענייני צרכנות לבני נוער
15.00 דיוזי קרוקט – סדרה לנוער מעולמו של וולט דיסני
16.00 היפים והאמיצים – סדרה דרמה בהמשכים
17.00 5 עם רפי רשף – תכנית בענייני היום
17.30 פלטפוס – מופע סטנד אפ לפני קהל
18.00 דוגי האוזר, רופא – סדרת דרמה קומית
18.30 אצל לאון – מגזין בישול
19.00 שפץ ביתך – סדרה קומית
19.30 יותר מול משכל – שעשועון טלוויזיה נושא פרסים לכל המשפחה, בהנחיית נתן דטנר
20.00 החדשות
20.30 בננה ספליט – תכנית מתיחות
21.00 רוכי – תכנית אירוח בהנחייתה של רוכי פרת־שוהל
22.00 עובדה – עם אילנה דיין
22.35 סודות העיר – סדרת דרמה
23.30 להתעורר – דרמת מתח. יורשת יפהפייה ניצלת מניסיון רצח אכזרי. בהיותה תחת השפעת קומה היא נאבקת בזיכרונותיה הקשים, הבאים לידי ביטוי כסיוטים. כעבור כשנתיים, היא מתעוררת לתוך מציאות איומה יותר מהגרועים שבסיוטיה. היא אינה זוכרת את פניו של התוקף שניסה להטביעה באמבטיה. כל אחד בסביבתה הוא בחזקת חשוד. כל רגע – נצח של אימה. האם תגלה את זהות הרוצח בזמן, או שהסיוט יהפוך למציאות? שחקנים: לינזי וגנר (האישה הביונית), דיוויד דוקס ואחרים
24.00 חדשות
24.05 להתעורר – המשך
01.15 שיר בלילה

תחנות זרות טלוויזיה

טלוויזיה – המזרח התיכון

יום שישי 27.1.95

14.00 מועדון 700 14.55 סרט קולנוע 16.55 תום וג'רי (מצויר) 17.20 אלפרד הדוק (ערבית) 17.45 סופר בוק 2 (מצויר) 18.15 תוכנית מיוחדת 18.45 צער גידול בנות – סדרה קומית 19.10 כוח הצלה 911 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN 21.00 מרווח 21.00 בורדמאן – עיר גבול 21.30 סרט קולנוע 23.30 מועדון 700 24.00 תכנית מיוחדת

יום שבת 28.1.95

14.00 מועדון 700 14.55 אגדות היער הירוק 15.15 כדורגל אנגלי 17.05 אק.בי.איי 19.15 אינרוף 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN 21.00 מרווח המיטב של 60 דקות – אקטואליה 21.30 המיטב של 2020 – אקטואליה 22.00 סרט קולנוע 23.30 תשובות 24.00 תכנית מיוחדת

יום ראשון 29.1.95

14.00 תוכנית מיוחדת 14.30 ג'ון אוסטין 15.00 מגע 16.00 ישרותיה של משפחה מאושרת 16.30 סרט קולנוע 18.15 היאבקות 19.00 ספורט 20.00 חדשות בערבית 20.30 24 שעות – CNN 21.00 מרווח 21.00 סרט קולנוע 21.30 אק.בי.איי 23.30 תשובות – אקטואליה 24.00 סרט קולנוע

יום שני 30.1.95

14.00 מועדון 700 14.55 סרט קולנוע 16.30 מייטי מאוס (מצויר) 17.20 העכבר המסוכן (מצויר) 17.45 סופר בוק (מצויר) 18.10 תוכנית דוקומנטרית 19.10 כוח הצלה 911 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN 21.00 מרווח 21.00 תוכניתו של ביל קוסבי 21.30 הקסיס 22.20 חיפוש אחר (ערדים) 23.10 מועדון 700 24.00 תכנית מיוחדת

יום שלישי 31.1.95

14.00 מועדון 700 14.55 סרט קולנוע 16.30 מייטי מאוס (מצויר) 17.20 העכבר המסוכן (מצויר) 17.45 סופר בוק (מצויר) 18.10 תוכנית מוסיקלית – הקטנטורי 19.10 כוח הצלה 911 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN 21.00 מרווח 21.00 פסטוסים נוסח אמריקה 21.30 מסע בחלל – הדור החדש 22.20 יוזה מעל מיאמי 23.10 מועדון 700 24.00 תכנית מיוחדת

יום רביעי 1.2.95

14.00 מועדון 700 14.55 סרט קולנוע 16.20 מייטי מאוס (מצויר) 17.20 העכבר המסוכן (מצויר) 17.45 סופר בוק (מצויר) 18.10 הארט ואשתו (סדרה) 19.10 כוח הצלה 911 (סדרה) 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN 21.00 מרווח 21.00 כנפיים – סדרה קומית 21.30 מטלוק – סדרה בלשית 22.30 רצח במסיבת קלמוס 23.10 מועדון 700 24.00 תכנית מיוחדת

יום חמישי 2.2.95

14.00 מועדון 700 14.55 סרט קולנוע 16.30 מייטי מאוס (מצויר) 17.20 העכבר המסוכן (מצויר) 17.45 סופר בוק (מצויר) 18.10 הואי המש אפס (סדרה) 19.10 כוח הצלה 911 (סדרה) 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN 21.00 מרווח 21.00 בית אדיסון (סדרה) 21.30 ג'ק השמן (סדרה) 22.30 חוק וסדר (סדרה) 23.10 מועדון 700 24.00 תכנית מיוחדת

טלוויזיה ירדנית

יום שישי 27.1.95

16.10 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 12.40 תוכנית ספורט (ערוץ 1) 14.45 הצוואה (סדרה באנגלית) 17.05 קרזת המאה העשרים 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 תוכנית בידור בצרפתית 19.30 חדשות בעברית 19.45 עולם הספורט 20.00 חדשות בערבית 20.30 שלושה בדירה (קומדיה) 21.00 60 דקות 22.00 חדשות באנגלית 22.10 אמבע מרץ (סדרה דרמטית)

יום שבת 28.1.95

16.00 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 17.30 סרטים מצוירים (צרפתית) 17.40 תשואה ראשונה 18.00 סרטים מצוירים (בצרפתית) 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 אשנב (בצרפתית) 19.30 חדשות בעברית 19.45 עולם המדע (דוקומנטרי) 20.30 הנסיך מבל אייר (קומדיה) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 משפחה מכובדת (סדרה)

יום ראשון 29.1.95

16.00 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 17.40 סרט קולנוע בצרפתית 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 אשנב (בצרפתית) 19.30 חדשות בעברית 19.45 בידור באנגלית 20.30 הכר על חייך – שעשועון עם ביל קוסבי 20.55 מגזין (מדעי דוקומנטרי) 21.35 הכר על חייך 22.00 חדשות באנגלית 22.10 בית אליוט (סדרה)

יום שני 30.1.95

16.00 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 17.30 האסטרונאוטים (צרפתית) 18.00 מגזין תרבות בצרפתית 18.30 מאגי (צרפתית) 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 ספורט (צרפתית) 19.30 חדשות בעברית 19.45 עולם המדע 20.30 התעמלות (קומדיה) 21.00 סדרה דוקומנטרית 22.00 התצי השני 22.20 דרמה סקוטית באנגלית 23.20 שוטרים כצמרת (סדרה)

יום שלישי 31.1.95

16.30 אולפן לילדים (ערוץ 1) 17.30 החיים מתחת למים (צרפתית) 18.00 כמטאר, סדרה בצרפתית 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 תוכנית ספורט 19.30 חדשות בעברית 19.45 תוכנית בידור 20.30 אבא חדש, אמא חדשה (קומדיה) 21.10 יזה מעל מיאמי (סדרת מתח) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 סרט עלילתי

יום רביעי 1.2.95

16.00 אולפן לילדים (ערוץ 1) 18.00 סדרה דוקומנטרית 19.00 חדשות בצרפתית 19.25 תוכנית כדורגל 19.30 חדשות לעברית 20.30 קרוב מכרי שיחה נוה (קומדיה) 20.30 קריזמן (דוקומנטרי) 21.10 מיבטי הקסם 22.00 חדשות באנגלית 22.30 מלרוז פלייס (סדרה) 22.30 היאבקות חופשית (ערוץ 1) 23.15 אחד אחרי (קומדיה)

יום חמישי 2.2.95

16.00 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 17.40 המתנה, המתנה (סדרה בצרפתית) 18.10 סדרה דוקומנטרית בצרפתית 18.00 מדע 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 אשנב 19.30 חדשות בעברית 19.45 עולם הספורט 20.30 סדרה דוקומנטרית 21.10 מגזין (סדרה) 22.00 חדשות באנגלית 22.30 הקשר הסקוטי (סדרה דוקומנטרית)

שישי רדיו 27.1

קול המוסיקה

06.06 שחרית מוסיקלית
08.05 קונצרט בוקר – בעריכת ריקה בר־סלע: באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 1 בפה מז'ור (קונסורט לונדון החדש/ פיליפ פיקט); היידן: רביעייה ברה מז'ור לכלי־קשת, אופ' 17/6 (רביעיית טאטראי); צ'ייקובסקי: סוויטה מתוך הבלט מפצח האגוזים (פיל' חדשה סרפטרבורג/ אלכסנדר טיטוב); בטהובן: קונצ'רטו מס' 5 לפסנתר ולתזמורת, הקימר (סטפן קובצ'ביץ'/ סימ' לונדון/ קולין דיוויס); מנדלסון: סימפוניה מס' 2, שיר תהילה (סואל איסוקוסקי/ מכטהילד באך/ פרידה לאנג/ קודוו מוזיקוס מקלן/ התזמורת החדשה/ כריסטוף שפרינג)
12.00 קלאסיקל
13.00 אמן השבוע – אינגריד הבלר (עם ביקורת בארץ) – וריאציות של מוצרט על: סליירי, גרטרי, פאיזיילו, גלוק ודופור
14.05 לקראת שבת
16.00 לבקשתכם – בעריכת רניאלה גלס – ויוטי: קונצ'רטו מס' 16 במי מינור לכינור ולתזמורת בהשלמת מוצרט, ק. 470 א (יהודי מנוחין/

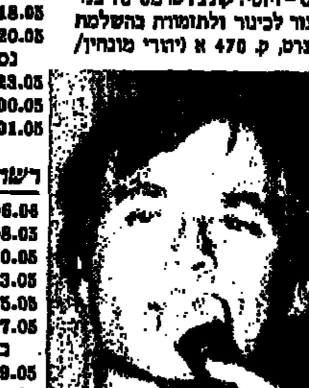

ח כנר. רשת ג', 13.05

תז' פסטיבל מנוחין); מוצרט: קונצ'רטו בלה מז'ור לקלרנית ולתז', ק. 622 (יונה אטלינגר/ פיל' ישראלית/ ס. צ'יליבידאקה); ברהמס: סימפוניה מס' 3 בפה מז'ור, אופ' 90 (פיל' ישראלית/ זובין מהטה); ליגטי: קונצ'רטו לכינור ולתזמורת (סשקו גברילוב/ תז' רדיו קלן/ גארי ברטיני)
18.00 דור הזהב – אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות – בעריכת רם עברון – אלפרד קורטו/ ז'אק טיבו/ פבלו קזלס – תכנית רביעית – מנדלסון: שלישייה מס' 1 ברה מינור, אופ' 49 (1927); פורה: סונטה מס' 1 בלה מז'ור לכינור ולפסנתר, אופ' 13 (הקלטה: 1927)
19.00 קשת של צלילים – בעריכת ציפי ויצטום – מאיר מארה: סוויטה תזמורתית מתוך אלצ'יונה (לה קונסר דה נסיון/ ז'. סבאל); פ. קופרין: קונצרט לשתי ויולות דה גמבה (ו. קאויקן וס. אואמורה); שרפנטייה: ארבע העונות למלים משיר השירים (לה פארלמון דה מוזיק/ מ. גסטר)
20.05 קונצרט ליל השבת – בעריכת שלמה הר – באך: סוויטה אנגלית מס' 4 בפה מז'ור (גלן גולד – פסנתר); שוברט: רביעייה מס' 13 בלה מינור (רביעיית לינדזי); ברהמס: קונצ'רטו מס' 1 ברה מינור לפסנתר ולתז', אופ' 15 (ארתור רובינשטיין/ סימ' שיקגו/ פריץ רייט); מוצרט: דיברטימנטו בסי במול מז'ור ל־2 קלרניתות ולבסון, ק. 439 ב מס' 3 (קוליין לוסון ומרגוט אציבלה, קלרניתות/ פרנס יוסטס, בסון/ על כלים מן המאה הי"ח); שוסטקוביץ': סימפוניה מס' 5 ברה מינור, אופ' 47 (הסימ' של אטלנטה/ יואל לוי)
23.00 צלילים רוגעים

רשת א'

06.00 שירים עבריים
07.00 חדשות באנגלית
07.15 חדשות בצרפתית
07.30 שירים עבריים
08.00 זה רעיון – סיכום של סוף השבוע
09.05 על הפרק – עם יצחק פלר
10.05 יש עצה עם יצחק אלון
11.05 הירושלמים – הפרלמנט הירושלמי להיתי ופולקלור
12.05 עונג שבת
13.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
14.05 כראש צעיר – מגזין לילדים
15.05 קבלת שבת
16.05 רדיו דרמה
17.00 חדשות באנגלית
17.05 "קול האמנויות" – סקירת אירועי תרבות מן העולם
18.05 "מוסף לספרות" – מגזין אקטואלי על ספרים ואנשים. עורכת ומגישה הדסה וולמן
19.05 בעין בוחנת עם יצחק אלון
20.00 יומן – החדשות מהטלוויזיה
21.00 קצת מזה וקצת מזה – שירים לכל טעם
22.05 לקראת שבת – שירים מבית אבא
23.05 זמן אומן – שיחה עם אמנים

רשת ב'

06.05 הבוקר הזה
09.05 מה יהיה – עם יואב גינאי ואורחיו
11.05 שריקת פתיחה
12.05 בחצי היום
14.05 שירים עבריים
14.45 עיתונות ועוד עם יואל רפל
15.05 עם ערגה ספר
16.05 שירים עם חיים קינן
17.05 מניני שבת עם גרעון הוד
18.05 ליל שבת עם ירדן אנוש
20.05 שירים שאהבנו – שירים שלא נס ליחם
23.05 בין שישי לשבת עם יצחק לבני
00.05 שירים עם טל השילוני
01.05 תורנות שבת

רשת ג'

06.05 מעורב ישראלי
08.05 שבעים שמונים
10.05 אגן הים התיכון
13.05 צמיחת בדבש עם דן כנר
15.05 לפנות ערב עם נאוה סביון
17.05 כאן שם ובכל מקום עם יהודית בן יעקב
19.05 זמר שכזה
20.05 דאנס אף־אם עם משה מורד
22.05 97.8 רוק קלאסי

גלי צה"ל

05.02 צה"ל יוצא שבת – תוכנית בוקר לחיילים
05.56 באומן מילולי עם אבשלום קור
06.30 בוקר טוב ישראל – מהדורה ראשונה
07.15 ליפשיץ משווה עם מטהשבוע – עם איתן ליפשיץ
08.00 בוקר טוב ישראל – מהדורה שנייה
09.05 בילוי נעים עם טולי ספירא
11.00 קולה של אמא עם לאה עת – שעתיים של חיילים מהשטח ובני משפחותיהם עם פינות, ניידות ושיחות
13.00 בצהרי היום – יומן לסיכום חדשות הצהריים והבוקר
13.15 שישי ספורט – מגזין הספורט של גלי צה"ל. עורכת ומגישה מורן ברק
14.05 עד לא שבת עם שלמה ארצי
15.05 "הרדף"
16.05 הפסקת חשמל – התכנית האקוסטית של גל"צ
17.05 תחנת רוח – עוצרים למחשבה. מגיש: יהודה מלצר
18.05 קלאסי בכיף – התזמורת הפילהרמונית הישראלית במבחר קטעי מוסיקה קלאסית ואופרה
19.05 שעה היסטורית – אלכס אנסקי משוחח עם פרופ' מיכאל הרסגור על דמויות ואירועים היסטוריים
20.05 לא על הלוף לבדו – מוסיקה, ריטים ומשחקי רדיו לחיילים שנשארו בבסיס ולכל השאר – עם איה עמיקם
22.05 עשן בעיניים עם גדי ליבנה
00.05 השמעת בכורה ארצית לאלבומם החדש של סימפל מיינדס
02.00 לא רוצים לישון – מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה

גלגל"צ

07.05 מועדון ארוחת הבוקר עם ליליך ברנע
09.05 בוקר של כיף
11.05 סידורים – מוסיקה ודיווחי תנועה לקראת סוף השבוע עם נקה ירון
13.05 גלקצה – מצעד ההשמעות של גל"צ וגלגל"צ עם יעל קרזן
14.05 קאונטדאון עם רז ותורן
16.05 נוסעים לחיבור – מגזין בראון
18.05 שישי – מוסיקה ישראלית לשישי בשרב
20.05 סך הכל רוקנ'רול – רוק קלאסי עם אורי לוסון
22.05 מסיבת סוף השבוע – להיטי הריקודים הגדולים של כל הזמנים
24.05 מסיבת ריקודים – עם איתן חבור

שבת רדיו 28.1

קול המוסיקה

07.10 שבת של מוסיקה – בעריכת ארלט אברהם – קופרן: קונצרט מלכותי מס׳ 2 ברה מז׳ור (אוריל ניקולה, חליל/ יוזף אולסטר, ויולה דה־גמבה/ כריסטיאן ז׳אקוטה, צ׳מבלו); ויוואלדי: שתי אריות של קונסטנזה, מתוך האופרה גריזלדה (אמה קירקבי/ הקונסורט הברנדנבורגי/ רוי גודמן); היידן: סונטה בסי מינור לפסנתר (עמנואל אקס); בטהובן: סונטה מס׳ 3 בלה מז׳ור לצ׳לו ולפסנתר, אופ׳ 69 (מסטיסלב רוסטרופוביץ׳/ סביאטוסלב ריכטר); שוברט: סימפוניה מס׳ 5 בסי־במול מז׳ור, ד. 485 (תז׳ קונצרטחבאו/ ל. ברנסטיין); שומאן: חמישייה במי־במול מז׳ור לפסנתר ולכלי־קשת, אופ׳ 44 (אליסיה דה לרוצ׳ה/ רביעיית טוקיו); ברהמס: קונצ׳רטו מס׳ 2 בסי־במול מז׳ור לפסנתר ולתז׳, אופ׳ 83 (סטיבן קובצ׳ביץ׳/ פיל׳ לונדון/ וולפגנג סוואליש); ברהמס: חמישה שירים (אן מארי, מצו־סופרן/ סטיבן קובצ׳ביץ׳, פסנתר); ארץ איואי: שיר חורף לכינור ולתזמורת (ג׳רולד רובינשטיין/ לאומית בלגית/

סי מאר, רשת ב׳. 11.45

מנורי רודן); שוסון: קונצרט ברה מז׳ור לפסנתר, לכינור ולרביעיית כלי־קשת, אופ׳ 21 (ז׳אן־פיליפ קולאר, פסנתר/ אוגוסטין דימנט, כינור/ רביעיית מואיה); פולנק: סינפונייטה (תז׳ ונקובר/ מריו ברנרדי); סאטי: ג׳ק אין דה בוקס (תז׳ ונקובר/ מריו ברנרדי)
12.05 צלילי עמים
13.00 מאולמי הקונצרטים בעולם – בעריכת עדנה ענתי – מוסיקה אמריקאית בפילהרמונית/ ל. זלסקין – ו. שומאן: פסטיבל אמריקאי; א. קופלנד: הוראו! ברברו; קונצ׳רטו לצ׳לו ולתזמורת (ר. קירשבאום); ל. ברנשטיין: תגינת שירים (פ. רובינסון – סופראן/ ס. קלארי – מצו־סופרן/ ג. פליינט – טנור/ ת. האמפסון – בריטון/ וליארד וייט – בס)
15.00 מוסיקה מן העבר הרחוק – עורכת – ריקה בר־סלע/ מגישה – שמירה איתמר
16.00 אבל המנגינה לעולם נשארת – חיי ריכארד ואגנר
17.00 מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשה״ש (הקלטה מקונצרט שהיה ב־14.12.94) מנצח: ידי מקסימיוק. סולן: אוריאל צחור – פסנתר. בריטן: פרלוד ופוגה, אופ׳ 29; חצ׳טוריאן: קונצ׳רטו לפסנתר ולתזמורת; בטהובן: סימפוניה מס׳ 7
18.55 אורחים באולפן – בעריכת חיותה דביר – מיכל טל – פסנתר/ יוסי ארנהיים – חליל; אביגיל ארנהיים – קלרנית/ זיו בן – בסון, עודד פינסוס – אבוב/ ריוויד רוזן – קרן; פרנסס: קטעים על נושאים רוסיים לחליל, לאבוב, לקלרנית ולפסנתר, אופ׳ 79; מוצרט: חמישייה במי־במול מז׳ור לפסנתר ולכלי־נשיפה, ק. 452; רון ידידיה: השלג השחור לחליל, לקלרנית ולפסנתר (1987); פולנק: שישייה לפסנתר ולכלי־נשיפה של עץ
20.05 תגובות – בעריכת ארי שפירא – כיוונים ומגמות של המוסיקה במאה העשרים
21.00 אופרה – בעריכת דניאלה גלס – ורדי: דון קרלוס (בהשתתפות הזמרים פ. דומינגו, ק. ריצ׳ארלי, ל. ולנטי־טראני, ל. נוצ׳י, ר. ראימונדי, נ. גיאורוב/ מק׳ ותז׳ של תיאטרון הסקלה/ קלאודיו אבאדו)

רשת א׳

07.00 חדשות באנגלית
07.15 חדשות בצרפתית
07.30 שירים עבריים
07.55 בימת שיר
08.05 מי ישן
08.05 בין המבחנות – המדע בראי העיתונות
09.30 דעת קול – תיבת דואר בענייני מדע
09.55 נוף ארצנו – עם עוזריה אלון
10.05 "מילים שמנסות לגעת"
11.05 "רדיו דרמה" – קיבוץ הוא קיבוץ. דיון בשידור חי בהשתתפות המאזינים
13.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
14.05 בראש צעיר – ד״ש עם שיר
15.05 פנים אל פנים
16.05 "אמנות נקודה" – שיחות עם יובל מסקין
17.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
17.05 הקול קולנוע – שבועון לענייני קולנוע
18.05 מסביב לעולם בשעה קלה
19.05 מוזה – הצצה לתהליך היצירה
20.05 השושנה פורחת – זר רומנסות ושירי עם יהודיים ספרדיים
21.05 קפה ראשו – חידונים בשידור חי בהשתתפות מאזינים בעריכת שמואל רדון
22.05 מלווה מלכה
23.05 שירים עבריים

רשת ב׳

07.08 שירים לשבת בבוקר
08.05 שי לשבת עם שמואל שי
09.45 שבועוני העולם עם דן פתיר
10.05 השבוע – יומן אירועים
11.05 אולפן קיץ עם מני פאר
13.05 רגעי קסם
15.05 שירים ושערים
19.05 עברה שבת – חדשות ומוסיקה
21.05 הרורים חביתה עם דוד פלאי – שעתיים של מוסיקה ודיווחי תנועה
23.05 בהגשה אישית עם חיים קינן
00.05 יומן חצות
01.05 לתוך הלילה עם איזי מן
05.05 אור ראשון עם עמיקם רוטמן

רשת ג׳

07.07 להיטים למכירה
08.05 דרך ארץ – שירים עבריים
10.05 רדיו חוק עם דן עומרי
12.05 מרתון בגימל
15.05 רדיו חוק – כחול לבן
18.05 רמבמסיקה עם שמעון פרנס
19.00 מאחורי השירים עם אמן יוצר
20.05 [illegible]
22.00 זה אילנה
23.05 הכול ג׳אז
00.05 רוקונצרט

גלי צה״ל

05.00 צלילי שבת – שירים עבריים
07.05 יופי של שירים – שירים עבריים
08.05 מקהלה עליזה – שעה לילדים עם שירה גרא
09.05 שבת צחוק – מוסיקה ומערכונים
10.00 במצב הנוכחי עם עדי טלמור
11.05 הכל פתוח – עם גליקריה, בהופעה בהיכל התרבות
13.05 שאלות אישיות – עם יעקב אגמון משוחח
14.05 גל עברי ירוק – שירים ישראליים בעריכת חיילי צה״ל
16.05 "ספרים רבותי ספרים" – מגזין לענייני ספרים, סופרים וקוראים עם ציפי גורנדוס
17.05 נדבר במצ״ש – מאזינים מדברים עם מנחם עידן ועם אורה באולפן
18.00 שישבת – תוכנית סוף השבוע של גלי צה״ל עם גיא זוהר
20.05 שבת ברבש
21.00 ג׳וקים בראש – מגזין לענייני מחשבים
22.05 "מסורת מסורת" – במוצאי יום מנוחה
23.05 הולך בחוצה עם יוסי עוזרד
00.00 יומן חצות
00.15 ציפורי לילה מארחות – עם גדי טאוב
02.00 לא רוצים לישון – מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה

גלגלצ

08.05 "מעל ומתחת לשמיכה" עם מנחם עידן
10.05 "להיטון" – להיטי ענק מכל הזמנים
12.05 "מה נשמע" – שירים עבריים על פי בחירת המאזינים
15.05 "אולדיז" – עם עומר פרנקל
17.05 "נעים" – מוסיקה במלאה הרכה ודיווחי תנועה עם מרב מיכאלי
20.05 ראש גדוש עם נועה לב
22.05 "מעבירים לראשון" עם יעל קרוון

ראשון רדיו 29.1

קול המוסיקה

06.06 שחרית מוסיקלית
09.05 קונצרט בוקר
12.00 קלאסי־קל
13.00 אמני השבוע – אנסמבל נש – בעריכת שאול אלקנה – מוצרט: חמישיית הקלרנית, ק. 581; מוצרט: אדג׳ו ורונדו לחליל, לאבוב, לוויולה, לצ׳לו ולפסנתר, ק. 617; ארנולד: דואו לשני צ׳לו
14.06 הדרן – צלילים ועלות בעקבות הזמן
15.00 ממדף התקליטייה
16.00 מוסיקה ליום ראשון – בעריכת ריקה בר־סלע – אגוסטינו אגאצארי: על נהרות בבל (מק׳ באך מולצבורג/ הווארד ארמן); חואן קאבאנייס: טיינטו לעוגב (כריסטינה גרסיה בנגס); מוצרט: סה דאום לאודמוס, ק. 141 (מק׳ הנערים מטלץ/ סולני הברוק האירופיים/ גרהרד שמידט־גאדן); ורדי: רקוויאם (מונסרט קבייה/ פיורנצה קוסוטו/ ג׳ון ויקרס/ רוג׳רו ריימונדי/ המק׳ ותז׳ פילהרמוניה החדשה/ סר ג׳ון ברבירולי)
18.00 תקליטורים חדשים
20.05 מאולמי הקונצרטים שלנו –

עדנה פאר, רשת ב׳. 19.05

בעריכת ארי שפירא – קאמרטה רחובות/ אבנר בירון (הקלטה: 5.1.94) סולן: ברונו קינו – פסנתר. לוטוסלבסקי: מוסיקה אבל למיתרים; בטהובן: קונצ׳רטו מס׳ 2 בסי־במול מז׳ור; מוצרט: סימפוניה מס׳ 40, בסול מינור; קאמרטה רחובות/ אבנר איתי. סולנים: סיגל חביב, מצו־סופראן/ כריסטוף שפאת׳, טנור וולף מתיאס פרידריך, בס, עם המקהלה הלאומית רינת. באך: קנטטה מס׳ 16 – ה׳ אדוננו אותך נשבח; באך: מיסה קטנה בסול מינור, רו״ב 235 (תז׳ תלמה ילין (הקלטה: 28.4.91)); דבוז׳אק: סימפוניה מס׳ 8
23.00 צלילים לסיומו של יום – בעריכת ציפי ויצטום – שירן: הודו לאדוני כי טוב, כי לעולם חסדו, תהלים קלו (קוארוסקורו/ מק׳ ילדים מבאזל/ אנסמבל כלי מתוך הסקלה קנטורום בזיליינזיס/ ה. מרטינלינצ׳הו); הנדל: סוויטה בסה מינור לצ׳מבלו (מ. מראוד); היידן: טריו מס׳ 2 בסול מז׳ור לחליל, לכינור ולצ׳לו (האחים קואקן); שוברט: חמישה שירים (ג׳. בייקר/ ג. ג׳ונסון)

רשת א׳

06.06 שירים עבריים
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
08.05 פותחים באלף – מגזין עם משה טימור
09.05 מומחים מייעצים – כספים
10.05 סלרדיו – שירות מידע
10.30 אצבע על הדופק – רפואה ובריאות
11.05 גיל הזהב
11.30 מלח הארץ
11.45 תורדיו
12.05 עיתונות במוקד – עם יצחק אלון
13.05 תוכנית באנגלית ובצרפתית
14.05 שעה של כיף עם שירים של אז ועכשיו
15.05 בראש צעיר – מגזין יומי לילדים ולבני נוער, ובו תסכיתים, סיפורים, שירים, חידונים, כתבות ושיחות על נושאים שונים
16.05 "חגגה" – עם בני הנדל
17.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
17.05 "קול האמנויות" – מגזין לאמנויות – בשורות ואקטואליה
18.05 הכל מורשה
19.05 יומן מורשה
19.50 עוד סיפור אחד ודי
20.05 תפילה בזמר
21.00 אלפן לילה – עם מני פאר, שידור מהטלוויזיה
22.05 עיתונות במוקד – שידור חוזר
23.05 דיון בעקבות "אלפן לילה"

רשת ב׳

06.06 הבוקר הזה – חדשות ומוסיקה
08.05 עניין אחר – עוד חדשות ואורח עם דליה יאירי
09.05 שירים עבריים
10.05 הכל דיבורים עם שלי יחימוביץ׳
12.05 בחצי היום – משדר צהריים
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ עם יואל רפל
16.05 צבע הכסף עם ענת דוידוב
17.05 חמש אחרי החדשות – עם צבי לירר
18.05 היום הזה – חדשות ומוסיקה
19.05 מה אתה אומר – עם עדנה פאר
20.00 מבט לחדשות – מהטלוויזיה
20.30 אחד על אחד – ספורט
23.05 כל היום
01.05 לתוך הלילה עם אבישי מלחי
05.05 אור ראשון עם עמיקם רוטמן

רשת ג׳

06.06 הכל פתוח
07.05 אוקטן גימל
09.05 בוקר בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 היום כבר לא מתים מאהבה עם נתיב רובינזון
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 להט עם שוש עטרי
14.05 חדש, חדיש ומחודש עם טוני פיין
15.05 חולה רדיו עם דידי הררי
16.00 קופסת הלהיטים עם עומר נחשון
17.05 ברוק אחר עם צ׳רלי בוזגלו
18.05 מקום בצמרת – מצעד הפזמונים הישראלי עם נועם גילאור
20.05 MTV בגימל – עם נתיב רובינזון
21.05 אמצע הדרך
22.05 שיר לאחותי – ר״שים
23.05 חולם בהקיץ עם עומר נחשון

גלי צה״ל

05.02 בוקר טוב צה״ל – תוכנית בוקר לחיילים
06.05 "אוניברסיטה משודרת" – סוריה המודרנית. ד״ר יוסי אולמרט מרצה על מלחמת האזרחים בלבנון
06.30 בוקר טוב ישראל – מהדורה ראשונה
07.07 שבע אפס שבע עם שלום קיטל
08.00 בוקר טוב ישראל – מהדורה שנייה
09.05 "עברית על הבוקר"
10.05 "נכון לעכשיו" עם קובי מידן ואברי גלעד
12.50 "בילוי היום" – מדריך יומי בנושאי תרבות ובידור
13.00 בצהרי היום – יומן לסיכום חדשות הצהריים והבוקר
13.15 "מוטל בספק" – תוכנית וראיות עם טל ברמן
15.05 יש עם מי לדבר – שיחות טלפוניות עם מאזינים בענייני היום עם גוני מדור בירן
15.55 באופן מילולי עם אבשלום קור
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 שעה קלה על כלכלה
18.30 האזנת סתר – עם דורי בן־זאב
20.00 חדשות ערוץ 2
20.30 צעד וחצי – כדורסל בשידור חי, מגישים אלי ישראלי ואיתן גרין
23.05 עשרים וארבע – היום שהיה – עם ירון וילנסקי
00.00 יומן חצות – יומן לסיכום חדשות הערב
00.15 ציפורי לילה משוחחות עם גדעון רייכר – המשוחח עם מאזינים
02.00 לא רוצים לישון – מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה

שידורי גלגלצ

07.05 מרינה בדרך עם אמיר אשר
09.05 התרוממות – שירים שכיף לשמוע
10.05 שמש עם אלי ישראלי
12.05 מיזוג אוויר עם ארי שמאי
13.05 טפטוף עם סיון רודן
14.05 משהו לדרך עם אורלי יניב
15.05 יואב קוטנר ממשיך לנסוע – תוכניתו האישית של יואב קוטנר
16.05 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה עם לאה עוז
20.05 מתחת להגורה – אמצעים לנהיגה מונעת עם לימור דהאן
22.05 לילה טוב עם לילך ברבע

שני רדיו 30.1

קול המוסיקה

06.06 שחרית מוסיקלית
09.05 בוקר שני – תכניתו של שלמה ישראלי. אמריקה – ג׳ון לואיס: רג׳נגו (אוסקר פיטרסון – פסנתר סולו); אייבז: סימפוניה מס׳ 3 (הפגישה במחנה) (סימ׳ סנט־לואיס/ לנארד סלאטקין); מורטון גולד: התפצלויות לקלרנית ולתזמורת ג׳אז (בני גודמן/ תז׳ הג׳אז קולומביה/ גולד); רומברג: אוהבי חזור אליי (ארטי שו ותזמורתו)
10.00 בעיקר גיטרה
10.55 בעיקר פסנתר
12.00 קלאסי־קל – לוטה לניה שרה משירי קורט וייל
13.00 אמני השבוע – אנסמבל נש – בעריכת שאול אלקנה – בטהובן: שלישייה בסי־במול מז׳ור לקלרנית, לצ׳לו ולפסנתר, אופ׳ 11; בטהובן: חמישייה במי־במול מז׳ור לפסנתר, לאבוב, לקלרנית, לבסון ולקרן, אופ׳ 16
14.06 הדרן
15.00 מחוורי יצירות – בטהובן, סונטה מס׳ 2, אופ׳ 2
16.00 מוסיקה עתיקה – בהקלטות חדשות
17.00 אתנחתא – יובל הי״150

זאב ענר, רשת ב׳. 21.15

להולדתו של גבריאל פורה
19.00 קשת של צלילים
20.05 קונצרט ערבית – בעריכת משה שרלצקי – בטהובן: הפתיחה לאונורה מס׳ 3 (תז׳ פילהרמוניה/ א. קלמפרר); מוצרט: סימפוניה מס׳ 28 בדו מז׳ור, ק. 200 (תז׳ דרזדן/ סר קולין דייוויס); סן־סנס: קונצ׳רטו מס׳ 1 לצ׳לו ולתזמורת, אופ׳ 33 (לאונרד רוז/ תז׳ פילדלפיה/ יוג׳ין אורמנדי)
21.00 עניין של הסכמה – בעריכת ומירה לוצקי – מלא חן – חן צימבליסטה מגיש מבחר של יצירות לכלי־נקישה. במרכז התוכנית – קונצ׳רטו לכלי־נקישה ולשני פסנתרים – של עמי מעייני (בכורה); משתתפים נוספים: אנסמבל כלי הנקישה של האקדמיה הישראלית למוסיקה ע״ש רובין בת״א והפסנתרנים – אורית וולף, יוסף רשף, וגיל שוחט
22.57 בימת שיר – בעריכת אילנה צוקרמן – אפרת מישורי קוראת משיריה
23.00 רק ג׳אז – עם לאה ליאור

רשת א׳

06.06 שירים עבריים
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
08.05 פותחים באלף – מגזין בוקר
08.10 עצות לנהגים עם רם תדמור
08.30 פסלי אוויר עם בני הנדל
08.45 תאריכון – היום לפני...
09.05 מומחים מייעצים – חוקי עבודה
09.45 מידע לצרכן עם תמר עמית
10.05 סלרדיו – שירות מידע למאזינים
10.30 אצבע על הדופק – רפואה ובריאות
11.05 גיל הזהב – עם רנה הררי
11.30 מלח הארץ עם ורדה נצר
11.45 תורדיו עם גבי ינון
12.05 חיים – מגזין לענייני משפחה
13.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
14.05 שירים של פעם
15.05 בראש צעיר – מגזין יומי לילדים ולבני נוער, ובו תסכיתים, סיפורים, שירים, חידונים, כתבות ושיחות על נושאים שונים
16.05 חגגה עם בני הנדל
17.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
17.05 "קול האמנויות" – על אמנות חוץ מסכנית
18.05 הכל מורשה – יהדות ומסורת
19.05 יומן מורשה – ענייני דיומא
19.45 עוד סיפור אחד ודי
20.05 תפילה בזמר – פרקי חזנות
21.00 בחברותא – שיעורי יהדות
22.05 פתוח – מומחים מייעצים (ש.ח)
23.05 שירים עבריים

רשת ב׳

06.06 הבוקר הזה – חדשות מוסיקה
08.05 עניין אחר – עוד חדשות ואורח עם דליה יאירי
09.05 מה היה לנו עם רבקה מיכאלי ואהוד מנור
10.05 הכל דיבורים עם שלי יחימוביץ׳
12.05 בחצי היום – משדר צהריים
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ
16.05 צבע הכסף עם ענת דוידוב
17.05 חמש אחרי החדשות עם צבי לירר
18.05 היום הזה
19.05 דין ודברים – מגזין בענייני משפט עם משה נגבי
20.00 מבט לחדשות – מהטלוויזיה
20.30 שירים עבריים
21.15 משחקי לילה עם זאב ענר
23.05 כל היום
01.05 לתוך הלילה עם יוסי סיאס
05.05 אור ראשון עם עמיקם רוטמן

רשת ג׳

06.05 הכל פתוח
07.05 אוקטן גימל
09.05 בוקר בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 היום כבר לא מתים מאהבה עם נתיב רובינזון
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 להט עם שוש עטרי
14.05 חדש, חדיש ומחודש עם טוני פיין
15.05 חולה רדיו עם דידי הררי
16.05 ברוק אחר עם צ׳רלי בוזגלו
17.05 ברחובות שלנו
18.05 רוק בישראל
19.05 מגיש אורח עם יורם חנה
20.05 שעה אישית עם שמעון פרנס
21.05 כותל המזרח / תחנה מרכזית
22.05 שיר לאחותי – ר״שים
23.05 קצה אחרת עם אורלי מורג

גלי צה״ל

05.02 בוקר טוב צה״ל – תוכנית בוקר לחיילים
06.05 "אוניברסיטה משודרת" – המוסיקה והמטפיסיקה של רקארד. מרצה ד״ר יובל שטייניץ
06.30 בוקר טוב ישראל – מהדורה ראשונה
07.07 שבע אפס שבע עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל – מהדורה שנייה
09.05 מוסיקה על הבוקר
10.05 נכון לעכשיו עם קובי מידן ואברי גלעד
12.50 בילוי היום – מדריך יומי בנושאי תרבות ובידור
13.00 בצהרי היום – יומן לסיכום חדשות הצהריים והבוקר
13.15 מוטל בספק – תוכנית וראיות עם טל ברמן
15.05 יש עם מי לדבר עם אריה מליניאק
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 שלום באופק – שיחות על חינוך, מלחמה ושלום
18.30 האזנת סתר עם דורי בן־זאב
20.00 חדשות ערוץ 2
20.30 יבוא ללוח – מגזין לענייני חינוך עם מנחם עידן
21.00 שבוע רוב – עם רובי לנץ
22.05 ויטמינים – מוסיקה בריאה עם רני קרפל
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה – עם ירון וילנסקי
00.00 יומן חצות – יומן לסיכום חדשות הערב
00.10 ציפורי לילה – תוכנית מוסיקלית בבימה אישית
02.00 לא רוצים לישון – מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה

גלגלצ

07.05 מרינה בדרך עם אמיר אשר
09.05 התרוממות – שירים שכיף לשמוע
10.05 שמש עם אלי ישראלי
12.05 מיזוג אוויר עם ארי שמאי
14.05 טפטוף עם סיון רודן
15.05 יואב קוטנר ממשיך לנסוע – תוכניתו האישית של יואב קוטנר
16.05 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה עם לאה עוז
20.05 מתחת להגורה – אמצעים לנהיגה מונעת עם לימור דהאן
22.05 לילה טוב עם רונית כפיר

שלישי רדיו 31.1

קול המוסיקה

06.06 שחרית מוסיקלית
09.05 קונצרט בוקר – שרפנטייה: מיזרה (סולנים, מק׳ סימ׳ ותז׳ של קרן גולבנקיאן/ מישל קורבוז); היידן: סימ׳ מס׳ 93 ברה מז׳ור (טרוט באנר/ ס. קאוקן); מוצרט: קונצ׳רטו מס׳ 12 לפסנתר ולתז׳, ק. 414 (מ. פראייה/ קאמ׳ אנגלית); בטהובן: שביעייה במי־במול מז׳ור, אופ׳ 20 (נגנים מתוך השמינייה הווינאית); שוברט: מומנטים מוסיקליים (ק. קרזון); פולנק: שבעה שירים (המק׳ הקאמ׳ השבדית/ א. אריקסון)
11.57 בימת שיר – מאיר ויזלטיר, חתן פרס ביאליק
12.00 קלאסי־קל
13.00 אמני השבוע – אנסמבל נש – בעריכת שאול אלקנה – שנברג: פיירו המתרונן, אופ׳ 21 (עם קליאו ליין, הוארה/ אלגר); פולנק: נשף המסכות לבריטון ולאנסמבל (עם תומס אלן/ ליונל פריינר)
14.06 הדרן – מוסיקה עממית
15.00 מאולפן ההקלטות – בעריכת חיותה דביר – רותי חן – קלרנית/ ברוס לוי – פסנתר/ דוד חן – כינור. ריינקה: סונטת אונדין;

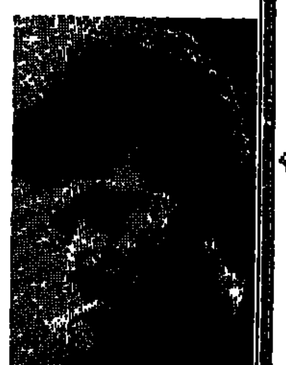
מאיר ויזלטיר, קול המוסיקה. 11.57

מרטן: בלדה לחליל ולפסנתר; זיגפריד קארג: סונטה לחליל ולפסנתר, אופ׳ 140; אברהם אמלגו: מדברית לחליל סולו; ק.פ.ע. באך: דואו בסול מז׳ור לחליל ולכינור; איבר: שלישייה לכינור, לצ׳לו ולנבל (עם עמנואל עוזר – צ׳לו/ רות מעייני – נבל)
16.00 אילן רונוף במבחר יצירות לפסנתר מאת שופן ושומאן
18.00 תקליטורים חדשים
20.05 מאולמי הקונצרטים בעולם – התזמורת הסימפונית של ברלין/ מיכאל שנוואנדט – ריקרדו מלו: אנפליאנה לתזמורת גדולה – ברג: קטעים סימפוניים מתוך האופרה לולו (סולישה ורינה – סופראן); בטהובן: סימפוניה מס׳ 8 בפה מז׳ור, אופ׳ 93
22.00 מעברים – מסע בצלילים עם שלמה ישראלי – הרכבים לא שגרתיים ודרכי מוסיקה בהתהוות, יחד עם ג׳אז ומוסיקה קלאסית

רשת א׳

06.06 שירים עבריים
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
08.05 פותחים באלף – מגזין בוקר
08.10 עצות לנהגים עם רם תדמור
08.30 פסלי אוויר עם בני הנדל
08.45 מומחים מייעצים – חוקי בנייה
09.30 עקיצה עם יעל צדוק
09.45 מידע לצרכן עם תמר עמית
10.05 סלרדיו – שירות מידע למאזינים
10.30 אצבע על הדופק – רפואה ובריאות
11.05 גיל הזהב עם רנה הררי
11.30 מלח הארץ עם ורדה נצר
11.45 תורדיו עם גבי ינון
12.05 ארץ מולדת עם רות בקי
13.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
14.05 [illegible]
15.05 בראש צעיר – מגזין יומי לילדים ולבני נוער, ובו תסכיתים, סיפורים, שירים, חידונים, כתבות ושיחות על נושאים שונים
16.05 חגגה עם בני הנדל
17.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
17.05 קול האמנויות – [illegible]
18.05 הכל מורשה – יהדות ומסורת
19.05 יומן מורשה – ענייני דיומא
19.50 עוד סיפור אחד ודי
20.05 תפילה בזמר – פרקי חזנות
21.05 בחברותא – שיעורי יהדות
22.05 מושגים – מוסף עיוני (ש.ח)
23.05 שירים עבריים

רשת ב׳

06.06 הבוקר הזה – חדשות ומוסיקה
09.05 מה היה לנו שם – עם רבקה מיכאלי ואהוד מנור
10.05 הכל דיבורים עם שלי יחימוביץ׳
12.05 בחצי היום – משדר צהריים
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ עם יואל רפל
16.05 צבע הכסף עם ענת דוידוב
17.05 חמש אחרי החדשות עם צבי לירר
18.05 היום הזה – חדשות ומוסיקה
19.05 שעת חברה עם מיכאל מירו
20.00 מבט לחדשות – מהטלוויזיה
20.30 משחק כדורסל, גביע אירופה: הפועל תל אביב–פנרבחצ׳ה
23.05 כל היום
00.05 יומן חצות
00.15 כל היום (המשך)
01.05 מועדון הלילה השלישי עם יובב כץ
05.05 אור ראשון עם יובב כץ

רשת ג׳

06.06 הכל פתוח
07.05 אוקטן גימל
09.05 בוקר בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 היום כבר לא מתים מאהבה עם נתיב רובינזון
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 להט עם שוש עטרי
14.05 חדש, חדיש ומחודש עם טוני פיין
15.05 חולה רדיו עם דידי הררי
16.00 קופסת הלהיטים עם עומר נחשון
17.05 ברוק אחר עם צ׳רלי בוזגלו
18.05 מצעד הפזמונים הלועזי עם עומר נחשון
20.05 MTV בגימל – עם נתיב רובינזון
21.05 כותל המזרח
22.05 שיר לאחותי – ר״שים
23.05 חולם בהקיץ

גלי צה״ל

05.02 בוקר טוב צה״ל – תוכנית בוקר לחיילים
06.05 "אוניברסיטה משודרת" – תפיסת האדם באידיאולוגיה הנאצית. מרצה פרופ׳ צבי בכרך
06.30 בוקר טוב ישראל – מהדורה ראשונה
07.07 שבע אפס שבע עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל – מהדורה שנייה
09.05 מוסיקה על הבוקר
10.05 נכון לעכשיו עם קובי מידן ואברי גלעד
12.50 "בילוי היום" – מדריך יומי בנושאי תרבות ובידור
13.00 בצהרי היום – יומן לסיכום חדשות הצהריים והבוקר
13.15 מוטל בספק – תוכנית וראיות עם טל ברמן
15.05 יש עם מי לדבר – שיחות טלפוניות עם מאזינים בענייני היום עם איתן ליפשיץ
15.55 באופן מילולי עם אבשלום קור
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 שעה קלה על כלכלה
18.30 האזנת סתר עם דורי בן־זאב
20.00 חדשות ערוץ 2
20.30 "פרקליטי FM" – מגזין גלי צה״ל לענייני משפט
21.05 שבוע רוב – עם רובי לנץ
22.05 ויטמינים – מוסיקה בריאה עם רני קרפל
23.05 עשרים וארבע – היום שהיה – עם ירון וילנסקי
00.00 יומן חצות – יומן לסיכום חדשות הערב
00.15 ציפורי לילה – עם אורי לוטן – תוכנית מוסיקלית בבימה אישית
02.00 לא רוצים לישון – מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה

גלגלצ

07.05 מרינה בדרך עם אמיר אשר
09.05 התרוממות – שירים שכיף לשמוע
10.05 שמש עם אלי ישראלי
12.05 מיזוג אוויר עם ארי שמאי
14.05 טפטוף עם סיון רודן
15.05 יואב קוטנר ממשיך לנסוע – תוכניתו האישית של יואב קוטנר
16.05 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה – עם לאה עוז
20.05 מתחת להגורה – אמצעים לנהיגה מונעת עם לימור דהאן
22.05 לילה טוב עם רונית כפיר

רביעי רדיו 1.2

קול המוסיקה

06.06 שחרית מוסיקלית
09.05 קונצרט בוקר – בעריכת משה שרלצקי – מנדלסון: קונצ׳רטו ברה מינור לכינור, לפסנתר ולתז׳ כלי־מיתר (י. מנוחין/ ת. מנוחין/ תז׳ פס׳ באת׳/ מנוחין); בלוך: שלמה, רפסודיה עברית לצ׳לו ולתזמורת (יאנוש שטרקר/ פיל׳ ישראלית/ זובין מהטה); מאהלר: סימפוניה מס׳ 5 (פיל׳ לונדון/ ק. טנשטט); סטרווינסקי: סוויטה מתוך הבלט ציפור האש (סימ׳ שיקגו/ קרלו מריה ג׳וליני); ל. ברנשטיין: דיוורטימנטו לתזמורת (פיל׳ ישראלית/ המלחין)
12.00 קלאסי־קל
13.00 אמני השבוע – אנסמבל נש – בעריכת שאול אלקנה – רימסקי קורסקוב: חמישייה בסי־במול מז׳ור לחליל, לקלרנית, לקרן, לבסון ולפסנתר; דבוז׳אק: סרנדה ברה מינור לכלי־נשיפה, לצ׳לו ולקונטרבס, אופ׳ 44
14.06 מפתחות והדרנים – בעריכת ומירה לוצקי – נגוהות אל מעבר – יצירתו האחרונה של אוליבייה מסיאן, לשמיעה שנייה (ולדימיר אשכנזי מנצח על התזמורת

זהר בהלול, רשת ב׳. 19.05

הסימפונית הגרמנית, ברלין)
16.00 כבקשתך – בעריכת דניאלה גלס – ק.פ.ע. באך: מגניפיקט (מק׳ קינגס קולג׳ ואקדמיית סנט־מרטין/ פיליפ לדג׳ר); מוצרט: קונצ׳רטו לחליל, לנבל ולתזמורת, ק. 299 (סולנים: ז׳. פ. רמפל ומריל נורדמן); נילסן: קונצ׳רטו לכינור ולתזמורת (ארבה פלסמן עם התז׳ הפיל׳ המלכותית/ סר י. מנוחין)
18.00 צלילים בין ערביים
20.05 מאולמי הקונצרטים שלנו – בעריכת אלכסנדר תמיר (הקלטה מקונצרט שהיה בינואר 94׳ – חודש קלאסי) התזמורת הסימפונית הבינלאומית – בניצוחם של דוד שלון ושנדור ווג – באך: קונצ׳רטו ברנדנבורגי מס׳ 3; מוצרט: סימפוניה מס׳ 38; שומאן: סימפוניה מס׳ 1; סטרווינסקי: אלוני דמברטון
21.30 קונצרט קאמרי – דוד גרינגס, אינה־אסתר יוסט, איריס אסיים – צ׳לו; טטיאנה שאץ – פסנתר – קופרן: קטעים ל־3 צ׳לי; פופר: רקוויאם ל־3 צ׳לי; שניטקה: סוויטה לצ׳לו (1978); דוטייה: שלוש סטרופות על השם זאכר; ברהמס: סונטה מס׳ 2, אופ׳ 99
22.00 דור הזהב – אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות – תוכניתו של רם עברון – אלפרד קורטו/ ז׳אק טיבו/ פבלו קזלס – תכנית רביעית – מנדלסון: שלישייה מס׳ 1 ברה מינור, אופ׳ 49; פורה: סונטה מס׳ 1 בלה מז׳ור לכינור ולפסנתר, אופ׳ 13

רשת א׳

06.06 שירים עבריים
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
08.05 פותחים באלף – מגזין בוקר
12.05 תעשייה – מגזין לענייני תעשייה ועובדים
13.05 תוכנית באנגלית ובצרפתית
14.05 צימוקים ושקדים – מבחר שירים ביידיש
15.05 בראש צעיר – מגזין לילדים ולבני נוער
16.05 חגגה עם בני הנדל
17.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
17.05 קול האמנויות עם איציק וינגרטן
18.05 הכל מורשה – יהדות ומסורת
19.05 יומן מורשה – ענייני דיומא
19.50 עוד סיפור אחד ודי
20.05 תפילה בזמר – פרקי חזנות
20.30 שיעור עם הרב מרדכי אלון
22.05 מילים שמנסות לגעת עם המשורר אבשלום אליצור
23.05 שירים עבריים

רשת ב׳

06.06 הבוקר הזה – חדשות ומוסיקה
08.05 עניין אחר – עוד חדשות ואורח עם דליה יאירי
09.05 מה היה לנו שם – עם רבקה מיכאלי ואהוד מנור
10.05 הכל דיבורים עם שלי יחימוביץ׳
12.05 בחצי היום – משדר צהריים
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ עם יואל רפל
16.05 צבע הכסף עם ענת דוידוב
17.05 שירים עבריים
18.05 היום הזה – חדשות ומוסיקה
19.05 שעת ערבית עם זוהר בהלול
20.00 מבט לחדשות – מהטלוויזיה
20.30 שירים עבריים
21.15 הערכת מצב – ניתוח ענייני חדשות מרכזיים
23.05 כל היום
00.05 יומן חצות
00.15 כל היום (המשך)
01.05 לתוך הלילה עם חיים אידור

רשת ג׳

06.06 הכל פתוח
07.05 אוקטן גימל
09.05 בוקר בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 היום כבר לא מתים מאהבה עם נתיב רובינזון
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 להט עם שוש עטרי
14.05 חדש, חדיש ומחודש עם טוני פיין
15.05 חולה רדיו עם דידי הררי
16.00 קופסת הלהיטים עם עומר נחשון
17.05 ברוק אחר עם צ׳רלי בוזגלו
19.05 מגיש אורח
20.05 שעה אישית
21.05 כותל המזרח / תחנה מרכזית
22.05 שיר לאחותי – ר״שים
23.05 לילות משי לבן עם מנחם פרי

גלי צה״ל

05.02 בוקר טוב צה״ל – תוכנית בוקר לחיילים
06.05 "אוניברסיטה משודרת" – בעיית היסוד של המתמטיקה. מרצה ד״ר ארנון אברון
06.30 בוקר טוב ישראל – מהדורה ראשונה
07.07 שבע אפס שבע עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל – מהדורה שנייה
09.05 מוסיקה על הבוקר
10.05 "נכון לעכשיו" עם קובי מידן ואברי גלעד
12.50 "בילוי היום" – מדריך יומי בנושאי תרבות ובידור
13.00 בצהרי היום – יומן לסיכום חדשות הצהריים והבוקר
13.15 "מוטל בספק" – תוכנית וראיות עם טל ברמן
15.05 יש עם מי לדבר – עם גדעון רייכר
15.55 באופן מילולי עם אבשלום קור
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 מעבר לאופק – מוסף גלי צה״ל לצבא ולביטחון
18.30 האזנת סתר עם דורי בן־זאב
20.00 חדשות ערוץ 2
20.30 ציפורי הנפש – עם ציפי גוף גרוס – מגזין בענייני פסיכולוגיה
21.00 שבוע רוב – עם רובי לנץ
22.05 ויטמינים – מוסיקה בריאה עם רני קרפל
23.05 עשרים וארבע – היום שהיה – עם ירון וילנסקי
00.00 יומן חצות – יומן לסיכום חדשות הערב
00.15 ציפורי לילה עם חיים שוסטר
02.00 לא רוצים לישון – מוסיקה

גלגלצ

07.05 מרינה בדרך עם אמיר אשר
09.05 התרוממות – שירים שכיף לשמוע
10.05 שמש עם אלי ישראלי
12.05 מיזוג אוויר עם ארי שמאי
13.05 טפטוף עם סיון רודן
14.05 משהו לדרך עם אורלי יניב
15.05 יואב קוטנר ממשיך לנסוע – תוכניתו האישית של יואב קוטנר
16.05 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה – עם לאה עוז
20.05 מתחת להגורה – אמצעים לנהיגה מונעת עם לימור דהאן
22.05 לילה טוב עם רונית כפיר

חמישי רדיו 2.2

קול המוסיקה

06.06 שחרית מוסיקלית
09.05 קונצרט בוקר – – אלבינוני: קונצ׳רטו בסי־במול מז׳ור לחצוצרה ולתזמורת (מוריס אנדרה והקאמ׳ האנגלית/ מקרס); היידן: סימפוניה מס׳ 100, הצבאית (תז׳ קולומביה/ ב. ואלטר); גריג: קונצ׳רטו בלה מינור לפסנתר ולתזמורת (מ. פראייה/ תז׳ רדיו בוואריה/ ק. דיוויס); יאנאצ׳ק: רביעיית כלי־קשת, מכתבים אינטימיים (רביעיית ולאך התרשה); בטהובן: מיסה ברו מז׳ור (מק׳ קינגס קולג׳ ואקדמיית סנט־מרטין/ נ. מרינר); אריאגה: סימפוניה ברה מינור (מנצח – חסוס לופס־קובוס)
12.00 שעתיים בצהריים עם גדעון הוד
14.06 הדרן
15.00 אנסמבל – פ. עפרון: סוויטה מס׳ 22 לצ׳מבלו (ב. רוסט); היידן: סימפוניה מס׳ 50 ברו מז׳ור (סאמל מוויק/ ד. למון); מוצרט: רביעייה לכלי־קשת, ק. 421 (רביעיית מוויק, בכלי התקופה); ולנקה: רקוויאם ברה מז׳ור לסולנים, למק׳ ולתזמורת (י. יונשובה – סופראן/

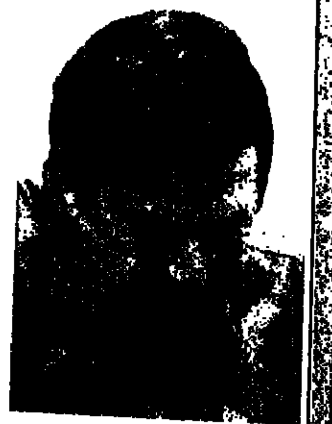
גדעון לביאי, גל״צ. 15.05

ד. דרובקובה – אלט/ מ. קופ – טנור/ מק׳ ותז׳ פיל׳ צ׳כית/ ו. נוימן); באך: סוויטה מס׳ 4 לצ׳לו סולו, רו״ב 1010 (א. ביילסמה)
17.00 הדור הבא
18.00 תקליטורים חדשים – במרכז התכנית: ולדימיר הורוביץ מנגן – (בהקלטות פרטיות מרסיטלים באולם קרנגי בניו־יורק, בין השנים 1945 ל־1950); יצירות מאת: באך, קלמנטי, מנדלסון, שופן, ליסט ורחמנינוב; סר ג׳ורג׳ שולטי מנצח על התזמורת הפילהרמונית של וינה – מנדלסון: סימפוניה מס׳ 4 בלה מז׳ור, האיטלקית, אופ׳ 90; תקליטורים שיגיעו ברגע האחרון
20.05 מאולפן ההקלטות. נוגה בראור – קלרנית/ מאוריסיו פאס – בסון, שרה פוקסון הימן – פסנתר – בטהובן: דואו לקלרנית ולבסון; בריון: סונטה לקלרנית סולו; לוטוסלבסקי: אקרפות למחול, לקלרנית ולפסנתר; סן־סנס: סונטה לקלרנית ולפסנתר, אופ׳ 167
21.00 ענגים, תגיגות, סידרות – ומירה לוצקי ושלמה ישראלי מארחים יצירות ויוצרים
23.00 ממדף התקליטייה

רשת א׳

06.05 שירים עבריים
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
08.05 פותחים באלף – מגזין בוקר
09.05 מומחים מייעצים
10.05 סלרדיו – שירות מידע למאזינים עם משה טימור
10.30 אצבע על הדופק – רפואה ובריאות
11.05 גיל הזהב עם רנה הררי
11.30 מלח הארץ
12.05 [illegible]
13.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
14.05 ארץ ועם – מגזין פולקלור
15.05 מי ישן (ש.ח)
16.05 חגגה – עם בני הנדל
17.00 חדשות בצרפתית ובאנגלית
17.05 קול האמנויות
18.05 הכל מורשה – יהדות ומסורת
19.05 יומן מורשה – ענייני דיומא
19.50 עוד סיפור אחד ודי
20.05 תפילה בזמר – סולם חזנות
20.54 פרקי היום בתנ״ך
22.05 פנים אל פנים (ש.ח)
23.05 סיפורי מקור – [illegible] וקטעי מוסיקה קלאסית קלה

רשת ב׳

06.06 הבוקר הזה – חדשות ומוסיקה
08.05 עניין אחר – עוד חדשות ואורח עם דליה יאירי
10.05 הכל דיבורים – עם שלי יחימוביץ׳
12.05 בחצי היום – משדר צהריים
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ – יואל רפל
16.05 צבע הכסף עם ענת דוידוב
17.05 חמש אחרי החדשות עם זוהר בהלול
18.05 היום הזה – חדשות ומוסיקה
19.05 מגלגלים כספים
20.00 מבט לחדשות – מהטלוויזיה
20.30 שירים עבריים
21.05 בהגשה אישית עם נאוה נגר־כהן
23.05 כל היום
00.05 יומן חצות
01.15 שנינו ביחד וכל אחד לחוד עם יובב כץ
02.05 לילה חי מאור עם אמנון פאר
05.05 אור ראשון עם איזי מן

רשת ג׳

06.06 הכל פתוח
07.05 אוקטן גימל
09.05 בוקר בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 היום כבר לא מתים מאהבה עם נתיב רובינזון
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 להט עם שוש עטרי
14.05 חדש, חדיש ומחודש עם טוני פיין
15.05 חולה רדיו עם דידי הררי
16.00 קופסת הלהיטים עם עומר נחשון
17.05 ברוק אחר עם צ׳רלי בוזגלו
18.05 קולבו עם עומר נחשון
20.05 שעה אישית עם מנחם גרנית
21.05 כותל המזרח עם איציק ג׳והן
22.05 שיר לאחותי עם איציק ג׳והן
23.05 בדרך אל הסאב

גלי צה״ל

05.02 בוקר טוב צה״ל – תוכנית בוקר לחיילים
06.00 "אוניברסיטה משודרת" – ספיריטואליזם ויהדות. מרצה ד״ר אבי ויינרוט
06.30 בוקר טוב ישראל – מהדורה ראשונה
07.07 שבע אפס שבע עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל – מהדורה שנייה
09.05 מוסיקה על הבוקר
10.05 נכון לעכשיו – עם גיא זוהר
12.50 בילוי היום – מדריך יומי בנושאי תרבות ובידור
13.00 בצהרי היום – יומן לסיכום חדשות הצהריים והבוקר
13.15 מוטל בספק – תוכנית וראיות עם טל ברמן
15.05 יש עם מי לדבר – עם גדעון לביאי
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 שעה קלה על כלכלה עם זאב חסמר
18.30 הדשא של השכן – סקירת מקומונים עם דודו דיין
18.45 חמש עשרה קטנות – צבא וביטחון
19.00 האזנת סתר עם דורי בן־זאב
20.00 חדשות ערוץ 2
20.30 דרך הרגליים – מגזין ארץ ישראל
21.00 שבוע רוב – עם רובי לנץ
22.05 ויטמינים – מוסיקה בריאה עם דני קרפל
23.05 עשרים וארבע – היום שהיה – עם ירון וילנסקי
00.00 יומן חצות – יומן לסיכום חדשות הערב
00.15 ציפורי לילה עם הדרן נשר – תוכנית מוסיקלית בבימה אישית
02.00 לא רוצים לישון – מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה

גלגלצ

07.05 מרינה בדרך עם לילך ברבע
09.05 התרוממות – שירים שכיף לשמוע
10.05 שמש עם אלי ישראלי
12.05 מיזוג אוויר עם ארי שמאי
13.05 טפטוף עם סיון רודן
14.05 משהו לדרך עם אורלי יניב
15.05 יואב קוטנר ממשיך לנסוע – תוכניתו האישית של יואב קוטנר
16.05 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה – עם לאה עוז
20.05 מתחת להגורה – אמצעים לנהיגה מונעת עם לימור דהאן
22.05 לילה טוב עם רונית כפיר